

**DIE MUSIEK VAN DIE
APOSTOLIESE GELOOFSENDING VAN SUID-AFRIKA
(1908 – 1998)**

deur

Johanna Adriana Maria Nel

Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan
die vereistes vir die graad van Magister in
Musiek aan die Universiteit van Stellenbosch.

Studieleier: Prof. I. Grové

Maart 2003

VERKLARING

Ek die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie tesis vervat, my eie oorspronklike werk is wat nog nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige ander universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê is nie.

Handtekening

Datum

OPSOMMING

Die AGS het vanuit die Pinksterbeweging ontstaan, terwyl dié op sy beurt uit die wêreldwye Ontwakings aan die begin van die twintigste eeu tot stand gekom het. Die President van die AGS, Dr. Isak Burger, kom in sy boek: **Die Geloofsgeskiedenis van die Apostoliese Geloofsending van Suid-Afrika**, tot die gevolgtrekking dat vorige Ontwakings van so ver terug as die Eerste Evangeliese Ontwaking (18de eeu), die Tweede Evangeliese Ontwaking (19de eeu), sowel as die wêreldwye Ontwakings aan die begin van die 20ste eeu, in kousale verband tot mekaar gestaan het. Dit spreek dus vanself dat ook die musiekbeoefening tydens hierdie Ontwakings indirek 'n invloed op dié van die AGS sou uitoefen.

Hierdie studie is dus tweërlei van aard. Aan die een kant word die nodige aandag aan die ontstaan, sowel as die geskiedenis van die **AGS** gegee, terwyl die ontwikkeling van die musiekbeoefening soos beïnvloed deur interne en eksterne faktore, asook die musiek wat tydens verskillende tydperke gesing is, ook onder die loep geneem word.

Om die AGS as kerkgenootskap binne die regte perspektief te plaas, begin Hoofstuk 1 met die vooraf- en ontstaansgeskiedenis van die Pinksterbeweging. Daar word egter ook kortliks aan die geskiedkundige verloop van gebeure binne die AGS aandag gegee, veral wanneer die beoefening van kerkmusiek direk of indirek daardeur geraak is.

In Hoofstuk 2 word so ver as die Hervorming teruggegryp m.b.t. kerkmusiekgeskiedenis, aangesien die Hervormers so 'n belangrike bydrae gelewer het om die gemeente d.m.v. die kerklied weer by die erediensgebeure betrokke te kry. Daar word egter ook kortliks na musiek van die reeds genoemde Ontwakings in die 18de, 19de, asook aan die begin van die 20ste eeue verwys.

Die AGS se musiekpraktyk vorm die hooftema van Hoofstuk 3. Onderafdelings van hierdie studie sluit o.a. in: bepalende geskiedkundige gebeure binne die AGS, die invloed van die Charismatiese Herlewingsbeweging, die rol van begeleiers en die begeleiding t.o.v. gemeentelike samesang tydens byeenkomste en die lewer van musiekitems, asook belangrike persone wat as leiers na vore getree en belangrike werk verrig het.

Hoofstuk 4 bied 'n chronologiese opsomming van liedboeke wat vanaf 1908 tot en met 1998 deur die AGS gebruik is, en in Hoofstuk 5 word ontledings gemaak van musiek wat in Hoofstukke 2, 3 en 4 bespreek is.

In Bylae 1 word aangedui watter musiek deel van die belangrikste liedbundels, nl. **Hymns for Life and Service**, **Nuwe Sionsliedere**, **Evangelieliedere** en **Deo Gloria** uitgemaak het, terwyl Bylaes 2 en 3 volledige bladmusiekvoorbeelde van ontledings van onderskeidelik vroeëre en hedendaagse musiek bevat.

SUMMARY

The AFM came into being as a result of the Pentecostal Movement, which in turn owes its existence to the worldwide revivals at the beginning of the twentieth century. The president of the AFM, Dr. Isak Burger, writes in his book concerning the history of the church: **Die Geloofsgeskiedenis van die Apostoliese Geloofsending van Suid-Afrika**, that the First Evangelical Awakening (18th century), the Second Evangelical Awakening (19th century), as well as the worldwide revivals at the beginning of the twentieth century, had a causal effect on one another. It goes without saying that the musical practices of these Awakenings would also, indirectly, influence that of the AFM.

This study serves a twofold purpose. It is just as important to examine the origin and development of the AFM, as it is to examine internal and external factors that have influenced its musical practices. The music that has been used during different periods also receives due attention.

In order to view the AFM in the correct perspective, Chapter 1 deals with the factors leading up to the origin of the Pentecostal Movement. However, the historical development within the AFM also receives attention, with special reference to those events which influenced the practice of church music directly or indirectly.

Chapter 2 includes a history of Church Music since the Reformation, since the Reformers strove to get the congregation involved into the service of worship. Music practised during the First and Second Evangelical Revivals, as well as the subsequent revivals at the beginning of the twentieth century, also receives mention.

The musical practice within the AFM forms the main theme of Chapter 3. Subdivisions of this chapter reflect historical events within the AFM, the influence of the Charismatic Revival Movement, the role and function of music during church services, the rendition of music items, as well as the leading figures who contributed to this practice.

Chapter 4 provides a chronological summary of songbooks used by the AFM since 1908 until 1998, while Chapter 5 presents analyses of the music mentioned in Chapters 2, 3 and 4.

Inhoudsopgawe

Voorwoord

i

1. Die ontstaan van die twintigste-eeuse Pinksterbeweging en die stigting van die Apostoliese Geloofsending van Suid-Afrika (AGS)

1.1	Die ontstaan van die Pinksterbeweging	1
1.1.1	Die Eerste Evangeliese Ontwaking (1730 – 1740)	2
1.1.2	Die Tweede Evangeliese Ontwaking (1857/8 - ±1900)	3
1.1.2.1	Die Herlewing in die Ned. Geref. Kerk (1860)	4
1.1.2.2	Die Heiligheidsbeweging (±1866)	6
1.1.3	Die Sionistebeweging (1870)	7
1.1.4	Herlewing in Topeka, Kansas (1901)	8
1.1.5	Die Azusastraat Herlewing (1906)	11
1.2	Die ontstaan van die AGS	13
1.2.1	Die ekonomiese en maatskaplike klimaat in Suid-Afrika aan die begin van die twintigste eeu	13
1.2.2	John G. Lake en Thomas Hezmalhalch se koms na Suid-Afrika	15
1.2.3	Lake en Hezmalhalch se werk in Suid-Afrika neem ‘n aanvang	16
1.3	‘n Geskiedkundige oorsig van die AGS	22
1.3.1	Die periode 1913 – 1928	22
1.3.2	Die periode 1929 – 1958	24
1.3.3	Die periode 1959 – 1987	30
1.3.4	Die periode 1988 – 1998	33

2. Kerkmusiekgeskiedenis tot en met die vroeg twintigste-eeuse Herlewings: ‘n oorsig

2.1	Die Hervorming en die Teenhervorming	38
-----	--------------------------------------	----

2.2	Die Piëtisme	42
2.3	Die Eerste Evangeliese Ontwaking (1730 – 1740)	43
2.4	Die Tweede Evangeliese Ontwaking (1857/8 - ±1900)	48
2.4.1	Herlewing in die Ned. Geref. Kerk (1860)	52
2.5	Musiek van Amerikaanse Herlewingsbewegings aan die begin van die twintigste eeu	54
3.	Die musiekpraktyk van die AGS	
3.1	Belangrike geskiedkundige gebeure rondom die musiekbeoefening van die AGS	57
3.1.1	Die afstigting van die Spadereën Sending (1928)	57
3.1.2	Die afstigting van die Pinkster Protestante Kerk (1958)	58
3.1.3	Die ‘Eenwording’ van die AGS (1996)	60
3.2	Die invloed van die Charismatiese Herlewingsbeweging (±1960)	61
3.2.1	Die <i>vry-liturgiese</i> erediens	62
3.2.2	Emosie of ervaring	66
3.2.3	<i>Lofprysing en aanbidding</i>	70
3.2.4	Musiekgenres en -style	73
3.2.5	Ander kunsvorme	75
3.3	Die rol van die begeleier(s) en begeleiding	76
3.4	Items tydens byeenkomste	85
3.4.1	Items gedurende die vroeër jare	86
3.4.2	Groep- en koorsang	88
3.4.3	Bekende AGS-kunstenaars en groepe	89
3.4.4	Ander bekende Suid-Afrikaanse kunstenaars	94
3.5	Leiersfigure t.o.v. die musiekpraktyk	96

4.	Liedboeke gebruik deur die AGS: ‘n chronologiese oorsig	
4.1	Hymns for Life and Service (1902)	105
4.2	Die Halleluja (1903)	106
4.3	Rays of Gospel Light in Song / Ligstrale van Evangelie-Liedere (1929)	107
4.4	Nuwe Sionsliedere van Suid-Afrika (1934)	108
4.5	Evangel Songs (1935)	110
4.6	Uitgesoekte Sionsliedere (1937; 1940; 1942)	110
4.7	Emmanuel-Liedere – Hymns (1940)	111
4.8	Evangelie-liedere / Gospel Hymns (1947)	111
4.9	Deo Gloria (1977)	112
4.10	<i>Koortjie</i> – boeke (±1920 – 1992)	116
4.11	Hosanna! Music (1987)	120
4.12	Hillsong Music (±1995)	122
4.13	Vineyard Music (±1995)	123
4.14	Doxa Deo (1996)	124
5.	Musiek van die AGS	
5.1	Inleiding tot ontledings	126

5.2	Musiek van die Hervorming (1517)	129
5.3	Musiek van Die Eerste Evangeliese Ontwaking (1730 – 1740)	130
5.3.1	Isaac Watts (1674 – 1748)	130
5.3.2	John (1703 – 1791) en Charles Wesley (1707 – 1788)	131
5.4	Musiek van die Tweede Evangeliese Ontwaking (1857/8 - ±1900)	132
5.4.1	Ira D. Sankey (1840 – 1908)	133
5.4.2	P.P. Bliss (1838 – 1876)	135
5.4.3	Fanny J. Crosby (1820 – 1915)	135
5.5	Musiek van die Herlewings aan die begin van die twintigste eeu	136
5.6	Musiek van die belangrikste AGS-liedbundels	137
5.6.1	Hymns for Life and Service (1902) en Nuwe Sionsliedere vir Suid-Afrika (1934)	137
5.6.2	Evangelie-liedere (1947)	137
5.6.2.1	Sondagoggend- / Eredienste	137
5.6.2.2	Sondagaand- / Evangeliedienste	139
5.6.2.3	Nagmaaldienste	141
5.6.2.4	Doopdienste	142
5.6.2.5	Begrafnisse	142
5.6.3	Deo Gloria (1977)	143
5.6.4	<i>Koortjie</i> - boeke	145
5.7	Hedendaagse liedbundels wat tans deur die AGS gebruik word	153
5.7.1	Hosanna! Music (1987)	155
5.7.2	Hillsong Music (±1995)	157
5.7.3	Vineyard (±1995)	160
5.7.4	Doxa Deo (1996)	162
6.	Samevatting	167

Voorwoord

1.1 Agtergrond

Hierdie studie is hoofsaaklik onderneem a.g.v. 'n begeerte om die musiekbeoefening van die AGS, vanaf die ontstaan in 1908 tot en met 1998, te boekstaaf. Die studie is nie-teologies van aard, alhoewel teologiese standpunte ter verduideliking en kontekstualisering bygebring word. Die klem val dus op die musiek van die AGS, terwyl die gepaardgaande geskiedkundige, politieke en sosiale gebeure in betrokke periodes nie uit die oog verloor word nie.

Alhoewel die AGS aanvanklik as 'n veelrassige kerk ontstaan het, het skeiding tussen die rasse tog spoedig gerealiseer. Daarby sou die sg. 'Eenwording' eers in 1996 'n werklikheid word. Vir die grootste gedeelte van die AGS se geskiedenis is die verskillende rassegroepe dus deur hul eie departemente bestuur. Hierdie studie is hoofsaaklik op die wit Afrikaner-gemeenskap gerig.

My grootouers en ouers was lidmate van die AGS, met die gevolg dat ek reeds vanaf 'n jong ouderdom aan die musiekpraktyk binne die kerk blootgestel is. Getrou aan AGS-beleid is ons as kinders aangemoedig om deur die lewer van sang- en musiekitems aan die erediensgebeure deel te hê. Daarby is ek ook die geleentheid gegun om reeds op 'n relatief jong ouderdom die begeleiding van samesang tydens eredienste waar te neem. Lg. sou bepaald tot my besluit bydra om myself so goed as moontlik in musiek te bekwaam, sodat ek my taak as kerkmusikant tot die beste van my vermoë kon uitvoer.

Aangesien ek reeds vanaf ongeveer 1970 met die musiekbeoefening van die AGS gemoeid is (hetsy as orrelis, pianis, voorsanger, asook afrigter van solosangers en kore vir die jaarlikse AGS-kunswedstryd vir kinders) en ook tans deel uitmaak van die musiekspan van Somerset-Wes gemeente, het die feit dat ek menige gebeure en verwikkelings eerstehands beleef het, my taak as navorser aansienlik vergemaklik.

1.2 Inleidende feite tot die studie

Die AGS het as onafhanklike kerkgenootskap in 1908 ontstaan nadat twee sendelinge, John G. Lake en Thomas Hezmalhalch, uit Amerika na Suid-Afrika gekom het. Alhoewel dit hul

hoofdoel was om sendingwerk te doen en die Suid-Afrikaners van die werking van die *Heilige Gees* bewus te maak, het hul werk spoedig die afmetings van ‘n kerk begin aanneem.

Nadat die AGS aanvanklik probeer wegbeweeg het van sg. Gereformeerde gebruike, vind ons tog dat daar gedurende die vyftigerjare ‘n verandering in gesindheid begin plaasvind vanweë ‘n poging tot groter erkenning – ‘n ideaal wat eers gedurende die negentigerjare verwesenlik sou word.

Bg. gebeure word duidelik in die musiekbeoefening weerspieël. Waar die AGS aanvanklik graag *koortjies* gesing het terwyl daar lustig saam hande geklap is, vind ons vanaf die vyftigerjare toenemend dat Gereformeerde Psalms en Gesange, asook liedere (uit die **Ewangelie-liedere**) en stadiger *koortjies* deel van die sangdiens uitmaak. Aansluitend by lg. sou orkesbegeleiding plek maak vir (elektroniese) orrelbegeleiding. Lg., asook die feit dat Senator Gerrie Wessels tot die politiek toegetree het, kon as redes aangevoer word vir die afstigting van die Pinkster Protestante Kerk (PPK) in 1958.

‘n Ander historiese gebeurtenis wat ook ‘n groot en belangrike rol t.o.v. die musiekbeoefening sou speel en in Hoofstuk 3 bespreek word, was die wêreldwye Charismatiese Herlewingsbeweging van om en by 1960. Nico Horn noem in sy proefskrif dat die aanbiddingsgedeelte van hierdie Beweging se byeenkomste as ‘n “... personal encounter with God ...” gereken is (Horn 1989: 113).

Uit lg. twee paragrawe word dit duidelik hoe nou die musiekpraktyk met gebeure of ontwikkelings binne, sowel as buite die kerk, verweef is. Terselfdertyd probeer dit verklaar waarom daar in hierdie navorsing ook die nodige aandag aan geskiedkundige gebeure, t.w.v. ‘n agtergrondsperspektief, gegee word.

1.3 Bronne

Alhoewel daar ‘n redelike hoeveelheid inligting rondom die Pinksterbeweging gevind kon word, was bronne waarin die AGS in soveel woorde genoem word, relatief skaars. Gelukkig het Dr. Möller met: **Ons Pinkstererfenis** en Dr. Burger met: **Die Geloofsgeskiedenis van die Apostoliese Geloofsending van Suid-Afrika**, veel vermag om die AGS aan sy eie lidmate, sowel as aan ander belangstellendes, bekend te stel.

Die amptelike maandblad van die kerk, nl. Die **Trooster**, waarvan die naam vanaf die sewentigerjare na die **Pinksterboodskapper** verander het, het ook deur gereelde beriggewing rondom die musiekpraktyk waardevolle inligting verskaf.

Gesaghebbende persone uit die AGS met wie onderhoude gevoer is, sluit o.a. in: die huidige President van die AGS, Dr. Isak Burger; 'n vorige ampsdraer van die Werkersraad en bekende in AGS-kringe, Past. J.T. du Plessis; 'n eertydse Direkteur van Evangelie Uitgewers, Past. Dirk Bakker, asook een van die musiekpastore van Doxa Deo in Pretoria, Past. Ioannis Dekas.

1.4 Bedankings

Eerstens wil ek aan my Hemelse Vader al die lof, dank en eer bring vir die genade wat Hy aan my bewys het tydens die voltooiing van hierdie projek.

Ek spreek ook graag my dank en waardering uit teenoor die volgende persone:

- * vir deeglike studieleiding, my studieleier, Prof. Izak Grové (Universiteit van Stellenbosch)

- * vir hulp en ondersteuning, my man en kinders

Johanna Nel
Stellenbosch
November 2002

Hoofstuk 1

Die ontstaan van die twintigste-eeuse Pinksterbeweging en die stigting van die Apostoliese Geloofsending van Suid-Afrika (AGS)

1.1 Die ontstaan van die Pinksterbeweging

Die Pinksterbeweging het aan die begin van die twintigste eeu as die resultaat van wêreldwye religieuse herlewings ontstaan. Vorige gebeure in die kerkgeskiedenis - tot selfs so ver terug as die Hervorming - het egter voorbereidend op die ontstaan daarvan ingewerk. Isak Burger wys op die kousale verband tussen die onderskeie herlewings en haal aan uit **The Second Evangelical Awakening in America** van Edwin Orr: “Without the sixteenth century Reformation and seventeenth century Puritanism, there could have been no eighteenth century Revival. In the same way the nineteenth century Awakening was (sic!) depended upon its predecessors in kind and time” (Orr 1952: 157 soos aangehaal in Burger 1987: 54).

Burger self verwoord die verloop soos volg: “Sedert die Hervorming is die kerklike arena al hoe vinniger reggeskuif vir dit wat in die laaste eeu van die tweede millenium moes gebeur ...” (Pinksterboodskapper Desember 1999: 12), en noem daarna dat bewegings soos die Piëtisme (17de eeu), die Eerste Evangeliese Ontwaking onder John Wesley (18de eeu), die Tweede Evangeliese Ontwaking in die 19de eeu, gevolg deur die Heiligheids- en die Sioniste-beweging van John Alexander Dowie aan die einde van die eeu, die klimaat en die grond voorberei het vir die Pinkster-beweging. Ook Leslie Davison sien die gebeure as ‘n ingryping deur God: “...a divine and providential order by which the foundations of the twentieth century charismatic movement were firmly laid down in the rediscovery of the dimension of the Spirit...” (Davison 1972: 292).

Aangesien elke herlewing as’t ware “... geboorte [gee] aan nuwe liedere ...” (Burger 1987: 54) wat die gees daarvan weerspieël (vgl. Van Niekerk 1970: 24), is dit te verstane dat die musiek van die kerk deur die eeue heen nie onveranderd en onaangeraak sou bly nie. Nadat die gemeente gedurende die Middeleeue “... gedegradeer het tot onmondige, passiewe toeskouers van die liturgiese gebeure ...” (Strydom 1994: 47), was dit vir die Hervormers belangrik dat die gemeente veral d.m.v. samesang weereens by die erediensgebeure betrek sou word. Hierdie

gemeentelied van die Hervormers sou egter voortdurend aan tendense van daaropvolgende bewegings en herlewings blootgestel en ook daardeur beïnvloed word. Die teks sou bv. vanaf die Piëtistiese Beweging in die 17de eeu toenemend verpersoonlik (vgl. Reynolds 1978: 19), terwyl die sg. *massasmaak-musiek*, volgens Strydom, sy stempel reeds vanaf die middel van die 19de eeu op die kerkmusiek sou afdruk (Strydom 1994: 121).

Ten einde ‘n geheelbeeld te verkry van die aanloop na die ontstaan van die Pinksterbeweging, waaruit die Apostoliese Geloofsending van Suid-Afrika (hierna die AGS) op sy beurt as kerkverband sou ontstaan, word verwante gebeure vervolgens kortliks in oënskou geneem.

1.1.1 Die Eerste Evangeliese Ontwaking (1730 – 1740)¹

Die Eerste Evangeliese Ontwaking het die Piëtistiese Beweging in Europa (Burger 1987: 46), asook die wettiese Puriteinse Beweging (Strydom 1994: 96) in Brittanje, as grondslag gehad (Wood 1977: 434). Wood slaan ook die pionierswerk van Jonathan Edwards (1703 – 1758) in Northampton, Massachusetts, hoog aan en reken dat dit as die stukrag van die herlewing in Brittanje gesien kan word, terwyl Burger die aandeel van John Wesley (1703 – 1791) en George Whitefield (1714 – 1770) as prominente leiers, nie geringskat nie (Burger 1987: 48).

‘n *Persoonlike religieuse ondervinding*, oftewel *bekering*, word een van die kenmerkende eienskappe van hierdie beweging wanneer John en Charles Wesley op weg na Amerika met Morawiese Piëtiste kennis maak, en besef dat hulle nog nie oor *geloofsekerheid* beskik nie (Synan 1977: 16; Burger 1987: 48). Nadat die Piëtiste aan hulle die vreugde van ‘n “...bewustelike saligheid ...” duidelik maak, is dit kort hierna vir beide moontlik om van ‘n *persoonlike ondervinding* te getuig (Burger 1987: 49), met Charles se weergawe as: “It was on 24 May 1738, just before 10 p.m.: ‘... I felt I did trust in Christ, Christ alone for salvation, and an assurance was given me that He had taken away my sins, ...’ ” (McManners 1992: 294).

Nadat die Wesley broers *sekerheid van saligheid* deelagtig geword het, het hul besef dat ‘n proses van *heiligmaking* of *geestelike reiniging* (*sanctification*) moes volg (Nichol 1966: 5).²

¹ Ook bekend as die Metodistiese Herlewing in Brittanje en die Groot Ontwaking in Noord-Amerika (Wood 1977: 434).

² Die HAT omskryf hierdie proses as: “Totstandkoming van ‘n nuwe lewe in die mens wie se sonde vergewe is, deur God as ‘n heilsweldaad en uit genade bewerk”.

W.T. Gaston skryf tereg: “God used the Wesleys and others to stir the world along deeper lines of Biblical holiness ...” (Frodsham 1928: voorwoord deur W.T. Gaston).

Aangesien beide John en Charles Wesley deur die *persoonlike godsdiensbeoefening*, asook deur die hartlike samesang van die Morawiese Piëtiste beïndruk is, spreek dit vanself dat ook hul musiek van ‘n noodwendige verandering wat uit eie ondervinding voortgespruit het, sou getuig (vgl. Strydom 1994: 106). Burger skryf tereg dat die Wesley broers die gevoel en die ervaring ewe belangrik ag as die rede (Burger 1987: 50) en Reynolds kom tot die gevolgtrekking dat die tekste van hul *hymns*, soortgelyk aan dié van die Piëtisme, meer persoonlik van aard is, terwyl die melodiese materiaal met die “... songlike quality ...” van die Italiaanse operastyl vergelyk kan word (Reynolds 1978: 19).

1.1.2 Die Tweede Evangeliese Ontwaking (1857/8 - ± 1900)

Volgens Burger was die negentiende eeu ‘n tydperk waarin vele geestelike herlewings plaasgevind het. In vergelyking met die ander was die Tweede Evangeliese Ontwaking wat in 1857 / 8 in Amerika uitbreek het, die herlewing wat die langste geduur het, die grootste impak gehad het en die wyd verspreidste voorgekom het. Lande waarna hierdie herlewing o.a. uitgebrei het, was die Britse Eilande, Switserland, Skandinawië en Suid-Afrika (Burger 1987: 52).

Charles G. Finney (1792 – 1875), wat ‘n belangrike rol in hierdie herlewing sou speel, het as jong man by die Presbiteriaanse Kerk aangesluit, maar weldra ontuis gevoel in die streng, Calvinistiese omgewing. Nadat hy op sy eie ‘n studie van Christelike leerstellings begin maak het, het hy tot die gevolgtrekking gekom dat algehele *heiligmaking* die Christen se ideaal behoort te wees (Synan 1977: 26-27), en het hy mense veral tydens sy veldtogte tot gebed aangespoor (Burger 1987: 53).

Dwight L. Moody, deur sommige as die belangrikste produk van die Tweede Evangeliese Ontwaking beskou, het tussen 1872 en 1892 by drie geleenthede lang herlewingsveldtogte gehou. Möller reken Moody en Sankey “... het met hulle opwekkingsveldtogte in die VSA, Engeland, en elders, ‘n patroon van herlewing voorgestel waarby die ondervindelike, gepaard met emosionele uitinge, aan die orde van die dag was. Dit het ook help vorm aan die geestesagtergrond waaruit die Pinksterbeweging ontstaan het” (Möller 1975: 13).

Möller se uitspraak word deur Strydom onderskryf wanneer hy musiekbeoefening tydens die erediens in die tydperk van *Revivalisme* (\pm 1875 – 1920) as die voorbereiding van die emosionele atmosfeer, waardeur die gemoedere ingestel word, beskryf (Strydom 1994: 118). Volgens Van Niekerk het ook Moody die psigologiese waarde van musiek nie geringgeskat nie, met die gevolg dat hy Sankey met hul ontmoeting in 1870 nader met die versoek om tydens sy evangelisasie-veldtogte as musiekleier op te tree (Van Niekerk 1970: 20). Die musiek van hierdie herlewing, deur Reynolds beskryf as oor die algemeen struktureel eenvoudige, populêre melodieë met basiese harmoniese strukture, is deur Sankey in bundels versamel en gepubliseer. Hy het dus ‘n baie belangrike bydrae gelewer om hierdie musiek behoue te laat bly (Reynolds 1978: 96, 97).

1.1.2.1 Die Herlewing in die Ned. Geref. Kerk (1860)

Dit is belangrik om te onthou dat hierdie herlewing ook na Suid-Afrika uitgebrei het. Volgens Burger het die “... opkomende gees van liberalisme en rasionalisme ...” die kerk reeds voor 1858 genoodsaak om te begin bid vir herlewing (Burger 1987: 85). Hy haal mev. A.B. de Villiers (‘n dogter van Ds. G.W.A. van der Lingen van die Paarl) uit **Die Kerkbode** van 4 April 1912 aan: “Veertien van onze ernstigste leeraren vereenigden zich om den Heer aanhoudend te smeeken om een nieuwe uitstorting van den Heiligen Geest over Zuid-Afrika” (Kerkbode 1912: 274-275, soos aangehaal in Burger 1987: 85).³ Dieselfde **Kerkbode** berig ook dat nuus van herlewings uit Amerika en Engeland die verwagting soveel hoër gemaak het.

A.g.v. hierdie verlange na herlewing, is uitnodigings d.m.v. **Die Kerkbode** aan belangstellendes uit alle kerkgenootskappe gerig om ‘n konferensie te Worcester op 18 en 19 April 1860 by te woon. ‘n Referaat gelewer deur Dr. W. Robertson van Swellendam, het die aanwesiges meer vertel van die herlewings oorsee (terwyl ‘n nuusbrieff ook uitgedeel is met verslae oor herlewings uit die verlede) en hul aangemoedig om te bid dat herlewing ook in Suid-Afrika sou uitbreek (Burger 1987: 87).⁴ Tydens die konferensie is Ds. Murray ook op Pinkstersondag as leraar van Worcester gemeente bevestig, en die bede van almal teenwoordig

³ Pastoor Justus du Plessis slaan die werk van Ds. Van der Lingen hoog aan en noem sy naam in dieselfde asem as dié van Dr. Andrew Murray (Van Staden 1980: 2).

⁴ Choy noem in haar boek oor Murray dat hy ‘n blad genaamd ‘**The Revival**’ ontvang het (Choy 1978: 130). Dit is dus moontlik hierdie of ‘n soortgelyke blad wat gedurende die konferensie onder konferensiegangers versprei is.

was "... dat die Here Ds. Andrew Murray se bediening in Worcester ryklik sou seën" (Choy 1978: 65, 66).

Alhoewel daar reeds voor die Worcesterkonferensie groter belangstelling in die bywoon van bidure was, sou die 1860 herlewing eers daarna uitbreek toe die verteenwoordigers terug is na hul onderskeie gemeentes. Die dorp wat eerste deur die herlewing geraak is, is Montagu. Ook die gemeente van Worcester sou vernuwung smaak. Die gebeure rondom die herlewing was egter 'n vreemde ervaring vir predikante wat nog nooit voorheen die *werking van die Heilige Gees* beleef het nie. Toe die persone in Ds. Andrew Murray se gemeente dus hard en tegelyktydig tot die Here begin roep tydens 'n biduur, het hy hulle probeer stilmaak (Burger 1987: 87-88).

Uit Leona Choy se biografie van Murray, kom ons agter dat die moontlike rede waarom hy nie die manifestering van die Heilige Geeswerking aangemoedig het nie, heel waarskynlik was omdat hy gevoel het dat hy nie in beheer daarvan was nie (Choy 1979: 63-64), aangesien hy tog verklaar het: "Daar is nog so iets as 'n Pinkster in die persoonlike ondervindinge van die gelowige" (Choy 1979: 137). Tereg reken P.J. Buys in sy opstel oor **Pentekostalisme** dat "...die werk en standpunte van Dr. Andrew Murray die bodem die beste voorberei het vir die ontstaan en ontwikkeling van die Pentekostalisme in Suid-Afrika in die twintigste eeu" (Buys 1986: 38). Ook Van Staden haal aan uit 'n geskrif van 'n sekere S. Stuart van Krugersdorp wat in die **Drie-Jaarlikse Kerkboek** (1974-1976) van die AGS verskyn: "The man who started the Pentecostal Work in South Africa, in spite of his 'church' was our South African Saint, dr. Andrew Murray ..." (Drie-Jaarlikse Kerkboek 1974-1976: 11 soos aangehaal in Van Staden 1980: 1).

Ander gemeentes wat deur die herlewing in 1860 geraak is en in 1862 by die sinode genoem is, was o.a. Calvinia, Tulbagh, Paarl, Swellendam, Caledon, Stellenbosch, Graaff-Reinet, Richmond, Franschhoek, Villiersdorp, Queenstown, Aberdeen, Winburg, Pietermaritzburg en Harrismith (Acta Synodi 1862: 25 soos aangehaal in Burger 1987: 90).

Du Toit kom tot 'n belangrike gevolgtrekking wanneer hy die stelling maak dat die sinode van 1862 i.p.v. tot 'n kragtige hervorming in Gereformeerde sin oor te gaan, sy goedkeuring aan die Metodistiese opwekkingsbeweging geheg het (Du Toit 1970: 161). Dat hierdie besluit ook die musiekbeoefening van die Ned. Geref. Kerk geraak het (alhoewel aanvanklik slegs in die

Sondagskool en by kinderdienste), word duidelik uit die samestelling van bv. die **Kinderharp** deur Ds. Charles Murray, waarin hy o.a. liedere van Morawiese en Metodiste oorsprong opneem. Reeds by die eerste van 'n reeks uitbreidings, sou ook sg. Sankey-liedere uit die Amerikaanse *revival*-tradisie in die bundel opgeneem word (Strydom 1994: 150).

'n Ander belangrike ontwikkeling wat gedurende hierdie tydperk in Suid-Afrika plaasgevind het, is die ontstaan van wegbreekgroepe, soos o.a. die sg. Groenewoudbeweging, met 'n sendeling van die Hervormde kerk in Rotterdam, as leier. Dawid du Plessis, een van die mees bekende AGS predikers, is op 7 Februarie 1905 by Vier-en-Twintig Riviere, die hoofsentrum van die Groenewoudbeweging, gebore. Sy ouers was dus deel van hierdie groep wat, volgens hom, 'n "... nedersetting van Christelike gelowiges [was] wat uit 'n herlewingsveldtog ontstaan het ..." (Slosser 1977: 13; Burger 1987: 93-94).

1.1.2.2 Die Heiligheidsbeweging (± 1866)

Die feit dat heiligmaking as 'n belangrike kenmerk van die Christenleefwyse geag is tydens die Tweede Evangeliese Herlewing, kom duidelik na vore in die volgende stelling van Synan: "The climactic revival in America with a holiness emphasis came in 1858" (Synan 1971: 31). Die ontstaan van die Heiligheidsbeweging in 1866 kan dus met reg as 'n natuurlike uitvloeisel van hierdie Herlewing beskou word, met as hoofrede die begeerte van die Metodiste om Wesley se leerstelling van heiligmaking (wat in hoofsaak die interpersoonlike verhouding van Christene raak) te laat herleef (McManners 1992: 293).

Een van die gebruike van die Heiligheidsbeweging om in Engeland jaarliks sg. Keswick konferensies⁵ t.w.v. geestelike verdieping te hou, terwyl Amerika op herlewings- en kampdienste, sowel as literatuur met heiligmaking as tema, staatgemaak het (Nichol 1966: 5), het deels a.g.v. die bediening van Finney en Moody ontstaan (Burger 1987: 58). In 1895 is Dr. Andrew Murray, vader van die Keswick-beweging in Suid-Afrika, asook een van die leidende figure op die gebied van *heiligheid* en *heiligmaking*, juis na so 'n Keswick-konferensie in Engeland uitgenooi om as spreker op te tree (Choy 1978: 176).⁶

⁵ Tydens Keswick-konferensies is onderwerpe soos "... volkome oorgawe aan Christus ..." en "... die volheid en bekragtiging van die Heilige Gees vir dienswerk ...", gewoonlik bespreek (Nichol 1966: 5).

⁶ Volgens Rev. G. Thomas is Murray genooi n.a.v. die verskyning van sy boek, 'Abide in Christ' (vroeë tagtiger jare), aangesien die inhoud daarvan presies ooreengestem het met dit wat by Keswick geleer is (Harford (red.) 1907: 231).

Daar moet onthou word dat Murray met hierdie en soortgelyke oorsese besoeke aan die musiekbeoefening in Engeland, waarop Moody en Sankey reeds hul stempel afgedruk het⁷, blootgestel is. A.g.v. die leidende rol wat hy t.o.v. die kerk in Suid-Afrika ingeneem het as moderator van die Ned. Geref. Kerk, asook as bekende skrywer (Burger 1987: 54, 97), kan ons met veiligheid veronderstel dat ook hy 'n rol gespeel het in die toenemende gewildheid van die sg. Sankey-lied.

Een van die leerstellings van die Heiligheidsbeweging wat deur die Pinksterbeweging oorgeneem is, is die die sg. tweede ondervinding of *genadewerking* na *bekering*. Wat Wesley en Finney onder *sanctification* en 'n *second blessing* verstaan het, het in die Pinksterbeweging as die *vervulling met die Heilige Gees* bekend gestaan. In hoofsaak word die betekenis van die tweede ondervinding goed verduidelik in die volgende aanhaling: "... the Christian can attain full holiness (sanctification) only when he abandons all efforts and allows the Holy Spirit to live within him the life of Christ" (Smith 1963: 313 soos aangehaal in Nichol 1966: 5-6). Dit spreek vanself dat liedere met heiligmaking as tema voorkeur sou geniet tydens gemeentelike samesang.

Van die belangrikste leiers, sowel as talle van die eerste lidmate van die vroeë Pinksterbeweging, was aanvanklik lede van die Heiligheidsbeweging (Burger 1987: 57). Nichol merk tereg op: "Many Pentecostals readily acknowledge their indebtedness to the Holiness movement" (Nichol 1966: 6-7), en Harper stel dit treffend: "The Pentecostal child was brought up in the nursery of the Holiness Movement, from which it acquired so much of its teaching ..." (Harper 1965: 25).

1.1.3 Die Sionistebeweging (1870)

P.L. le Roux, 'n persoon wat later as President 'n belangrike rol sou speel in die geskiedenis van die AGS, kom reeds as jong seun tot bekering in Wellington onder die bediening van Ds. Andrew Murray. Nadat hy sy studies aan die Sending-Opleidingsinstituut in Wellington voltooi, word hy in 1893 as sendeling (*eerwaarde*) in Wakkerstroom in die Oos-Transvaal bevestig⁸ (Hofmeyr 1994: 187).

⁷ Hierdie aanname word gebaseer op die feit dat Moody en Sankey tussen 1872 en 1892 lang herlewingsveldtogte in Engeland gehou het (Möller 1975: 13).

⁸ Binne die bestek van 7 jaar was le Roux se groep 2 000 sterk. Twee Christene wat hom bygestaan het in sy werk was David Nkonyhane en Muneli Ngobese (Hofmeyr 1994: 187).

Reeds onder die invloed van Ds. Andrew Murray, sowel as sy vriend die Piëtis Johannes Büchler wat in 1898 'n genesingskliniek in Jeppe open, begin P.L. le Roux in *Goddelike genesing* glo. Büchler is op sy beurt deur die **Leaves of Healing** nuusbrief van John Alexander Dowie se kerk in Zion City, noord van Chicago, beïnvloed. Nadat Büchler met Dowie begin korrespondeer, word hy as opsiener van die belange van die kerk aangestel. Büchler word egter ontnugter wanneer hy Dowie besoek en besef dat lg. vir homself eer toeëien. Hy verbreek onmiddelik alle bande (Burger 1987: 110) en verander selfs die naam van sy groep na Apostolic Faith Mission (Hofmeyr 1994: 188).

P.L. le Roux was egter steeds geïnteresseerd in Dowie se leer aangaande fasette soos *Heiligheid* en *Goddelike genesing* en sluit in 1903 by die Sioniste aan. Nadat hy in 1904 deur Dowie se nuwe verteenwoordiger, Daniel Bryant, gedoop word deur *drievoudige onderdompeling*, word hy later in dieselfde jaar as "... evangelis van die Christian Catholic Church in Zion georden" (Burger 1987: 110-111). Le Roux en sy vrou sou aanbly as sendelinge in Wakkerstroom (Hofmeyr 1994: 188), en "... na den oorlog ging omtrent de helft der gemeente met hem uit de Ned. Herv. Of Geref. Kerk over tot de secte van Dowie ..." (Dreyer 1910: 87). Die feit dat Le Roux kontak gehad het met Büchler en Bryant, asook dat hy as sendeling werksaam was, laat ons tot die gevolgtrekking kom dat hy heel moontlik, t.o.v. musiekbeoefening tydens byeenkomste, 'n meer informele liturgiese verloop verkies het.

Bryant sou voortgaan met die werk in Johannesburg tot in 1908, met die koms van John G. Lake en Thomas Hezmalhalch. Burger haal aan aangaande Bryant uit **When God makes a Pastor** van W.F.P. Burton: "This elder (Bryant) had urged his flock to seek a deeper experience in God, and to pray to be baptised in the Holy Ghost. He had thus to some extent prepared the way for the revival that followed" (Burton 1934: 31-32 soos aangehaal in Burger 1987: 114).

1.1.4 Herlewing in Topeka, Kansas (1901)

Die herlewing wat wêreldwyd aan die begin van die twintigste eeu posgevat het, het net soos die herlewing in 1857, in Amerika begin. Die oorsaak was die ontwyfelbare wete van 'n prediker met die naam Parham: "... that there was still something beyond the experience of sanctification that would be needed 'to meet the challenge of the new century' " (Parham 1930: 21 soos aangehaal in Synan 1971: 101).

Charles F. Parham stig die Bethel Bybelkollege in Topeka in Oktober 1900. Wanneer hy teen die einde van 1900 aan sy studente die opdrag gee om individueel 'n studie te maak van die uiterlike Bybelse bewys van die *vervulling met die Heilige Gees*, is hulle bevinding eenparig: "... that the evidence was 'speaking with other tongues.' This they deduced from the four recorded occasions in the Book of Acts when tongues accompanied the baptism with the Holy Spirit" (Synan 1971: 101). Die feit dat hulle die antwoord vind in 'n studie van die Handeling Kerk, verklaar die ideaal van die Pinksterbeweging wat beweeg na die "... blessing and glory of the New Testament Church" (Frodsham 1928: voorwoord deur W.T. Gaston).

Die slotsom waartoe hulle gekom het, het hulle almal met die begeerte vervul om ook in hierdie ondervinding te kon deel. Terwyl hulle besig was met die hou van 'n middernagdiens op 31 Desember 1900, vra een van sy studente, Agnes N. Ozman, Parham om vir haar te bid sodat sy die *vervulling met die Heilige Gees* asook die *spreke in tale (glossolalia)* persoonlik kon ondervind. Wat daarna gebeur het, word soos volg deur Parham beskryf: "It was after midnight and the first day of the twentieth century when Miss Ozman began 'speaking in the Chinese language' ... Following this experience, Ozman was unable to speak in English for three days, ...". En dan volg die belangrike gevolgtrekking: "This event is commonly regarded as the beginning of the modern pentecostal movement in America" (Synan 1971: 101-102).

Hierdie gebeure was nie alleen belangrik omdat Ozman in 'n *vreemde taal* gepraat het nie, aangesien *glossolalia*, volgens **The Encyclopedia Britannica** in "... Christian revivals of every age ..." voorgekom het (Frodsham 1928: 328), o.a. ook in die jaar 1875 nadat Moody in die Victoria Hall in London gepreek het (Synan 1971: 99). Selfs nog vroeër skryf Thomas Welsh (een van Wesley se mees bekende volgelinge) op 8 Maart 1750 in sy dagboek: "This morning the Lord gave me a language I knew not of, raising my soul to Him in a wondrous manner" (Harper 1965: 21) en lees ons die volgende van Martin Luther in **Souer's History of the Christian Church**: "Dr. Martin Luther was a prophet, evangelist, speaker in tongues, and interpreter, in one person, endowed with all the gifts of the Spirit" (Souer vol. 3: 406 soos aangehaal in Frodsham 1928: 329). Tereg skryf Wilson: "Speaking in tongues ... Such phenomena had occurred in revivals throughout history, but it was only with modern Pentecostalism that they were fitted into the regular pattern of church life as a permanent feature of worship" (Wilson 1970: 68).

Die buitengewone element van talespraak word raak deur Nichol opgesom: “The importance of these events in Topeka is that for the first time the concept of being filled with the Holy Spirit was linked to an outward sign - speaking in tongues” (Nichol 1966: 28). Ook Gunstone beskou die *spreke in tale* as die “... necessary first evidence of receiving the ‘baptism in the Holy Spirit’ ” (Gunstone 1989: 21-22).

Dit is egter insiggewend dat daar ook soms in beriggewing van die *doping in die Heilige Gees*, na sg. *talesang* of ‘*singing in tongues*’ verwys word. So lees ons bv. in een van die eerste **Troosters**⁹: “From the time of his [R.H. Vandewall] baptism in the Holy Ghost, when for hours the Holy Ghost spake and sang through him in other tongues, a mighty faith in God was imparted in him” (Comforter February 1912: 2). Die verskynsel van *talesang*, alhoewel normaalweg deel van lofprijsing en aanbidding, wat m.a.w. later in Pinkster- en Charismatiese kerke as ‘n *nuwe lied* bekend sou staan, was dus reeds vanaf die begin van die Pinksterbeweging bekend.

Retrospektief kan opgesom word deur te sê dat alhoewel Parham ‘n belangrike rol in die formulering van die *Pinksterbelofte* gespeel het, dit eintlik die studente was wat die Bybel bestudeer het en God vertrou het daarvoor. Burger reken tereg dat Parham te hoog aangeslaan word wanneer Kendrick hom die “... vader van die moderne Pinksterbeweging noem” (Kendrick 1961: 63 soos aangehaal in Burger 1987: 71).

Volgens Hollenweger is Parham deur beide Wesley en die Heiligheidsbeweging beïnvloed, en som die volgende aanhaling sy leer op: “... a three-stage way of salvation ... *Conversion, Sanctification, Baptism of the Spirit* ... with speaking in tongues” (Hollenweger 1969: 25). Alhoewel die Pinksterbeweging aanvanklik hierdie lering verkondig het, het hulle binne “...enkele jare ... oor hierdie drie ondervindinge besin en tot die oortuiging gekom dat die Bybel nie heiliging of heiligmaking as ‘n aparte krisisondervinding leer nie” (Burger 1987: 71-72).

⁹ Die vroeëre amptelike maandblad van die AGS.

1.1.5 Die Azusastraat Herlewing (1906)

William J. Seymour, 'n Afro-Amerikaner, wat soms as predikant in sy gemeente opgetree het, besef dat hy nie oor genoeg teologiese kennis beskik nie en woon met spesiale toestemming Charles Parham se nuutgestigte Bybelskool in Houston by. Hier kom Seymour tot die oortuiging dat die *vervulling met die Heilige Gees* 'n aparte ondervinding van *sanctification* is, en dat dit altyd gepaard gaan met *glossolalia* oftewel *talespraak*: “Sanctification cleansed and purified the believer, while the baptism with the Holy Spirit brought great power for service” (Synan 1971: 104). A.g.v. hierdie oortuiging sou Seymour 'n leidende rol in die Azusastraat herlewing speel.

Wanneer Seymour na afloop van sy studies deur Neely Terry gevra word om by hul nuutgestigte gemeente waar die Heiligheidsleer verkondig word, as Pastoor op te tree, verduidelik hy dat die *spreke in tale* die teken is van die *vervulling met die Heilige Gees*. Aangesien sommige persone van die gemeente reken dat dit in stryd is met die leer van die Heiligheidsbeweging, sluit hulle die deur van die kerk toe, sodat Seymour niks anders te doen staan as om by die huis van sy gasheer te bly en voortdurend te bid en belangstellendes toe te spreek nie.

Op 9 April 1906 word Seymour en 'n aantal persone in dieselfde huis *met die Heilige Gees vervul*. A.g.v. oorweldigende belangstelling in hierdie uitsonderlike gebeure, is Seymour verplig om 'n ou Metodiste kerkgebou in Azusastraat te huur (Synan 1971: 105-106). Burger haal uit Bartleman aan en noem Azusastraat “... die belangrikste adres in die geskiedenis van die Pinksterbeweging!” (Bartleman 1980: IX soos aangehaal in Burger 1987: 72).

Vandat Seymour in Azusastraat dienste begin hou het, het herlewing onmiddelik uitgebreek (Synan 1971: 107). Hollenweger beskryf die gebeure soos volg: “For three years without interruption prayer meetings took place here with speaking in tongues, singing in tongues and prophecy” (Hollenweger 1969: 22). Volgens Bartleman wil dit ook voorkom asof die liturgie van die byeenkomste nie vooraf vasgestel is nie: “We had no human programme. The Lord Himself was leading” (Bartleman 1971: 58). Uit lg. kan ons met redelike sekerheid tot die gevolgtrekking kom dat ook die musiekbeoefening spontaan, sonder 'n vooraf vasgestelde program, sou verloop. In die praktyk sou dit tot gevolg hê dat enige persoon òf met 'n lied kon inval, òf 'n lied vir gemeentelike samesang kon voorstel. Dat die samesang onbegeleid

plaasgevind het, word duidelik uit die volgende verslag van ‘n ooggetuie n.a.v. die byeenkomste in Azusastraat: “No instruments of music are used, none are needed” (Frodsham 1928: 37).

Die feit dat hierdie herlewing aanvanklik in die Afro-Amerikaner kerk begin en later as ‘n veelrassige bediening oor die hele land uitgebrei het, sou bepaald nie alleen ‘n invloed uitoefen op die musiek wat gebruik is tydens samesang nie, maar ook op die styl waarin dit aangebied en uitgevoer is. Synan beskryf die situasie soos volg: “... people of every race and nationality in the Los Angeles area were mingling in the crowds that pressed into the mission from the street” (Synan 1971: 109), en Bartleman reken: “... the ‘colorline’ was washed away in the blood at [the] Azusa Street revival” (Bartleman 1962: 29, soos aangehaal in Oosthuizen 1990: 131).

Daarby het mense van oral na Azusastraat gekom, bepaald hul stempel op die gebeure afgedruk, en met die terugkeer na hul onderskeie lande veroorsaak dat die herlewing spoedig regoor die wêreld versprei het (Burger 1987: 77): “It is noticeably free from all nationalistic feeling. If a Mexican or a German cannot speak English he gets up and speaks in his own language and feels quite at home, for the Spirit interprets through the face and the people say ‘Amen’ ” (Frodsham 1946: 38).

Die pers het natuurlik ook ‘n baie belangrike rol gespeel in die verspreiding van die nuus. Alhoewel die berigte soms alles behalwe positief was, het dit juis die nuuskierigheid geprikkel. Frank Bartleman skryf: “The newspapers began to ridicule and abuse the meetings, thus giving us much free advertising” (Bartleman 1971: 51). Aangesien onwaarhede soms gepubliseer is, het die Azusa-groep ‘n eie blaadjie, nl. **The Apostolic Faith**, gratis begin versprei (Burger 1987: 78).

Burger verduidelik samevattend dat Parham tog ‘n aandeel in die Azusastraat gebeure gehad het, deurdat Seymour sy basiese leerstellings aangaande die Heilige Gees aanvaar het (Burger 1987: 79). Azusastraat het egter ‘n groter impak gemaak as Topeka, Kansas. Dit was net asof die tyd meer geleë was in 1906: “The year 1906 marks the sudden quickening of the Pentecostal Revival into a world-wide movement” (Atter 1962: 27).

John G. Lake en Thomas Hezmalhalch, wat geroepe sou voel om na Suid-Afrika te kom in 1908, het beide besoek afgelê by Azusastraat. Pastoor Justus du Plessis noem hulle: "... twee Amerikaners ... die vrugte van die herlewing in die V.S.A" (Van Staden 1980: 2). Albei was ook goed bekend met Charles Parham en William Seymour. Lake sê van Seymour: "It was not what he said in words; it was what he said from his spirit to my heart that showed me he had more of God in his life than any man I had ever met up to the time" (Lake 1910: 18-19 soos aangehaal in Burger 1987: 132).

1.2 Die ontstaan van die AGS

Dr. F.P. Möller beklemtoon in '**n Gids vir lidmate** dat die AGS 'n vertakking is van die wêreldwye Pinksterbeweging wat aan die begin van die twintigste eeu ontstaan het "... uit 'n herlewing toe duisende gelowiges in verskillende lande tot 'n herontdekking van die Pinksterwaarheid en krag, wat die eerste Christelike Kerk gekenmerk het, gekom het" (Möller: 2 soos aangehaal in Van Staden 1980: 5), terwyl Pastoor J.A. Wort in Mei 1998 skryf: "Wat God vir die AGS in die verlede gedoen het, is niks minder as 'n wonderwerk nie ... God het die AGS opgewek om 'n Pinksterkerk te wees, 'n kerk wat glo in die persoon en werk van die Heilige Gees" (Pinksterboodskapper Mei 1998: 3).

1.2.1 Die ekonomiese en maatskaplike klimaat in Suid-Afrika aan die begin van die twintigste eeu

Na die Anglo-Boereoorlog was die omstandighede van die Afrikaners werklik haglik. Met plase afgebrand en landerye verwoes, is talle gesinne haweloos gelaat. Dit het hulle met geen ander keuse gelaat as om na die dorpe en stede te verhuis en 'n ander heenkome te soek nie. (vgl. Hofmeyr en Pillay 1994: 165). Hul geweldige ekonomiese probleme het ook morele verval tot gevolg gehad. Daarby het die instroom van fortuinsoekers na Suid-Afrika veroorsaak dat die stedelike bevolking toenemend kosmopolities geword het, met gevolglike vervreemding van tradisionele waardes. Kerkloosheid was aan die orde van die dag (Burger 1987: 118). Die kerk moes dus poog om, deur mense in hul nood by te staan en op 'n praktiese wyse die Christelike Leer te beoefen, die volk na sy aanvanklike Christelike oortuigings terug te wen.

Die tradisionele Afrikaanse kerke, en veral die Ned. Geref. Kerk, het alles in hul vermoë gedoen om die nood van individue te verlig. Van der Watt noem o.a. 'n aantal weesinrigtings

(gestig tussen 1903 en 1908), arbeidskolonies of nedersettings te Lagersdrif, Middelburg en Goedemoed aan die Oranjerivier (ontwikkel deur die Kerklike Arbeidsburo wat reeds in 1894 in die lewe geroep is), asook skole deur kerkrade gestig, of selfs opgerig vir die arm kinders (Van der Watt 1980: 95-96).

Die nood was egter so groot en die toestande so haglik, dat die Ned. Geref. Kerk nie alleen die probleem die hoof kon bied nie. Met die koms van John G. Lake en Thomas Hezmalhalch na Suid-Afrika, en die stigting AGS, sou daar in 'n wesentlike behoefte help voorsien word. Hierdie sendelinge het nl. *Goddelike genesing* beoefen, asook 'n *lewe gelei deur die Heilige Gees* bepleit.

Deur hulle optrede het hulle die saak van die AGS versterk. Burger haal aan uit 'n brief geskryf deur Generaal J.B.M. Hertzog (sy vrou was lid van 'n AGS gemeente in Pretoria) aan D.J. du Plessis (snr.): "As die geskiedenis van Suid-Afrika met waarheid opgeteken moet word, dan moet dit bekend word dat die A.G.S. vir twee dinge verantwoordelik is: - sy het 'n groot bydrae gemaak tot die oplossing van die armblankevraagstuk, want sy het die armblikes opgetel en hulle behoorlik gerehabiliteer deur hulle godsdiens; - en die tweede ding: sy was die instrument in die hand van God om versoening te bring tussen die Britte en die Afrikaners" (Pastoor J.T. du Plessis aangehaal in Burger 1987: 121).

Die vraag bly egter staan waarom Suid-Afrikaners, met die oorlog nog vars in hul geheue, hoegenaamd na Amerikaanse sendelinge geluister en saam met hulle Engelse *koortjies* gesing het. Pastoor Dirk Bakker skryf hierdie toedrag van sake veral toe aan die wonderwerke wat tydens byeenkomste plaasgevind het (Telefoongesprek 28 November 2002). Cronjé reken op sy beurt dat die feit dat Boerekrygsgevangenes baie tyd gehad het om te lees, en vanweë hul neerdrukkende omstandighede¹⁰ veral tyd spandeer het aan die bestudering van die Bybel asook ander geestelike leesstof, as moontlike rede gesien kan word.

'n Sekere S. Stuart (een van die eerste persone wat by die AGS sou aansluit in 1908) skryf ook: "The Prisoners of War during the Boer War, who were sent to India for internment, took not only Bibles with them, but copies of his (Murray's) books and returned to South Africa (many of them) ripe for Pentecost. Several of them I know in South West Transvaal who have joined

¹⁰ "Die beproewing, eensaamheid en verlange bring baie manne tot 'n herwaardering van hul verhouding tot God" (Cronjé 1981: 274).

up with the A.F.M.” (Drie-Jaarlikse Kerkboek, (1974-1976) van die AGS van Suid-Afrika: 11, soos aangehaal deur Burger 1987: 122).

Hofmeyr en Oosthuizen berig op hul beurt rondom leesstof soos die **Leaves of Healing** blaadjie: “The *Leaves of Healing* gained a circulation in both British and boer (sic!) camps and among Boer soldiers in exile in Ceylon” (Hofmeyr 1994: 189) en: “... the distribution of *Leaves of Healing* also ‘extensively through the various camps of Boers and British alike and even found its way to prisoners as far afield as Diyatalawa, Ceylon (Sri Lanka) and British India. A revival broke out in Ceylon in Boer camps which led to some of the prisoners on return to South Africa to make themselves available for DRC mission work ...’ ” (Oosthuizen 1987: 14). Ook Pastoor P.J.H. de Witt se oupa sou sy lewe aan die Here wy terwyl hy in Ceylon was, en daarna, terug in Johannesburg en onder die bediening van John G. Lake, hom vir ‘n tweede maal laat doop – nou deur *onderdompeling* (Pinksterboodskapper Mei 1998: 13). Tereg reken Dawid du Plessis dat God “...deur die tragedie van oorlog Sy reddende genade na die mense gebring ...” het (Slosser 1977: 29).

Dat bg. gebeure wel ‘n rol sou speel in die ontstaan van die AGS, word raak opgesom deur Pastoor Oliver Raper: “One thing must be emphasised. All the evidence points to the fact that the Revival party arrived at a time when the seed which had been sown by many down the years was ripening for the harvest” (Pinksterboodskapper Mei 1998: 18).

1.2.2 John G. Lake en Thomas Hezmalhalch se koms na Suid-Afrika

John G. Lake is op 18 Maart 1870 in Ontario, Kanada gebore as deel van ‘n gesin wat voortdurend met siekte en die dood geteister was. Dit het hom vasbeslote gemaak om die krag van God te ervaar. Op sestienjarige leeftyd verhuis Lake saam met sy gesin na die Verenigde State van Amerika, waar hy na sy bekering tydens ‘n Heilsleërdiens, by die Metodiste-Kerk aansluit. Nadat Lake persoonlik reeds as jong man goddelike genesing ondervind, o.a. ook by John Alexander Dowie se Divine Healing Home, word sy oortuigings soos volg in ‘n biografie uitgegee deur Kenneth Copeland Publications beskryf: “Lake caught hold of the power of God, and the fact that Christianity is ‘*a strong man’s gospel*’ ... He also left with a bold gospel that declared *healing for everyone*” (Kenneth Copeland 1994: xiii-xv). Lake sou voortaan geheel en al op God vertrou vir die genesing van sy gesin en familie, en nadat ook sy vrou, Jennie

Lake, in 1898 genees is na gebed, is Lake se genesingsbediening gebore. Lake sê self: “We were forced into it. God answered and many were healed” (Kenneth Copeland 1994: xviii).

Lake was ook ‘n suksesvolle sakeman wat ‘n groot salaris verdien het. A.g.v. inisiatief van sy kant, het twee koerante, nl. **The Harvey Citizen** en **Soo Times**, die lig gesien. Hy en sy gesin verhuis egter in 1901 na Illinois sodat hy *Goddelike genesing* kan bestudeer, sowel as doseer, by Dowie se nuwe Zion City hoofkwartier. Nadat hy in Oktober 1907 die *vervulling met die Heilige Gees* en die *spreke in vreemde tale* deelagtig geword het, besef hy dat hy voltyds vir die Here wil werk, en raak hy en Jennie van al hulle besittings ontslae. Wanneer God aan hom openbaar dat hy na Afrika moet gaan, begin hy dadelik reëlings tref, verhuis met sy gesin na Indianapolis, en soek sy ou vriend, Thomas Hezmalhalch, op (Kenneth Copeland 1994: xix-xxiii).

Thomas Hezmalhalch is op 5 Oktober 1847 in Patterson, New Jersey, in die VSA gebore. Alhoewel daar nie baie van sy kinder- en jeugjare bekend is nie, weet ons wel dat hy ‘n aantal jare in Engeland deurgebring het, daar getroud is met Charlotte Best, en in Leeds opgetree het as prediker in die Wesleyan Methodist Church (Artikel in die AGS argief soos aangehaal in Burger 1987: 132). Na sy terugkeer na Amerika, sluit hy by die Heiligheidsbeweging aan, word hy as prediker georden, en hou hy Evangelisasieveldtogte in o.a. Indianapolis in Indiana, Monrovia, Los Angeles en Verdugo in Kalifornië en selfs in Engeland en Europa. Ook hy ontvang die *vervulling met die Heilige Gees* en *spreke in vreemde tale*. Soos reeds genoem het beide Lake en Hezmalhalch besoek afgelê by Azusastraat en was beide goed bekend met Charles Parham en William Seymour (Burger 1987: 132). Gedurende die laaste maande voor hul vertrek na Suid-Afrika, terwyl hulle besig was met die hou van ‘n aantal evangeliesasieveldtogte, sou Hezmalhalch besluit om Lake na Afrika te vergesel.

1.2.3 Lake en Hezmalhalch se werk in Suid-Afrika neem ‘n aanvang

Lake en Hezmalhalch begin byna dadelik dienste hou vir ‘n redelik gemengde gehoor¹¹ in ‘n saaltjie in Doornfontein. Hierdie saaltjie is aanvanklik deur die Sioniste gebruik voordat hulle weens ‘n gebrek aan ruimte na ‘n kerk in Breestraat moes verskuif. Van die gemeentedele het egter steeds voortgegaan met dienste in die saaltjie, en dit was vir hulle dat Lake en

¹¹ Swartmense, Kleurlinge, Sjinese en Blankes het almal deel uitgemaak van die bevolking in die omgewing (Burger 1987: 167).

Hezmalhalch op die 25ste Mei 1908 ‘n kerkdiens gehou het. Volgens die **Trooster** word hierdie datum tradisioneel as die ontstaansdatum van die AGS beskou (Trooster Mei 1933: 9, 17 soos aangehaal in Burger 1987: 167).

Tydens hierdie eerste diens ontvang ‘n swart werknemster van ‘n welgestelde blanke gesin genesing nadat daar vir haar gebid is. Nadat haar werkgeefster dit die volgende oggend agterkom en haar getuienis aanhoor, woon sy daardie selfde aand nog die diens by en ontvang self genesing. A.g.v. haar getuienis woon al hoe meer Blankes die dienste by. Burton beskryf hierdie toedrag van sake soos volg: “... in the little Doornfontein chapel all shades of colour and all degrees of the social scale mingled freely in their hunger after God” (Burton 1934: 32 soos aangehaal in Burger 1987: 167-168). Hofmeyr reken dat van die Blankes wat die dienste bygewoon het, van die Sioniste Kerk was, maar dat daar ook verteenwoordiging uit die tradisionele kerke, o.a. die Ned. Geref. Kerk, was (Hofmeyr 1994: 189).

Dit sou nie onvanpas wees om te veronderstel dat ook hierdie groep, soortgelyk aan die Azusastraat Herlewingsgroep, ‘n *vry-liturgiese* byeenkoms as ideaal gesien het nie. Ook die feit dat Lake en Hezmalhalch vir ‘n gemengde gehoor uit verskillende kerkgenootskappe dienste gehou het, sou die keuse van liedere vir samesang tot ‘n groot mate beïnvloed.

Alhoewel daar op liggaamlike genesing gekonsentreer is, het die persoonlike ervaring van *ware bekering* voorkeur geniet. Burger haal aan uit Lindsay wat verduidelik: “Let it be fairly stated, however, that soul healing was always given the preference to the healing of the body. The taking away of nature’s infirmities was always held as subsidiary to the taking away of sin” (Lindsay 1952: 33 soos aangehaal in Burger 1987: 169).

Lake en Hezmalhalch het egter ook klem gelê op fasette van die sg. *Pinksterbelewenis*, waaronder die *vervulling met die Heilige Gees met spreke in ander tale*. Volgens Leonard Steiner is lg. die “... mees essensiële punte van die leer van die Pinksterbeweging” (Steiner soos aangehaal in Van Staden 1980: 5) en Burger skryf: “Dit is die ondervinding wat die Pinksterbeweging kenmerk en dit is die boodskap wat die broeders uit Amerika hier kom verkondig het” (Burger 1987: 172).¹²

¹² Volgens Lake en Hezmalhalch was die leemte in die Sioniste-Kerk juis die feit dat hulle nie *Pinkster* voorgestaan het nie (Hofmeyr 1994: 189).

Dit is egter belangrik om te onthou dat die aanvanklike bedoeling van Lake en Hezmalhalch nie was om 'n nuwe kerkgenootskap te stig nie, maar om herlewing in die gevestigde kerke te inisieer (vgl. du Plessis soos aangehaal in Van Staden 1980: 2, 4). Alhoewel alle persone wat by die Breestraat Tabernakel tot bekering gekom het nie noodwendig lidmate geword het nie, het 'n groot aantal tog by die AGS aangesluit deur hulle te laat doop (Van der Laan 1982: 7; Du Plessis 1979: 17). Van der Walt verduidelik die saak ook van hul kant: "Oorspronklik wou hulle elkeen binne hul kerke bly en nie 'n aparte genootskap vorm nie, maar omdat persone wat hierdie rigting gesteun het en self sodanige ervarings opgedoen het, nie welkom in hulle eie kerke was nie, het hulle in 1913 (sic!) 'n aparte genootskap gestig" (Van der Walt 1961: 66).

Toe die saaltjie in Doornfontein te klein word om al die belangstellendes te huisves, is Lake deur die kerkraad van die Sioniste gemeente genader om hul Tabernakel in Breestraat te gebruik. Die Sioniste, met Daniel Bryant as hul prediker, het die Tabernakel, wat nog as die hoofkwartier van die AGS bekend sou staan, van die Presbiteriaanse Kerk gehuur.¹³ Bryant moes egter na Amerika terugkeer, met die gevolg dat sy gemeente herderloos was. Dit verklaar waarom die Sioniste gemeente Lake, wat self vroeër 'n Sionis was, met ope arms verwelkom het (Hofmeyr 1994: 189).

Hofmeyr berig soos volg aangaande die werk van Lake en Hezmalhalch in die Tabernakel : "It was a multiracial church where English, Afrikaners, Zulus and Sotho worshipped together. Reports of the work in this period mention several healings and conversions of 'hooligans and drunkards'. The church mainly reached out to the poor and socially uprooted whites, a large number of whom were Afrikaners, flocking to the city after the devastation of the South African War" (Hofmeyr 1994: 189-190).

Die Sentrale Tabernakelgemeente sou sy naam van die Tabernakel, waarvan die huurkontrak deur die AGS van die Sioniste oorgeneem is toe feitlik die hele groep by hulle aangesluit het, kry. Die Uitvoerende Raad van die Kerk was terselfdertyd die beheerraad van die gemeente, die algemene jaarlikse konferensies is in die Tabernakel gehou en selfs t.o.v. die finansies was daar net een rekening vir beide die gemeente en die res van die werk. Dat dit klaarblyklik goed gegaan het met die finansies, word duidelik uit 'n brief van Lake aan die AGS lidmate: "The devotion of our people to the spread of his Gospel has been such that every cent of money that

¹³ Lake en Bryant het mekaar reeds voor 1904 in Zion City ontmoet (Hofmeyr 1984: 189).

could be donated by the people has been used for the spread of the Gospel throughout the country, so that the congregation does not own one single cent of property” (Burger 1987: 196-197).

Alhoewel die Tabernakel gedien het as Moedergemeente, het takgemeentes sowel as gemeentes landwyd ontstaan a.g.v. die feit dat Lake, Hezmalhalch e.a. deur die land gereis en dienste gehou het. Persone van regoor die land het ook by die Tabernakel besoek afgelê.¹⁴ Wanneer hulle daarna teruggekeer het na hul onderskeie dorpe, het sommige begin met huisdienste waaruit gemeentes dan ontstaan het (Burger 1987: 171-172). Dit is juis t.o.v. huisdienste dat Gerrie Wessels later berig het hoedat daar dikwels, indien daar nie ‘n ‘huisorreltjie’ was nie, sonder begeleiding, en soms selfs sonder sangleiers klaargekom moes word (Comforter March 1958: 4).

In ‘n brief gerig aan “... The Saints of God Everywhere”, berig Lake soos volg in **The Comforter**: “We are glad to be able to record that the work of God, through the Apostolic Faith Mission of South Africa, has gone steadily forward, and is going forward with rapidity. From every quarter of the land there comes the glad tidings of those who have found him, whether as Savior, Sanctifier, Healer, or Baptizer in the Holy Ghost” (The Comforter November 1910). Van die eerste gemeentes wat ontstaan het, was Robertson, Krugersdorp, Pretoria, Soutrivier en Ladybrand (Burger 1987: 206-208). Volgens Burger was daar teen die einde van 1913 reeds 31 gevestigde blanke gemeentes in die land (Notule van die Jaarlikse Algemene Konferensie 10 November 1913 soos aangehaal deur Burger 1987: 206).

Op 2 Maart 1909 is die eerste Uitvoerende Raad aangewys en op 27 Mei van dieselfde jaar, is die volgende persone op die Uitvoerende Raad verkies: Tom Hezmalhalch as President, John G. Lake as Vise-President, H.M. Turney as Tesourier, J.H.L. Schumann as Sekretaris, asook Lehman, Van de Wall, en Elliot (Hofmeyr 1994: 190). Van de Wall, ook bekend as Vandewall, ‘n gewese Ned. Geref. Predikant, het ‘n besondere plek as geestelike vader van die Afrikaanssprekendes, sowel as van Lake, in die AGS ingeneem. Burger haal aan uit ‘n brief van Lake gepubliseer in ‘n **Trooster**: “To a great extent he was the Father of the Dutch people throughout his land in his work. He loved his own people, the Dutch, and proved himself a

¹⁴ Justus du Plessis vertel o.a. ook hoe sy ouers na die ou Presbiteriaanse Kerk in Johannesburg gegaan het om na die twee Amerikaners se getuienisse aangaande die Azusastraat-herlewing te luister (Onderhoud, Julie 1998).

largehearted, big-minded man. To me, in many ways, he was a father too” (Trooster Oktober 1949: 15 soos aangehaal in Burger 1987: 193).

Büchler sou homself van hierdie nuwe Pinksterkerk distansieer, maar P.L. le Roux verlaat reeds gedurende die loop van 1908 die Sioniste beweging om by die AGS aan te sluit (Hofmeyr 1994: 190). Sommige van die lede van sy Wakkerstroom gemeente het saam met hom oorgestap. Skaars vyf jaar later, in November 1913 met die verkiesing van ‘n nuwe Uitvoerende Raad, sou hy die President word van die AGS – ’n amp wat hy vir 29 jaar (as die enigste kandidaat vir die presidentskap) sou beklee (Burger 1987: 230). Die feit dat nie een van die oorspronklike Uitvoerende Raadslede van 1908 meer op die Raad gedien het nie, asook dat van bg. sewe lede na ‘n jaar net vier oor was, laat Burger tot die gevolgtrekking kom dat dit “... die A.G.S. ‘n paar jaar geneem [het] om ‘n bestendige werkerskorps te ontwikkel ...” en dat daar “... veral vanaf 1913 toe P.L. le Roux as president die leisels oorgeneem het, ‘n groter mate van konsolidasie en bestendigheid gekom ...” het (Burger 1987: 190).

Alhoewel die naam van die kerk, Die Apostoliese Geloof Sending van Suid-Afrika, nie voor 1913 amptelik geregistreer is nie, is dit tog heel van die begin af gebruik in o.a. notules en die kerkblad (Burger 1987: 184). Dawid du Plessis skryf die volgende rakende die Engelse weergawe van die naam, nl. The Apostolic Faith Mission of South Africa: “... Lake and Hezmalhalch had seen the famous ministry at Azusa Street in the United States, which was called the Apostolic Faith Mission ... and they took it, later adding the name of the country to it - The Apostolic Faith Mission of South Africa” (Van Staden 1980: 5).

Die feit dat Lake en Hezmalhalch nie daarop uit was om ‘n nuwe kerk te kom stig nie, kom ook duidelik na vore in die ‘Sending’ gedeelte van die naam. Die AGS groep het gevoel dat sending- en evangelisasiewerk hul hoofopdrag was. Volgens ‘n onderhoud van Dr. Isak Burger met een van die baanbrekers, Pastoor Gerrie Wessels, het die vroeë kerkleiers gevoel dat die term *kerk* ‘n simbool van o.a. formalisme en tradisie was, terwyl die term *Sending* die gedagte van lewe, vooruitgang en beweging na vore gebring het (Burger 1987: 186).

Dit spreek vanself dat die gevestigde kerke nie baie positief gevoel het oor hierdie nuwe Pinksterkerk nie. Kotzé skryf: “Die *Apostoliese Geloofsending* is in 1909 (sic!) in Suid-Afrika gestig. Daar was nog ‘n sekterigting by waarmee die Nederduitse Gereformeerde Kerk rekening moes hou” (Kotzé 1984: 59). Weliswaar sou die opgewekte sang, die vriendelikheid

waarmee vreemdelinge verwelkom is, asook fasette soos die *spreke in vreemde tale*, die *uitleg van tale*, *profesieë*, bekeringsboodskappe en voorbidding vir siekes, vreemde verskynsels wees vir persone uit die meer tradisionele kerke. Kritiek en teenkating het egter bloot daarin geslaag om mense nuuskierig te maak. Verder het die teenstand verseker dat persone van die AGS ‘n besonder hegte “... gees van eenheid en samehorigheid ...” onder mekaar gehad het (Burger 1987: 174).

Alhoewel daar aan die begin van hierdie afdeling genoem is dat die dienste aanvanklik veelrassig was, het omstandighede spoedig verander. Reeds in 1908 is ‘n besluit geneem dat swartmense ná die Blankes gedoop sou word, en ‘n jaar later is aparte doopdienste vir die verskillende rasse gehou. Hofmeyr berig: “This church was nonracial at the beginning but as it developed it concentrated on the white section of the population even though it had been predominantly black when it was founded” (Hofmeyr 1994: 190).

Daar was egter ook uitstaande werkers uit ander rasse wat spoedig tot ‘n groot mate hul werk selfstandig voortgesit het. Een so ‘n voorbeeld is Elias M. Letwaba, gebore in ongeveer 1870, wat grootgeword het in ‘n Christelike huis en reeds op veertienjarige ouderdom besluit het om tot die bediening toe te tree. Alhoewel hy opgelei is by die Lutherse Berlynse Sending, was hy in 1909 op reis saam met Lake en Hezmalhalch toe hy die *vervulling met die Heilige Gees* ontvang het. Daarna sluit hy aan by die AGS, en is hy reeds teen 1913 die hoof van ‘n sterk groeiende sending in die Waterberg-distrik. Hy stig ook in 1930 die Patmos Bybelskool sonder enige finansiële hulp van die kerk (Hofmeyr 1994: 191). Dr. Isak Burger skryf in die herdenkingsuitgawe van 1998: “Letwaba became well-known through the whole of the AFM ... He also ministered in many white assemblies and was always in high esteem because of his devotion to God ... His name can be mentioned in the same breath as those of Lake, Hezmalhalch and P.L. le Roux” (Pinksterboodskapper Mei 1998).

Ten slotte moet ook op die feit gewys word dat die werk wat Lake en Hezmalhalch hier in Suid-Afrika begin het, op ‘n besondere wyse daarin geslaag het om Boer en Brit te versoen. Burger verduidelik dat die gevoelens in die jare toe die AGS sy ontstaan gehad het, steeds hoog geloop het. Die Boere kon die leed, vernedering, konsentrasiekampe, verwoeste plase, vele nuwe grafte en verlore vryheid moeilik aanvaar. Tog het dieselfde Boere Engelse koortjies gesing en na Engelssprekende predikers geluister. “Wat daar gebeur het, kan nie anders as ‘n wonder en triomf van God’s liefde gesien word nie. Versoening tussen God en mens wat ook

mens en mens, vyande, deur die werk van Christus met mekaar versoen” (Burger 1987: 176-177).

1.3 ‘n Geskiedkundige oorsig van die AGS

Teen die jaar 1913 was die werk van Lake en Hezmalhalch in Suid-Afrika redelik gevestig en was die AGS besig om as kerkgenootskap vir hom ‘n staanplek in Suid-Afrika te vind. Tussen die jare 1913 en 1998 sou die AGS stelselmatig in ‘n kerkverband ontluik wat, deur aandag te gee aan die opheffing van sy lidmate, sy stem toenemend kon laat hoor. Die geskiedenis van die AGS word vervolgens oorsigtelik behandel in tydperkverband - vasgestel volgens sekere bepalende gebeure.

1.3.1 Die periode 1913-1928

Nadat Lake en Hezmalhalch saam die werk in Suid-Afrika begin het, is die volgende opmerking gemaak deur ‘n persoon wat hulle baie goed geken het: “Bro. Lake and Bro. Tom Hezmalhalch united like the hand and the glove in the work of the Gospel. There was perfect unity” (Trooster Mei 1935: 20). Ongelukkig sou daar, a.g.v. gerugte wat oor Lake versprei is, onenigheid tussen hom en Hezmalhalch ontstaan. Hezmalhalch is gevolglik uit sy amp ontslaan, is kort hierna terug na Amerika, en Lake is in sy plek tot president van die AGS verkies. Lake sou vir sowat ‘n verdere twee jaar die amp vul.

In Februarie 1913 vertrek hy onverwags na Amerika, nadat hy in ‘n brief aan die Uitvoerende Raad verduidelik dat sy gesondheid baie verswak het, en dat hy vir ongeveer ses maande met langverlof wou gaan. Lake sou egter nooit weer na Suid-Afrika terugkeer nie. Burger reken dat die rede vir sy besluit hoofsaaklik lê in die feit dat hy na Suid-Afrika gekom het om sendingwerk te doen. Toe die werk die afmetings van ‘n kerk met organisering en administrasie begin aanneem, het Lake gevoel dat sy werk in Suid-Afrika afgehandel is (Burger 1987: 152, 158-159).

Op 11 November 1913 is P.L. le Roux tot president verkies. Aangesien Lake ‘n sterk, dinamiese persoonlikheid gehad het, was daar persone wat gereken het dat Le Roux te saggemaak was om leiding te neem. Burger som die saak egter raak op wanneer hy op die besondere eienskappe in elkeen se karakter wys: “Lake was evangelis, pionier, grondlegger, die

een wat die braakland in 'n kort tydjie kom omdolwe het. Vir bestendigheid, organisasie en groei op die lang duur, was hy egter nie die man nie. Inderdaad het Le Roux se leiding 'n kalmte, eenheid, konsolidasie en sekuriteit in die A.G.S. gebring" (Burger 1987: 227). Volgens Pastoor J.T. du Plessis het ook ander kerkleiers na die wysheid wat uit Le Roux se bediening na vore gekom het, verwys (Pinksterboodskapper Mei 1998: 23).

'n Praktiese probleem wat aanvanklik gedurende hierdie tydperk vir die AGS hoofbrekens besorg het, was die feit dat hulle nie oor huweliksbevestigers beskik het nie. Nadat daar reeds in 1913, kort na die registrasie van die AGS as onbeperkte maatskappy, by die Minister van Binnelandse Sake aansoek gedoen is dat P.L. le Roux en J.H. Greef as huweliksbevestigers aangestel word, is toestemming, moontlik a.g.v. die feit dat byna al die eerste werkers van die AGS ongeskoold was, eers in 1919 toegestaan (Burger 1987: 240-242).

In 1928 ontstaan die Spade Reën Sending as 'n nuwe Pinkstergroep uit die AGS, hoofsaaklik a.g.v. "... die gesigte en biduursamekomste van Maria Frazer ...", en met die volgende karakteristieke eienskappe: "... dat hulle meer klem lê op emosionele entoesiasme by aanbidding, dat hulle gereeld in die teenwoordigheid van betroubare getuies belydenis van sonde moet doen en dat die profetiese bediening by die groep domineer" (Hollenweger 1977: 140 soos aangehaal in Van der Walt 1986: 46-47).

Dit is verrassend dat die Spade Reën-skeuring hoegenaamd in verband gebring word met emosionele entoesiasme tydens aanbidding, aangesien die AGS, as een van die Pinksterkerke, aangesluit het by die musiekbeoefening van die Tweede Evangeliese Ontwaking, met die "...ondervindelike, gepaard met emosionele uitinge ..." as 'n belangrike kenmerk (Möller 1975: 13). Tereg word daar in die **Jubileum Herdenkings Verslag** van die Spade Reën Sending in 1977 geskryf: "Die verskil tussen die Spade Reën Sending en ander Pinksterbewegings is meer in graad as in wese" (Spade Reën Sending van SA 1977: 12).

Gedurende die tydperk onder bespreking het die AGS egter buitengewone groei getoon. Daar moet onthou word dat die beweging in 1908 met enkele persone begin het, en dat daar in 1918 by benadering reeds 5 000 blankes en 13 000 swartmense aangesluit het. In 1922 was daar reeds 84, en in 1928, 132 gemeentes waarvan 68 in Transvaal. Burger sien hierdie groei as een van die uitstaande kenmerke van die AGS asook van die Pinksterbeweging wêreldwyd (Notule

van die Uitvoerende Raad 1918; Trooster April 1928: 2 soos aangehaal in Burger 1987: 239-240).

1.3.2 Die periode 1929-1958

Aangesien die AGS met die aanvang van hierdie periode nog 'n jong beweging was, en nie 'n gevestigde kerk met klaar betaalde eiendomme nie, is die uitwerking van die depressie soveel strawwer ervaar. Behalwe vir kerkgeboue wat op talle plekke in die land deur gemeentes aangebou is, moes die Tabernakel, waarna reeds vroeër as die basis van die moedergemeente verwys is en waar die jaarlikse konferensies gehou is, ook telkemale vergroot word (Burger 1987: 264).¹⁵

Die beginsel van konferensie hou, waar groot getalle mense saamkom om geestelik saam te verkeer, het volgens Burger sy ontstaan in die vroeë Metodisme en die Revivalisme, terwyl dit ook deur die Heiligheidsbeweging (sg. Keswickkonferensies) en die Sioniste oorgeneem is. Gedurende hierdie periode vind ons egter dat die AGS-konferensies, a.g.v. gebrek aan spasie, verblyf en parkeerplek, uitbrei na kampkonferensies met die eerste van sy soort in Desember 1918 (Burger 1987: 274-275). Aangesien hierdie eerste poging blykbaar nie suksesvol was nie, sou baie jare verloop voordat daar in 1937 deur J.G. Henning van Brakpan voorgestel is dat Die Tabernakel verkoop moet word sodat 'n eie, groter stuk grond vir kampkonferensies aangekoop kon word.

Hierdie ideaal sou egter eers vier jaar later realiseer nadat Pastoor Dawid du Plessis, as die Algemene Sekretaris, na 'n uitgebreide toer na Amerika die inisiatief neem om 'n kampkonferensie te reël op gehuurde grond ongeveer ses kilometer van Johannesburg, vir 22 – 31 Maart 1940. Aangesien hierdie kampkonferensie 'n groot sukses was, sou die Uitvoerende Raad reeds in September van dieselfde jaar 'n stuk grond aankoop en met trots in die **Trooster** aankondig: "... volgende jaar met paastyd D.V. gaan ons ons Algemene Konferensie hou op

¹⁵ In November 1913 is bv. 'n teatergebou gehuur wat weer in 1919 gesloop sou word om 'n nuwe Tabernakel en hoofkantoor op te rig. Albei was steeds bekend as **Die Tabernakel**. In 1929 is die gebou vergroot om selfs kantore, winkels, woonstelle, asook die vergrote Tabernakel in te sluit, waarna dit as **The Residency** bekend gestaan het. Dit was vanselfsprekend 'n duur projek, met 'n gevolglike groot paaient. Alhoewel die verkoop van die eiendom die enigste oplossing was, sou dit nie realiseer voor Januarie 1934 nie, met die depressie reeds iets van die verlede. Met die wins kon daar egter grond gekoop word om weereens 'n Tabernakel en kantorekompleks op te rig wat ingewy is in Desember 1935, en vir byna negentien jaar diens sou doen (Burger 1987: 198-202, 264-269).

ons eie kampgronde” (Trooster September-Oktober 1940: 20; Burger 1987: 277-278; Slosser 1979: 85-86).

Wanneer ons na lg. aanhaling kyk en waarneem watter hoë premie die AGS op kampkonferensies asook tentbyeenkomste geplaas het, is dit nie moeilik om te verstaan waarom musiek van die Tweede Evangeliese Ontwaking, waaronder ook die *camp-meeting hymn*, steeds gewild gebly het vir die grootste gedeelte van die twintigste eeu nie.

Reeds voor die einde van 1940 sou die kampgronde ‘n naam kry, nl. Maranatha Park. Net soos in die geval van Die Tabernakel, sou die hoofgebou ‘n aantal kere vergroot moes word, o.a. in 1963-1964, waarna die nuwe en ruim Kamptabernakel met sitplek vir 7000 op 27 Maart 1964 in gebruik geneem is (Trooster Junie 1964: 14). Daar sou ook later geboue vir die kinders, Sonskynhoekie, en jeug, Sonskynsaal, (Trooster Julie 1963: 26), asook ‘n groot kinderdorp Villa Lubet en ouetehuis (op ‘n aangrensende stuk grond wat in 1943 aangekoop is) opgerig word (Slosser 1977: 85-86).

Selfs die distrikte (min of meer soos die streeksinodes van die Ned. Geref. Kerk) het kampkonferensieterreine aangekoop. In 1944 koop die Wes-Kaapse distrik bv. ‘n stuk grond buite Somerset-Wes aan, noem dit Pinkster Park, en hou hul eerste kampkonferensie in Desember van dieselfde jaar. ‘n Tiendaagse kampkonferensie sou in die Kaap ‘n jaarlikse instelling word (Burger 1987: 274-282).

Hierdie periode is egter ook deur duidelike veranderings m.b.t. die hele gedagte van *kerkwees* gekenmerk, met die gevolg dat die argitektuur van kerkgeboue, die kerkmusiek, asook gesindhede teenoor die sosiale lewe en die regering, direk geraak is. Burger verduidelik hierdie verskynsel as ‘n historiese waarheid wat algemeen na die eerste geslag van ‘n kerklike-, vernuwings- of herlewingsbeweging voorkom, hoofsaaklik a.g.v. die feit dat “... die persone wat die beweging begin het en wat die visioen in hulle harte gehad het, ... nie meer daar is nie” (Burger 1987: 297).¹⁶ Gevolglik vind ons dat daar in die AGS, wat aanvanklik gevoel het dat sekere sake wat aan die gevestigde kerke herinner liefsvremy moet word, ‘n duidelike ommeswaai plaasgevind het.

¹⁶ Ook Dawid du Plessis reken: “Revivals crystallize into societies and establish churches when the ‘grandsons’ take over” (Du Plessis: 67).

Van die gebeure sluit o.a. 'n verandering in die argitektuur van kerkgeboue in. Waar die AGS eers tevrede was met die gebruik van enige beskikbare saalgebou, en wanneer hul self moes bou, saaltjies gebou het wat byna regdeur die land dieselfde gelyk het, het dit skielik belangrik geword om kerkgeboue op te rig wat sterk herinner het aan dié van die tradisionele kerke, soms selfs met kerktorings! (Onderhoud: Pastoor Justus du Plessis). Steeds later sou Pastoor P.A. Minnaar van Stellenbosch die tempel in Israel, "... doeltreffend, volmaak aangepas by die godsdienstvereistes van die dag en die pragtigste gebou denkbaar ...", as ideaal stel in veral dorpe met Universiteite en Onderwyskolleges (Trooster Junie 1960: 22). Die eerste van hierdie sg. Jubileumkerkgeboue is dan ook in Stellenbosch opgerig (Trooster Maart 1964: 15).

Ook wat die kerkmusiek aanbetref sou daar veranderings intree. Alhoewel die sang in die beginjare van die AGS deur 'n traporrel of klavier begelei is, het orkeste, bestaande uit 'n verskeidenheid van instrumente, spoedig die toneel begin oorheers. Gepaardgaande met die ander veranderinge het gemeentes egter elektroniese Hammond-orrels begin aanskaf (Burger 1987: 304). Alhoewel sommige persone gekla het dat die orrels te veel aan die pyporrels van die gevestigde kerke herinner, is die volgende aanhaling uit die **Trooster** bewys van die feit dat gemeentes wel vanuit Hoofkantoor aangemoedig is om orrels te gebruik: "Dit is waarlik verblydend om te merk dat ons gemeentes stadigaan na orrels oorskakel" (Trooster Augustus 1952: 14).

Weens dieselfde *anti-kerk* redes is daar nooit in die AGS van diakens en ouderlinge gepraat nie. Persone wat die diaken-amp vervul het, het bekend gestaan as deeltydse werkers, terwyl die voorganger of pastoor die ouderling genoem is. Vanaf 1946 het persone wat nie in die voltydse bediening gestaan het nie, egter begin bekend staan as diakens en ouderlinge. Dit was ook vanaf 1947 dat die benaming van *Pastoor* begin posvat het. Dit het in die gemeente van Pastoor Justus du Plessis begin toe een van sy gemeentedelede gehoor het hoe 'n Indiërgelowige hom *Pastor* noem. Die gebruik om alle voorgangers pastore te noem sou egter geleidelik begin posvat totdat die volgende besluit genotuleer is: "Besluit ... dat die pastore van die Sending hulle slegs onder ampstitel as pastoor adverteer, en nie as eerwaarde of dominee nie" (Notule van die 4-7 April 1955 Algemene Werkersraad soos aangehaal in Burger 1987: 306).

Daarby vind ons, in teenstelling met die byna geïsoleerde lewenswyse wat AGS lidmate tydens die vroeër jare gelei het, gedurende die vyftigerjare 'n meer uitwaartse beweging. D.m.v. hoofsaaklik die **Trooster** word lidmate aangeraai om vergaderings van bv. Skoolkomitees en

Rade by te woon en hul volle samewerking aan die onderwysers en skole te gee, sodat die kerk ook moontlike verteenwoordiging op die rade kon verkry, met gevolglike inspraak in sake wat AGS kinders raak (Burger 1987: 308-309). In noue aansluiting hierby is die AGS Onderwysbelangegroep, bestaande uit onderwysers, skoolraadslede, lektore aan kolleges en universiteite, beheerraadslede en pastore, in 1965 gestig, en het die Kode van die Pinksteronderwyser verskyn. Dr. H.J. Scheepers, 'n bekende en beminde AGS-lidmaat wat 'n belangrike rol in lg. ontwikkelings gespeel het, het ook erkenning geniet vanuit Onderwysdepartementkringe, aangesien Dr. A.L. Kotzé spesifiek van sy voorsitterskap van vele taalkomitees t.o.v. nuwe leergange melding maak (Trooster Maart 1965: 5; Februarie 1968: 20).

'n Ander saak wat nou met die vorige saamhang, is die feit dat die ingesteldheid van die AGS jeens geleerdheid grootliks verander het. In 'n **Trooster** word verduidelik dat die AGS, in werklikheid ook die Pinksterbeweging, moontlik geleerdheid teengestaan het omdat "... baie geleerde mense die Pinkstergetuie nis nie aanvaar het nie, ..." (Trooster Februarie 1965: 3)¹⁷. Feit bly staan dat die kerkleiers gedurende hierdie tydperk besluit het om 'n "... positiewe poging van stapel [te] laat loop om veral die jeug van die kerk aan te moedig om hulle akademies so goed as moontlik te bekwaam" (Burger 1987: 309-310). Vanaf 1951 sou selfs studiebeurse aan belowende studente beskikbaar gestel word, terwyl hulle aangemoedig is om elke geleentheid wat aan hulle gebied word, aan te gryp, na die hoogtes te reik, en God hul Studieraadgewer te maak (Trooster Maart 1958: 14; September 1968: 6, 19).

Ook t.o.v. die groter Pinkstergroep word daar in 'n skrywe van die Nederlandse Hervormde Kerk melding gemaak van 'n meer positiewe houding jeens die historiese kerke. Hulle haal ook vir Dawid du Plessis, die sekretaris van die internasionale pinksterkonferensies aan: "Vele jaren lang was ik bevooroordeeld en bitter jegens Protestantse leiders, die de pioniers van den Pinksterbeweging dezer 20ste eeuw openlijk veroordelen en vervolgden. Ik predikten tegen hen. In 1951 daagde de Heer mij uit, zoals Hij Petrus had uitgedaagd op't dak te Joppe ...". Hy gaan voort deur persone uit Pinkstergeleedere te vermaan om nie in afsondering te werk nie, maar om te onthou dat God deur die kerk as geheel wil werk (Herderlijk Schrijven van de Generale Synode 1961: 11-12).

¹⁷ Walker kom egter tot die gevolgtrekking: "Pentecostals may have been educationally disadvantaged, but they were not stupid. What they lacked in cultural finesse they made up with working-class common sense" (Smail, Walker en Wright 1995: 90).

Nadat ook P.L. le Roux reeds die vroeë AGS gewaarsku het teen 'n "... sektariese eksklusiwisme ..." en "... hom daarvoor beywer [het] dat die lidmate van die kerk hulleself nie as meerderwaardig teenoor lidmate van ander kerke moet beskou nie ..." (Burger 1987: 297, 306),¹⁸ word dit gedurende hierdie tydperk vir die AGS belangrik om deur die historiese kerke erken te word. Die Ned. Geref. Kerk sou dan ook van hul kant in die middel-veertiger jare 'n kommissie aanstel om ondersoek in te stel na die moontlike erkenning van die AGS as volwaardige kerk. Hul bevinding was egter dat die AGS steeds as 'n sekte beskou moes word, aangesien "... die A.G.S. nie oor 'n behoorlik opgeleide en geordende bediening beskik nie en hy antities teenoor die geïnstitueerde Kerk ontstaan het en nog steeds die meeste proseliete daaruit trek" (Burger 1987: 298).

Ons sien egter dat die AGS hom tog toenemend aan die kritiek van die Ned. Geref. Kerk begin steur deur aan die begin van 1950 weereens met 'n Korrespondensie Bybelkollege te begin. Vorige pogings in 1930 en 1939 (aandklasse), wat telkens op voltydse Bybelskole uitgeloop het, het net tot in 1932 en 1947 onderskeidelik bestaan.

Vanaf die begin van 1954 sou die opleiding van voltydse werkers egter aan 'n binnemuurse Bybelkollege, die Apostoliese Bybelkollege, 'n aanvang neem (Burger 1987: 306-307 en 438-441; Ras 1992: 29-30). Frank Cronjé, wat vanaf 1969 tot 1988 as prinsipaal opgetree het, het veral daarin geslaag om die "... opleiding vanaf 'n elementêre Bybelskool tot 'n wetenskaplike teologiese kursus ..." uit te bou. Onder sy bekwame leiding is die huidige kollegegebou in 1978 gebou en in 1980 volledig afbetaal (Pinksterboodskapper April 1998: 12).

Die AGS sou ook reeds in Augustus 1944 vir die eerste maal probeer om uitsaairegte te verkry by die SAUK, met daaropvolgende pogings in September 1949 en 1953. Dit was egter onsuksesvol. In 1953 verskyn daar 'n aankondiging in die **Trooster** dat reëlings deur die Organiserende Jeugraad getref is vir 'n eerste uitsending oor die kortgolfsender van Lourenco Marques. Hierdie program sou bekend staan as Maranatha Omroep en sou baie gewild wees.

Voordat daar egter vordering gemaak kon word by die SAUK, moes die AGS se Geestelike Komitee eers 'n belydenisskrif saamstel: "Hier lê dan die oorsprong en die ontstaan van die Algemene Geloofsbelijdenis van die Apostoliese Geloofsending van S.A. wat niks anders as 'n

¹⁸ Bartleman noem hierdie verskynsel "... a sort of "Pentecostal" pride – based on a sense of superior revelation and experience ..." (Bartleman 1971: 14).

verwerking van die Nederlandse Geloofsbelydenis is nie” (Burger 1987: 296). Uiteindelik, op 4 April 1960, sou Dr. F.P. Möller die eerste AGS prediker wees van wie ‘n boodskap deur die SAUK uitgesaai is. Hierdie sou slegs die eerste van gereelde radio- en later ook televisie uitsendings wees, met o.a. geskiedenis wat gemaak is in Maart 1983 toe lewende uitsendings op sowel radio as televisie uitgesaai is (Pinksterboodskapper April 1983: 25).

‘n Ander saak wat ook van belang is gedurende hierdie tydperk, is nl. dat P.L. le Roux, na nege en twintig jaar as president, homself in April 1943 nie weer verkiesbaar gestel het nie a.g.v. swak gesondheid. G.J. Vermeulen is gevolglik in sy plek verkies en sou vir ‘n tydperk van negentien jaar president van die AGS wees en die emeritaat in 1961 aanvaar. Burger beskryf Vermeulen as ‘n persoon “... gekenmerk deur ‘n saggeaarde natuur, nederigheid, vriendelikheid en opregtheid” (Burger 1987: 282-283).

Die feit dat die AGS steeds meer met die Ned. Geref. Kerk wou konformeer vanaf die vyftigerjare, was een van die hooforsake van die skeuring in 1958. Daar was hoofsaaklik twee groepe betrokke, nl. die Ou- en Nuwe Orde. Die Ou Orde, o.l.v. Pastoor J.H. (George) Snyman, wou graag hê dat Pinkster sy kenmerkende eienskappe moes behou. Hulle sou hoofsaaklik die volgende sake teen die sg. Nuwe Orde hou: vriendskap met ander-kerklike, sosiale en wêreldkringe;¹⁹ ander kerke word as maatstaf en voorbeeld gebruik vir die Pinkstergodsdienste, bv. ‘n sterk poging om Psalms en Gesange te sing by die Kampkonferensie van 1954, en gebrek aan wat bekend gestaan het as *Heilige Gees vryheid* in die kerk. Pastoor Snyman het ook ‘n opsomming van sake wat die Nuwe Orde teen die Ou Orde hou saamgestel, waaronder: handeklap; musiekinstrumente in die kerk; gesamentlike gebed in die kerk en spontane halleluja’s en amens (Burger 1987: 318-319 en Ras 1992: 26-28).

Na ‘n ontstuielige Werkersraadvergadering, waarin die twee hoofpersone (volgens die Ou Orde) Pastoor J.H. Snyman en Pastoor J.T. du Plessis was, “... het daar ‘n aangrypende versoening tussen die broeders van die twee groepe plaasgevind” (Burger 1987: 320). Toe Pastoor G.R. Wessels egter later in dieselfde jaar op die Senaat verkies is, het die gemoedere opnuut opgevlam.

¹⁹ Pastoor Justus du Plessis beskryf die situasie soos volg: “... omdat ons, volgens hulle smaak, te veel met die Nederduitse Gereformeerde Kerk verbroeder het ...” (Van Staden 1980: 7).

P.J. Buys skryf tereg in sy opstel: **Pentekostalisme**, die volgende i.v.m. die skeuring in die AGS: “Die rede hiervoor was ‘n groeiende ontevredenheid met die AGS se betrokkenheid in die politiek, ‘n sogenaamde gebrek aan geesdrif en gevoelsbeleving in die eredienste van die AGS ...” (Van der Walt 1986: 48). Na verskeie skeuringsvergaderings is die Pinkster Protestantse Kerk amptelik op 10 Oktober 1958 gestig (Burger 1987: 343, 345).

Alhoewel dit jammer is dat ‘n skeuring enigsens moes plaasvind, sou die AGS, volgens Burger, tog nie soveel lidmate verloor nie. Die kerk sou intendeel, soortgelyk aan die jare tydens die Tweede Wêreldoorlog,²⁰ ‘n tydperk van besondere groei binnegaan (Burger 1987: 347).

1.3.3 Die periode 1959 – 1987

In aansluiting met die vorige tydperk verskyn ‘n verklaring deur Pastoor Justus du Plessis van ‘n koerantartikel met die opskrif: **Die A.G.S. ‘n Vierde Afrikaanse Kerk**, in Augustus 1959 in die **Trooster**. Hy reken dat persone in Pinksterkringe hierdie bewering misbruik het deur die AGS met die Gereformeerde Kerke te assosieer en sodoende in die oë van sommige pinkstermense in onguns te bring, terwyl dit daarteenoor in gereformeerde kringe beskou is as ‘n stelling deur die AGS gemaak om daardeur publieke guns te wen. Hy noem egter dat, alhoewel die AGS volgens die jongste beskikbare sensussyfers op daardie tydstip die vierde grootste kerk met Afrikaans as voer- en kanseltaal was, daar geen waarheid in die bewering steek dat die AGS aansoek gedoen het om erkenning as *susterskerk* nie (Trooster Augustus 1959: 11).

Aangesien dit tog vanaf die vyftigerjare vir baie van die lidmate belangrik geword het dat die AGS as kerk geregistreer word, word G.R. Wessels as verantwoordelike persoon aangestel om aandag te gee aan die saak, aangesien dit ‘n groot som geld sou kos om al die eiendomme van die kerk te herregistreer. Nadat G.R. Wessels as senator verkies is, was hy dan ook die persoon “... wat feitlik op eie houtjie daarin geslaag het om die A.G.S. [in April 1961] as kerk geregistreer te kry ... d.m.v. ‘n private wetsontwerp in die Parlement ... teen slegs geringe koste ...”, met verdere voordele soos o.a. groter erkenning vir die AGS, ook vanuit ‘n kerkregtelike oogpunt (Burger 1987: 299-300, 301, 391).

²⁰ Dawid du Plessis, die destydse algemene sekretaris, verklaar: “The wartime years brought havoc and devastation around the globe, but for the Pentecostal Church in South Africa, God allowed the period of 1938 through 1944 to be one of extraordinary growth and development” (Slosser 1977: 112 soos aangehaal in Burger 1987: 283).

Dit was ook gedurende hierdie tydperk, in 1961, dat die AGS besluit het dat hul Pinkstererfenis vir die nageslag behoue behoort te bly. 'n Beroep is d.m.v. die **Trooster** op lidmate gedoen om foto's, briewe en geskrifte aan die kurator, Pastoor W. Grobler, te stuur vir veilige bewaring. Daar is ook 'n museum in die lewe geroep waarin gebruiksartikels van die eerste lidmate uitgestal kon word. Vanweë die mooi reaksie van persone, veral t.o.v. die ontstaansgeskiedenis van gemeentes, kon uitnodigings reeds 'n jaar later aan lidmate gerig word om die Argief te besoek (Trooster Oktober 1961: 16; Oktober 1962: 7).

'n Saak wat veral nou met die veranderende gesindheid jeens geleerdheid saamhang, is die opheffing en ontwikkeling van die talente van AGS kinders deur die sg. Sondagskoolkompetisies wat vanaf 1951 vir baie jare 'n algemene instelling was (Trooster Mei 1951: 12). Nadat daar aanvanklik uitdunne in sang, voordrag, koorsang, klavier en blokfluit op distriksvlak gehou is, het die distriksweners dan teen mekaar kom meeding tydens die jaarlikse kampkonferensie. Beoordelaars van buite die AGS is gebruik en die standaard was deurgaans baie hoog. Die weners het daarna die geleentheid gekry om tydens 'n byeenkoms in die groot Tabernakel op te tree (Trooster April 1965: 13-14; Junie 1968: 14). Die feit dat daar in die ontwikkeling van AGS kinders belê is, sou later veel vrug afwerp t.o.v. 'n verhoging in die kwaliteit van musiekbeoefening in gemeentes.

Daarby is die Jeug gewoonlik in ag geneem deur die reël van spesiale byeenkomste, nl. Massa Jeugsaaamtrekke, waaraan al die gemeentes in 'n distrik deel gehad het t.o.v. genotvolle samesang en die lewer van items. Hierdie byeenkomste het terselfdertyd as bindende faktor, sowel as 'n geleentheid vir sosiale verkeer, gedien. In die **Trooster** van September 1968 lees ons dat die eerste Jeugsaaamtrek (deur die jeug van die Sentrale Tabernakel) in Januarie 1929, gesien kan word as die oorsprong van die Jeugorganisasie van die AGS (Trooster September 1968: 14).

Heel dikwels is Massa Jeugsaaamtrekke voorafgegaan deur sg. Opelugdienste, m.a.w. dienste gehou in die buitelug. Die vroeë AGS predikers het hierdie dienste as 'n belangrike middel tot evangelisasie gesien. In November 1964 moedig Pastoor Justus du Plessis juis die gemeentes d.m.v. die **Trooster** aan om Opelug- en Huisdienste te hou en nie hierdie belangrike geleentheid tot getuienis vir lidmate te versaak nie (Trooster November 1964: 13). Tydens hierdie byeenkomste sou die trekklavier, alhoewel ook soms 'n kitaar en blaasinstrumente, gewoonlik as begeleiding dien vir hartlike en genotvolle samesang wat gou die aandag van omstanders getrek het (Burger 1987: 414-415).

Die AGS was ook bekend vir die hou van Evangelisasieveldtogte. Predikers wat veral bekend geraak het vir hul optredes tydens sodanige veldtogte, was o.a. Rassie Erasmus en Phillip Gerber. In Junie 1962 lees ons hoedat deeglike voorbereiding, reklamewerk, gebedspogings, uitnodigings en die voorbereiding van musiek- en sangnommers, 'n noodsaaklike deel van 'n veldtog uitgemaak het (Trooster Februarie 1960: 24; September 1961: 28; Junie 1962: 19). Selfs heelwat later is Evangelisasieveldtogte belangrik genoeg geag om in 1986 aan te kondig dat die nodige toerusting, bekend as die Mobiele Aksie en onder beheer van Pastoor Hansie Henning, tot beskikking van gemeentes gestel word (Pinksterboodskapper April 1986: 9; November 1986: 23; Junie 1987: 13).

Die Apostoliese Geloof Sending van Suid-Afrika het van die begin af ook bekend gestaan as The Apostolic Faith Mission of South Africa, ongetwyfeld a.g.v. die feit dat die kerk sy ontstaan te danke gehad het aan die Amerikaanse Sendelinge Lake en Hezmalhalch. Daar het egter vanuit die staanspoor ook Engelstalige gemeentes ontstaan waarvan daar van tyd tot tyd ook in die **Troosters** verslag gedoen is. Voorbeelde van sulke gemeentes is Westering ('n Engelse gemeenskap in Port Elizabeth), Bonaero Park en Roodepoort (Trooster Oktober 1968: 22, 26; November 1968: 20).

A.g.v. die feit dat die verskyning van 'n maandblad,²¹ asook die beskikbaarheid van ander Christelike leesstof en boeke, vir die AGS belangrik was, het Die AGS Drukkers en Evangelie Uitgewers ontstaan (Pinksterboodskapper Junie 1986: 2). Alhoewel Die AGS Drukkers klein begin het, het uitbreiding voortdurend plaasgevind, totdat die drukpers t.w.v. meer ruimte na 'n ongebruikte kerk in Vrededorp verskuif is. Mettertyd het die behoefte aan 'n eie uitgewer ontstaan sodat eie publikasies hanteer en versprei kon word. In Oktober 1973 is ook 'n winkel in Braamfontein, en in Maart 1974 'n winkel in Parow geopen, met die gevolg dat die wye publiek bedien kon word. Die uitgewers het ook lid geword van die Christelike Boekhandelaarsvereniging van Suid-Afrika, sodat eie publikasies ook deur ander Boekhandelaars versprei kon word (Van Staden 1980: 13-14). Volgens Pastoor N.J.D. Geldenhuys het boeke van veral Dr. F.P. Möller (o.a. **Ons Pinkstererfenis** en **Die Sakrament in Gedrang**) veel vermag om die Pinksterboodskap te versprei (Pinksterboodskapper Junie 1986: 2).

²¹ Die maandblad van die AGS, aanvanklik bekend as die **Trooster / Comforter**, sou vanaf 1977 as **Die Pinksterboodskapper** bekend staan, 'n naam wat moontlik van **De Pinksterboodschap**, die amptelike tydskrif van die Pinkstergemeentes in Nederland, verkry is (Burger 1987: 443; Herderlijk Schrijven van de Generale Synode de Nederlandse Hervormde Kerk 1961: 19).

Hierdie periode sien ook die ontstaan van bedieningsgroepe soos o.a. die jeugdepartement se M28:19 aksie, wat 'n jaarlange teologiese, asook 'n jaarlange praktiese opleiding (besoeke aan gemeentes in groepverband) aan jong persone ingesluit het, waarna hul dan na gemeentes as jeugwerkers uitgeplaas is. Indien hulle oor musiek- en sangtalent beskik het, kon hulle deel word van die Musieksentrum, wat met Pastoor Arnaud Heunis as Hoof, naweekbesoeke aan gemeentes gebring het. Tydens hierdie besoeke is lering gegee oor die praktiese toepassing van aanbidding tydens gemeentelike samesang (Pinksterboodskapper Oktober 1983: 7; April 1984: 13; Augustus 1986: 34; Desember 1986: 19). Die M28: 19 spanne sou later aanleiding gee tot die ontstaan van groepe soos R.A.C.E. (Radikale aksies vir Christus deur Evangelisasie), R.E.A.P. Outreach (Jeugaksie 2000) en POP'S Jeugaksie (People of Praise, Prayer and Power - verbonde aan die AGS Durban-Noord Ixthus Kerk) wat, nadat hulle o.a. teoretiese sowel as praktiese opleiding in drama, mimiek en musiek ondergaan het, landswyd by gemeentes opgetree het (Pinksterboodskapper November 1994: 4; September 1997: 8; Oktober 1997: 30).

In 1983 sou die AGS 'n Jubileumjaar uitroep ter viering van sy vyf en sewentigste bestaansjaar. Die lidmaatskaptotaal volgens die sensussyfers van 1980 was 304 000, en om hul groot dankbaarheid te bewys, is gemeente- en distrikfeeste in die vooruitsig gestel. D.m.v. die **Pinksterboodskapper** is die lidmate reeds in Januarie gewaarsku om vroegtydig te sorg vir verblyf tydens die April Jubileum Kampkonferensie te Maranathapark (waartydens die Staatspresident en Me. Viljoen op Goeie Vrydag aan die diens sou deelneem) en sy eweknie in die Kaap, Pinksterpark, in Desember. Selfs Oom Dawie (Dawid du Plessis) sou in 'n brief van gelukwensing uit Amerika maan dat daar nog groot werk voorlê in Suid-Afrika (Pinksterboodskapper Januarie 1983: 7; April 1983: 25; Junie 1983: 9).

Gedurende hierdie tydperk sou twee nuwe Presidente hul ampstermyne begin. Op Sondag 15 April 1962 is daar van G.J. Vermeulen afskeid geneem, aangesien hy weens die ouderdomsbepanking sy emeritaat moes aanvaar. By dieselfde geleentheid is M.J. van Rensburg as die nuwe President, en Dr. F.P. Möller as die nuwe Algemene Sekretaris, aan die konferensiegangers voorgestel. In Desember 1966 sou Dr. F.P. Möller tot President verkies word - 'n amp wat hy tot in 1987 op aftree-ouderdom sou beklee (Trooster Mei 1962: 16).

1.3.4 Die periode 1988 - 1998

Nadat Dr. F.P. Möller vir twee en twintig jaar die verantwoordelike amp as President beklee het, is Dr. Isak Burger op 4 April 1988 as sy opvolger aangewys. Dr. Burger het reeds kort na

die aanvang van sy bediening bewys dat hy oor sterk leierseienskappe beskik, deurdat hy verkies is tot voorsitter van die Oosrandse Distriksjeugraad. Later is hy ook as voorsitter van die Suid-Pretoria Distrik verkies. Hy ontvang sy doktorsgraad aan die Universiteit van Pretoria op 18 September 1987, op grond van 'n proefskrif met die titel: **Die geskiedenis van die A.G.S. 1908 tot 1958**. Dr. Burger word in 'n **Pinksterboodskapper** beskryf as 'n persoon gestuur deur God "... in 'n besondere tydperk van ons eie kerk se geskiedenis" (Pinksterboodskapper Junie 1988: 7).

Dit wat sommige in die AGS so graag gedurende die vyftigerjare wou sien gebeur, word uiteindelik 'n werklikheid in 1990 met die aankondiging: "Woensdag 17 Oktober 1990 is vanuit 'n kerkhistoriese oogpunt 'n belangrike dag in die geskiedenis van die AGS. Op die dag het die grootste en oudste Afrikaanssprekende Kerk in Suid-Afrika, die Nederduits Gereformeerde Kerk, by hulle Algemene Sinode in Bloemfontein besluit dat die AGS nou as 'n volwaardige Christelike Kerk erken sal word" (Pinksterboodskapper Januarie 1991: 2-3). Só begin die eerste artikel in die Pinksterboodskapper van Januarie 1991. Dr. Burger reken egter dat dié uitspraak as 'n verrassing gekom het, aangesien die AGS reeds deur talle as 'n volwaardige kerk beskou is.²²

Van die belangrikste oorsake waarom die AGS nie vroeër as *volwaardige kerk* erkenning kon geniet nie, was dat hy nie oor 'n "... behoorlik opgeleide en geordende bediening ..." beskik het nie en dat hy "... die kardinale leerstukke van die Gereformeerde geloof ..." verwerp het.

Toe die AGS wel oor behoorlike Teologiese opleiding beskik en reeds in 1957 'n eie geloofsbelydenis ('n verwerking van die Nederlandse Geloofsbelydenis) opgestel het, was daar geen rede meer om die AGS as sekte te beskou nie. Dr. Burger dra egter nie alleen die waardering van die AGS oor aan die destydse leiers van die Ned. Geref. Kerk nie, maar ook aan die Here wat die kerk bygestaan het sodat ontwikkeling, groeikrag en stabiliteit kenmerkend geword het van die AGS van Suid-Afrika.

²² Clarke en Lederle skryf in 1989 dat hierdie, en ander soortgelyke reaksies, soos volg verduidelik kan word: "Any sense of intellectual inferiority is slowly passing from the scene and Pentecostal scholars are arising who are no longer prepared to submit their teaching and practise to criticism which is formulated within theological parameters which are alien to Pentecost itself ..." (Clarke en Lederle 1989: 4).

In Augustus 1993 word 'n belangrike mylpaal t.o.v. die opleiding van Pastore in die **Pinksterboodskapper** aangekondig: Troue - RAU en AGSTK. Die artikel daarby handel oor die besondere gebeurtenis in die AGS Teologiese Kollege, nl. dat die Kerk in samewerking met die Universiteit vir voornemende pastore die moontlikheid geskep het om graaderkenning vir hulle studies te kry. Een van die vereistes wat deur RAU gestel is, is dat voorgraadse sowel as nagraadse studente deur dosente van beide die Kollege en die Universiteit opgelei sal word. Dr. Francois Möller, skrywer van die artikel, berig dat Dr. Jan Hattingh in sy rede die versekering gegee het dat ons "... identiteit as pinkstermense ..." vir ons baie kosbaar is, en "... dat alle akademie in diens staan van ons opdrag om die koninkryk van God uit te brei" (Pinksterboodskapper Augustus 1993: 24). Die eerste grade in teologie is in April 1995 aan twee Bacalareus- en drie Honneurs-studente toegeken (Pinksterboodskapper September 1995: 16). Die feit dat die AGS deur die jare in toenemende mate aan die opleiding van hul Pastore aandag gegee het, kan moontlik as een van die redes beskou word waarom hul bydraes in toenemende mate in gemeenskapsake as belangrik geag is, soos duidelik uit die volgende paragrawe blyk.

T.o.v. die media vind 'n eerste plaas wanneer boodskappe van AGS pastore gedurende 1987 oor Radiokansel uitgesaai word. Dit het die AGS amptelik 'n deelnemende kerk - op daardie stadium die eerste en enigste pinksterkerk - van Radiokansel gemaak. Die AGS koördinator by Radiokansel in 1990, Pastoor Hennie Zeelie, is ook genader om gedurende Maart 1990 (Evangelisasieweek) as prediker op te tree (Pinksterboodskapper Maart 1990: 18-19). Pastoor Hennie Zeelie het ook Radio Wesrand²³ gestig, met die eerste direkte uitsendings op 1 Januarie 1996, waarvoor hy vir sy bydrae tot radio in Suid-Afrika genomineer is vir die Kerkbodeprys (Pinksterboodskapper Januarie 1997: 24).

Die AGS sou egter ook by TV-uitsendings betrokke raak. In die **Pinksterboodskapper** van Julie 1991 vind ons die volgende aankondiging: Ons eie TV-program: AGS CHARISMA. Lg. sou die naam word van die AGS TV-program waarin prediking, sang, getuïenisse en aanbidding uitgesaai is. Dr. Isak Burger, Voorsitter van CTV (Christelike Televisie), en Pastoor J. Steyn, vertel later in 'n artikel dat daar buitengewoon goeie reaksie op die programme was en dat die kykertal voortdurend vermeerder (Pinksterboodskapper Julie 1991: 16-17; Oktober 1991: 24; November 1991: 16-17).

²³ Algemene program inhoud: 50% kontemporêre musiek en algemene gemeenskapsake en 50% Gospelmusiek (Pinksterboodskapper Januarie 1997: 24).

Ook die CSV sou gedurende April 1994 besluit om op alle vlakke van die bestuur sy deure vir die AGS en ander Pinksterkerke oop te maak. Dit is gedoen deur die betrokke jeugdirekteure te betrek by gesamentlike vergaderings, sodat hulle persone uit eie geledere kon nomineer t.o.v. verteenwoordiging op werkskomitees en provinsiale besture (Pinksterboodskapper Mei 1995: 25).

Die AGS sou ook deel in die politieke onrus voor die 1994 verkiesing en Die Nuwe Suid-Afrika sou gevolglik 'n gewilde onderwerp word vanaf 1990. Dr. Möller verduidelik in die **Pinksterboodskapper** van Maart 1990 dat "... ons in 'n bedeling inbeweeg waar daar 'n ander sosiale en staatsbestel as wat ons nou het, sal wees ..." (Pinksterboodskapper Maart 1990: 2). In 'n latere **Pinksterboodskapper** skryf Dr. F.P. Möller (jnr.) dat die "... oorgangsfase na 'n nuwe politieke bestel in ons land iets [is] wat noodwendig onsekerheid [en] vrees in baie van ons mense se harte bring", en vervolg later in dieselfde artikel: "Mag die Here ons help om 'n gees van negatiwiteit nie ons eie te maak nie ..." (Pinksterboodskapper Augustus 1991: 14-15).

Nadat die AGS egter in 1993 besluit het dat die Swart, Kleurling en Indiër afdelings van die kerk moet verenig, vind die totale eenwording van die kerk in April 1996 plaas. Die nuwe ampsdraers is op 3 April 1996 verkies ten tye van die eerste gesamentlike Werkersraad. Pastoor Frank Chikane verduidelik daarna in 'n artikel, **The pain of separation and the joy of unity**, hoe rassisme redelik gou deel was van die werk wat deur John G. Lake begin is, maar dat ons nou bekend kan staan as 'n "... united, non racial Church ..." (Pinksterboodskapper Mei 1998: 7). Dr. Burger merk tereg op dat die eenwording 'n verrykende effek op ons kerk gaan hê en noem spesifiek dat ons reeds tydens die Paaskonferensie (van 1996) ervaar het dat "... die entoesiasme, spontaniteit en oorgawe waarmee ons swart en bruin broers en susters die Here dien en aanbid [tydens die *lofprijsing en aanbidding*], aansteeklik op ons ingewerk het" (Pinksterboodskapper Junie 1996: 3).

Die eenwording van die kerk en die gevolglike groei het egter tot gevolg gehad dat die groter lidmatetal Maranatapark se beperkte ruimte oorskry het. Mev J.C. Ferreires, een van die pioniers van die AGS, skryf in 'n artikel dat daar weemoed in die harte van talle lidmate is omdat die jaarlikse Kampkonferensies te Maranatapark iets van die verlede is (Pinksterboodskapper Junie 1996: 20). Lg. het weer op sy beurt tot gevolg gehad dat seker dié belangrikste geleentheid om nuwe musiek aan lidmate bekend te stel, nou iets van die verlede was.

‘n Nuwe tendens wêreldwyd, nl. dat sg. tradisionele Pastoorsmodelkerke wat hoofsaaklik op Sondag bymekaarkom, in beginsel begin verander na gemeentes wat ook gedurende die week in klein-, omgee- of selgroepe bymekaarkom, raak vanaf ongeveer Augustus 1995 ook vir die AGS ‘n werklikheid. Dr. Isak Burger verduidelik m.b.v. artikels in die **Pinksterboodskapper** dat die selkerk-gemeente (huiskerk) in werklikheid die oudste vorm van gemeente is, en dat Paulus gereeld in die Nuwe Testament daarna verwys, asook dat talle AGS gemeentes hul ontstaan aan huiskerke te danke het (Pinksterboodskapper September 1995: 2). In die praktyk is die sel die belangrikste eenheid, terwyl die hele gemeente op ‘n Sondag bymekaarkom om saam te aanbid en fees te vier d.m.v. hartlike samesang, asook om te getuig van God se almag en goedertierenheid (Pinksterboodskapper Maart 1996: 4).

Aan die einde van hierdie tydperk en ten tye van die negentigste verjaardag van die AGS van Suid-Afrika in 1998, moedig die president, Dr. Isak Burger, in die **Pinksterboodskapper** aan: “While the world is increasingly filled with evil, immorality, hopelessness and brokenness, the light of the church needs to shine clearer and stronger than ever before” en “May this 90 th anniversary and the dawning of a new millennium, find the AFM more useful and surrendered in God’s hand and more relevant in the country and communities we are ministering to” (Pinksterboodskapper Mei 1998: 4-5).

Uit hierdie oorsig kan duidelik agtergekom word hoedat die AGS, na sy ontstaan as direkte gevolg van die wêreldwye herlewing in 1904-1908, eers a.g.v. hoofsaaklik dogmatiese verskille apart van ander tradisionele kerkgenootskappe in Suid-Afrika gestaan het. Vanaf die vyftigerjare het daar egter gesindheidsveranderinge begin intree op talle terreine, en alhoewel die AGS altyd aan die Pinksterboodskap getrou gebly het, sou hy as kerk sy stem in toenemende mate laat hoor, en sou erkenning ook nie agterweë bly nie.

Hoofstuk 2

Kerkmusiekgeskiedenis tot en met die vroeg twintigste-eeuse Herlewings: ‘n oorsig

Soos reeds in die eerste hoofstuk aangedui, het die geestelike herlewings vanaf die Hervorming tot aan die begin van die twintigste eeu in kousale verband tot mekaar gestaan. Wat die musiek van hierdie herlewings aanbetref, verklaar Burger en Van Niekerk onderskeidelik: “Elke herlewing gee geboorte aan nuwe liedere” (Burger 1987: 54), en “Herlewings in die verlede was nog altyd nou gekoppel aan sang-herlewings en opwekkingsliedere” (Van Niekerk 1970: 24).

2.1 Die Hervorming en die Teenhervorming

W.M. Strydom sien die sestiende eeu gelyktydig as ‘n eeu van liturgiese vernuwing sowel as ‘n eeu van humanistiese volwassewording, waarin die mens gaandeweg vanaf ‘n lewe “... ingerig vanuit die verhouding tot God ...” bewus geraak het van ‘n “... eie unieke individualiteit ...” (Strydom 1994: 47, 49).

Luther en sy volgelinge, asook die ander Hervormers, sou juis gedurende die sestiende eeu t.o.v. die sg. liturgiese vernuwing ‘n belangrike rol vervul. W.T. Gaston skryf: “The reformers were raised up of God to bring back (not to invent) the great truth of justification by faith” (Frodsham 1928: voorwoord deur W.T. Gaston), terwyl Wienandt op die feit wys dat ook die musiek beïnvloed is: “The impact of the Reformation was felt in many areas of church life, not the least in that of music for the worship service” (Wienandt 1980: 9).

Alhoewel die kerk in die Middeleeue die grootste sentrum vir musiekontwikkeling was (Mathlener 1979: 46-47), was die liturgiese sang vir die gemeente onverstaanbaar t.o.v. beide teks en musiek (Strydom 1994: 45). Van Groningen reken: “One of the areas of worship against which the Reformers reacted strongly, was this specialised music for the musically trained alone. The worship service, for the Reformers, was not a dramatic spectacle, but an active, corporate response to God” (Van Groningen 1979: 6). Die invoering van gemeentesang was dus “... hoog op die vernuwingsagenda” (Strydom 1994: 47).

Aangesien die drie belangrikste reformatore verskil het in hul siening aangaande die rol van musiek tydens die erediens, is dit belangrik dat elk afsonderlik bespreek sal word.

Volgens Strydom was Ulrich Zwingli (1484 - 1531) bedrewe in die kunsmusiek, kon hy 'n hele aantal instrumente bespeel en was hy selfs digter en komponis van 'n aantal geestelike lieder. Tog het hy hom (hoofsaaklik a.g.v. misbruike van die Middeleeuse kerk t.o.v. musiek en sang) besonder skerp teen enige vorm van musiek in die erediens uitgelaat, en alhoewel hy nooit sover bekend spesifiek téén gemeentesang as sulks was nie, het hy self nooit enige poging van sy kant aangewend om gemeentesang in die kerk in Zürich in te voer nie. Een van die redes kan moontlik wees dat hy ook in sy benadering tot musiek 'n tipies humanistiese houding ingeneem het, en musiek as 'n "... (elitistiese) uitvoeringskuns, 'n saak vir spesiale sosiale geleenthede ..." beskou het (Strydom 1994: 51, 53).

Martin Luther (1483 – 1546) het musiek gesien as 'n "... skeppingsgawe van God - vanaf die elementêrste vorms daarvan tot by die kunsmusiek" (Strydom 1994: 59). Volgens Reynolds het hy dan ook per geleentheid verklaar dat hy graag sou wou sien dat al die kunste, en veral musiek, tot eer van Hom wat dit geskep en aan ons gegee het, gebruik sal word (Curwin 1885: 125, soos aangehaal in Reynolds 1963: 12).

Daarby het hy ook die oortuiging gehuldig dat die gemeentelied en gemeentesang die ideale wyse was om die gemeente, "... as God se priestervolk ...", by die erediensgebeure betrokke te kry. Volgens Luther maak musiek die mens meer ontvanklik vir die Woord en lê dit die inhoud van die Woord beter vas, aangesien dit met die Woord saamsmelt tot 'n mistieke eenheid (Strydom 1994: 56, 59). Erik Routley sien die hoofrede waarom Luther die gemeente self wou laat sing, as die feit dat hy in musiek die geleentheid gesien het om die gelowige se direkte toegang tot God te simboliseer (Routley 1967: 24).

Gevolgtik het Luther self gemeenteliedere, oftewel *korale*, geskep. Wat die teks aanbetref, het Luther en sy medewerkers o.a. parafrases van Psalms, ander Skrifgedeeltes en die Onse Vader, vertalings en verwerkings in Duits van Latynse himnes en sekwenne, asook vrye gedigte gebruik. Melodieë is gevind van liturgiese musiek van voor die Reformasie, van bestaande sekulêre lieder en volksliedjies, asook deur die skep van totaal nuwe melodieë (Strydom 1994:

56, 61-63; Barnard 1981: 268). Reynolds noem Luther nie sonder rede "... the first evangelical hymn writer" nie (Reynolds 1978: 13).¹

'n Lied wat skynbaar deur Luther gekomponeer is, nl. **Ein' feste Burg**, sou deur die jare in verskeie liedbundels opgeneem word, o.a. ook in die **Gereformeerde Psalms en Gesange** bundel van 1937 as Ges. 152: **'n Vaste Burg** en as die melodie van Ps. 46: **God is 'n Toevlug in die nood**. Hierdie lied sou egter in die AGS vir 'n eerste maal verskyn in die **Deo Gloria** (1977): **'n Vaste Burg is onse God**, nr. 117, asook as Ps. 42: **God is 'n Toevlug in die nood**, nr. 164. Die feit dat hierdie lied deur die eeue heen gewild gebly het en in verskeie bundels opgeneem is, kan heel moontlik aan die teks wat aan die almag van God herinner en 'n gevolglike gerustheid meebring, toegeskryf word.

Net soos Luther het Calvin (1509 – 1564) ook gemeentesang bepleit, op voorwaarde dat sekere beperkings gegeld het. Die teks moes bv. skriftuurlik wees. Psalms was dus die voor die handliggende keuse en verklaar Calvin se uitspraak dat die teks die musiek sg. 'heilig' (Leslie 1962: 79 soos aangehaal in Van Groningen 1979: 19). Verder moes die inhoud van die lied deur die sanger verstaan word, teks en melodie moes by mekaar aanpas, en sang moes eenstemmig en onbegeleid wees t.w.v. 'n eie *kerklike styl* (Strydom 1994: 78-80, 83).

Van Groningen verduidelik verder dat Calvin nie alleen 'n verstaanbare teks as voorwaarde gestel het nie, maar dat hy ook klem gelê het op 'n verstaanbare musiekstyl. Die gevolg was: "However, the basic materials, the musical elements and the musical style, were familiar to and appreciated by the people for whom they were written" (Van Groningen 1979: 16). Erik Routley voel egter dat, alhoewel Calvin 'n musiekskat van hoë gehalte nagelaat het, sy musiek nooit so bekend en gewild geraak het as dié van Luther nie (Routley 1967: 27, 28).

Uit bg. bespreking kan afgelei word dat nuwe melodieë vir òf die Psalms òf die nuwe tekste gevind moes word voordat gemeentesang 'n werklikheid kon word. Soos reeds genoem was bestaande musiek van die kerke aan die begin van die sestiende eeu meestal polifonies en boonop in Latyn, met die gevolg dat dit net deur geoefende sangers voorgedra is (Reynolds 1978: 12). Slegs nuutgekomponeerde musiek sou ook nie 'n oplossing wees nie, aangesien die proses te lank sou geduur het (Loader, red. 1979: 56). Om te verseker dat die gemeente groter

¹ Volgens C. Northcott kan 'n *hymn* gedefiniëer word as: "A hymn then is singable praise, and for a Christian that means praise to God ..." (Northcott 1964: 9).

deelname aan die diens kon geniet, moes die Hervormers dus bestaande musiek kies wat nie vreemd en moeilik op die ore van die volk sou val nie.

Die gevolg was dat veral Luther ook van volks- en ander bekende wysies, oftewel kontrafakture, gebruik gemaak het, terwyl die musiek van Calvyn en sy volgelinge wel daarby aansluiting gevind het. Dit behoort ons nie te verbaas nie, aangesien kontrafakture, wat by die volksidroom van die Laat-Middeleeue aangesluit het, makliker aangeleer kon word. Routley skryf egter dat Luther dit op hom geneem het om die gaping tussen kerk- en sekulêre musiek te oorbrug (Routley 1967: 24, 45).

N.a.v. die vraag of dit wenslik is om 'n sg. *geestelike* teks op musiek in 'n *sekulêre* idroom te toonset, skryf Muirhead: "However, music which has been composed in an idiom familiar to the people does have a directness of communication which much art music lacks, ..." (Muirhead 1982: 96). Routley verskaf ook 'n antwoord: "It looks, moreover, as if church music periodically suffered injections of secular music ...", en "Therefore the tendency will be for what is native to the church to be exalted over what is native to the world. But such is human nature, and so fallible are human memories, that the products, in doctrine and in art, of two or three generations ago will be regarded as 'native to the church' ..." (Routley 1967: 35, 49).²

Nadat Luther homself oor die misbruike in die Rooms-Katolieke Kerk uitgelaat het, was daar persone binne lg. Kerk, van wie sommige in hoë ampte, wat die waarheid van Luther se beskuldiging van "... misplaaste geestelike gesag en institusionele korrupsie erken het" (Linder 1988: 405). Hulle het egter nie gevoel om die kerk te verlaat nie, maar begin om die kerk van binne te hervorm. Van die belangrikste gevolge hiervan was die hervorming van die pousdom, die stigting van die Jesuïete-orde en die byeenkoms van 'n ekumeniese konsilie by Trent.

Volgens Blume het ook die Teen-Hervorming 'n groot invloed op Protestantse musiek uitgeoefen. Die karakteristieke eienskappe van beide Hervormings- en Teen-Hervormingsmusiek het in hoofsaak die vereenvoudiging van die musiek en die behoefte om die teks meer verstaanbaar te maak, vooropgestel. Blume wys egter ook daarop dat alhoewel

² Dit wil dus voorkom asof Muirhead en Routley die gebruik van kerkmusiek in 'n populêre styl probeer regverdig. Johansson waarsku egter op sy beurt dat die kerklied moet waak daarteen om nie die karakteristieke eienskappe van 'pop'-musiek, soos o.a. materiële wins, vermaak en 'gemiddeldheid' sy eie te maak nie, aangesien die essensie van beide in werklikheid lynreg teenoor mekaar staan (Johansson 1993: 50 – 59).

die Hervormers onbeskaamd musiek van die Katolieke Kerk oorgeneem het, veral t.o.v. die ryk literêre erfenis, hul tog spoedig hul eie duidelike stempel daarop afgedruk het (Blume 1975: 131).

2.2 Die Piëtisme

Burger sien Piëtisme as ‘n reaksie op sowel die Verligting (Aufklärung), as op die sg. Hervorming-leerstellings wat gevestig begin raak het. Waar eg. tot gevolg gehad het dat die mens en die rede vooropgestel is, het lg. spoedig verval tot die lewer van leerredes en gevolglik die gevoel en belewenis van die mens buite rekening gelaat. Hy haal aan uit Ernst S. Stoeffler se **German Pietism during the Eighteenth Century**: “Many of them chose to regard true reformation not merely as a renewel of doctrine and ecclesiastical practice, but as a thoroughgoing renewal of man’s entire life ...” (Stoeffler soos aangehaal in Burger 1987: 45).

Van die belangrikste leierfigure van hierdie beweging was Philip Jakob Spener (1635 – 1705)³, August Hermann Francke (1663 – 1727) en Nikolaus Ludwig Graaf von Zinzendorf (1700 – 1760). Vir hierdie Piëtiste was godsdiens nie ‘n ingewikkelde saak wat net deur teoloë begryp kon word nie, maar ‘n persoonlike verhouding met God wat ook hul gevoel en emosie betrek het. Gevolglik het kenmerke van hierdie beweging ‘n *persoonlike godsdienstige besluit, heiligmaking*, en ‘n empatie met die nood van ander, wat o.a. tot sendingwerk aanleiding gegee het, ingesluit (Burger 1987: 46).

Die klem wat op *persoonlike ervaring* geplaas is, kom veral na vore in hul keuse van gevoelvolle liedere t.o.v. samesang. Die ‘gevoelvolle’ of ‘subjektiewe’ word in die teks waargeneem, aangesien die meervoudvorm van voornaamwoorde soos dit in die vroeë kerklied aangetref word, dikwels na die enkelvoud verander is. Strydom stel die objektiewe reformatoriese ‘ons’-lied van die gemeente, wat slegs daarop gerig was om God Drie-enig te aanbid, teenoor die individualistiese ‘ek’-lied van die Piëtisme (17de eeu) en die Ontwakings vanaf die 18de eeu, wat van meer persoonlike aard is. Hy kom egter tot die gevolgtrekking dat alhoewel lg. nie as kerkmusiek bedoel is nie, maar eerder as “... persoonlike sielsuitinge ...”, baie van die musiek tog hul weg na die erediens gevind het (Strydom 1994: 106; Reynolds 1978: 19).

³ Volgens Reynolds het Spener die **Collegium Pietatis** in 1670 gestig om Christene aan te moedig om meer klem te lê op persoonlike toewyding, sowel as strenger morele standaarde te handhaaf (Reynolds 1978: 19).

Daarby het die begeerte onder Piëtiste ontstaan om Nuwe Testamentiese liedere te sing, aangesien die slagspreuk “Ons wil van Jesus sing”, laat hoor is. Volgens Strydom het duisende piëtistiese liedere met tipiese temas soos heiliging, bekering, en die pelgrimsgedagte of hemelverlange, die lig gesien, en was sommige van die liedere selfs tot in die Kaap en in die Boere-republieke gewild (Strydom 1994: 111-112).

Reynolds kom ook tot die gevolgtrekking dat die musiek waarmee hierdie subjektiewe tekste getoonset is, spoedig o.a. die basiese kenmerke van die Barok aria openbaar het. Hy noem daarna ‘n liedboek van Freylinghausen, nl. die **Gesangbuch** van 1704, waarin ‘n besyferde baslyn by talle van die liedere op die destyds toenemende gebruik van homofoniese praktyke gedui het (Reynolds 1978: 19, 20).

Dit is ook t.o.v. hul musiekbeoefening (vgl. Strydom 1994: 106) dat die Piëtiste later hul invloed tydens die Eerste en Tweede Evangeliese Ontwakings, sowel as die Pinksterbeweging, laat geld het. Burger noem dat die Piëtiste die leer en lewe van veral John en Charles Wesley en die Weslyaanse leer (tydens die Eerste Evangeliese Ontwaking) beïnvloed het. Hierdie invloed sou, soos reeds aan die begin van hierdie studie aangedui, op kousale wyse ook na die Tweede Evangeliese Ontwaking (indirek ook na die Heiligheidsbeweging), en die Pinksterbeweging deurwerk (Burger 1987: 46, 47; Reynolds 1978: 45).

2.3 Die Eerste Evangeliese Ontwaking (1730 – 1740)

Soos reeds genoem, het hierdie Ontwaking die Piëtistiese ontwaking in Europa, asook die Puriteinse beweging in Engeland en Amerika as grondslag gehad. Aangesien die individuele godsdienstige ervaring by hierdie bewegings voorop gestel word (Strydom 1994: 96-97), sien Burger dit as ‘n reaksie op die sg. Verligting wat die godsdiens met die rede wou verklaar (Burger 1987: 45-46).

Daar is reeds in Hoofstuk 1 verwys na die Wesley broers se kennismaking met die Morawiese Piëtiste (Hernhutters) uit Duitsland, sowel as hul *persoonlike besluit vir God* met gevolglike *sekerheid van saligheid*. Hulle is egter ook deur die Morawiërs se entoesiastiese sang tydens daaglikse godsdienstige byeenkomste beïndruk, en spoedig na hul kennismaking het veral John Wesley van die Duitse liedere begin vertaal en aanpas vir gebruik deur die Anglikane (Reynolds 1978: 45). Douglas verwoord hierdie gebeure soos volg: “Thus, on the tossing

Atlantic, German and English traditions blended in the heart and mind of a young high Churchman ... who was to startle the Anglican world with a spirituality ... which depended upon personal, individual religious experience: and John Wesley was to bring about a practical eclectic Hymnody ..." (Douglas 1949: 233).

Na hul eie ondervinding, was dit die Wesleys se oortuiging dat die mense van Brittanje teen elke prys die goeie nuus van die evangelie moes hoor. Aangesien albei kragtige predikers was, het hulle regdeur die land gereis en by elke beskikbare plek gepreek. Volgens Frank Bartleman het die Wesleys, wanneer geboue nie beskikbaar was nie, byeenkomste in die buitelug gehou, "... as the Master did ..." (Bartleman 1971: 11). Dit is dan ook geen wonder dat Northcott hul musiek beskou as: "... "revival" hymns in the proper sense of the word, ... directed towards the unsaved and the unchurched ..." (Northcott 1964: 27). Northcott reken ook dat hul musiek die weg gebaan het vir die sg. "Camp Meeting Hymns" - alhoewel lg. meer spontaan was in styl - wat later gebruik sou word tydens evangelistiese byeenkomste deur o.a. Moody en Sankey, asook heelwat later deur Billy Graham.

John is as die organiseerder en administrateur, en Charles as die "... liewe sanger ..." van die vinnig groeiende Metodiste beweging beskryf. Strydom reken dat John Wesley erkenning behoort te kry vir die beplanning, publikasie en promosie van al hul musiek (Strydom 1994: 115). Dat hy hom goed van sy taak gekwyt het, word duidelik uit die feit dat nie minder nie as 56 bundels binne die bestek van 53 jaar gepubliseer is, waarvan die eerste, **A Collection of Psalms and Hymns**, reeds tydens hul besoek aan Amerika (1737) in Charleston, Suid-Carolina, en 'n tweede, **A Collection of Psalms and Hymns**, in Engeland in 1738. Alhoewel beide die broers goeie kerkliedere geskryf het, was dit Charles wat meer as 7 000 gewyde liedere en gedigte van 'n hoë gehalte die lig laat sien het (Wood 1988: 447).⁴

Volgens Phillips was *hymn*-melodieë kort, met eenvoudige harmoniese strukture en baslyne, vandaar die geweldige hoë aantal nuwe liedere (Phillips Mcmxlv: 152). Schuurman, volgens Strydom, is van mening dat kritiek op die musiek van die Wesley's wel soms geregverdig is, maar dat "... daar [ook] bewondering behoort te wees vir die warmte en besieling wat uit dié liedere straal ..." (Strydom 1994: 115). Semmelink verklaar tereg dat die Wesleys, net soos Luther, populêre musiek aangepas het om in die erediens te gebruik (Semmelink 1993: 38), en

⁴ Strydom reken dat Charles Wesley in die omgewing van 6 000 liedere gedig en gekomponeer het (Strydom 1994: 115).

Routley skryf onomwonde: “Their music was ... unashamedly secular” (Routley 1967: 34). Reynolds reken egter dat die twee Wesley broers ‘n hoë prioriteit op die kwaliteit van hul tekste geplaas het (Reynolds 1978: 49). Voorbeelde van hul meer bekende liedere, is **Love Divine, All Loves Excelling** (Wood 1988: 449) en **Jesus, lover of my soul** (Douglas 1949: 236).

Love Divine, All Loves Excelling sou nog slegs in die **Life and Service** bundel, nr. 226, (aanvanklik gebruik deur die AGS) opgeneem word, maar **Jesus, Lover of my Soul** sou in **Life and Service**, nr. 133, **Nuwe Sionsliedere**, nr. 62, en **Evangelie-liedere**, nr. 54, opgeneem, en dikwels gesing word (Kyk Bylae 1).

Dat die Wesley broers gemeentelike samesang as baie belangrik geag het, word duidelik uit die volgende voorskrifte van John Wesley, soos aangehaal deur Reynolds uit die voorwoord van **Sacred Melody** (1761): “I Learn these tunes ... II Sing them exactly as they are printed here ... III Sing all ... IV Sing lustily and with good courage ... V Sing modestly ... VI Sing in time ... VII Above all sing spiritually ...” (Reynolds 1978: 49).

John Wesley skryf ook later in die voorwoord van **A Collection of Hymns for the Use of the People called Methodists**: “Many gentlemen have done my brother and me (though without naming us) the honour to reprint many of our hymns. Now they are perfectly welcome so to do, provided they print them just as they are” (Northcott 1964: 7). Die rede waarom hy so sterk oor die saak voel, is hoofsaaklik omdat die tekste die belangrike waarhede van hul leer bevat het, en die liedboeke a.g.v. die feit dat hulle so graag gesing het, in werklikheid ‘n soort gebedeboek geword het. Indien van die woorde dus verander sou word, sou die suiwerheid van die leer in gedrang kom (Northcott 1964: 8).

Die twee Wesley broers het belangrike pionierswerk op die gebied van kerksang verrig. Reynolds reken: “Christian song was never the same after the impact of the Wesleys” (Reynolds 1978: 47, 48). Hul belangrikste bydraes was waarskynlik die feit dat hulle uit eie ondervinding geskryf het,⁵ en met hul liedere stukrag gegee het aan die sing van vrye, strofiese godsdienstige liedere in Engeland (Strydom 1994: 115).

⁵ Northcott beskryf hul musiek as: “... intensely personal ...” (Northcott 1964: 27).

Anders as die Wesleys, wat op massasaamtredke en die geestelike versorging van weeskinders konsentreer het, het die vleuel van die Herlewing o.l.v. George Whitefield besluit om in die Anglikaanse Kerk te bly. Alhoewel hulle werk ook 'n sterk evangelistiese inslag gehad het, lê hul bydrae hoofsaaklik daarin dat gemeentesang al hoe meer in die eredienste voorgekom het, asook dat hul die weg gebaan het vir die vrye kerklied. Dit het tot gevolg gehad dat die Anglikaanse Kerk in 1820 amptelike goedkeuring verleen het vir die sing van *hymns* (Strydom 1994: 116).

In die Verenigde State van Amerika vind ons gedurende hierdie tydperk die ontstaan van 'Black and White Spirituals', wat o.a. sterk ooreenkomste met populêre musiek toon (Sammelink 1993: 38). Volgens W.M.L. Strydom het die 'White Spirituals' in die suide van die land ontstaan met die sing van psalm- en 'hymn'-tekste op populêre melodieë tydens die sg. 'camp-meetings'. 'n Bekende voorbeeld hiervan is Newton se **Amazing Grace**. Die 'Black Spirituals', "... musikale juwele ...", het spontaan as liturgiese liedere onder die swart slawegemeenskap ontstaan, en "... vertoon 'n volmaakte sintese tussen die Afrika- en Westerse musiekidroom'" (Strydom 1994: 119-120).

Jonathan Edwards het op sy beurt 'n hoë prioriteit op sang, met 'n sterk voorkeur vir die *hymns* van Isaac Watts, tydens byeenkomste of dienste geplaas (Reynolds 1978: 80). Die feit dat Isaac Watts, 'n predikant, se liedere voorkeur geniet het, is nie bloot toevallig nie. Douglas haal uit die voorwoord van **Hymns and Spiritual Songs** (1707), geskryf deur Watts, die volgende aan: "...that the Psalms, as being God's word to us, should be chanted in prose as in the Cathedrals, but that from them we may draw Hymns of our own time and place and personality" (Douglas 1949: 227).⁶ Watts verkry inderdaad meestal die tekste van sy liedere uit die Bybel: "... at his best he has the charm and simplicity of Luke. Watts, indeed, never wanders far from the Bible and most of his hymns are paraphrases rather than direct inventions" (Phillips Mcmxlv: 150-151).

Reynolds noem Watts dus met reg die "... father of English hymnody ... because he produced a 'new song' based on the experiences, thoughts, feelings, and aspirations common to all Christians..." (Reynolds 1978: 43), of soos Northcott dit stel: "... his *Hymns and Spiritual Songs* (1707) were designed 'to answer most occasions of the Christian's life' " (Northcott

⁶ Volgens Northcott: "... Watts realized that only the Scriptures were the adequate cradle of hymns for Christian worship" (Northcott 1964: 9).

1964: 8). Watts het ook **Divine Songs** (1715) vir kinders en **The Psalms of David** (1719) die lig laat sien (Andrews 1977: 426). Reynolds wys ook daarop dat die tekste van Watts die aandag van die luisteraar gevange hou aangesien dit monotematies en kompak van struktuur is, asook 'n progressie van denke bevat wat na 'n klimaks opwerk (Reynolds 1978: 44).

Een van sy meer bekende liedere wat steeds gesing word, is **When I survey the wondrous cross** (Douglas 1949: 228). Hierdie lied is opgeneem in **Life and Service**, nr. 210, **Nuwe Sionsliedere**, nr. 323, **Evangelie-liedere**, nr. 322 en **Deo Gloria**, nr. 212, en gewoonlik tydens Nagmaalvieringsbyeenkomste gesing (Kyk Bylae 1).

Die feit dat kerkmusiek steeds meer verpersoonlik het, en volgens W. Semmelink geneig het om weg te beweeg van musiek as kunsvorm (Semmelink 1993: 37), hang natuurlik nou saam met die feit dat die Piëtisme homself beywer het vir die individuele godsdienstige ervaring (Strydom 1994: 96). Reynolds verwoord hierdie ontwikkeling soos volg: "... Pietism produced hymns of greater subjectivity - more personal and passionate in character ..." (Reynolds 1978: 19).

Wat die musiekpraktyk tydens hierdie periode aanbetref, skryf Reynolds dat samesang tydens die Wesleys se byeenkomste byna altyd sonder enige instrumentale begeleiding plaasgevind het, aangesien min van die kleiner gemeentes geld gehad het om orrels te laat installeer. Dit was egter ook die geval met samesang tydens massabyeenkomste, veral wanneer dit in die buitelug gehou is, aangesien instrumente moeilik bokant die sang gehoor sou word (Reynolds 1978: 53).

Gedurende die agtiende eeu is orrelbegeleiding egter toenemend ingevoer en het die instrument algaande, soos die moontlikhede van die instrument en die bedrewenheid van die orrelis verbeter het, meer prominent geraak (Reynolds 1978: 20). Strydom reken dat die orrel gedurende die vroeë jare die sang eerder vertraag as verbeter het a.g.v. onder andere versierings by elke noot, sowel as swierige tussenspele. 'n Verdere ontwikkeling was die vierstemmige harmonisering van melodieë, wat volgens Strydom, "... dikwels nie meer op hulle eie voete, as selfstandige, karaktervolle melodieë, [kon] staan nie", en sonder die begeleidende harmonieë karakterloos was (Strydom 1994: 107, 111).

Wood som die musiek van die Eerste Evangeliese Herlewing soos volg op: “Die sing van lofliedere het ‘n groot bydrae gelewer tot die Evangeliese Herlewing. Die liedere het minstens net so ‘n groot uitwerking as die preke self gehad. Dit het nie net die vreugdes van die Christelike beleving uitgedruk nie, maar ook die waarhede van die Skrif verkondig” (Wood 1988: 448). Van die musiek wat uit hierdie herlewing voortgevloei het, word tot vandag toe nog in liedbundels gepubliseer en in kerke gesing: “... the hymnody revolution of the eighteenth century hymns have become an accepted part of the worship of the Christian Church” (Northcott 1964: omslag).

2.4 Die Tweede Evangeliese Ontwaking (1857/8 - ±1900)

Gedurende die negentiende eeu het Amerika van ‘n landbou- na ‘n industriële land, van ‘n hoofsaaklik plattelandse in ‘n oorwegend stedelike bevolking, van ‘n relatief homogene in ‘n veelrassige nasie verander (McCloughlin 1959: 168 soos aangehaal in Van Niekerk 1970: 9). Net soos in die geval van vorige herlewings het hierdie veranderde, moeilike omstandighede, en meer spesifiek die finansiële krisis in veral New York (1855), mense weer aan hulle geestelike toestand laat dink (Womack 1968: 80, soos aangehaal in Burger 1987: 53). Ook Reynolds skryf: “... the third great panic in American history caused thousands of businessmen to close their doors, as banks failed and railroads went into bankruptcy. A new wave of revivalism followed, known as the Second Great Awakening ...” (Reynolds 1978: 93).

Hierdie opwekking, wat in 1858 in New York begin en spoedig oor die hele Amerika uitgebrei het, word deur Burger beskou as die herlewing wat die wyd verspreidste voorgekom en die langste geduur het. Hy kom ook tot die gevolgtrekking dat baie “... hierdie herlewing as God se antwoord op die vloedgolf van liberalisme en rasionalisme wat baie kerke geteister het ...”, gesien het (Burger 1987: 52)

Volgens Edwin Orr was Dwight L. Moody (een van die mees bekende evangeliste uit die negentiende eeu) die grootste enkele produk van die Tweede Evangeliese Ontwaking (Burger 1987: 54). Nadat Moody se vader vroeg oorlede is, is sy kinderjare in die grootste armoede deurgebring. Sy moeder het hulle egter streng en godsdienstig opgevoed, met die gevolg dat hy gereeld kerk- en Sondagskooldienste bygewoon het en deur sy Sondagskoolonderwyser, Edward Kimball, *tot bekering gelei* is. As volwassene sou hy in 1860 besluit om voltyds evangelisasiewerk te doen (Van Niekerk 1970: 12, 13). D.J. Tidball skryf van Moody dat

alhoewel hy nooit ‘n afgeronde prediker was nie, die “... vorm en organisasie van sy veldtogte nog lank ‘n invloed op massa-evangelisme sou hê” (Tidball 1988: 536).

Moody het, volgens Van Niekerk, die “... psigologiese waarde van sang by godsdienstige byeenkomste maar te goed beseef” (Van Niekerk 1970: 20). Reynolds skryf: “The effectiveness of Bliss’s singing in these [Moody’s] services first brought to Moody an awareness of the real value of music in his work” (Reynolds 1978: 95). Moody probeer gevolglik vir Philip Phillips en Philip Paul Bliss huur om voltyds saam met hom te werk, maar sonder sukses. In 1870 ontmoet hy Ira D. Sankey by ‘n Young Men’s Christian Association (YMCA) byeenkoms in Indianapolis, en is hy so beïndruk met Sankey se stem, dat hy lg. vra om hom by sy evangelisasie-veldtogte aan te sluit. Reeds in 1872 sou hulle die eerste van vele veldtogte na Engeland onderneem (Van Niekerk 1970: 20).

In Engeland is hierdie paar egter nie met ope arms ontvang nie, moontlik a.g.v. die feit dat die musiek (sg. *human hymns*) wat deur Sankey gesing is, vreemd op die ore van die Britte geval het (Van Niekerk 1970: 20). Die rede was heelwaarskynlik die feit dat die negentiende-eeuse ‘gospel’-liedere wat in Amerika ontstaan het tydens die *Revival*-tydperk, musikaal aangesluit het by die “...populêre ballade- en salonmusiek wat in daardie tyd volop was op die Amerikaanse markte ...” (Strydom 1994: 120). Alhoewel die Amerikaanse melodieë, volgens Andrews, minder “...geïnhibeerd ...” was as dié van die Engelse (Andrews 1977: 531), en nie dadelik aanklank gevind het nie, het Sankey se musiek later tog baie gewild geword in Engeland (Van Niekerk 1970: 20, 21).⁷

Die feit dat Sankey se musiek populêr geword het, maar tog onbekend was vir die Britte, het die behoefte aan gedrukte liedbundels laat ontstaan. Lg. sou die ideaal van samesang deur die massa tydens byeenkomste verwesenlik. Alhoewel die eerste versameling, **Sacred Songs and Solos** (in 1873) slegs uit 23 liedere bestaan het, is die versameling later vergroot en uitgebrei tot ‘n bundel met 1200 liedere, nl. **Gospel Hymns and Sacred Solos** (Reynolds 1978: 96).

Die rolle van beide Moody en Sankey was ewe belangrik tydens hul veldtogte. Van Niekerk noem egter dat Sankey se sang, volgens sommige bronne, moontlik die hoofaantrekkingskrag

⁷ Van Niekerk noem dat ‘n lied wat baie deur Sankey gesing is, nl. ‘What a Friend we have in Jesus’ (gekomponeer deur Converse), in 1968 tydens ‘n televisie-ondersoek as “... die mees geliefde lied in talle kerke en gemeentes aangewys ...” is (Van Niekerk 1970: 20, 21).

was. Hoe dit ook al sy, volgens **Het Volksblad** van 18 November 1876, is hulle dienste gewoonlik soos volg geadverteer: “Mr. Moody will preach the Gospel and Mr. Sankey will sing the Gospel” (Van Niekerk 1970: 22).

Dit is belangrik om te onthou dat die eredienslewe tydens die tydperk van *Revivalisme* (1875-1920) volgens Strydom by die “... tipiese Amerikaanse pragmatiese optimisme van die tyd” aansluit, nl. dat die doel, in hierdie geval die *bekering van siele*, ten alle koste bereik moet word (Strydom 1994: 118). Wanneer ons na ‘n tipiese Sankey lied kyk, bv. **Die Nege-eneëntig**, asook Charlotte Elliot se **Just as I am**, word lg. stelling bevestig.

Andrews skryf die volgende oor die musiek van Sankey: “Die beperkte onderwerpmateriaal en die inslag wat dit by die massas gevind het, was ideaal vir herlewingsbyeenkomste, maar minder geskik vir gewone gemeentes” (Andrews 1988: 531). Strydom haal Mitchell aan wat reken Sankey het die liedere “... deur-en-deur as evangelisasieliedere beskou, vir gebruik by die massasaamtrekke van die Moody-Sankeyspan. Dit was nooit sy bedoeling dat hulle vir liturgiese doeleindes benut sal word nie”, en hulle haal Sankey self aan waar hy gesê het dat “... timeless, universal expression of worship’, d.m.v. die tradisionele kerk-lied of ‘hymn’, verteenwoordig word” (Mitchell 1978: 34, soos aangehaal in Strydom 1994: 120).

Of Sankey se musiek bedoel was om by byeenkomste anders as massasaamtrekke gesing te word al dan nie, die feit bly staan dat dit ‘n groot invloed op die musiek van talle kerke en gelowe uitgeoefen het (Van Niekerk 1970: 23). Daar moet onthou word dat Sankey nie al die liedere wat hy gesing het, self gekomponeer het nie. Hy het egter al die liedere van ander komponiste wat deur sy sang bekend en bemind geraak het, in sy liedbundels gepubliseer. Die feit dat hy saam met Moody rondgereis het en mense van oral in groot getalle na die massasaamtrekke gestroom het, het natuurlik meegewerk om sy musiek wêreldwyd bekend te maak en te versprei. ‘n Treffende voorbeeld hiervan is deur Sankey tydens ‘n besoek aan die Heilige Land in 1898 waargeneem, toe selfs die Arabiere in Egipte, t.s.v. ‘n ander geloof, van sy liedere gesing het. Van Niekerk kom dus tot die gevolgtrekking dat dit “... verstaanbaar [is] dat dit ook tot by die Suidelike punt van Afrika deurgedring het” (Van Niekerk 1970: 23).

Soos reeds genoem is musiek wat tydens herlewingsbyeenkomste, oftewel kampkonferensies gesing is, oor die algemeen hoofsaaklik met die oog op massa-samesang gekomponeer. Dit is dan ook a.g.v. hierdie siening dat die sg. *camp-meeting hymn*, met ‘n struktureel-eenvoudige

teks sowel as melodie, ontstaan het. Aangesien liedboeke uit hierdie tydperk oorwegend slegs die woorde van liedere bevat het, was dit noodsaaklik dat melodieë maklik op die oor sou val en "... instantly contagious ..." sou wees. Reynolds sien gevolglik 'n "... popular 'catchy', repetitious refrain ..." as van groot waarde (Reynolds 1978: 82). Ook Northcott beskryf hierdie musiek as kwalik oorspronklik en vol ou en bekende idees en frases, maklik, sentimenteel, maar tog – moontlik juis a.g.v. laasgenoemde eienskappe – baie gewild. Die doel van die *camp-meeting hymn*, nl. die bereiking van die sg. "... people who were untouched by normal church services ...", moet egter altyd in gedagte gehou word (Northcott 1964: 73).⁸

Ons vind voorbeelde van musiek met bg. kenmerke in **Sing Them Over Again To Me** van P.P. Bliss (Reynolds 1978: 82, 258) en **A Shelter in the Time of Storm** deur Sankey. Beide liedere beskik oor melodieë wat redelik maklik aangeleer behoort te word (die sg. "... instantly contagious ..." tipe), asook oor refreine van slegs 2 reëls lank, met die tweede reël byna 'n letterlike herhaling van die eerste t.o.v. beide teks en melodie. Daar word dus ook aan die kenmerke van Reynolds se "...popular 'catchy', repetitious refrain ..." voldoen (Reynolds 1978: 82).

Ook die Heilsleër, wat as 'n direkte uitvloeisel uit die Tweede Evangeliese Ontwaking ontstaan het, sou 'n groot prioriteit op hartlike samesang van musiek van aanvanklik o.a. Watts en Wesley, asook later dié van Sankey, Bliss, e.a. met begeleiding deur o.a. koperblasers, konsertinas en tamboeryne plaas (Reynolds 1978: 65; Bartleman 1971: 13; Papenfus 1995: 92).

Dit is egter belangrik om te onthou dat die musiek van hierdie Herlewing sterk deur die negentiende eeuse Romantiek beïnvloed is. Volgens Reynolds staan die Romantiese periode in werklikheid vir die triomf van subjektiwiteit oor objektiwiteit en staan die romantiese gees in kontras met die klassieke. Gevolglik vind ons 'n groter aanvraag na "... *hymn* tunes in the romantic idiom ..." en "... tunes with harmonic enrichment in this style ..." as na die musiek in die klassieke styl van die vorige periode (Reynolds 1978: 57, 58).

Douglas sien op sy beurt die Romantiek as 'n beweging wat geneig is om in "... musical and religious sentimentalism ..." te verval (Douglas 1949: 255), terwyl Stuart Townend verduidelik dat dit nie vreemd is om emosioneel te raak nie, want: "... the core of worship is not emotion,

⁸ Northcott vgl. die gebruik van musiek tydens die massa-byeenkomste van die Wesleys, Sankey en Billy Graham as: "... gospel preachers who dressed their appeal to reason with the warm clothing of song" (Northcott 1964: 74).

it is truth - even if that truth causes us to become emotional” (Townend 1993: 12). Van Groningen kom egter tot ‘n belangrike gevolgtrekking wanneer hy seker dié belangrikste bydrae van Romantiek op kerkmusiek verduidelik: “Romanticism touched every part of church music and in congregational song eventually spawned an offshoot that is currently known as *Gospel Songs*, a type of song that provides constant debate among various church leaders and musicians” (Van Groningen 1979: 6).

Reynolds noem dat alhoewel nie die naam of die tipe lied nuut was nie, die benaming *Gospel Songs* met die liedere van die Moody-Sankey herlewings geassosieer is, en dat die sg. *camp-meeting hymns* en die liedboeke vir samesang in die skole en Sondagskole, ook ‘n belangrike bydrae gelewer het. Daarby is reeds in 1874 ‘n versameling van die liedere van P.P. Bliss deur die John Church Company, Cincinnati, onder die benaming **Gospel Songs**, gepubliseer. Hy kom dus tot die gevolgtrekking: “Gospel Hymnody has the distinction of being America’s most typical contribution to Christian Song” (Reynolds 1978: 94, 98). Ook Semmelink reken dat die Gospelliedere in antwoord op die behoefte aan eenvoudige musiek wat tydens evangelisasie-uitreikaksies gesing kon word, ontstaan het, en verklaar: “Met hierdie Beweging het die kerk sy houvas op die kunsmusiek verloor ...” (Semmelink 1993: 39).

Burger se opmerking dat elke herlewing geboorte gee aan nuwe liedere, is ook waar van die Tweede Evangeliese Herlewing, waarvan die musiek “... baie geliefd was en algemeen gesing is sedert die ontstaan van die Pinksterbeweging [gevolglik ook die AGS]” (Burger 1987: 54). Dat musiek weliswaar ‘n belangrike rol gespeel het gedurende hierdie herlewing, word duidelik uit die volgende aanhalings: “A spirit of joy abounded ... It revealed itself also in the swell of sacred song” en “People sang because they knew what they were singing, and believed and felt it as well” (Reminiscences of the Revival of ’59 and the Sixties 1910: 7, 28).

2.4.1 Herlewing in die Ned. Geref. Kerk (1860)

Tydens die 1860 konferensie in Worcester wat die herlewing in Suid-Afrika voorafgegaan het, het Dr. W. Robertson die aanwesiges meer vertel van veral die Tweede Evangeliese Ontwaking. Die berigte aangaande hierdie Herlewing was egter ook voorbladnuus in menige tydskrif en kerkblad (Van Niekerk 1970: 5). Dit blyk dus dat Suid-Afrikaners redelik op hoogte was van wat in oorsese kerkkringe aan’t gebeur was. Daarby was Dr. Andrew Murray, a.g.v. sy betrokkenheid en optrede tydens die Keswick-konferensies, goed bekend met musiek

wat tydens oorsese konferensies gesing is (Burger 1987: 87, 98). Hy was ook persoonlik bevriend met Moody en het trouens in 1895, op uitnodiging van Moody, by die Northfield-konferensie in Amerika as prediker opgetree. Na afloop van lg. sou hy ook saam met 'n sekere Dr. Pierson by konferensies in o.a. Toronto, Boston, Chicago en New York optree (Choy 1978: 149, 175).

Dit is dus nie vreemd nie dat die broer van Ds. Andrew Murray, Ds. C. Murray, gedurende die vroeë sestigerjare die behoefte na makliker singbare melodieë probeer bevredig het, deur veral Engelse liedere van o.a. Anglikaanse en Metodiste oorsprong te vertaal en in 'n bundel saam te vat (Strydom 1994: 150; Barnard 1985: 380). Die bundel, uitgegee in 1863, het bekend gestaan as die **Kinderharp**, "... en spoedig sou 'n nuwe era in die gebruik van geestelike liedere in SA ingelui word ..." (Van Niekerk 1970: 32). Die bundel het 'n aantal herdrukke beleef, en volgens Van Niekerk het daar in die herdruk van 1881 vyftig liedere van Sankey verskyn. Die bundel is nie sonder meer deur almal aanvaar nie, en die besware wat geopper is, het hoofsaaklik die literêre inhoud geraak.

Alhoewel die **Kinderharp** aanvanklik vir die gebruik van kinders saamgestel is, het die kinders so geheg geraak aan die liedere, dat hulle dit selfs as bejaardes steeds wou sing. Die bundels het dus meegewerk om Engelse en *revival*-invloede in die gewyde sang te "... vergroot en bestendig" (Rautenbach 1946: 89 soos aangehaal in Van Niekerk 1970: 38).

'n Ander bundel, nl. **Zionsliedere**, het in 1871 ontstaan toe Ds. Andrew McGregor op Robertson die vrye vertalings van die *Revival Hymns* wat in sy gemeente gesing is, in 'n bundel laat versamel en druk het. Hierdie boekie was so gewild, dat dit telkens aangevul is (Barnard 1985: 380-381). Volgens Van Niekerk was beide die **Kinderharp** en **Zionsliedere** "...regstreeks daarvoor verantwoordelik dat die opwekkingsliedere van Sankey en sy kollegas so 'n prominente plek in ons kerkmusiek ingeneem het..." (Van Niekerk 1970: 38).

In 1903 is ook 'n bundel met 387 geestelike liedere, **De Halleluja**, gepubliseer (Andrews 1988: 532), met 137 liedere uit die **Kinderharp** van 1892, en 82 liedere uit **Zionsliedere** van 1896, daarin opgeneem (Van Niekerk 1970: 34, 38; Barnard 1985: 381). Ook in die AGS sou **De Halleluja** aanvanklik saam met **Hymns for Life and Service** gebruik word totdat 'n eie bundel, **Rays of Gospel Light in Song / Ligstrale van Evangelie Liedere**, in 1929 saamgestel

is (Trooster November 1929). In 1932 sou 'n **Nuwe Halleluja** die lig sien (Strydom 1994: 152).

Daar is reeds verskeie redes aangevoer waarom veral Sankey se musiek so opgang gemaak het in Suid-Afrika. 'n Belangrike feit wat egter nie uit die oog verloor moet word nie, is dat daar a.g.v. Engelse oorheersing 'n minderwaardigheidsgevoel t.o.v. die volkseie onder Afrikaanssprekendes ontstaan het (Persoonlike mededeling deur T.N. Hanekom, soos aangehaal in Van Niekerk 1970: 4). Daarby moet die aandeel van Engelse predikante ook nie geringgeskat word nie. Hulle het nl. nie net gebid vir 'n soortgelyke herlewing as in Amerika en Engeland nie, maar hulle was openlik ten gunste van die sing van Engelse *hymns*, veral dié van Sankey (Van Niekerk 1970: 7).

Wat die begeleiding van gemeentesang aanbetref, vind ons dat gemeentes aan die Kaap, soortgelyk as dié in Nederland, aanvanklik onbegeleid gesing het, terwyl van die skoolmeester verwag is om as voorsanger op te tree. Volgens Strydom het Die Groote Kerk in 1738 sy eerste orrel, waarskynlik 'n serafyn, bekom. Hierdie instrument moes die gemeente ondersteun t.o.v. voor-, tussen- en naspele (Cillié 1983: 6 soos aangehaal in Strydom 1994: 154-155). Pyporrels sou vanaf ongeveer die einde van die agtiende eeu geleidelik in gemeentes geïnstalleer word (Troskie 1992: 1 soos aangehaal in Strydom 1994: 155). Strydom noem ook dat die sg. voor-, tussen- en naspele wat deur die orreliste gespeel is, aanvanklik die "... tipiese Anglo-Saksiese en Anglo-Amerikaanse "voluntaries" en salonmusiek ...", asook Sankey liederes was, en dat veral die Duitse skat van orrelvoorspele eers teen ongeveer die middel van die twintigste eeu in gebruik geraak het (Strydom 1994: 155).

2.5 Musiek van Amerikaanse Herlewingsbewegings aan die begin van die twintigste eeu

'n Groot persentasie van die musiek wat gedurende die Tweede Evangeliese Ontwaking gekomponeer is, was nog steeds in gebruik gedurende die herlewings aan die begin van die twintigste eeu. Soos reeds genoem, het Moody en Sankey se **Sacred Songs and Solos** "... van 'n pamflet wat 'n paar sent gekos het in 1873, gegroei tot 'n ontsaglike boek van 1200 bladsye in 1903" (Andrews 1988: 531). Reynolds reken ook: "Sankey's songs are true folk music of the people. Dan Emmet and Stephen Foster only did in secular music what Ira D. Sankey and P.P. Bliss did as validly and effectively in sacred music" (Reynolds 1978: 98). Hul musiek is selfs in ander tale vertaal en as 'n effektiewe middel in sendingwerk gebruik.

Frank Bartleman skryf ook dat hulle steeds van die ou welbekende *hymns* gesing het, alhoewel nie altyd uit liedboeke nie, en dat die lied, **The Comforter has come**, waarskynlik die meeste gesing is. Skynbaar was liedere met die soendood van Jesus as tema ook baie gewild, bv. **The life is in the blood** (Bartleman 1971: 56).

Dit is interessant dat instrumentale begeleiding blykbaar nie prioriteit was tydens die herlewings aan die begin van die twintigste eeu nie. 'n Ooggetuie skryf n.a.v. die byeenkomste by *Azusastraat* in 1906: "No instruments of music are used, none are needed" (Frodsham 1928: 37). Ook Frank Bartleman skryf dat hulle nie instrumentale begeleiding nodig gehad het nie, aangesien die sang spontaan was (Bartleman 1971: 58).

'n Nuwe wending wat ons veral vanaf die begin van die twintigste eeu waarneem, is dat 'n versameling ouer liedere in menige liedbundels voorkom, ongeag van watter kerkgenootskap dit afkomstig is. Reynolds skryf: "Strict denominational lines have given way to a merging of many traditions, as hymnal committees have drawn on the resources of a common heritage for congregational singing" (Reynolds 1978: 105).

'n Interessante verskynsel, nl. *om in die Gees te sing*, ('*to sing in the Spirit*'), vorm gewoonlik deel van verslae oor hierdie herlewing. Hierdie fenomeen kan verduidelik word as 'n persoon of persone wat, nadat saamgesing of gebed is, in hul eie of in 'n vreemde taal voortgaan en sing. Dit is ook duidelik dat dit gewoonlik die persoon of persone betrokke met verwondering vervul het, a.g.v. die skoonheid van die melodie en / of harmonie. Frank Bartleman verduidelik: "No one could understand this "gift of song", in the Spirit. It was indeed a "new song", in the Spirit" (Bartleman 1971: 57).

Die voorafgaande paragrawe staaf Burger se stelling dat die musiek van die Tweede Evangeliese Ontwaking, veral vanuit 'n Pinksteroogpunt, baie belangrik is. Talle van die liedere was baie geliefd en is selfs vir jare na die ontstaan van die Pinksterbeweging steeds gesing (Burger 1987: 54). Robert Stevenson kom trouens tot die gevolgtrekking dat Amerikaanse Evangeliste, bv. Billy Graham, steeds tot diep in die twintigste eeu tydens hul veldtogte bly staatmaak het op laat-negentiende eeuse musiek van o.a. P.P. Bliss en Charles H. Gabriel (Stevenson 1975: 690). Gabriel beskryf tereg die *Evangelielied* oftewel *Gospel Song* as: "Dit is beide preek en lied, loflied en gebed..." (Gabriel soos aangehaal in Van der Merwe 1949: 45).

Elk van bg. persone, bewegings en herlewings het sy eie unieke bydrae tot die sg. *ontwikkeling* van kerkmusiek gelewer. Erik Routley reken dat kerkmusiek gedurende die vroeë Middeleeue apart van sekulêre musiek gestaan en ontwikkel het, aangesien dit hoofsaaklik in kloosters beoefen en neergeskryf is: "... it kept itself to itself, developing very slowly ...". Met die Hervorming het sake egter begin verander a.g.v. die feit dat daar ook van sekulêre melodieë gebruik gemaak is om gemeentelike sang te laat realiseer (Reynolds 1978: 14, 15, 21). Alhoewel die kerk daarna byna voortdurend gepoog het om kerkmusiek te beskerm teen invloede van buite, kom Johansson tot die volgende insiggewende gevolgtrekking: "Through the centuries, the church has tried to protect "it's" music from the influence of the "world", but has only succeeded in being behind the times" (Johansson 1988: 63).

Reynolds som egter die verloop van gebeure raak op wanneer hy sê: "Christian song is never static, never quite the same from one generation to another ... the shifting of emphasis from the fear and awe of God and impending judgement to an expression of love and gratitude to God ... all are reflected in succeeding hymnal compilations" (Reynolds 1978: 114).

Hoofstuk 3

Die musiekpraktyk van die AGS

Tereg word in 'n anonieme artikel met die opskrif: **Let there be Music**, geskryf: "But Christianity is filled with song" (Trooster September 1955: 16-17), en word die mens, aangegryp deur God se liefde, deur J.A. Loader as rede vir die loflied in die Kerk aangevoer (Loader 1979: 166, 175). Eweneens sou musiek vanuit die staanspoor 'n belangrike rol in die AGS vervul. Dat die musiekbeoefening van die kerk egter in sy geheel, vanaf die ontstaan in 1908, aan verskeie invloede blootgestel asook daardeur beïnvloed is, spreek vanself. Ten einde dus 'n duidelike geheelbeeld van die geskiedkundige verloop van die musiekpraktyk te verkry, is 'n studie van verskeie aspekte van die musiekbeoefening onontbeerlik.

T.o.v. hierdie navorsing is tot 'n groot mate van die amptelike maandblad van die kerk gebruik gemaak. Hierdie blad, wat oënskynlik gelyktydig in Afrikaans en Engels verskyn het, sou aanvanklik as die **Trooster / Comforter** bekend staan, en vanaf September 1910 na **The Comforter and Messenger of Hope** en **Die Trooster en Boodschapper der Hoop** verander, met onderskeidelik Mildred Powell en H. van de Wall as redakteurs. Vanaf 1929 verskyn die **Trooster of Comforter** meer gereeld, en in 1932 verander D.J. du Plessis (jnr.) as redakteur die publikasie in 'n enkele tweetalige blad, met slegs die amptelike verslae in beide tale (Slosser 1977: 58). Vanaf ongeveer hierdie tyd word lidmate op hoogte gehou van o.a. gemeentenuus en organisatoriese sake van belang, en word daar met tye sorgvuldig verslag gegee van o.a. die musiekbeoefening tydens die Algemene Jaarlikse Konferensies. Alhoewel die blad steeds maandeliks verskyn, verander die naam in 1977 na **Die Pinksterboodskapper**.

3.1 Belangrike geskiedkundige gebeure rondom die musiekbeoefening van die AGS

3.1.1 Die afstigting van die Spadereën Sending (1928)

Alhoewel die afstigting van die Spadereën Sending nie direk op die musiekbeoefening van die AGS betrekking gehad het nie, het M.M. Fraser (hoof van die beweging) tog die aanbidding van die AGS wat sg. *verkoud* het, as een van die redes aangevoer (Fraser 1969: 17 soos aangehaal in Burger 1987: 248). Burger skryf die volgende aangaande aanvanklike

byeenkomste van die wegbreekgroep: “Tydens hierdie bidure het daar besondere manifestasies plaasgevind soos bv. geestesdane” en ook “... ’n Soort geestesdane / koordane ... kom as ‘n reël voor” (Burger 1987: 249, 257). Ons kan met redelike sekerheid aanvaar dat hierdie *geestes-* en *koordane* ten tye van òf gemeentelike samesang òf gemeentelike aanbidding (met instrumentale spel in die agtergrond) sou plaasvind. Hierdie aspek betrek m.a.w. die musiekpraktyk. Ons lees egter ook in Van der Walt: “... dat hulle meer klem lê op emosionele entoesiasme by aanbidding ...” (Hollenweger 1977: 140 soos aangehaal in Van der Walt 1986: 46-47). Dit blyk dus dat die graad van emosionele betrokkenheid tydens aanbiddingsessies o.a. as rede vir die stigting van ‘n nuwe kerkgroep aangevoer is.

3.1.2 Die afstigting van die Pinkster Protestante Kerk (1958)

Daar is reeds genoem dat die AGS vanaf ongeveer 1940 besef het dat erkenning as kerk groter inspraak in die samelewing sou verseker. Daarby konstateer Burger die baie belangrike feit dat daar altyd na die eerste geslag van enige kerklike-, vernuwings-, of herlewingsbeweging verandering intree (Burger 1987: 297). Met die AGS was dit ook nie anders gesteld nie. I.p.v. saaltjies is groter kerkgeboue opgerig - in sommige gevalle selfs met kerktorings, en t.o.v. die sang is in toenemende mate van orrelbegeleiding gebruik gemaak terwyl die sing van Psalms en Gesange uit die Gereformeerde tradisie en liedere voorkeur begin geniet het bo die sing van *koortjies*.

Vanselfsprekend was daar diegene (die sg. Ou Orde) wat nie met die nuwe toedrag van sake saamgestem het nie, wat gevoel het dat die AGS as Pinksterkerk gevaar staan om van sy kenmerkende eienskappe in te boet. Sake wat hulle na aan die hart gelê het, en wat hulle graag wou behou, was o.a. handeklap, gemeentesang met begeleiding van instrumentale ensembles, en gesamentlike gebed en spontane ‘Halleluja’s’ en ‘Amens’ tydens byeenkomste.

Alhoewel Pastoor G.R. Wessels se toetrede tot die politiek ook tydens die skeuringsvergaderings ter sprake was, het die wyse van aanbidding, die keuse van musiek, asook die begeleiding van gemeentelike samesang bepaald sleutelrolle gespeel. P.J. Buys som dié saak, soos gesien van die kant van die sg. Ou Orde, soos volg op: “... ’n sogenaamde gebrek aan geesdrif en gevoelsbeleving in die eredienste van die A.G.S. ...” (Buys 1986: 48). Aangesien die partye nie eenstemmigheid kon bereik nie, is die Pinkster Protestante Kerk amptelik op 10 Oktober 1958 gestig (Burger 1987: 343, 345).

Hierdie netelige saak behoort in die lig van Semmelink se siening, nl. dat daar hoofsaaklik twee strominge in die kerk is, in oënskou geneem te word. Hy verduidelik dat die een groep die woord en die kwaliteit van die musiek vooropstel, terwyl die ander 'n groter klem lê op die totale ervaring, m.a.w. die genot van die melodie, asook ritmiese bewegings soos handeklap en handopheffing daarby. Hy kom tot die gevogtrekking dat (alhoewel daar nie 'n waterdigte skeiding gemaak kan word nie) die Gereformeerde Kerke meer geneig is om om die teks te beklemtoon, terwyl die Pinksterkerke meer waarde heg aan 'n sg. *ervaringsgodsdienst* (Semmelink 1993: 9-10, eie kursivering).

Dit word dus duidelik waarom die groep wat die Pinksterbelewenis voorop gestel het, en uiteindelik die Pinkster Protestante Kerk gestig het, gevoel het dat die sg. Nuwe Orde te veel met die Ned. Geref. Kerk gekonformeer het, met die gevolg dat hulle nie meer in dieselfde juk wou trek nie. Jare later sou Earl E. Blythe in 'n artikel: **Worship Pentecostal Style**, hul oortuiging deel dat daar soveel misgeloop word wanneer dienste of byeenkomste slegs 'n vorm- of seremoniële godsdienst is (Trooster Junie 1971: 22).

Insiggewend genoeg word dit duidelik uit 'n boodskap van Dr. F.P. Möller tydens die Werkersraad van 1960, dat die sg. Nuwe Orde hulself steeds as 'n Pinkstergroep geag het. Hy verduidelik nl. die kenmerke van die Pinksterdiens as o.a. 'n "... gevoel van verwagting, blye entoesiasme, 'n gees van vrymoedigheid en spontaniteit, 'n besef van God se heiligheid, [asook] 'n gees van oorwinning ..." (Trooster Junie 1962: 4, 5, 19). Al hierdie eienskappe het volgens hom noodwendig 'n uitwerking op die sangdiens, t.o.v. die keuse van musiek, sowel as die wyse waarop daar aanbid word. Die lidmaat vol verwagting en entoesiasme, asook met die versekering dat hy vrymoedig en spontaan aan die eredienstegebeure mag deelneem, gaan daardie selfde eienskappe in sy *lofprysing en aanbidding* openbaar.

N.a.v. bg. artikel kan ons bloot spekulêr dat, alhoewel daar vanuit Hoofkantoor gelede toe-nemend na die standaard van musiek omgesien is, en daar in die proses meer van liederen en Gereformeerde Psalms en Gesange, en in 'n mindere mate van *koortjies* met o.a. eenvoudiger tekste en harmonieë gebruik gemaak is, die ideaal steeds was dat die liturgie nie te rigied sou wees nie.

3.1.3 Die ‘Eenwording’ van die AGS (1996)

Wanneer die verskillende onderafdelings van die AGS saamsmelt, skryf Dr. Burger: “Ek het geen twyfel dat ons kerk se eenwording ‘n verrykende en geseënde effek in ons kerk gaan hê nie”, terwyl ook Dr. Jan L. Langerman die proses van eenwording as ‘n verrykende ervaring beskou (Pinksterboodskapper Junie 1996: 3).

Wanneer Dr. Burger die *lofprijsing en aanbidding* o.l.v. Tommie Ackerman tydens die eenwordingsplegtigheid bespreek, reken hy dat die “... entoesiasme, spontaniteit en oorgawe waarmee ons swart en bruin broers en susters die Here dien en aanbid, aansteeklik op ons ander ingewerk het. Ons gaan spoedig uitvind dat ons eenheid ons net ‘n soveel geseënder, ryker en gelukkiger kerk gaan maak!” (Pinksterboodskapper Junie 1996: 3). Kobus du Plessis kom tot die gevolgtrekking dat die Here juis by die AGS begin het met eenwording, want “... ons mense is so lief vir sang en musiek, vir lofprijsing en aanbidding, en juis dit het ons saamgebind die afgelope naweek” (Pinksterboodskapper Junie 1996: 10).

Muirhead wys ook daarop dat byeenkomste met verskillende volksgroepe bymekaar, noodwendig meebring dat daar soms Afrikaanse, Engelse, sowel as liedere in Afrika-tale gesing word (Muirhead 1982: 30-31). Tydens die praktiese opleiding by die ‘His People’-kerkgroep in 1998, met ‘n verskeidenheid nasionaliteite bymekaar, is dieselfde neiging waargeneem. Selfs tydens gemeentelike byeenkomste van dieselfde groep, word ‘n verskeidenheid musiek t.w.v. die aanwesiges gesing. Alhoewel dit ‘n oorwegend Engelstalige kerkgroep is, word Afrikaanse musiek wat eie aan die bruin mense is: **Dis hierdie kant toe** en **Hy sal kom op die wolke**, sowel as Engelse musiek van **Hosanna Integrity: Celebrate, Jesus, celebrate**, asook van die nuutste musiek van **Hillsong** van Australië: **Great in Power** en **For this Cause**, en selfs ook soms een of meer Xhosa liedere gesing.

Dieselfde neiging word deesdae ook in die AGS waargeneem. Tydens ‘n onderhoud met Tersia Welthagen¹ gedurende Desember 2001, word dit duidelik dat die ‘Inner City Campus’-gemeente, een van die kampusse van die ‘Doxa Deo’ AGS-gemeente in Pretoria, hul swart gemeentelike in ag neem deur ook van hul tradisionele geestelike musiek te sing. Selfs wat die orkesbegeleiding aanbetref, kom hul liefde vir ritme duidelik in die perkussie-afdeling na vore. Die CD, **Awesome Presence**, wat deur die gemeente opgeneem is in September 2001, met

¹ Me Welthagen maak deel uit van die musiekspan van **Doxa Deo** AGS-gemeente in Pretoria.

Johan Kelber as die aanbiddingsleier, bevat o.a.: **Halala Ngo Jesu, Thula Sizwe, en Re a o Leboha.**

3.2 Die invloed van die Charismatiese Herlewingsbeweging (± 1960)²

Die Charismatiese Herlewing, ook bekend as ‘New Pietism’ (Hustad 1981: 163 soos aangehaal in Semmelink 1993: 18) of ‘Neo-Pentekostalisme’ (Barnard 1981: 16 soos aangehaal in Semmelink 1993: 18), sou weer die kerk van die rol van die Heilige Gees en die Charismata (gawes van die Heilige Gees) bewus maak. Lederle som die omvang van hierdie herlewing op wanneer hy verklaar: “Various church leaders have hailed the Charismatic Renewal Movement as one of the most significant religious movements of the twentieth century” (Lederle soos aangehaal in SA Vernuwing/Renewal 1983: 9), en selfs nog in 1995 verklaar Tom Smail: “... it does not belong to the past but continues to mold and shape me, as I live and work ...” (Smail, Walker and Wright 1995: 7).

Volgens Semmelink het hierdie Herlewingsbeweging tot gevolg gehad dat daar opnuut met die erediens geëksperimenteer is ten einde die moderne mens daarby te betrek. Kenmerke van hierdie beweging sluit o.a. in: kruisbestuwing tussen kerk- en sekulêre musiek, asook die beklemtoning van ‘n feestelike atmosfeer met die klem op o.a. *lofprijsing en aanbidding*,³ drama en fisiese beweging, met ‘n gevolglik groter lidmaat-deelname aan die erediensgebeure (Semmelink 1993: 19).

Interessant genoeg sou hierdie beweging oorwegend ‘n invloed op die erediens-praktyk van kerke uitoefen en, alhoewel onafhanklike groepe wel ontstaan het, nie tot die stigting van ‘n nuwe kerkgenootskap aanleiding gee nie (Muirhead 1982: 19).⁴ Aangesien die Charismatiese Herlewing egter oor kerkgrense heen plaasgevind het, sou kerke mekaar veral t.o.v. die liturgiese vloei beïnvloed. Alhoewel die AGS en ander Pinksterkerke ook nie onaangeraak sou

² Net soos Burger op die kousale verband tussen die herlewings gewys het (vgl. Burger 1987: 54), verklaar Smail: “... the authentic work of God the Holy Spirit ... has been understood and interpreted largely in terms of a particular theological tradition, which stems from the Protestant Reformation, as modified by the pietist movement and Methodist holiness teaching and latterly by classical Pentecostalism ...” (Smail, Walker and Wright 1995: 53).

³ Ook Foster verklaar: “The mightiest stirring of praise in the twentieth century has been the charismatic movement” (SA Vernuwing / Renewal Oktober – November 1983: 31).

⁴ Lederle vergelyk die Pinkster Herlewing aan die begin van die twintigste eeu met die Charismatiese Herlewing, en kom tot die gevolgtrekking: “Whereas the ‘first wave’ of the Spirit at the turn of the century led to the formation of many new denominations, the ‘second wave’ of the sixties generally encouraged people to remain in their own churches” (SA Vernuwing / Renewal Desember – Januarie 1983: 34).

bly nie, was van die sg. ‘nuwe’ ontwikkelings reeds aanvaarde gebruik in die AGS. Enkele van die kenmerke van hierdie Herlewing word egter vervolgens afsonderlik bespreek.

3.2.1 Die sg. *vry-liturgiese* erediens

Groter deelname deur die gemeente, sowel as ‘n feestelike karakter van *lofprijsing en aanbidding*, het o.a. tot gevolg dat ‘n meer dinamiese en vryer liturgie ontstaan. Semmelink gebruik die term *vry-liturgiese* erediens, en reken dat die AGS moontlik ook ‘n vry en informele liturgie bo die formele verkies het in ‘n poging om die bediening en atmosfeer van die aanvangsjare se byeenkomste, soms selfs in tente gehou, te behou (Semmelink 1993: 19, 64, 65).⁵ Hy wys tog daarop dat alhoewel sekere vasgestelde handeling gewoontlik in die erediens teenwoordig is, ruimte vir wysiging altyd gelaat is. Dat die sg. *vry-liturgiese* erediens ‘n invloed op die musiekpraktyk sou uitoefen, is verseker.

Alhoewel te veel vryheid en weinig vooraf beplanning ook gevaar kan inhou, soos Hustad tereg waarsku: “... the Holy Spirit may be more present in prayerful planning than in thoughtless improvisation” (Hustad 1981: 170 soos aangehaal in Semmelink 1993: 116), verduidelik artikels gepubliseer in die **Pinksterboodskapper** waarom dit die AGS se gekose modus operandi was.

Möller waarsku bv. dat beide *formalisme*⁶ en *fanatisme*⁷, sg. *werkinge van die vlees*, deur metodes, tegnieke en reëls dit wil doen wat God alleen deur sy Woord en Gees wil doen.⁸ Pastore Nico Botha, Justus du Plessis en J.W. Gillingham beaam op hul beurt die AGS se siening deur die “... vloeï van die CHARISMATA, die gawes van die Heilige Gees ...”, as die belangrikste element in die erediens te sien, belangriker as bv. beter kore en organisasie, mooier kerke of goeie samesang (Pinksterboodskapper Junie 1984: 10-12; Mei 1992: 4; Julie 1984: 27-28; Mei 1984: 6-8). Hierdie sienswyses propageer in werklikheid dat ons as mens nie ons idees

⁵ Dawid du Plessis skryf tereg: “The Pentecostals are thoroughly fundamental in their acceptance of the Scriptures, whilst they are extremely liberal in their spiritual experiences” (Du Plessis: 28).

⁶ Formalisme: Angsvallige inagneming van die uiterlike vorm sonder om op die inhoud, betekenis, gees te let; vormdiens (HAT: 1965).

⁷ Fanatisme: Oormatige, blinde ywer vir ‘n saak; dweepsug (Hat: 1965).

⁸ Barnard waarsku op soortgelyke wyse vanuit Ned. Gereformeerde Kerk geleedere, dat nóg die vorm, nóg die vryheid eensydig beklemtoon behoort te word (Barnard 1985: 499), en Smail verwoord ‘n soortgelyke gevolgtrekking: “...freedom and liturgy are complementary to each other, rather than mutually exclusive alternatives ...” (Smail, Walker en Wright 1995: 114).

voorop behoort te stel deur 'n rigiede, vooraf vasgestelde liturgie nie, aangesien dit tot gevolg kan hê dat ons geen ruimte laat vir die werking van die Heilige Gees nie.

Een van die kenmerke van 'n *vry-liturgiese* erediens is nl. dat een handeling in die liturgie soms groter klem as die ander geniet. By die AGS het dit weliswaar soms gebeur dat persone vertel van die geseënde sangdiens wat veroorsaak het dat daar geen Woordverkondiging was nie. Semmelink kom dus tot die gevolgtrekking dat die *lofprijsing en aanbidding* in lg. geval belangriker as die Woordverkondiging was (Semmelink 1993: 25-26). In die praktyk sou so 'n diens plaasvind wanneer 'n gemeente besonder geïnspireerd aan 'n sangdiens deelneem, met die gevolg dat versoeke t.o.v. liedere of *koortjies* en spontane gebede, asook sang- of musikale items, daaruit voortvloei. Die spontaniteit van die gebeure veronderstel nie noodwendig 'n verlaging in standaard nie, alhoewel geen van die deelnemers hulself vooraf sou kon voorberei om noodwendig foutloos op te tree nie.

Die praktiese implikasie van 'n diens met 'n vaste liturgiese vorm daarenteen, is dat die predikant die boodskap sowel as die sangdiens vooraf beplan, die orrelis betyds waarsku sodat lg. hom- / haarself kan voorberei, met die gevolg dat almal betrokke min of meer weet wat op watter tydstip van hulle verwag word. Die gevolg is dus goedvoorbereide deelnemers in 'n goedbeplande erediens, met die moontlikheid van 'n tegnies hoër standaard. 'n Kenmerk van hierdie tipe erediens is egter dat die Woordverkondiging soms so sentraal staan, dat daar min klem op gemeentesang geplaas word (Semmelink 1993: 25-26).

Tog voel Semmelink dat daar kwalik veralgemeen kan word deur te sê dat daar in 'n Gereformeerde diens "... geen ervaring of dramatisering ..." is nie, of dat daar in 'n Pinkster erediens geen gesprek tussen God en sy volk plaasgevind het nie (Semmelink 1993: 25-26). Die belangrike gevolgtrekking waartoe Theron, Janson en Ackermann kom, is dat beide partye 'n saak het, aangesien die Bybel geen duidelike voorskrifte oor die struktuur van die erediens gee nie (Theron, Janson en Ackermann 1985: 153 soos aangehaal in Semmelink 1993: 31).

Die praktyk het in die sg. *vry-liturgiese* erediens van die AGS ook dikwels behels dat van die nie noodwendig formeel-opgeleide musikante verwag is om op die ingewing van die oomblik te reageer op 'n versoek van die Paster of gemeentelid t.o.v. 'n lied of *koortjie*.⁹ Soms het dit

⁹ Om my as begeleier te help, het my moeder al die *koortjies* wat gereeld gesing is, sowel as die toonaarde waarin dit gemaklik gesing kon word, alfabeties in 'n hardeband naslaanboek geskryf.

ook gebeur dat 'n gemeentelid spontaan 'n lied begin sing. Die orrelis of orkes moes dan vasstel in watter toonsoort die persoon ingeval het, sodat hulle verder leiding kon gee. Indien die toonsoort nie die korrekte was vir die betrokke lied nie, moes hulle die saak regstel deur na die betrokke toonsoort te moduleer. Daarby was die bladmusiek van *koortjies* ook nie geredelik beskikbaar nie. Van musikante is dus nie alleen verwag om oor die vermoë te beskik om op gehoor te speel nie, maar ook om te weet wat die toonsoorte is waarin alle bekende musiek gemaklik gesing kon word. Alhoewel dit geen maklike opdrag was nie, was daar destyds nie naastenby soveel musiek in omloop as wat vandag die geval is nie, en was dit in elk geval aanvaarde gebruik wat nie bevraagteken is nie. Indien begeleiers egter ook van die blad kon speel, was dit 'n bonus, aangesien die begeleiding van liedere uit die liedbundels deel van die sangdiens uitgemaak het (Sammelink 1993: 56; Muirhead 1982: 24).

Dat lidmate wel ook onderrig is t.o.v. lidmaat-deelname aan die erediens, word duidelik uit 'n artikel van M.J. van Rensburg: “**HOE SING ONS?**”, waarin hy maan dat vryheid nie misbruik mag word nie, aangesien die lied of *koortjie* wat aangevra word, moontlik nie by die gees van die byeenkoms of boodskap mag aanpas nie (Trooster Maart 1944: 3-5).

Ons kan dus met redelike sekerheid aanvaar dat dit soms wel gebeur het dat indien aanwesiges by 'n erediens, afkomstig uit soveel verskillende milieu's en elk met sy eie voor- en afkeure, toegelaat is om sy / haar stempel op die erediens af te druk, 'n verskeidenheid van temas in die proses aangespreek sou word. Pastoor Glen Robertson van die 'His People'-kerkgroep se waarskuwing dat die Heilige Geesleiding ook vroeër tydens die voorbereiding vir 'n betrokke sangdiens / diens ervaar kan word, en dat dit nie noodwendig altyd op die ingewing van die oomblik gebeur nie, is m.a.w. op alle betrokkenes van toepassing (Opleiding in kerkmusiekbeoefening: Augustus 1998).

Dat spontane versoeke egter moontlik die standaard van begeleiding deur die orkes sou kon beïnvloed, is sekerlik waar, alhoewel Stuart Townend in sy boek **Playing the Keyboard in Worship** skryf dat die musikante nie onverhoeds betrap moet word deur spontane versoeke nie, maar dat hulle voorbereid en buigsaam moet wees deur vaardighede soos o.a. memorisering en improvisasie hul eie te maak (Townend 1993: 46-47). Calvin M. Johansson verduidelik dat ons as musikante na die beeld van God geskape is, en daarom ook kreatief behoort te wees. Hy vervolg: “To be ‘creative’, then, means to originate with artistic

excellence”, en “... God calls him [the church musician] to continue creation through his music-making” (Johansson 1993: 15, 78).

Daardie selfde kreatiwiteit behoort ook beoefen te word wanneer individue of die gemeente sogenaamd *in die Gees sing* of ‘n *nuwe lied sing*¹⁰ en daar van die musikante verwag word om die gemeente te ondersteun. In ‘n anonieme artikel word ‘n soortgelyke gebeurtenis soos volg beskryf: “It was a heavenly choir: no one knew what note the other was going to sing next, and yet they all sang together in a harmony that was supernatural to its perfection!” (Trooster September 1955: 16-17)¹¹. Wat die orkes in hierdie spesifieke geval gespeel het, word nie genoem nie. Daar moet egter daarop gewys word dat, alhoewel hierdie ooggetuies se waarnemings nie in twyfel getrek word nie, daar tog ‘n moontlikheid bestaan dat hul nie noodwendig musikologies-geskoold was nie, met die gevolg dat hul beskrywing hoofsaaklik op ‘n ‘belewenis’-element berus.

Muirhead skryf in haar verhandeling rondom die musiekbeoefening van die Charismatiese Herlewing van ‘n soortgelyke geval van gemeentelike aanbidding in die Gees, waar sy persoonlik teenwoordig was. Alhoewel die resultaat, menslik gesproke, kakofonies behoort te gewees het, was dit nie die geval nie, aangesien elke afsonderlike ‘lied’ op die pentatoniese toonleer gebaseer was. Die buitengewone feit hieraan verbonde, is nl. dat Westerlinge nie bekend is met pentatoniese melodieë nie. Sy kom dus tot die gevolgtrekking: “... this form of worship is God-inspired” (Muirhead 1982: 59).

Indien hierdie gebeure hulself in die hedendaagse kerk sou afspeel, verskaf die musikante dikwels ‘n harmoniese basis waarop die gemeente dan elk die naam van die Here verheerlik (vgl. ook Muirhead 1982: 61). Semmelink vergelyk *in die Gees sing* met spraaksang, wat, alhoewel dit vandag selde in die kerk raakgeloop word, tog in ‘n mate in die mediterende musiekstyl van Taizé in Frankryk voorkom (Semmelink 1993: 156-157). Justus du Plessis verduidelik tereg dat om die Here se naam groot te maak ‘n persoonlike saak is (Trooster September 1963: 7), en Pastoor F.P. Poggenpoel beaam n.a.v. Psalm 40: 4, en verduidelik dat God vir elkeen ‘n nuwe lied van verlossing en sekuriteit wil gee, “... gebore uit ‘n persoonlike

¹⁰ Smail noem hierdie verskynsel die “... quintessence of worship in its charismatic mode ...” (Smail, Walker en Wright 1995: 109). Die sg. *nuutheid* lê hoofsaaklik daarin dat hierdie musiek nie vooraf gekomponeer word nie, maar spontaan ontstaan, normaalweg in opvolg van ‘n *Lofprysing en aanbidding*-sessie of ‘n gebed.

¹¹ Soortgelyke berigte kom ook volop voor in die weergee van gebeure rondom die Herlewings aan die begin van die twintigste eeu, o.a. in ‘With Signs Following’ (Frodsham 1946: 14, 22-24, 69-70, 72).

verhouding ...” met Hom, wat ons met waardering tot sy eer moet sing (Trooster Junie 1965: 7, 8, 10).

Hierdie verskynsel word deur Pastoor Justus du Plessis en Dr. Möller n.a.v. I Kor. 14: 15 verduidelik: “Ek sal met die gees psalmsing, maar ek sal ook met die verstand psalmsing”. Möller beskryf hierdie verskynsel as: “Die wonder van talesang lê juis daarin dat dit spontaan voortvloei vanweë ‘n spesifieke werking van God se Gees ...” (Pinksterboodskapper Julie 1984: 14) en Muirhead merk tereg op: “... ‘singing in tongues’ ... a musical experience quite different from any that can be heard in a traditional church” (Muirhead 1982: 32).¹² Die beginsel van *talesang*, of die sing van ‘n nuwe lied (nie noodwendig in ‘n vreemde taal nie) word selfs in onlangse opnames van o.a. **Hillsong Music** van Australië waargeneem.

3.2.2 Emosie of ervaring¹³

Prof. Dr. A.C. Barnard verduidelik in sy boek: **Die erediens**, dat dit vir die Pinkster- en Charismatiese kerke gaan “... om die erediens te beleef, om die godsdienstige dinge te voel...” (Barnard 1981: 33), en Smail skryf: “... [it] has to do with experience of God rather than thinking about Him ...” (Smail, Walker and Wright 1995: 50). Ook Clarke en Lederle definieër die ervarings-element treffend: “Pentecostal theology demands more than *belief* in an experience – it demands the *experience* of the experience itself ...” (Clarke en Lederle 1989: 40). Aangesien lg. bevindings veral waar was t.o.v. die sing van *koortjies*, of soos Walker dit noem: “... singalong songs ...” (Smail, Walker en Wright 1995: 90), word hierdie fenomeen vervolgens kortliks in oënskou geneem.

Die gebruik om sg. *koortjies*, *kore* of *hartliedjies* te sing, word in die Voorwoord van **Hymns for Life and Service** deur Huskisson (die samesteller) as “... a most helpful and inspiring adjunct in Christian work ...” beskryf. *Koortjies* kon ‘n selfstandige komposisie of die refreingedeelte van ‘n lied wees. Dit was gewoonlik kort en struktureel eenvoudig, met die gevolg dat dit maklik gememoriseer is en dus met volle oorgawe gesing kon word. Lg. is moontlik die rede waarom hierdie musiek ook as *hartliedjies* bekend gestaan het.

¹² Volledigheidshalwe behoort bygevoeg te word dat daar ook sg. *in die Gees* gedans kan word tydens lofprysing en aanbidding, alhoewel musiek nie altyd, volgens Muirhead, die deurslaggewende faktor hoef te wees nie (Muirhead 1982: 74-75).

¹³ Clarke en Lederle merk op dat emosionele ervaring verskil van gemeente tot gemeente, en selfs van individu tot individu (Clarke en Lederle 1989: 62).

Berigte in die **Trooster** of **Comforter** dui daarop dat die sing van *koortjies* gewoonlik die gevoel of emosie betrek het deur die klap of ophef van hande en die stamp van voete.¹⁴ In 1929 berig J. Waghorn bv. hoe ‘n groepie persone met die afskeid van die besoekende prediker John Hewitt, heerlik saamgesing het aan “... opwekkende kore ...” soos **Give me oil in my lamp / Gee my olie in my lamp** en **This is why I am so happy / Dis waarom ek so bly is** (Trooster Julie-Augustus 1929: 13). J.H. Herholdt berig ook in Januarie 1934 aangaande Kersdienste gehou op ‘n plaas, waar die sing van “... lieflike koorliedere ...” gepaard gegaan het met handegeklap en voetestamp (Trooster Januarie 1934: 12).¹⁵ Soortgelyke bevindings van gemeentes elders in die land word gestaaf deur die reaksie van die plaaslike koerant op spesiale dienste deur die bekende evangelis Wigglesworth in Bethlehem: “Daar is veral een ding omtrent hierdie mense waarvan ek baie hou, en dit is hulle singe ... Hierdie mense, eenvoudig in hulle geloof, en beslis in hulle ondervinding, sing hartelik as aan die Heere” (Trooster Januarie-Maart 1937: 9).

N.a.v. bg. berigte is dit noodsaaklik om eers oor emosie, beleving of ervaring tydens gemeentelike samesang te besin en na verskeie argumente uit beide kampe te kyk.

P.J. Cilliers skryf in ‘n opstel met die begeleiding en die melodie van die kerklied as tema, dat gevoel of emosie beslis sy regmatige plek in die kerklied moet inneem. Hy waarsku egter in dieselfde asem dat subjektiewe gevoelsbeleving die mens, en nie God nie, sentraal stel (Cilliers 1979: 84). Ook Strydom voel dat die “... sintuiglike effek van die musiek altyd ondergeskik [moet] wees aan die geestelike waarneming van die teksinhoud ...” (Strydom 1994: 36).

Selfs uit eie geledere waarsku W.F.P. Burton in ‘n artikel: **Maschil - Giving Instruction** (met die subtitel **A Plea for Depth in Revival Singing**) dat Godsdiens sonder emosie ‘n “...lifeless, heartless business ...” is, maar dat kerkmusiek altyd die inhoud van die Evangelie waardig behoort te wees en nie goedkoop met “... catchy tunes ...” nie (Comforter October 1935: 30-31), en wys ‘n sekere Pastoor C.J.E. Kingston in 1952 op die feit: “Hymns exalting Christ are

¹⁴ Muirhead sien hierdie en soortgelyke aksies as ‘n vorm van dans en/of abstrakte ritmiese beweging (Muirhead 1982: 66).

¹⁵ Volledigheidshalwe behoort die vasgestelde aksies deur kinders, en soms ook volwassenes, wat die betekenis van die teks uitbeeld by kinderliedere/*koortjies* soos bv. **Stop and let me tell you** en **Daar bo in die Hemelse Kanaän**, ook genoem te word, aangesien hierdie bewegings ook meeleving en entoesiasme impliseer.

always to the point; it is when hymns contain a description of the writer's feelings that they go wrong: they then become hymns about men and not about God" (Trooster Augustus 1952: 8-9). Dit is dus duidelik dat bg. persone nie die emosie uit die kerklied wil weer nie, alhoewel hulle voel dat die Evangelie self, en nie die beleving van die mens nie, sentraal behoort te staan.

Artikels wat beide die rede en die gevoel probeer akkomodeer, is dié van Donald Gee ('n bekende evangelis) se **Bring Me a Minstrel**, waarin hy verduidelik dat dit die rede is wat, deur aan ons te openbaar waarom ons God se naam moet verheerlik, die emosie in werking stel (Trooster Junie 1936: 6), en Jean de Ferrieres se **Ware Pinksteraanbidding**, waarin hy die twee uiterste sienswyses t.o.v. aanbidding bespreek. Hy noem dat die een groep die liggaam heeltemaal of sover moontlik wil uitskakel, terwyl die ander groep die liggaam 'n prominente plek wil gee. Hy gaan daarna voort en bespreek een van die uiterlike manifestasies in gedrang, nl. die klap van hande, en kom tot die ontdekking dat Israel die gewoonte gehad het om hulle koning d.m.v. handeklap toe te juig. Sy gevolgtrekking: "As ons sake in hierdie lig beskou dat ons Eredienste hoofsaaklik 'n beloning, toejuiging en aanbidding van ons Koning Jesus Christus behoort te wees dan wil dit voorkom of die Heilige Gees ... die klap met die hande partymaal in dienste gebruik as 'n lofuitingsmiddel om die Here Jesus in gees en liggaam te aanbid en toe te juig".¹⁶ Die probleem, volgens De Ferrieres, kom by die klap van hande tydens die sing van *koortjies* en liedere, wanneer handeklap sy "... heilige aanbidings-toejuigingskarakter verloor ...", en mense begin "... handeklap in 'n vlees-verlustigende ritmiese singenot ..." - dan is die aanbidding slegs vleeslik en geensins geestelik nie (Trooster Oktober 1956: 14-15).

Die AGS, wat meer na die *vry-liturgiese* groep neig, het egter vanaf sy bestaan die ervaring oftewel emosie óf gelyk aan die woord, óf belangriker as die woord geag (Sammelink 1993: 9). Dat daar dus geesdriftig hande geklap is met die sing van veral *koortjies*, is verseker. Alhoewel sommige persone beslis geesdriftig sou meedoen t.w.v. 'n "... heilige aanbidding [en] toejuiging ...", is die moontlikheid dat sommige persone die aksie van "... handeklap in 'n vlees-verlustigende ritmiese singenot ..." (Trooster Oktober 1956: 15) sou gebruik, nie uitgesluit nie. Uit bg. artikels wat in die **Trooster / Comforter** verskyn het, is dit egter

¹⁶ M. Micks skryf in **The Joy of Worship**: "Our outward activity and our inward activity cannot be separated. Their intimate interconnection is beautifully expressed in a metaphor from an ancient song of penitence, 'And now, o Lord, I bend the knee of my heart' " (Micks 1982: 43). Ook Foster skryf: "... the emotions need to be brought into the act of worship" en "We are to present our bodies to God in worship ..." (SA Vernuwning / Renewal Oktober – November 1983: 31).

duidelik dat alhoewel dit vanuit leierskap geleedere as belangrik geag is dat aanbidding die liggaam, sowel as die gees sou betrek, dit duidelik die gevoel was dat gebeure ordelik sou verloop, en nie bloot uit sinlike genot sou plaasvind nie.

Interessant genoeg was daar altyd persone wat gevoel het dat liedere hulle geloof beter verwoord as die eenvoudiger *koortjies*. In 1950 skryf Dawid du Plessis bv. n.a.v. ‘n oplewing in die Bybelskool: “Die geliefkoosde liedere van hierdie opwekking was: Daar is krag in die Bloed van die Lam, Neem jou laste na die Heer en laat dit daar, Deurgrond my hart en sien o Heer, Waar Hy my lei daar volg ek willig. Koortjies was baie min gebruik omdat dit vir ons gevoel het daar sit nie genoeg diepte in die koortjies nie” (Trooster Augustus 1950: 4). Die belangrikheid van hierdie berig is dat hierdie groep bepaald oor genoegsame invloed moes beskik het, aangesien die algemene tendens vanaf ongeveer 1950 juis begin neig het na die sing van liedere (selfs Gereformeerde Psalms en Gesange) en orrelbegeleiding, met die gevolglike wegbeweeg van *koortjies*, orkesbegeleiding en die klap van hande.

Vanaf ongeveer 1953 is Gereformeerde Psalms en Gesange ook meer gereeld tydens die Algemene Jaarlikse Kampkonferensies gesing. In 1953 word liedere soos **Prys die Heer met blye galme** en **O goedheid Gods nooit reg volprese** (albei opgeneem in die **Evangelieliedereboek**) tydens ‘n middagdiens waarin kinderkore opgetree het, gesing (Trooster Mei 1953: 12). Soos reeds genoem sou die afstigting van die Pinkster Protestante Kerk in 1958, juis grotendeels oor verskille in musieksmaak en die wyse van aanbidding gaan (Burger 1987: 319).

‘n Belangrike eienskap van musiek wat na die invloed van die Charismatiese Beweging gekomponeer word, is dat dit toenemend intiem en persoonlik van aard word. Hieruit spruit noodwendig voort dat daar groter klem op *aanbiddingsmusiek*, oftewel musiek waarin daar direk met God gepraat word, geplaas word. Muirhead beskryf *aanbiddingsmusiek* tereg as: “... songs [that] are sung to Him rather than about Him ...” (Muirhead 1982: 32), en Smail reken: “These have words which convey a sense of awe at being in God’s presence, and are sung to music that is generally tender and very slow” (Smail, Walker en Wright 1995: 110).

Bekende voorbeelde van *aanbiddingsmusiek* wat gereeld gesing word, is: **Here I am waiting** en **You said** (deur Reuben Morgan) van **Hillsong** in Australië. Hierdie melodieë, oorwegend trapsgewys en ritmies gelykmatig, word oor die algemeen teen ‘n stadiger tempo gesing. T.o.v

harmonisering vind ons dat akkoorde soms t.w.v. hul ‘klankkleur’ gebruik word, bv. ‘n IV⁹-akkoord by **You said**. Daarteenoor word **Here I am waiting**, ‘n innige, opregte gebed, hoofsaaklik m.b.v. primêre akkoorde geharmoniseer in ‘n poging om die teks uit te beeld. Aansluitend by lg. musiek is dit interessant om waar te neem dat ook Dr. Andrew Murray geestelike liedere as die uiting van “... die mees gevorderde dienaars van God in hul oomblikke van nouste gemeenskap met Hom ...” sien (Van der Merwe 1949: 2).

3.2.3 *Lofprysing en aanbidding*

Die toenemende begeerte tot *lofprysing en aanbidding* word ook, volgens Muirhead, die saambindende faktor tussen verskillende kerkgenootskappe, sodat hulle gevolglik makliker saamwerk tydens gesamentlike byeenkomste. Sy noem bv. byeenkomste te Milnerpark, Johannesburg, waartydens onderskeidelik 2 500 Christene in 1977, en 7000 Christene in 1980 (van talle denominasies) bymekaargekom het, en haal Dawid du Plessis aan: “The Holy Spirit surely worked in the hearts of people to create a spirit of love and reconciliation ...” (New Vision (red. Derek Crompton) soos aangehaal in Muirhead 1982: 19-21). Die sangblaadjie wat spesifiek met die oog op hierdie ekumeniese byeenkomste saamgestel is, het 18 tradisionele *hymns*, 14 Afrikaanse liedere, en 15 liedere in swart tale bevat (Muirhead 1982: 22).¹⁷

Die groter klem wat op *lofprysing en aanbidding* geplaas word, het ook tot gevolg dat van die groter AGS gemeentes vanaf ongeveer 1992 ‘n bekwame Pastoor vir die musiekdepartement beroep. In Augustus 1993 word bv. ‘n berig in die **Pinksterboodskapper** geplaas rakende die groot en geseënde werk in die Goodwood-gemeente. Wanneer die Pastore van die verskillende departemente in die kerk opgenoem word, word Ioannis Dekas as Pastoor van die tiener- en musiekdepartement geïdentifiseer (Pinksterboodskapper Augustus 1993: 29). Dekas noem egter in ‘n onderhoud dat sy aanstelling as sg. Musiekpastoor, sover sy kennis strek, die vierde was, aangesien Pastore Rick Moser, Johan Heystek (Waterkloof) en Jean Symons (Kemptonpark – Immanuel) reeds op daardie stadium soortgelyke posisies beklee het (Telefoongesprek 14 Julie 2001).

Interessant genoeg word advertensies van Pastoorsposte later in die **Pinksterboodskapper** geplaas met die volgende bepaling daarby: “ ‘n Groot aanbeveling sal wees as hy of sy vrou

¹⁷ Ook op 4 Maart 2000 (Velodrome, Kaapstad) en Menseregtedag, 21 Maart 2001 en 2002 (Jubel op Nuweland), sou talle kerke byeenkom om saam te aanbid (Lucerna Junie 2001: 26).

ook ‘n musiekbediening het” (Pinksterboodskapper Desember 1999: 20) en ‘n ander: “...vorige ondervinding asook agtergrond in musiek ...” word verlang (Pinksterboodskapper Mei 1999: 9).

Volgens Semmelink hou die gebruik om ‘n musiekleraar of *Minister of Music* aan te stel, direk verband met die feit dat talle leraars nie die nodige opleiding ontvang om effektief te wees t.o.v. die musiekpraktyk in die gemeente nie. Hy sien die ideaal as “... musiek opleiding vir leraars en liturgiese opleiding vir musikante ...” (Semmelink 1993: 5). Ook Strydom huldig die mening dat die ideale musiekleier ‘n persoon is wat “... beide teologies én musiekwetenskaplik geskool is ...” (Strydom 1994: 2).

Wat die praktyk aanbetref is dit natuurlik waar dat persone wat aan albei hierdie vereistes voldoen, nie algemeen beskikbaar is nie. Dit wil egter voorkom asof die oorgrote meerderheid van Musiekpastore, alhoewel nie noodwendig musikologies geskool nie, wel teologies opgelei is, asook oor voldoende musiekkennis beskik om die gemeente in *lofprijsing en aanbidding* te lei. Daarby bied kerkgroepe soos ‘His People’ jaarliks praktiese opleidingsessies aan waartydens kerkmusikante hulself d.m.v. praktiese inoefening beter kan bekwaam.

Die reeds genoemde musiekpastore van Doxa Deo gemeente in Pretoria verrig egter waardevolle werk deur die behoefte aan eietydse Afrikaanse musiek vir gemeentelike samesang d.m.v. eie komposisies aan te spreek. Daarby lewer Ioannis Dekas, as direkteur van die ‘Original Arts Company’ onder beskerming van Doxa Deo, ‘n waardevolle bydrae tot die Christelike beoefening van die kunste deur produksies soos **The Witness** - ‘based on the true story of the life of Jesus’ - opgevoer in die Aula, Universiteit van Pretoria (programinligting), en **Jesu** - ‘A painting in music, song and dance’, opgevoer in die Staatsteater in Pretoria (Joy November 2001: 23, 28-30). Daar behoort egter vermeld te word dat ‘n Musiekpastoor nie deel uitmaak van die deursnee AGS gemeente se leierskap nie, asook dat daar, sover bekend, geen soortgelyke riglyne van Hoofkantoor se kant is nie. Tog vind ons dat van die groter gemeentes persone of pastore aanstel wat hoofsaaklik met die musiekbediening van die gemeente gemoeid is.

Semmelink reken dat die neiging van veral *vry-liturgiese* kerke om hoofsaaklik nuutgekomponeerde musiek te wil gebruik tydens samesang, ook na die toenemende begeerte tot *lofprijsing en aanbidding* teruggevoer kan word. Die redelike standvastigheid wat

gevestigde kerke soos die AGS vroeër t.o.v. hul musiekbediening beleef het, maak dus volgens hom nou plek vir groot hoeveelhede nuwe musiek in verskeie musiekgenres en -style (Sammelink 1993: 46; Horn 1989: x). Johansson waarsku egter tereg dat wanneer die Bybel ons maan om 'n nuwe lied tot eer van die Here te sing, dit werklik 'n nuwe lied moet wees, maar dat ons moet let op die gehalte van die musiek, want "... newness is no guarantee of worth..." (Johansson 1984: 18). Alhoewel AGS musiekleiers wel krities is oor die gehalte van musiek wat in die kerk gesing word, moet onthou word dat ander kriteria as in Gereformeerde kringe normaalweg in Pinkstergeledere geld. Dit is nl. vir die AGS belangriker dat die gemeente in sinvolle aanbidding gelei word met musiek waarin hulle tuis voel, as wat dit is dat die musiek aan sekere tegniese standaarde moet voldoen.

Aangesien die gemeentes egter nie deur riglyne van Hoofkantoor beperk word nie, het dit tot gevolg dat elke gemeente se musiekgroep en -leiers n.a.v. die gemeentesamestelling besluit wat die verhouding tussen die tradisionele en die meer eietydse kerklied sal wees (Johansson 1984: 14). Ook die feit dat die AGS weens te groot getalle na die eenwording nie meer Kampkonferensies te Maranatapark kan hou nie, het tot gevolg dat 'n sentrale bymekaarkompunt waartydens nuwe ontwikkelings t.o.v. die musiekbeoefening deurgegee kon word, wegval. Gevolglik word die neiging dat elke gemeente sy eie karakter t.o.v. die keuse en beoefening van musiek tydens *lofprijsing en aanbidding* ontwikkel, toenemend waargeneem.¹⁸

Die gebruik om gedurig op nuwe musiek te konsentreer, kan natuurlik ook aan die hedendaagse gees van gedurige verandering en ontwikkeling toegeskryf word. Strydom raak egter 'n belangrike punt aan wanneer hy Wolterstoff aanhaal: "I sometimes think that nothing so much tests a congregation's love for one another as their preferences among musical styles. Music is love's greatest test" (Wolterstoff 1979: 86 soos aangehaal in Strydom 1994: 168). Dat sommige groepe wel 'n geweldige groot hoeveelheid nuwe musiek komponeer en hul gemeente voortdurend daaraan blootstel, word duidelik uit Ioannis Dekas se waarneming tydens 'n besoek aan **Hillsong** van Australië tydens hul musiekkonferensie (Onderhoud met Tersia Welthagen, Julie 1998).

¹⁸ Papenfus wys daarop dat die musiekkultuur van 'n gemeente deur 'n verskeidenheid elemente bepaal word, en noem o.a. die agtergrond, smaak, opvoedingspeil, geestelike volwassenheid en oorheersende ouderdomsgroep van individue. Daarby is dit nie staties nie en kan verandering plaasvind deur òf spontane òf doelbewuste beïnvloeding (Johansson 1988: 112 en Semmelink 1993: 146 soos aangehaal deur Papenfus 1995: 119)

Volgens Erik Routley behoort die groot verskeidenheid liturgiese musiekstyle wat tans beskikbaar is, juis as verryking ervaar te word: “A church blessed with such diversity of heritage should welcome a diversity of people” (Routley 1978: 135 soos aangehaal in Strydom 1994: 168).

Aangesien die AGS vanaf sy oorsprong en agtergrond aanvanklik, sowel as deur die loop van sy geskiedenis, aan verskillende invloede t.o.v. musiek blootgestel is, en Pinkster- en Charismatiese Kerke mekaar wêreldwyd tydens die Charismatiese Beweging of Herlewing beïnvloed het, behoort die groot diversiteit t.o.v. die musiekrepertorium nie as ‘n verrassing te kom nie.

3.2.4 Musiekgenres en -style

Semmelink noem kruisbestuiwing tussen populêre en Christelike musiek as een van die kenmerke van die Charismatiese Beweging. Hy verdedig sy siening dat geen spesifieke musieksoort as Christelik al dan nie beskou kan word nie, met die argument dat elk teen die agtergrond van die tydperk waarin dit gekomponeer is, gesien moet word (Semmelink 1993: 11, 12, 19, 114).

Interessant genoeg meld Northcott in sy boek: **Hymns in Christian Worship**, van ‘n katedraal in Salisbury, Engeland, waar daar op 28 April 1962 *hymns* en Psalms, op sg. *pop*musiek getoonset en begelei deur ‘n orkes bestaande uit 15 lede, gesing is. Die verklaring vir hul optrede word gegee as: “... to use the style in music that people are familiar with, in congregational worship” (Northcott 1964: 70). Hul verduidelik voorts dat daar ‘n groot gaping is tussen musiek wat bekend is aan die algemene publiek en musiek wat in die kerk gehoor word, en dat enige poging wat aangewend word om deur te breek tot ‘n styl van aanbidding wat deur die “... whole worshipping people ...” geniet kan word, verwelkom behoort te word. Die ideaal, volgens hierdie groep, is ‘n “... vital religious musical tradition ... between Palestrina and Pop ...” (Northcott 1964: 72), m.a.w. ‘n ‘inkleding’ van die ouer tradisie met elemente uit die musiekvermaaklikheidskultuur.

Ook Muirhead probeer hierdie neiging na die gebruik van musiek in die kerk wat sg. ‘bekend’ voorkom, verduidelik: “... music which has been composed in an idiom familiar to the people does have a directness of communication which much art music lacks ...” (Muirhead 1982:

96). Een van haar argumente is dat die verspreiding van opnames tot gevolg het dat Christene vertrouwd raak met die musiek van verskeie kunstenaars, met die gevolg dat hul smaak omvorm word n.a.v. die moderne, populêre vermaaklikheidsidoom (Muirhead 1982: 30). Die ander is die feit dat die jeug verantwoordelik is vir soveel van die groot hoeveelheid nuwe musiek wat vanaf die sewentigerjare verskyn, met die gevolg: “songs ... in an idiom familiar to today’s young people...” (Muirhead 1982: 30, 26). Aangesien daar in die sg. *vry-liturgiese* kerke byna geen beperking t.o.v. die musiekgenre (musieksoorte bv. lied, gospel) of die musiekstyl (die variasies in die verskillende musiekgenres, bv. 20ste eeuse gospel) geld nie, verklaar bg. argumente waarom hierdie musiek so vryelik in lg. kerke voorkom.¹⁹

Invloede vanuit die sekulêre wêreld wat ook die musiek van die AGS raak, word deur Pastoor H.R. van der Willik aangeraak wanneer hy die nuutste neigings in kerkmusiek in sg. Pinkster- of Charismatiese kringe bespreek. Hy lei sy artikel in met: “Musiek en musiekstyle is tans een van die mees omstrede onderwerpe in die kerk”, aangesien style soos ‘Christian Rock’ en Christian Metal’ uit die aard van die saak uiteenlopende reaksies tot gevolg het. Hy gee dus vervolgens algemeen Christelike riglyne waaraan groepe wat soortgelyke musiek m.b.v. opnames versprei, gemeet kan word: “Die kunstenaar en outeur van die musiek moet ‘n *uitgesproke, wedergebore kind van God wees*” en “... moet ‘n *duidelike waarneembare getuienis en lewenswandel in lyn met God se Woord hê*” (Pinksterboodskapper Maart 1992: 20-21).

Alhoewel terme soos ‘Christian Rock’, ‘Christian Pop’ en ‘Christian Metal’ sekerlik vir die ouer garde vreemd is, is dit belangrik om waar te neem dat jonger Christene verheug is oor die feit dat Christelike musiek ‘hedendaags’ is. Daar word bv. met toenemende trots deur sommige tieners / jeug genoem dat hulle slegs na ‘kerkmusiek’, luister²⁰ (siening van o.a. die jeug van Somerset-Wes AGS gemeente). Daarby kan die groei in hul lewens, ongetwyfeld deels die gevolg van die musiek waarna hulle luister, nie misgekyk word nie.

¹⁹ Dat hierdie hoegenaamd nie ‘n nuwe verskynsel is nie, word ook duidelik uit Davison se verklaring: “Throughout Christian history there has been a free interchange of musical material between the church and the world ...” (Davison 1952: 26).

²⁰ Hedendaagse kerkmusiek sluit o.a. groepe soos Hillsong, Parachute, Four Plus One, Zoegirl, DC Talk, Jars of Clay en Delirious, asook solokunstenaars soos Rebecca St. James en Steven Curtis Chapman in – om maar net ‘n paar te noem.

Ons lees selfs dat die musiek in die Jeugsaal tydens die Kampkonferensie van 1993, deur Julia Brazer, as: “thrilling” rap koortjies ...” en ““heavy metal gospel” met polsende tromritmes ...” beskryf word (Pinksterboodskapper Junie 1993: 28). Die feit dat Christelike musiek vir die Jeug toenemend na die kontemporêre neig, is ook ‘n gevolg van die Charismatiese Beweging, waar die oortuiging gehuldig word dat musiek die ondersteuning van die Jeug moet verseker, en hulle nie behoort te verdryf nie (Muirhead 1982: 2, 31).

3.2.5 Ander kunsvorme

Muirhead reken dat die Pinksterbeweging die Charismate t.o.v. ‘n musiekstyl beïnvloed het, terwyl die teenoorgestelde beslis ook waar is, aangesien die Charismatiese Beweging oor verskeie kerkgrense heen plaasgevind het, en ‘kruisbestuwing’ uit die aard van die saak sou plaasvind. Die tipies vinnige en lewendige, eenvoudige (t.o.v. veral die harmonisering), herhalende, asook improvisatoriese musiek van die Pinksterkerke, wat meebring dat musikante m.b.v. ‘n verskeidenheid van instrumente moet kan begelei, asook moet kan improviseer, is van die kenmerke wat deur die Charismate oorgeneem is, terwyl Charismate die Pinksterkerke veral t.o.v. die gebruik van danse, simboliek, mimiek, asook drama tydens die sang- en / of erediens beïnvloed het (Muirhead 1982: 24; White 1976: 36).

Die feit dat ander kunsvorme stelselmatig ‘n plek binne die liturgiese verloop - en veral ten tye van musiekbeoefening - begin inneem, is dus ‘n direkte gevolg van die Charismatiese Herlewing (Sammelink 1993: 20). Janet R. Walton besin rondom verskillende kunsvorms in die kerk en kom tot die gevolgtrekking: “...we need their [the artist’s] help so that we can get beyond the almost unrelieved boredom of so much of our corporate worship ... by celebrating the excitement in what has become ordinary to the rest of us ...” (Walton 1988: 10, 11). Sy vervolg ook met die feit dat elemente vanuit ander kunsvorme, soos mimiek, dans, ens. die geheue van die kerkganger stimuleer, aangesien meer sintuie by die gebeure betrek word (Walton 1988: 25, 27).

Tydens die reeds genoemde opleiding in musiek, dans, kuns en drama by die ‘His People’-kerkgroep, word dieselfde beginsel waargeneem wanneer studente in die dansafdeling die tekste van liedere voorstel in ‘n sg. ‘sign-language’ (soortgelyk aan die vingertaal wat deur dowes gebruik word) of mimiek. Soos Walton dit stel: “The music and choreography ... [are] intended to stretch our capacity to see and hear and touch something beyond what we have been

accustomed to anticipate” (Walton 1988: 92). Dat soortgelyke opleiding wel tot gevolg het dat ander kunsvorme soos dans en drama toenemend binne die byeenkomste van verskillende gemeentes beoefen word, word o.a. in Stellenbosch en Somerset-Wes se AGS-gemeentes waargeneem.²¹

3.3 Die rol van die begeleier(s) en begeleiding

Burger skryf dat die sangdienste aanvanklik deur ‘n traporrel of klavier begelei is. Wanneer die AGS sy vyftigste verjaardag vier, herinner Pastoor Gerrie Wessels (een van die pioniers) hom dat hulle tydens huisdienste sonder sangleiers, en soms op die platteland, selfs sonder ‘huisorreltjies’ moes klaarkom (Comforter March 1958: 4). Met die verdwyning van die traporrel is daar toenemend gebruik gemaak van ander instrumente, met die gevolg dat ons vanaf ongeveer 1929 orkeste in byna al die gemeentes vind (Burger 1987: 304).

Volgens Van der Spuy is die feit dat gemeentes naas kore ook oor een of meer orkeste beskik het, die direkte gevolg van die invloed van die Jazz-era op die erediens van die AGS (Van der Spuy 1981: 32 soos aangehaal in Semmelink 1993: 145). Wat die samestelling van orkeste aanbetref, sou die AGS dieselfde mening as Erik Routley huldig, nl. dat dit nie werklik saak maak watter instrumente in die kerk gebruik word, asook of ‘n spesifieke instrument sg. ‘godsdiensdig’ is al dan nie (Routley 1967: 95). Ook Semmelink merk tereg op dat daar in die *vry-liturgiese* erediens weinig beperkinge t.o.v. die gebruik van instrumente geld (Semmelink 1993: 11). In werklikheid was die enigste ware kriteria wat gegeld het die beskikbaarheid van instrumente sowel as musikante.²²

Daar is gewoonlik onderskeid getref tussen Blaas- en sg. *Snaar*orkeste. Volgens foto’s van gemeente-orkeste, het die sg. *Snaar*orkeste benewens lede van die strykersfamilie, ‘n wye verskeidenheid instrumente soos trekklaviere, kitare, banjo’s en soms selfs ‘n bastrom, dwarsfluit, Hawaiïese kitaar of ‘n trompet ingesluit, terwyl Blaasorkeste hoofsaaklik uit koperblaasinstrumente en ‘n bastrom bestaan het (Comforter May/June 1943: 15). Soms is *Snaar*- en Blaasorkeste gekombineer (The Pentecostal Link (Comforter) April/May 1942:

²¹ Joy Basson skryf ter verduideliking: “... man is a triune being, consisting of spirit, soul and body ... creative movement, when done with the correct motives under the control of the Holy Spirit, must surely be one of the fullest ways of worshipping God and expressing our love for Him” (Basson “Why creative movement?” 1981: 17, soos aangehaal in Muirhead 1982: 65).

²² Muirhead skryf tereg: “...the use of whatever talent is available ...” (Muirhead 1982: 24).

voorblad). In groter gemeentes, bv. Benoni, was daar selfs kinderorkeste wat hoofsaaklik uit trekklauierspelers bestaan het (Comforter February 1950: 9). ‘Toevals’-ensembles soos hierdie illustreer enersyds die ‘andersheid’ van hierdie musiek soos gesien teenoor die ouer kerkmusiektradisie, en andersyds die toewyding waarmee (oorwegend ongekunstelde) mense hul taak as ‘musikale evangeliste’ binne die AGS bejeën het.

Dat die orkeste soms wel deur kundiges byeengebring en afgerig is, word duidelik uit ‘n onderhoud met John Merrington. Hy noem dat sy vrou, Myra Jean Merrington, wat o.a. oor ‘n Lisensiaat in Orrel beskik het, in Maitland gemeente gedurende die veertigerjare musiek verwerk, en daarna vir ‘n orkes van ongeveer veertig lede aangeleer het (Onderhoud op 16 September 2001). Orkeste sou, benewens die begeleiding van gemeentelike samesang, ook voor die aanvang van byeenkomste ‘agtergrondmusiek’ verskaf. Insae in die uiteensetting en voorbereiding van sulke sessies toon dat daar wel, indien die nodige musikante en instrumente beskikbaar was, vooraf aandag gegee is aan variasie deur bv. die afwisseling van instrumente:

“F Ever near to bless...

1e – Almal.

2e – Viool.

Bb Jesus is my blessed ...

Almal.

Bb Step by step. 3x

1e – Snare.

2e – Klavier en ghitaar.

3e – Almal”.²³

Interessante orkessamestellings sou sekerlik ook die gevolg wees van die uitnodiging tydens die jaarlikse Kampkonferensies, nl. dat almal wat instrumente kon bespeel, hul instrumente moes saambring en deelneem aan die begeleiding van die massa-samesang (Comforter April 1940: 20). Dit blyk uit berigte dat almal betrokke hierdie gebruik aangemoedig en geesdriftig meegedoen het. Daarby is dit duidelik dat die feit dat dit aanvaarde gebruik was, groter

²³ ‘n Uittreksel uit ‘n voorbereidingsboekie van my moeder, self lid van ‘n orkes in ongeveer 1955.

oorweging geniet het as die feit dat dit moontlik 'n ongebalanseerde orkesklank tot gevolg kon gehad het.

Net soos in die geval van die volwassenes, is ook die kinders tydens Kampkonferensies genooi om hul musiekinstrumente te bring en saam musiek te maak. In 1940 word die volgende brief van Tant Sannie van Graan in die **Comforter** gepubliseer:

“Ons gaan vir die Uitvoerende Raad verlov vra om ons eie koor en orkes op te rig ... Al kan jy maar net 'n mondfluitjie of iets dergelyks speel, bring dit saam. Ons sal almal 'n kans gee om deel te neem”

(**Comforter** February-March 1940: 29).

Dit het tot gevolg gehad dat daar 'n vrymoedigheid by kinders gekweek is om hul talente (en musiekinstrumente) tot eer van die Here te gebruik. Dat die gewenste ideaal wel bereik is, word duidelik uit 'n skrywe van *Suster* Marais van Bloemfontein wat in die **Trooster** gepubliseer is, waarin sy vertel hoedat haar klein seuntjie nou vrymoedigheid het om sy instrument voor ander te speel (**Comforter** March-April 1940: 23). Ook van die kant van die redaksie word berig dat die kinderorkes saam met *Broer* Botha van Greylingstad as orrelis, verseker het dat die kinderdienste goed bygewoon is (**Comforter** April-May 1940: 27).

Met die jongmense was dit ook nie anders gesteld nie. Wanneer die jaarlikse 'Jongeliede Kampdienste' van 1940 vooraf in die **Trooster** geadverteer word, word die hoop om 'n gesamentlike orkes van vyftig instrumente te hê vir die begeleiding van die sang, asook ongeveer 100 lede vir 'n koor wat gereeld kan optree, uitgespreek (**Trooster** Augustus/September 1940: 4).

Uit berigte in die **Trooster** word dit duidelik dat AGS-musikante normaalweg nie 'n tekort aan entoesiasme openbaar nie.²⁴ In 1929 word bv. berig van 'n orkes wat tydens 'n Sondagoggenddiens opgetree het: “On Sunday Morning we were greatly blessed by having the Krugersdorp Band in our midst ...” (**Trooster** Januarie 1929: 7), en in 1932 van 'n gemeente in Pretoria waarvan 'n groot persentasie van die lidmate by die musiekbeoefening betrokke is:

²⁴ P.J. Cilliers wys in 'n artikel op die belangrikheid van die feit dat die begeleiding van gemeentesang die gemeente behoort te dien in haar antwoord op die woord van God deur die skep van die regte atmosfeer, en noem daarna dat indien die begeleiding ‘... emosieloos en gevoelloos ...’ is, dit beter sou wees vir die gemeente om daarsonder klaar te kom (Cilliers 1979: 77).

“There are at the moment over 80 members on the Roll. There is a choir with 32 members and a Band (brass and string) with 26 budding musicians ...” (Comforter 15th June 1932: 22).

Soos reeds genoem was klavierbegeleiding byna vanuit die staanspoor ook baie gewild. Ons lees bv. van Broer Gerrie Wessels van Pretoria wat dienste in Potchefstroom gemeente waargeneem het terwyl broer Harold Castle van Mayfair-Wes die klavier bespeel het (Trooster September 1935: 11), asook van die alombekende A.J. Schoeman wat aan die begin van sy loopbaan menige evangelis se “... boodskap met besielende klavierspel geïnspireer ...” het (Trooster Junie 1950: 11). Soms is die klavier saam met die orkes gebruik, bv. ten tye van die inwydingsdiens van die Nuwe Sentrale Tabernakel in 1935 (Trooster Januarie 1936: 9, 13), en ten tye van veral Jeugdienste (Trooster Junie 1959: 17).

Daar was egter altyd gemeentes wat soms ook van bv. die trekklavier gebruik gemaak het tydens byeenkomste soos *Sendinguitreike* en sg. *opelugdienste*. Wanneer die President, G.J. Vermeulen, Oos-Transvaal besoek, lui die berig soos volg: “Suster Vermeulen het op die akkordeon musiek gemaak en ons kon gou-gou ‘n heerlike diens hou ...” (Comforter August 1940: 20).

Die feit dat daar nie aanvanklik van orrelbegeleiding gebruik gemaak is nie, kan ongetwyfeld na die feit teruggelei word dat die kerk nog jonk was en dat gemeentes nie oor die nodige fondse beskik het om duur instrumente aan te koop nie. Lg. word bv. ook duidelik uit die reeds genoemde ‘toevalsorkeste’. Daarby het die AGS aanvanklik doelbewus van bestaande gebruike in die Ned. Geref. Kerk probeer wegbeweeg (Burger 1987: 181).

Bg. sou egter verander met die skenking van ‘n orrel vir gebruik in die Sentrale Tabernakel. Die koste van die orrel (‘n anonieme skenking van ‘n persoon wat gesond geword het in antwoord op gebed) was 1 200 pond en die berig in die **Trooster** het verder gelui: “Dit is ‘n pragtige instrument van 500 pype en sal seker tot groot seën wees met die singe gedurende die Konferensie. Kom sing heerlik saam!” (Trooster Maart 1939: 20, 25).

In Mei 1939 word daar breedvoerig verslag gelewer van die inwyding van die orrel (wat op 1 April plaasgevind het) met selfs ‘n foto daarnaas. Hierdie gebeurtenis, met meer as 1 500 persone teenwoordig, is deur die destydse President as “... unique in the annals of the Apostolic Faith Mission...” beskryf (Trooster Mei 1939: 20). Hierdie berig moet veral teen die

agtergrond van die reeds genoemde groeiende neiging om merendeels liedere en Gereformeerde Psalms en Gesange te sing, gesien word.

Daarby vind ons 'n veranderde houding jeens geleerdheid, wanneer met trots aangekondig word dat Irene Wessels (dogter van die bekende Pastoor Gerrie R. Wessels) haarself in musiek bekwaam het (Trooster Julie 1956: 9; Februarie 1965: 3). Ons lees ook vir die eerste maal van Dr. Fanie Möller (later President van die AGS van Suid-Afrika) en sy vrou, wie se kwalifikasies in musiek beïndruk het, aangesien sy vier jaar lank orreliste in die Ned. Geref. Kerk was, en gevolglik 'n groot hulp t.o.v. musiek en sang (Trooster November 1945: 22).

Die eerste maal dat 'n elektroniese orrel in AGS geleedere ter sprake kom is, sover ons kon vasstel, wanneer die sendeling Edmund Cooksey in 'n artikel in die **Trooster: Highlights of the 1950 Conference**, skryf: "And during the final week-end our offering of music was made more sweet and sublime by the use of a Hammond-organ, kindly lent, whose strains under the experienced fingers of Bro. A.J. Schoeman and Sisters Gillingham and Fourie, made us feel a little nearer God's presence" (Trooster Junie 1950: 10). Dat gemeentes skynbaar deur die orrelbegeleiding ten tye van die Kampkonferensies beïndruk en beïnvloed is, word duidelik uit berigte soos die volgende in 1955: "Die geleende orrel ... het sy bydrae so goed gelewer dat verskeie gemeentes besluit het om een aan te koop ..." (Trooster Junie 1955: 12).

Daar word dan ook sorgvuldig in die **Trooster** berig gelewer aangaande die inwyding van orrels. In Augustus 1952 lees ons bv. dat Pinksteroord gemeente op die 22ste Junie hulle groot nuwe Hammond-orrel ingewy het, en dat dit ongetwyfeld 'n groot aanwinst vir die gemeente was. Die berig vervolg dat die toenemende gebruik van orrelbegeleiding die goedkeuring van die Werkersraad wegdra (Trooster Augustus 1952: 6). Op dieselfde trant word die gemeentes van Springs en Benoni in April, en Primrose en Vereeniging in September 1953 geluk gewens met die aankoop van hul elektroniese orrels (Troosters April 1953: 14; September 1953: 18).

N.a.v. die toenemende gebruik van orrels vind ons dan ook orrel-advertensies in die **Trooster**. In Mei 1959 vind ons bv. 'n volblad advertensie van Lowrey orrels: "... the Lowrey organ is capable of producing an outstanding range of beautiful pipe organ tones" (Comforter May 1959: 24) en in Julie 1960 lees ons van die Gulbransen orrel met "... klokkespel, 'n groot verskeidenheid klanke, asook 'n ingeboude akoestiese tremelostelsel (sic!)" (Trooster Julie 1960: 2).

Die feit dat elektroniese orrels soms bo pyporrels verkies is, kan moontlik aan gebrek aan die nodige fondse, asook die feit dat elektroniese instrumente in gewildheid begin toeneem het, toegeskryf word, aangesien van die groter gemeentes tog oor pyporrels beskik het. Nadat die orrel egter sy plek as begeleidingsinstrument in die meeste AGS gemeentes ingeneem het, sou dit vir 'n geruime tyd in gebruik bly. Daar is sekerlik vandag nog gemeentes, veral op die platteland, wat steeds net van orrelbegeleiding tydens samesang gebruik maak.

Hierdie neiging sou egter weereens geleidelik terugverander na orkesbegeleiding, hoofsaaklik a.g.v. die invloed van die Charismatiese Herlewing. Daar is egter met groter omsigtigheid na die samestelling van orkeste gekyk. Ook Dr. M. Clark skryf: "The churches are being swept by a wave of praise and worship ... The rythms of this music are exciting, the instruments varied and allowed enough scope to provide good backing" (Pinksterboodskapper September 1991: 6-7). Daarby sou voorsangers 'n belangrike deel van die musiekbediening uitmaak, hoofsaaklik a.g.v. die aanleer van groot hoeveelhede onbekende en kontemporêre musiek (Sammelink 1993: 19). S.G.A. Golden reken tereg dat voorsangers die begeleiers kan help t.o.v. die tempo, uitspraak en singtrant van die gemeente, m.a.w. dit wat die orkes nie kan doen nie (Golden 1979: 108). Tereg word in 'n **Pinksterboodskapper** genoem van die goedvoorbereide voorsangers en bedrewe orkes wat die aanleer van die treffer-*koortjie* in 1984: **Deur die Here sal ons triomfeer**, grootliks vergemaklik het (Pinksterboodskapper Julie 1984: 4-5).

Dit is egter insiggewend om die praktyk van vroeër met dié van vandag te vergelyk, soos Julia Brazer, 'n kleindogter van die pionier J.G. Henning en dogter van Pastoor V. Henning, dit teweens doen wanneer sy tydens die vyftigste Kampkonferensie in 1991 terugdink: "... groot orkeste met pastoorsvroue agter die orrel en klavier ...", en die "... sangleier, 'n eertydse geliefde sekretaris van ons Kerk, wat die groot skare se aandag [behou] en met 'n merkwaardige handeswaai daarin [slaag] om die skares soos een man te laat sing! ... koortjies soos 'Ek hoor die waterstrome val' en 'Ons gaan juig daar in die Hemel' ", met daarteenoor: "... 'n goedaferigte talentvolle orkes en uiters bekwame voorsangers..." (Pinksterboodskapper Junie 1991: 17). Orkeste van die tagtigerjare bestaan dan ook uit 'n redelike groot verskeidenheid instrumente, soos blyk uit die Kamporkes van 1985: 'n orrel en trekklavier, asook drie saxofone en drie trompette (Pinksterboodskapper Mei 1985: 2).

Ook t.o.v. die Jeug lees ons van 'n orkes wat die sange waartydens handeswaai en voetestamp aan die orde van die dag is, lei. Julia se beskrywing van bg. Kampkonferensie kontrasteer

weereens sterk met die "... dae in Sonskynhoekie ...", waar jy daardie tyd tou gestaan [het] om jou item te lewer. Gewoonlik maar 'n koortjie gesing of opgesê ...". Daar was ook nie in die Jeugsaal "... in lank terug se tyd 'n gereelde klavierspeler nie. Daar word sommer gevra: "Wie sal vir ons kom speel?". Nie lank nie of koortjies soos: Dis waar, dis waar; Gee my olie in my lamp; 'John was in the Spirit', dreun deur daardie gebou! ..." (Pinksterboodskapper Junie 1991: 16). Die situasie is soveel anders in bv. 1995 wanneer 'Outreach en Tommy Ackerman' vroegetydig as die sanggroep wat die samesang sal lei, aangewys word (Pinksterboodskapper Oktober 1995: 9).

A.g.v. die feit dat die Charismatiese Beweging van een kerkgenootskap na 'n ander versprei het, het tot gevolg gehad dat kerke mekaar ook t.o.v. musiek vir gebruik tydens samesang beïnvloed het. Alhoewel die Gereformeerde kerke oor die algemeen huiwerig was om sonder meer ander musiek as hul eie in hul eredienste toe te laat, het die sg. *vry-liturgiese* kerke (oorwegend Pinksterkerke), asook die AGS (alhoewel aanvanklik versigtig – volgens Pastoor Ioannis Dekas: onderhoud Julie 1998; Muirhead 1982: 17), 'n openheid openbaar en eietydse populêre musiek by hul bestaande musiekrepertorium gevoeg (Sammelink 1993: 3).²⁵ Van die eerste sg. 'nuwe' musiek wat bv. in die AGS gesing is, was **Because He lives** van die Amerikaners Bill en Gloria Gaither.

A.g.v. hierdie 'musikale kruisbestuiwing', sowel as die sg. 'sacred song explosion' waarin veral 'n entoesiastiese jeug nuwe musiek komponeer het,²⁶ was musiekleiers, sowel as gemeentes, vanaf ongeveer 1980 aan 'n groter hoeveelheid musiek blootgestel. Afgesien daarvan dat die jaarlikse Kampkonferensie die ideale geleentheid was om AGS lidmate aan nuwe musiek bekend te stel deur die bekwame leiding van sangleiers soos Pastoor Nico Botha (Pinksterboodskapper Februarie 1988: 26-27), is kassette, 'Maranatapark – konferensie sangbande', wat tydens die loop van die konferensie deur o.a. Nico en Miriam Botha, Mark Hodgetts, Johan Heystek en Christo Visser gemaak is, te koop aangebied in die hoop dat dit landswyd versprei sou word (Pinksterboodskapper Junie 1984: 16; Telefoongesprek met Marinda Botha op 14 Julie 2001).

²⁵ Muirhead kom tot die gevolgtrekking: "Whenever something 'new' occurs in Christian doctrinal thinking, there is understandably, a strong reaction from the established church. This has been true in all the great reforms and revivals of the past, and is certainly true of the twentieth-century Charismatic Renewal" (Muirhead 1982: 11).

²⁶ "The flow of new songs as God's Spirit renews his Church today is such that no printing press can hope to keep pace" (Betty Pulkingham and Jeanne Harper in *Fresh Sounds* 1976, soos aangehaal in Muirhead 1982: 25).

Die groot hoeveelheid nuwe musiek wat gesing word sou orkeste ook noodsaak om meer gereeld saam te oefen, sodat hulle die musiek hul eie kan maak voordat hulle poog om dit aan die gemeente te leer. Alhoewel dit normaalweg die ideaal van die orkes is om so goed as moontlik te speel, moet kerkmusici altyd onthou: "... virtuosic display has no place in church...", en tog: "Technical standards must be maintained, but it is equally vital to have musicians who believe in the God for whom they are playing" (Muirhead 1982: 216, 2). Die kerkmusikant moet dus 'n fyn lyn trek tussen tē nederig wees omdat hy in werklikheid niks uit eie krag kan doen nie, en tē arrogant wees wanneer hy sy kuns kreatief, sowel as met integriteit en die nodige voorbereiding, aanbied (Johansson 1984: 10, 29). Hierin is moontlik die kern van die eietydse musiekeestetika van die Charismatiese Beweging geleë, nl. dat die musikant uit persoonlike oortuiging sal meedoen, terwyl hy terselfdertyd verseker dat die musiek struktureel en tegnies by die gemeente se vlak sal aanpas.

Voortvloeiend hieruit woon musikante seminare in kerkmusiek by, gereël deur o.a. die 'Rhema'- en 'His People'-kerkgroepe (Semmelink 1993: 6, 59). Kerkmusiekopleiding ('Christian Music School' – CMS) by 'His People' behels o.a. 'n basiese musiekteoretiese kennis, die beplanning van 'n sangdiens met inagneming van toonaarde, ritmes, tempo's en temas van liedere, stembou, asook 'n praktiese afdeling waarin deelnemers aan die kursus, in groepe met instrumentaliste en voorsangers ingedeel, alle teoretiese kennis wat aangeleer is moet toepas deur die gehoor in *lofprijsing en aanbidding* te lei. Die persone wat die kursus aanbied is o.a. dosente van die Universiteit van Kaapstad, asook professionele musikante wat by die musiekbediening van 'His People' betrokke is. Dieselfde opleiding word ook t.o.v. kerkdans (Christian Dance School), kuns (Christian Art School) en drama (Christian Drama School) aangebied.

Ook die AGS sou uit eie geledere opleidingsgeleenthede aan musikleiers bied, o.a. die Nasionale Musiekseminaar en Musiekfees op Vrydag 8 Oktober 1988. Volgens L.A. Heunis was lg. in die vorm van 'n dagseminaar, waartydens Pastore Nico Botha en Rick Moser, albei nou gemoeid met musiekbeoefening in die AGS, o.a. as sprekers opgetree het. Hyself het ook die aanwesiges toegesprek en hulle op die belangrikheid van 'Sinvolle Aanbidding' gewys (Telefoongesprekke met Pastore Nico Botha en Arno Heunis op 16 Julie 2001).

Aansluitend by die vorige paragraaf, is dit die ideaal dat nie net die standaard van die orkes voortdurend sal verbeter nie, maar dat ook die gemeente uitgedaag sal word om musikaal te

verbeter. Vir Hustad lê die kern egter eerder op die persoonlike strewe as op objektiewe maatstawwe: “Music in the church can rarely meet the standard of perfection ... It is not the best in church music but our best” (Hustad 1961: 10 soos aangehaal in Semmelink 1993: 153). Ook Johansson voel dat selfs die beste waartoe ons in staat is, nog onuitspreeklik ver te kort skiet om God na waarde te eer. Hy vervolg met die stelling dat, alhoewel ‘n mens slegs die beste kan gee en ook van ander hul beste kan verwag, jy altyd moet poog om voortdurend te groei sodat jou beste altyd sal verbeter en selfs die gemeente gestimuleer sal word om te groei (Johansson 1984: 79-85 soos aangehaal in Strydom 1994: 178-179).

A.g.v. tegnologiese vooruitgang, vind ons ‘n toenemende gebruik van elektroniese instrumente. Behalwe vir die feit dat hierdie instrumente oor die algemeen meer kompak is en dus makliker vervoer kan word, asook enige instrument se klank kan naboots en selfs oor nuwe klankkleure beskik, het dit die bykomende voordeel dat dit aan ‘n klankstel gekoppel kan word waar een persoon dan die balans van die afsonderlike instrumente, en gevolglik die gesamentlike klank, kan beheer.

Uit die aard van die saak moet die musikante dus nuwe vaardighede aanleer, bv. die beheer van klankbordstelsels, met inbegrip van mikrofoontegniek, plasing van luidsprekers in die kerkgebou, die meng van klank tydens die erediens, asook die uitsortering van probleem-areas m.b.t. die akoestiek. ‘n Opgeleide klankman as deel van die musiekspan raak m.a.w. ‘n prioriteit (Semmelink 1993: 10, 161).

Goeie voorbereiding is dus essensiël, veral wanneer in ag geneem word dat die musiek tot die helfte van die *vry-liturgiese* erediens in beslag neem. Dit bly dus ook baie belangrik dat die musiekspan, orkeslede sowel as voorsangers, saam nie alleen aan sake soos oorgange (t.w.v. aaneenlopendheid)²⁷, verwerkings en samespel aandag sal gee nie, maar ook sal sorg dra dat hulle geestelik voorbereid is, sodat die gemeente effektief in aanbidding gelei sal word (Semmelink 1993: 120, 123, 124). Die feit dat die sanggedeelte van die erediens aaneenlopend is, sonder enige onnodige onderbrekings, word o.a. ook moontlik gemaak deur die gebruik van oorhoofse projektors, of die meer onlangse dataprojektor, aangesien die nommers van liedere nie aangekondig, en die gemeentelede nie na liedere in liedboeke hoef te soek nie (Muirhead 1982: 29).

²⁷ Townend skryf: “... a progression of songs that fits together thematically and musically can be quite powerful in helping to draw a congregation into worship” (Townend 1993: 56).

Nuus van musiekbeoefening in spesifieke gemeentes word ook van tyd tot tyd in die **Pinksterboodskapper** gepubliseer. ‘Corpus Christi’ in Pretoria lê bv. klem op nuwe liedere, musikale versorging en sensitiewe aanbidding o.l.v. ‘n musiekdirekteur, Gerhard Niemand, en die orkes bestaan uit ‘n klavier, orrel, viool, tjello, dwarsfluit, slaginstrumente, Franse Horing en kitaar (Pinksterboodskapper Mei 1985: 29). Krugersdorp-Sentraal se orkes, heelwat anders as die meeste orkeste in die AGS, bestaan op sy beurt uit ‘n orrel, klavier, metallofoon, viool en ‘n fluit (Pinksterboodskapper Maart 1986: 18-19), en Johnnie Pienaar, die gemeente-sekretaris van Witbank-Suid gemeente, berig eenvoudig dat hulle orkes en voorsanggroep op hoogte bly met die nuutste tendense t.o.v. sang en musiek (Pinksterboodskapper November 1995: 23).

Tereg skryf Semmelink dat kerkmusikante ‘n geweldige groot verantwoordelikheid het, aangesien hulle, behalwe dat hulle meestal ook ‘n voltydse beroep beoefen, nie sonder meer van ‘n byeenkoms mag wegbly nie (Semmelink 1993: 8). Die feit dat musikante in die AGS oor die algemeen steeds nie vergoeding vir hul dienste ontvang nie, maak die jarelange getroue diens van persone ‘n saak van groot dankbaarheid. Ons lees bv. van musikante soos Molly du Randt van Witfield gemeente, wat vir 6 jaar in Germiston as tiener, en later 44 jaar in Witfield (ook later bekend as Witfield Lighuis) as orrelis opgetree het (Pinksterboodskapper April 1995: 25), Phyllis Gertrude Els, dogter van Pastoor Vogel, wat altyd onthou sal word as pianiste, orreliste en musiekonderwyseres oor vyftig jaar (Pinksterboodskapper November 1997: 30) en Marie de Klerk, wat ‘n oorkonde ter erkenning aan 40 jaar ononderbroke diens as pianiste / orreliste in Potgietersrus ontvang het (Pinksterboodskapper Julie 1998: 27).

3.4 Items tydens byeenkomste

Erik Routley vergelyk die gebruik om items gedurende eredienste te lewer met die tydperk voor die Hervorming, en reken: “So much music was ‘entertainment music’ that the church musician and his choir found themselves before they realized it in religious show business” (Routley 1967: 44).

Dat lg. ‘n wesentlike gevaar is, is verseker. Tog het die luisteraars hulself tot so ‘n mate met veral die teks van die lied vereenselwig, dat die lewer van items vir jare in die AGS aanvaarbare gebruik was. Erik Routley wys op die regte gesindheid waarmee in die kerk opgetree behoort te word, wanneer hy sy vriend, Rev. T.C. Micklem, aanhaal: “When your choir sings, you should hope that people coming into your church will say, not ‘What a good

choir they've got', but 'What a good God they've got' ...” (Routley 1967: 97). Op soortgelyke wyse lê C. Noke klem op die feit dat enige sang in die kerk, hetsy gemeente-, koor-, of solosang, altyd tot eer van God moet geskied, aangesien hy die talent of stem, sowel as die asem gee om dit moontlik te maak (Die Pinksterskakel, byvoegsel tot die Trooster Maart/Mei 1941: 5-6).

3.4.1 Items gedurende die vroeër jare

Aangesien dit algemene gebruik was om veral gedurende konferensies en spesiale byeenkomste items te lewer, asook in besonderhede daaromtrent te berig, kan ons met redelike sekerheid vasstel wat die praktyk rondom optredes was. So word berig dat daar tydens die byeenkomste van die Benoni Jongeliedevereniging se Jeugkonferensie 'n spesiale program gereël is, met items soos o.a. sangstukke, voorlesings, voordragte, toneelstukke, asook instrumentale items gelewer op o.a. die klavier (ook duo's), die viool (solo's sowel as kwartette), harp, mandolien en Hawaiiese kitaar. Selfs die musiek wat gesing is word genoem, bv. **Jacob's Ladder** deur suster Oelofse en vyf broers en begelei deur 'snaarinstrumente', en **The Ark is coming up the Road** deur broers Snyman, van Eek en D. Hanekom (Comforter June 1933: 21-22).

Byeenkomste met 'n verskeidenheid items was dus skynbaar reeds gedurende die vroeër jare algemene gebruik in die AGS. Elkeen wat graag wou deelneem, is gewoonlik die geleentheid gegun om aan die program deel te hê, ongeag of die items oor 'n gemeenskaplike tema beskik het al dan nie, en waarskynlik ten koste van artistieke gehalte. Die gesindheid waarmee persone opgetree het, was ongetwyfeld die belangrikste oorweging. Sg. Sang- en Musiekaande, op gemeentelike of distriksvlak, het slegs uit musiek- en sangitems bestaan. Berigte van soortgelyke programaande verskyn in die **Trooster**, bv. 'n aand gereël deur die jeug van Springs in 1965 (Trooster Maart 1965), asook deur Tsumeb in 1967 (Trooster September 1967: 7).

Dieselfde volledige verslag, Kampdagboek, word gelewer t.o.v. die Konferensie in 1950. 'n Saak wat aangeroe word in hierdie artikel, en redelik gereeld in die AGS voorgekom het, is nl. dat 'n persoon of persone, in hierdie geval die Moffat-gesin, op spesiale versoek 'n item lewer (Trooster Mei 1950: 12). Wanneer bekende sangers en musikante dus ander gemeentes besoek het, moes hulle hulself altyd gereed hou vir 'n onverwagse optrede.

Tydens die Kampkonferensies gedurende hierdie periode is een middagdiens gewoonlik aan die kinders afgestaan (Trooster Junie 1950: 13). In 1951 lees ons vir die eerste maal dat die verskillende Sondagskole nommers lewer en dat dit in die vorm van 'n kompetisie (gewen deur 'n klein dogtertjie van Vereeniging met 'n sangsolo) gehou is (Trooster Mei 1951: 12). Dit sou die eerste van 'n jarelange tradisie van kompetisies word wat hoofsaaklik gereël is sodat die kinders vrymoedigheid kon ontwikkel om voor gehore op te tree (sien Hoofstuk 1). In 1952 is die kompetisie vir die eerste maal formeel gereël (Trooster Julie 1952: 17) en met die aanvang van die 1953 kompetisie vind ons vir die eerste maal afsonderlike afdelings vir kore en voordragte, en lees Oom Tienie, oftewel M.J. van Rensburg (die Sondagskooldirekteur) eers die reëls uit die Bybel voor (Trooster Mei 1953: 9). In 1954 noem Oom Tienie ook dat dit verblydend is om te sien dat ons Sondagskole oor sulke goeie talent beskik (Trooster Mei 1954: 17) en in 1955 het soveel deelnemers ingeskryf dat daar vir die eerste maal 'n voordragafdeling (onder 12 en 20), 'n solosangafdeling (onder 12 en 16), en 'n koorafdeling is. Die wenners van die trofeë in elke afdeling is gewoonlik later in 'n **Trooster** aangekondig (Trooster Junie 1955: 12; April 1961: 16; Mei 1966: 15; Junie 1968: 14).

Dat die jeug oud en jonk met hul musiek bekoor het, word duidelik uit beriggewing deur W. Kellerman van Wes-Transvaal en Ernest Hooper van Natal, wat die jeug in die **Trooster** bedank vir pragtige musiek wat tydens konferensies gelewer is (Trooster Januarie 1945: 18; Comforter July 1945: 21). Ook die reaksie van ene Paul Klaver na 'n eerste besoek aan Maranathapark, som die betekenis van kinder- en jeugoptredes tydens byeenkomste goed op: "It stroke us to see the talents of singing and music and we enjoyed the items which were rendered, and we could see that that was the secret of the young people present. They could use and exercise their talents" (Trooster Mei 1955: 17).

Ander merkwaardige voorbeelde van items waarvan daar in die **Trooster** verslag gelewer is, is wanneer die Jeugleier van Wolmaransstad, J.J. Hattingh, in 1963 berig van 'n Oudstrydersdiens waartydens bejaarde lidmate van die gemeente opgetree het. Voorbeelde van items gelewer, is o.a. Oupa Fouché (72) wat **Nader my God by U** op die trekklavier speel, Oupa en Ouma Hamman (80 en 79 jaar oud) wat van die ou *hartliedjies* sing en Ouma Sterly (82) wat bekende liedere soos **Jesus, Minnaar van my Siel** en **In die Kruis** op die klavier speel en sing (Trooster September 1963: 12). Dit is interessant om op te let dat die musiek wat hulle sing en speel ook gewilde musiek uit hul jong dae verteenwoordig.

3.4.2 Groep- en koorsang

Gedurende die vyftiger- en sestigerjare vind ons dat optredes deur o.a. kwartette, groepe en kore baie gewild raak. Reynolds noem ook dat opnames wat deur die verskillende kunstenaars gemaak is, 'n belangrike onderdeel van die "... gospel music business ..." geword het, asook dat die 'Gospel Music Association', met hul hoofkwartier in Nashville, Tennessee, aan die kunstenaars die nodige hulp en bystand verleen het. 'n Voorbeeld hiervan is die musiek van William Gaither, wat deur homself en sy familie tydens konserte gesing en ook opgeneem is. Sy musiek word beskryf as "... contemporary gospel ...", en word van die *gospellied* van die vorige eeu (o.a. Sankey) onderskei deur 'n meer direkte en eenvoudiger taalgebruik (Reynolds 1978: 104, 116). Later, in 1999, besoek die Gaither sanggroep o.l.v. Bill en Gloria Gaither Suid-Afrika en tree hulle regdeur die land in AGS-, Pinkster Protestant- en Volle Evangeliekerk-gemeentes op. Van die kunstenaars wat hierdie groep vergesel, het reeds Dove en Grammy toekennings ontvang en is reeds "... legendes in die musiekwêreld..." (Pinksterboodskapper September 1999: 28).

Dit blyk ook dat koorsang tydens byeenkomste gewild was, aangesien byna alle gemeentes oor een of meer kore beskik het. 'n Redaksionele artikel wat in 1962 'Geseënde Eredienste' bespreek, sien die kooruitvoering as deel van God se spreke tot die gemeente (Trooster Junie 1962: 3, 15). In Primrose gemeente was daar bv. vanaf ongeveer 1960 tot 1970 'n gemengde, sowel as 'n mannekoor, wat gereeld tydens Sondagaandbyeenkomste, en soms ook tydens Nagmaal op 'n Sondagoggend, opgetree het.²⁸ Ook Brakpan gemeente se Vise-Voorsitter, J.G. Steyn, spreek die gemeente se dank uit teenoor die drie kore van die gemeente o.l.v. Suster Pelsler, die Pastoorsvrou (Trooster Julie 1966: 15), en in 1967 berig F. Welthagen: "Ons puik koor, susterskoor en mannekoor asook die orkes sorg vir geseënde boodskappe in sang en lieflike musiek..." (Trooster November 1967: 20). Volledigheidshalwe behoort bygevoeg te word dat sommige gemeentes ook oor jeugkore beskik het. Germiston berig bv. dat hul jeugkoor reeds aan 'n Kersspel deel gehad het (Trooster Maart 1962: 15), en Mayfair-gemeente berig aangaande die belangrike aandeel van hul jeugkoor tydens spesiale dienste (Trooster Oktober 1962: 20).

²⁸ Musiek wat gesing is het o.a. uit die **Evangelie-Liedere, Jubilate** en **Songs of the Sanctuary** gekom (Inligting verkry vanaf rekordhouding deur my moeder van musiek wat geoefen is tydens kooroefeninge vanaf Junie 1965 tot Januarie 1968).

Tydens konferensies was die optrede van kore uit verskillende gemeentes, asook saamgestelde kore, algemene gebruik, asook 'n jaarlikse hoogtepunt waarvoor hard gewerk en waarna lank uitgesien is. 'n Voorbeeld hiervan vind plaas ten tye van die 1952 Jeugkonferensie wanneer 'n groot kampkoor met ongeveer 300 lede beïndruk met hul vertolking van **Heilig, Heilig, Heilig** tydens die Sondagoggendiens (Pinksterskakel Trooster, Desember 1952: 12). Daar word ook afsonderlik van bruin kore en groepe melding gemaak wat vol geesdrif sing wanneer hulle optree, bv. tydens die opening van die Konferensie Sentrum vir bruinmense in Athlone (Trooster Februarie 1964: 21), en in September van dieselfde jaar tydens die Wes-Transvaalse Kleurlingkonferensie (Trooster September 1964: 16). Nog 'n bekende bruin koor waarvan ons in die **Trooster** lees, is die 'Peninsula Choristers' o.l.v. Broer Sammy Witbooi (Trooster Maart 1972: 15).

Wanneer 'n nuwe gebouekompleks vir die Teologiese Kollege opgerig moet word, spring die studente self in, stig 'n koor, en onder die bekwame leiding van Hennie Smit maak hulle nie net opnames vir 'n langspeelplaat (**Kollegekoor 73**) nie, maar hou hulle ook op 8 September 1973 'n uitvoering in die Stadskouburg met Lina Geeringh as gassoliste (Trooster November 1973: 24-25). Alhoewel die plaatopname-poging uitsluitelik van stapel gestuur is om fondse in te samel, het dit 'n jarelange tradisie van jaarlikse opnames van die Kollegekoor tot gevolg gehad.

3.4.3 Bekende AGS-kunstenaars en groepe

'n Bekende sanger wat vanaf ongeveer 1951 gereeld opgetree, en oor 'n besonder goeie sangstem beskik het, was Pieter Nordine. In 1955 word aangekondig: "Uiteindelik bied ons ons eie grammofoon plaatopnames aan deur ons eie broer Nordine van Johannesburg gesing met orrel-begeleiding" (Trooster November 1955: 14). Sy dogter en haar man, Pieter en Alma Jacobs, sou ook gereeld tydens spesiale byeenkomste optree en self ook opnames maak. Die feit dat van die AGS se meer bekende kunstenaars plaatopnames laat maak het, is volgens W.J. Reynolds tipiese gebruik onder gelowige sangers gedurende die vyftiger- en sestigerjare (Reynolds 1978: 104, 116).

Ook Semmelink merk op dat "... hierdie tendens van vermaak veral onder Amerikaanse invloed via die media, toenemend ook binne Suid-Afrikaanse kerke te bespeur ..." is (Semmelink 1993: 68). Die eerste groepe wat die musiekbeoefening van Suid-Afrikaanse

kerke d.m.v. hul opnames beïnvloed het, nl. die ‘Garratts’ en die ‘Fisherfolk’ (Muirhead 1982: 6), het tot gevolg gehad dat sanggroepe plaaslik baie gewild geword het. Ook in AGS-geledere is ‘n aantal groepe gestig wat hulself vir optredes in gemeentes beskikbaar sou stel.

Die ‘Henog Sanggroep’ adverteer in ‘n **Pinksterboodskapper** dat hulle op soek is na twee sangers en / of musikante, en beskryf hulself as ‘n groep deur God geroep om sy Woord uit te dra (Pinksterboodskapper Oktober 1983: 35). Wanneer die program van die Jeugkonferensie by Maranatapark in 1985 deurgegee word, word aangekondig dat Pastoor Martin Steyn saam met die ‘Môregloed Sanggroep’ sou optree (Pinksterboodskapper Oktober 1985: 5). In Januarie 1992 word die jaarprogram van die ‘Interaksie Sangers’ in die **Pinksterboodskapper** gepubliseer, met soortgelyke berigte aan die begin van 1993, 1994 en 1995 (Pinksterboodskapper Januarie 1992: 30; Januarie 1993: 27; Februarie 1994: 10; Februarie 1995: 12). Ander groepe waarvan ons lees in die **Pinksterboodskapper** is ‘Jubilatum’, wat oudisies aankondig in Desember 1994 (Pinksterboodskapper Desember 1994: 13) en die ‘Entheos Sanggroep’, wat hulself ‘n sanggroep vir oud en jonk noem (Pinksterboodskapper Maart 1995: 6). Ietwat later kom ook die ‘Lewende Waters Bediening’ o.l.v. Pastoor Monty Eloff, sowel as ‘Interaksie Bedieninge’ wat veral die kampusse van Potchefstroom, RAU en Pretoria Technikon bedien o.l.v. Pastoor Robbie Watt (Pinksterboodskapper Januarie 2000: 29). Ook Marius en Adèle Landman stel hulself beskikbaar vir optredes tydens ‘n verskeidenheid van byeenkomste (Pinksterboodskapper Maart 1996: 14; Mei 1996: 24; Januarie 1998: 27; Desember 1999: 23; Februarie 2000: 7).

Dieselfde geld ook vir individue, bv. Martie Erasmus, wat reeds twee kassette vrygestel het: **Ek ken my Vader en God sal by jou staan** (Pinksterboodskapper Maart 1996: 14). Willie Botha, ‘n blinde AGS Pastoor met ‘n Woord- en sangbediening (‘Siloam-bediening’), vertel hoedat hy onder moeilike omstandighede en met die hulp van veral Pastoor Jan Swanepoel en Dr. Marius Nel sy studies van 1984 – 1987 aan die Teologiese Kollege voltooi het. Willie stel o.a. **Follow Me, U gee die lewe – Great Provider en Jesus gee krag**, en sy dogter Tania Botha Strauss, **Saved by Your Blood**, as kassetopnames vry (Pinksterboodskapper Januarie 2000: 22-23; Maart 1997: 22).

‘Prophet’, met die “... eerste ‘Gospel’ alternatiewe Afrikaanse musiek album ...” of “Musiek met ‘n verskil”, sou in Januarie 1993 hul album, **Prophet sing Houtkruis**, aankondig

(Pinksterboodskapper Januarie 1993: 26). **Prophet se Messias-musiek nou ontban**, is die opskrif van 'n artikel wat later oor hierdie omstrede groep se musiek handel: “Die lirieke is spontaan, eerder as deurdag en maak dit eintlik alternatiewe musiek” (Pinksterboodskapper Maart 1996: 11). Tydens die inwyding van die nuwe kerkkompleks van die **Jahweh Shammah** (Die Here is hier) gemeente in Reitz o.l.v. Pastore Hennie en Stef Espag, trek ‘Prophet’ vol sale (Pinksterboodskapper Augustus 1997: 21).

Dat daar steeds na die behoeftes van die Jeug omgesien word, word duidelik tydens Jeugjaar in 1985, met nuwe temas vir elke maand, bv. ‘Die jongmens en SANG EN MUSIEK’ in April’, met voorstelle vir sanggroep-kompetisies, samesang na Sondagaandienste, talentkompetisies, sang- en musiekaande in die kerk- of stadsaal (Pinksterboodskapper November 1984: 8). Op soortgelyke wyse word ‘n reuse ‘Kunsfees’ (Pinksterboodskapper Januarie 1991: 11), ‘n sangkompetisie, ‘TALENT ‘91’, met TV-optredes en ‘n moontlike platekontrak as pryse (Pinksterboodskapper Julie 1991: 20), asook ‘n ‘Jubilate Gospelmusiek Talentfees’, met o.a. verteenwoordigers uit verskeie platemaatskappye as beoordelaars, in 1998 aangebied (Pinksterboodskapper April 1998: 23). ‘n Groep wat direk deur deelname aan hierdie talentfees geraak is, is die Jeugkoor van Vryburg wat agterna met trots aankondig dat daar ‘n produksie CD op pad is (Pinksterboodskapper Februarie 2000: 28).

Wat spesifieke jeugaksies t.o.v. musiek aanbetref, is daar reeds in Hoofstuk 1 van die ‘M28:19 Jeugaksie’ melding gemaak (Pinksterboodskapper April 1988: 20-21). Hierdie jeugbediening het uit verskeie groepe bestaan, waaronder ook die ‘Con Spirito Sanggroep’, wat o.l.v. Emmarencia Cronjé o.a. in kerke, stadsale en teaters opgetree, en selfs ‘n plaatopname gemaak het (Pinksterboodskapper Augustus 1985: 7; Plaatomslag). Vanaf Januarie 1986 sou hierdie jeugaksie as ‘M28:19 Musieksentrum’ bekend staan, en as heelydse musiekbediening met Pastoor Arnaud Heunis as koördineerder, aan o.a. die volgende musiekverwante sake aandag gee: die goedkeuring van nuwe *koortjies*, asook die opneem en verspreiding daarvan d.m.v. klankkassette; die opleiding van sangers, musikante en voorsangers d.m.v. besoeke aan gemeentes, sowel as die ontwikkeling van sang- en musiektalent, asook hulpverlening aan sodanige persone met die maak van opnames of die reël van optredes (Pinksterboodskapper November 1985: 32). A.g.v. die uitbreiding van hul aktiwiteite word berig dat daar op daardie stadium drie volledige sang- en musiekgroepe van ongeveer 15 lede elk, nl. die ‘Horison’-, ‘Alitea’- en ‘Bethel’-sangers, gemeentes oor naweke bedien. In 1989 sou ook bekende

kunstenaars soos Willie Joubert, Jannie Pelser, Dr. André Pelser en André Kempen deel hê aan hierdie poging (Pinksterboodskapper Januarie 1989: 26).

Dat die gewildheid van sanggroepe ook wêreldwyd toegeneem het gedurende hierdie periode, word duidelik uit die uitnodiging van die ‘Vereniging vir die bevordering van ‘Gospel’ en ‘Negro Spiritual’ musiek wêreldwyd’, gerig aan geestelike sanggroepe in Suid-Afrika, om in September 1991 deel te wees van ‘n ‘Wêreldfees van geestelike musiek’ in Parys, Frankryk (Pinksterboodskapper November 1990: 29).

Nog ‘n aksie van die Jeug wat die bevordering van die kunste aanspreek, is o.a. ‘RACE’ (Radikale Aksies vir Christus deur Evangelisasie) wat ‘n jeug-georiënteerde program met unieke toneelstukke, mimieke en sangitems by gemeentes en skole aanbied, en jongmense met die nodige talent en belangstelling uitnooi om by hulle aan te sluit (Pinksterboodskapper November 1994: 4; Desember 1994: 9). Soortgelyke groepe sluit in: ‘REAP Outreach’, deel van Jeugaksie 2000, wat in sang en musiek spesialiseer en die opleiding van jong musikante hoog op hulle prioriteitslys plaas (Pinksterboodskapper September 1997: 8) en ‘POP’S: People of Praise, Prayer and Power’, wat ook opleiding gee in drama en mimiek (Pinksterboodskapper Oktober 1997: 30).

Interessantheidshalwe moet egter genoem word dat Pastoor Robbie van der Watt (sekretaris van die hoofjeugraad) reeds in Junie 1984 ‘Die Nuwe Lewe Toneel en Drama Vereniging’ deur die Hoofjeugraad gestig het, sodat talentvolle lidmate op ‘n professionele en goed georganiseerde wyse tot christelike toneel kon toetree. Die onderskeie departemente van hierdie vereniging was: Drama en toneel; Grimering en kostumering; Dékor; Beligting; Klank, sang en musiek; Reklame; en Verhoogbestuur (Pinksterboodskapper Junie 1984: 25).

Wanneer Pastoor Jimmy Wright se droom van ‘n studente evangelisasie aksie aan die einde van 1986 ‘n werklikheid raak met studente van Potch, RAU, Tuks, Kowsies, Goudstad en die Teologiese Skool wat na die Suidkus vertrek, word dit duidelik dat musiek tydens uitreike ‘n groot rol speel. Verskeie groepe, o.a. ‘Ruach’ van Potchefstroom, ‘Confuoco’ van Johan Heystek, asook Glynnis Lynn en André Kempen tree op tydens hierdie toer (Pinksterboodskapper Junie 1987: 10-11). In Maart 1992 word weereens verslag gelewer van die PSV (Pinkster Studente Vereniging) stranddienste gedurende Desember 1991 te Port Alfred, waartydens hul orkes en sanggroep, ‘Burning Heart’, asook die drama en mimiegroep,

‘The Marvelous Movers’, gewoonlik verantwoordelik was vir die program. Die hoogtepunt van die aksie was die *Praise March* (oftewel Jesus Optog) van die Saterdagoggend waaraan bg. twee groepe ook deelgeneem het (Pinksterboodskapper Maart 1992: 28).

Ons vind dat besoeke van veral Amerikaanse of ander oorsese kunstenaars ‘n groot invloed uitoefen op o.a. die *gospel*-kunstenaars van Suid-Afrika, sowel as op die musieksmaak van die Jeug. Big John Hall van Amerika is die eerste wat uitgesonder word t.o.v. Kampkonferensie optredes (Trooster Mei 1976: 6). Later bring kunstenaars soos o.a. Jeff Fenholt (vroeër ‘n ster van **Jesus Chris Superstar**, asook ‘n voormalige hoofsanger van ‘Black Sabbath’) met opnames soos **Hymns-1** en **Live** (Pinksterboodskapper Maart 1992: 22; Mei 1992: 28) en Ray Boltz met o.a. **Shepherd Boy** en **I will praise the Lord**, ook besoeke aan Suid-Afrika (Pinksterboodskapper Desember 1992: 24; Januarie 1993: 27). Tydens die Nasionale Jeugkonferensie in Oktober 1991 is ook ‘n musiekfees, ‘Houtkruis’, met Amerikaanse topsanger Rick Cua as gaskunstenaar gereël (Pinksterboodskapper Augustus 1991: 22). In ‘n opvolgbyeenkoms in 1992, gehou in die vorm van ‘n ‘Alternatiewe Christelike Musiekkonsert’ met ‘Prophet’ as kunstenaars, nl. ‘Houtkruis II’, sou die Jeug se verbeelding aangegryp word met **Jona** en **Donkie** (Pinksterboodskapper September 1992: 20; November 1992: 29).

Aansluitend by die vorige paragraaf waarsku Pastore Mike Hills en Arnaud Heunis d.m.v. artikels in die **Pinksterboodskapper**: ‘Die Jeug en Musiek’ en ‘Popmusiek ontmasker’, watter invloed sekulêre musiek, asook die lewensbeskouing van die uitvoerders daarvan (sg. ‘popsterre’) op die Jeug kan hê (Pinksterboodskapper November 1983: 14; Februarie 1990: 16). Ook Rodney Seale se boek: **Die reg om te weet**, word in Mei 1992 in die **Pinksterboodskapper** adverteer (Pinksterboodskapper Mei 1992: 29).

Ons vind dat sommige Pastore, bv. Peet Lubbe (Pinksterboodskapper Oktober 1994: 23) en F.J.E. de Kock (Piksterboodskapper Maart 1995: 21) hulself t.o.v. ‘n musiek- en sangbediening beskikbaar stel, en in Junie 1986 word daar in die **Pinksterboodskapper** verslag gelewer van die optrede van Jessica Raper as spreker, en haar man Pastoor Raper (verbonde aan die AGS se Evangelisasiedepartement) se geïnspireerde sang (Pinksterboodskapper Junie 1986: 12-13 en 16-17).

Persone wat 'n soortgelyke musiekbediening uitleef, is o.a. Adriaan Steyn met die 'Evangelistiese Organisasie – ASEO' (met opnames soos **How big is God** en **Jesus my siel is vry**) en Hessel van der Walt met 'n 'Lering en Liedbediening' (met opnames soos **Ek wil die Here loof** en **Ek sing 'n nuwe lied** met talle van sy eie komposisies daarop) (Pinksterboodskapper Augustus 1983: 28; Januarie 1991: 31; Julie 1991: 20). In November 1991 onderneem Hessel ook 'n uitgebreide toer saam met evangelis Gerald Kennedy van die Evangelisasie Departement (Pinksterboodskapper November 1991: 28-29).

3.4.4 Ander bekende Suid-Afrikaanse kunstenaars

Soms is Suid-Afrikaanse sangers en groepe buite die AGS ook genader vir optredes ten tye van veral interkerklike byeenkomste. Lg. hang op sy beurt nou saam met die ekumenisiteit, 'n verskynsel wat reeds vanaf die negentigerjare in toenemende mate waargeneem word.

Die sekretaresse van Pretoria-Sentraal gemeente, C. Brand, berig bv. aangaande 'Lof op Loftus', 'n evangeliediens gehou op Sondag 25 November 1990 en noem dat behalwe die Woordverkondiging deur Pastoor Steyn Raubenheimer, kunstenaars soos Jan de Wet, Klein Simeon, Sonja Herholdt en die 'Jubilatum' sangers opgetree het, asook dat die 'Alive Again Sanggroep' die massa-samesang met groot sukses gelei het (Pinksterboodskapper Augustus 1991: 26-27). Op soortgelyke wyse is 'n 'CTV Musiekfees' by Hatfield Christan Church en 'n 'Youth Gospel Show' (gereël deur Eagle Christians Concerts) gehou, met o.a. Mynie Grové en haar orkes 'Double Freedom' van Amerika, Cor en Laetitia Uys, Willie Joubert, asook Willem Semmelink en die 'Interaksie Sangers' wat as eregaste opgetree het (Pinksterboodskapper Oktober 1991: 24). Gedurende die laat-negentigs word 'n 'Celebrate Jesus Konferensie' in Augustus 1998 by die ATKV Strandoord in Hartenbos (Pinksterboodskapper Junie 1998: 26), en die 'Radiokansel Lofsangfees' op Saterdag 19 Desember by Pilditch, Pretoria aangebied. Lg. se hoofdoel was om lofliedere saam te sing tot eer van God saam met kunstenaars soos Willie Joubert en Maranataland (Lucerna Desember 1998: 30).

Gemeentes berig egter ook van spesiale vieringe wat deur musiek- en sangitems deur bekende sangers opgeluister word, bv. Lofoord of Springs wat kunstenaars soos Manuel Escorcio, Wanda de Kock, Jan de Wet en Koos en Theo van 'Houtkruis'-faam nooi om tydens hulle gemeente-verjaardig en reünie te kom optree (Pinksterboodskapper Maart 1993: 29) en Fichartpark in Bloemfontein wat berig dat hul nuwe ouditorium met vrug gebruik word tydens

groot sang- en musiekaande waarby van die mees bekende sangers in Suid-Afrika optree (Pinksterboodskapper September 1995: 21).

Ander optredes tydens veral Kampkonferensies wat vooraf bekend gemaak is en van jaar tot jaar min of meer dieselfde gebly het, was die daaglikse sang- en musiekprogram tussen 18:00 en 18:45, asook openings- en feesvieringsdienste waarby bekende sangers soos Jan de Wet, Hessel van der Walt, Innes en Franna Benade en Danie Botha opgetree het (Pinksterboodskapper Februarie 1991: 16-17; Februarie 1992: 16-17; Maart 1994: 25; Februarie 1995: 9). Koorsang daarenteen, word slegs sporadies en wel tydens spesiale geleenthede genoem, bv. 'n koor van Soweto wat tydens die Sendingdiens van die Kampkonferensie in 1985 optree (Pinksterboodskapper Mei 1985: 18) en die koor van Sebokeng wat tydens die eenwordingsplegtigheid op Centurion optree (Pinksterboodskapper Junie 1996: 19). Pastoor Hannes Steyn kondig ook in 1985 aan dat video opnames van al die dienste van die Kampkonferensie, selfs ook van die Jeugprogram (sang- en musieknummers) wat elke aanddiens voorafgegaan het gemaak is, en dat dit bestel kan word van die Evangelisasie Departement (Pinksterboodskapper 1985: 25).

Aangesien byeenkomste waartydens bekende kunstenaars optree so gewild is, adverteer 'Sarto Musiek' in die **Pinksterboodskapper** dat hulle ten tye van musiekkonserte, jeugdiese, huwelike en lofprysings- en dankseggingsdienste, kunstenaars soos Piet Smit, Leon Ferreira, Jannie du Toit en vele ander, klanktoerusting, sowel as publiseitsartikels en -foto's sal voorsien wat by die funksie sal aanpas (Pinksterboodskapper Februarie 1991: 19; Augustus 1993: 18).

In 1993 lees ons vir die eerste maal van sg. *Koordansers*, alhoewel Muirhead reeds in 1982, n.a.v. die Charismatiese Herlewing skryf: "Creative movement is currently gaining popularity as a mode of worship" (Muirhead 1982: 2). 'Die Maranatha Lofprysers' stel hulself beskikbaar vir optredes by o.a. Bybelse etes en Lentetees, asook tydens *lofprysing en aanbidding*. Die feit dat hulle hulself as *koordansers* beskou, impliseer dat hulle ook sou dans, normaalweg op die trant van Joodse volksdansbewegings, wanneer hulle optree (Pinksterboodskapper April 1993: 23; Muirhead 1982: 74). Muirhead beskryf die bewegings ook as: "... creative movement, with its graceful, pre-rehearsed steps and gestures performed by an individual or a group to enact the words of a song ...[it] has become an accepted method of worship in many churches" (Muirhead 1982: 8). Ook Dr. Möller sien die gebruik van die liggaam tydens gemeentelike

samesang as ‘n “... opregte vertolking van die gewaarwording van so ‘n persoon in die teenwoordigheid van die Here ...” (Pinksterboodskapper November 1084: 10-12).

T.o.v. die toenemende gebruik onder kunstenaars om opnames te maak, vind ons in Augustus 1987 ‘n advertensie van ‘THE SOUND STUDIO’ in die **Pinksterboodskapper**, waarin kore en orkeste uitgenooi word om demonstrasiebande te laat maak, met die hulp van komponis / verwerker / produksieleier in die persoon van Nick Labuschagne (Pinksterboodskapper Augustus 1987: 31). Op dieselfde trant word sangers bewus gemaak van die feit dat goeie verwerkings en begeleidings deur Johan Stolz van ‘Immanuel Recording Ministry’ (wat later met André Kempen van ‘Kempen Musiek’ saamsmelt) in die vorm van *backing tracks* in verlangde style verskaf word (Pinksterboodskapper Mei 1992: 20; Augustus 1993: 13). Ook ‘Musiekwêreld / Music World’ kondig aan dat hulle die *backtracks* of agtergrondbegeleiding van kunstenaars soos Amy Grant, Sandi Patti, Shirley Caesar, Steve Green, Carman en The Winans het (Pinksterboodskapper September 1992: 23).

Dit word veral uit bg. duidelik dat die kunste vir ‘n tydperk ‘n toenemend belangrike rol tydens uitreikaksies sowel as tydens gemeentelike en ander gesamentlike byeenkomste gespeel het. Alhoewel dit ‘n direkte gevolg van die Charismatiese Herlewing was, blyk dit veral tot voordeel van kunstenaars te wees, aangesien hulle hul besondere talente en vermoëns met entoesiasme nou binne die kerk kon uitleef.

Die algemene tendens vanaf ongeveer 1990 is dat sang- en musiekitems tot ‘n mindere mate deel van die erediensgebeure uitmaak. Volgens Muirhead, sien Hatfield gemeente in Pretoria die feit dat daar toenemend klem gelê word op gemeentelike samesang, as die hoofrede (Muirhead 1982: 124). Dit is ook die geval in AGS-geledere, waar dit vir die musiekleier belangriker is dat die gemeente as geheel aan die aanbiddingsgebeure sal deelneem, as dat hulle slegs toeskouers sal wees.

3.5 Leiersfigure t.o.v. die musiekpraktyk

Net soos in die geval van die Ou-Testament, het musikante deur die eeue heen ‘n belangrike rol in die kerk vervul, en is daar voortdurend deur alle betrokke partye gepoog om ‘n goeie standaard t.o.v. veral instrumentale begeleiding deur bekwame musikante daar te stel. Nog ‘n belangrike gegewe, volgens Semmelink, is dat daar nog altyd twee groepe persone, te wete die

leraars en die musikante, prominent by die erediens betrokke was – ‘n feit wat die kerk genoop het om gedurig oor die posisie van elk te besin (Semmelink 1993: 51-53).

Alhoewel die AGS aanvanklik oor geen of min opgeleide musikante beskik het, dui berigte in veral die **Trooster** tog daarop dat hulle ‘n belangrike rol in die erediensgebeure, asook in die kerk as sulks gespeel het. Vervolgens ‘n kort bespreking van sommige van die meer bekende en geliefde musikante waarvan daar in veral die **Troosters** en **Pinksterboodskappers** melding gemaak word.

A.J. Schoeman se naam is reeds genoem as een van die meer prominente musikant-predikante van die AGS. Sy naam duik vir die eerste maal op as prediker in die verslag van die Tweede Jaarlikse Konferensie van die Jeug van Benoni (Trooster Augustus 1933: 17), maar spoedig ook as sangleier, aanvanklik saam met evangeliste soos Fred van Eyk (Trooster Oktober 1933: 8) en gedurende later jare tydens gemeentebesoeke asook die Kampkonferensie te Maranatapark (Trooster Februarie 1948: 16; Junie 1950: 4; April / Mei 1944: 8). Sy antwoord aan ‘n AGS-lidmaat wat reken dat hande klap onvanpas is in die kerk, dui op ‘n ewewigtige siening wanneer hy reageer deur na albei kante van die saak te kyk, prakties raad te gee en te noem dat die samesang gebalanseerd moet wees, met die sing van opgewekte, sowel as *aanbiddingskoortjies* (Trooster September 1953: 20).

Nadat hy vir ‘n kort tydperk in Australië werksaam was in 1935, tree hy voltyds as pianis en sangleier saam met Len Jones, ‘n besoekende prediker, op (Trooster September 1935: 18; Maart 1936: 25). Gedurende 1937 gaan hy na Nederland om Broer P. van der Woude behulpsaam te wees met sy gemeente se musiekbeoefening (Trooster Mei 1937: 15), en besoek tydens sy verblyf menige ander Europese kerke (Comforter May 1956: 8). Dat hy ook as prediker bekend was, word duidelik uit vele berigte in die **Trooster / Comforter** (The Pentecostal Link, Comforter September/October 1940: 5; Comforter April 1943).

Vanaf 1943 het hy as die Organiserende Sekretaris van die AGS, asook as die Voorsitter van die Distrikraad opgetree (Comforter April 1943). Later word berig dat hy op ‘n aflosbasis menige ander bestuursampte in die Uitvoerende Raad van die AGS gevul het en selfs die AGS by verskeie Pinkster Wêreldkonferensies verteenwoordig het, asook op die Adviserende Komitee van die 1952 Konferensie in London gedien het (Comforter May 1956: 13).

In ‘n artikel met die opskrif: **Aangename Kennismaking**, word berig dat A.J. Schoeman se besondere begaafdheid as pianis hom kort na sy bekering bekend laat staan het as die “...converted jazz wizard...”, met die gevolg dat die Uitvoerende Raad hul bedenkinge gehad het toe hy in die voltydse bediening wou staan (Trooster Junie 1950: 11). Vanaf ongeveer 1950, met die toenemende gebruik van orrels vir die begeleiding van samesang, word ook gereeld aangaande sy vaardigheid met die orrel berig (Trooster Junie 1950: 19).

‘n Familie wat ook bekend was vir hul bydrae t.o.v. musiek in die AGS, was die Hanekom familie. Reeds vanaf 1939 word hul name genoem wanneer verslag gelewer word van konferensies, t.o.v. items gelewer, asook die lei en begeleiding van samesang (Comforter November-December 1939: 25; Trooster Mei 1949: 4, 14; Mei 1950: 12). *Broer* Hanekom het ook sukses behaal met orkesleiding, o.a. in 1940 toe hy in beheer was van die saamgestelde orkes wat die begeleiding van samesang tydens die Algemene Jaarlikse Konferensie waargeneem het, asook in 1941, tydens die inwyding van ‘n nuwe saal, toe ‘n *snaar-* sowel as blaasorkes onder sy leiding met groot sukses opgetree het (Trooster September / Oktober 1941: 12; Mei 1949: 4, 14).

Wanneer ons die eerste maal van Pastoor J.H. Snyman lees, lees ons van die prediker met die inspirerende stem (Trooster Desember 1952: 14). Vanaf 1953 se Algemene Jaarlikse Konferensie kom sy naam toenemend veral as sangleier voor (Trooster Mei 1953: 12). Ook Pastoor Snyman sou as sameroeper van die saamgestelde orkes tydens die Kampkonferensie optree. In Februarie 1955 lees ons:

“ONS ROEP DIE MUSIEKSPELERS

Na die

ALGEMENE KAMPKONFERENSIE

Te Maranatha Park, Johannesburg, vanaf

2 – 10 April 1955.

Die Uitvoerende Raad het my gevra om die orkes by ons eerskomende Algemene Konferensie te organiseer. Ek vra dus d.m.v. die *Trooster* dat elkeen wat ‘n instrument kan bespeel, in ons groot Kamp-orkes moet kom deelneem. Almal is welkom.

Pastoor J.H. Snyman”.

(Trooster Februarie 1955: 23).

J. McCabe, die koor-sekretaris, berig ook dat Pastoor George Snyman kort na sy aankoms in Benoni gemeente 'n koor gestig, self as afrigter opgetree het, en selfs al die liedere vir die koor geskryf en / of verwerk het (Trooster April 1956: 11-12).

Tydens die Soutrivierse Jeugkonferensie in 1944, tree J. Gillingham op as spreker. Aangesien hy oor 'n goeie sangstem beskik, en sy vrou as sy begeleidster optree, vul hy sy boodskappe met gepaste liedere aan. Die voorbeeld wat genoem word is die Sondagoggend se boodskap en sangstuk: **Na aan die hart van God (Evangelieliedere nr. 360; Comforter July 1944: 2).**²⁹ Met die inwyding van Brakpan se nuwe kerk op Saterdag 29 Januarie 1955, word daar ook melding gemaak van **Suster Gillingham** se orrelspel (Comforter April 1955: 8). Daarby het J. Gillingham ook 'n belangrike rol gespeel t.o.v. items wat tydens die Jaarlikse Konferensies gelewer is (Trooster Mei 1951: 12).

In Germiston se jaarverslag van 1944 maak H. Steyn, die sekretaris, melding van die pastoorsassistent, H. van Niekerk, wat die gemeente bedien het met lieflike sang. Die artikel gaan daarna voort deur die hoop uit te spreek dat dié jong man nog 'n 'Sankey' vir Suid-Afrika sal word (Comforter November / Desember 1944: 39). Interessant genoeg het H. van Niekerk later as Sankey van Niekerk bekend gestaan (Trooster Mei 1950: 12).

Daar is reeds genoem dat René Möller, vrou van Dr. F.P. Möller, waardevolle leiding kon gee in musiek en sang, aangesien sy reeds vier jaar lank orreliste was in die Ned. Geref. Kerk. Op Donderdag 27 Maart 1952 lewer sy bv. 'n orreluitvoering tydens 'n groot byeenkoms van Pinksterkerke in Johannesburg se Stadsaal (Comforter April 1952: 14). Jare later sou sy ook 'n leidende rol speel t.o.v. die opgradering van musiek, sowel as die teks, wat gebruik is vir samesang in gemeentes, d.m.v. die **Deo Gloria** liedboek.

Nog 'n persoon wat belangrike werk gedoen het, is *Suster Stassen*. In 'n artikel, **Aangename Kennismaking**, lees ons in 1951 dat sy (lid van die musikale Hanekom familie) "... 'n bekwame musikant en sangeres [is]" (Comforter September 1951: 11). Jare later word ook genoem dat sy haar plek vir twintig jaar as voorsitster van die Sentrale Rand Dorkasraad volgestaan het terwyl haar man Pastoor J.M. Stassen as distrikvoorsitter en vise-president opgetree het (Pinksterboodskapper Junie 1996: 27).

²⁹ Dieselfde beginsel is ook deur Watts tydens sy boodskappe gebruik. Reynolds berig dat hy die lied: 'Am I a soldier of the cross?' na 'n preek uit I Kor. 16: 13 gesing het (Reynolds 1978: 44).

Broer en Suster Kasselman was ook name wat sinoniem geraak het met musiek deur die jare. Die **Pinksterskakel**, 'n bylae van die **Trooster**, berig dat die gemeente van Wentworth die lieflike musiek en sang van *Suster Kasselman* lank sal onthou (*Pinksterskakel, Trooster Augustus 1942: 15*). Wanneer *Broer en Suster Kasselman* vir 'n tydperk as pastoorspaar van Kemptonpark Gemeente optree, bedank die pianiste, M. Erasmus, hulle veral vir bystand t.o.v. die orkes wat "... 'n groot bate is vir hierdie gemeente" (*Comforter April 1945: 19*).

Die eggenote van Pastoor P. Fourie, die Algemene Tesourier van die AGS in 1959, *Suster Fourie*, se naam word gereeld aan orrelspel gekoppel (*Trooster Februarie 1959: 17*). In Februarie 1965 lui 'n aankondiging in die **Trooster** dat *Susters Fourie en Pelsers* (wat onderskeidelik die orrel en klavier bespeel het by die Kampkonferensies) 'n langspeelplaat gemaak het (*Trooster Februarie 1965: 15*). *Suster Fourie* was ook betrokke by die afrigting van die "... reuse kampkoor ..." saam met *Broer C. Noke* in 1967 (*Trooster April 1967: 14*).

Bekende persone wat gedurende die Kampkonferensies as sangleiers opgetree het, was Pastore P. Steyn en J. Gillingham (*Trooster April 1959: 12*), terwyl *Broer en Suster Vogel* hulself as bekwame musikante bewys het by die Jeugdienste (*Trooster Februarie 1963: 22*). Tydens die Evangelisasieveldtogte van Philip Gerber in 1961 en 1962 onderskei Hansie Henning en Cecil Kasselman hulself onderskeidelik as sangleier en orrelis (*Trooster September 1961: 28; Maart 1962: 16*).

Pastoor en *Suster W.H. Uytenbogaardt* het belangrike rolle vervul deurdat hulle vir bykans sewe jaar aan die bekende 'Maranata Omroep Radio Program' verbonde was, hy as operateur en sy as pianiste. Daarby het hy ook as Hoofdesourier van die AGS van Suid-Afrika gedien, en was sy orreliste van Kemptonpark gemeente vanaf September 1954 tot April 1983 (*Pinksterboodskapper Mei 1985: 15*).

Emmarenia Cronjé is 'n bekende AGS musikant wat veral bekend geraak het a.g.v. haar "...besondere orrel- en klavierspel asook haar toegewyde sangtalent" (Plaatomslog: *Con Spirito Sanggroep*). Soos reeds genoem, was sy as musiekdirektrise van die AGS se Jeugdepartement betrokke by die afrigting van die '*Con Spirito Sanggroep*', terwyl haar man, Pastoor Tienie Cronjé, Direkteur van Jeugsake was (*Pinksterboodskapper Augustus 1985: 4, 7*). Daarby was sy ook betrokke by die hersiening en verwerking van musiek vir die **Deo Gloria** liedboek. In 1990 word daar berig dat sy haar besig hou met die komposisie van musiek "... in die nuwe

idioom van lof, prys en aanbidding ...” en stel sy haarself ook tot beskikking van enige gemeente wat lering verlang t.o.v. hul musiekbediening (Pinksterboodskapper Maart 1990: 15, 18).

Dr. André en Nola Pelser keer in Augustus 1986 terug van Australië en gooi hul gewig by die Departement van Evangelisasie in. Later in 1986 word in die **Pinksterboodskapper** berig van ‘n Vrouekonferensie waartydens hierdie talentvolle paar die kursusgangers om die beurt in aanbidding gelei het, aangesien albei ewe talentvol is t.o.v. sang en klavierspel (Pinksterboodskapper November 1986: 18-19). Dr. André Pelser, wat ook bekendheid verwerf het as akteur, voer in 1987 sy eenmansdrama, **Miracle Man**, wat oor die lewe en werk van John G. Lake handel en waarmee hy sy doktorsgraad verwerf, op. In 1988 word hy uitgenooi om met hierdie stuk na Amerika te gaan, nadat hy reeds tydens die Grahamstad Kunstefees, sowel as by ander teaters, opgetree het. Ook Nola se gesig raak in hierdie tyd volksbesit wanneer sy die Afrikaanse Christelike program ‘Kruis en Kroniek’ op TV aanbied (Pinksterboodskapper Januarie 1988: 17).

Pastoor Leon Arnaud Heunis het, soos reeds genoem, ‘n sleutelrol in die ‘M28:19 Musieksentrum’ gespeel. In Januarie 1991 lees ons ook van die ‘Leon Arnaud Christelike Musieksentrum’, waar instrumentaliste en sangers van enige denominasie opleiding en afronding kon ondergaan deur o.a. ‘n ‘Een jaar kursus vir musiekleiers’ te deurloop. Die kursus, wat o.a. opleiding in klavier, kitaar, trompet, fluit en tromme, sangopleiding (waaronder solo-, koor- en voorsang), die skryf van nuwe kerkmusiek, sowel as die teologiese bestudering van *lofprying en aanbidding* sou insluit, sou ‘n persoon in staat stel om ‘n gemeente se sang- en musiekbediening te behartig (Pinksterboodskapper Januarie 1991: 30). Die sentrum het ook oor ‘n uitgebreide versameling bladmusiek en transparante beskik wat teen ‘n geringe koste aan belangstellende gemeentes verskaf kon word. Lofliedere, sowel as musiek vir kinders, onderskeidelik bekend as die ‘Lofsang’- en die ‘Hosannareeks’, is ook op kasset beskikbaar gestel.

Daar is reeds verskeie kere na ‘Doxa Deo’-gemeente verwys. Hierdie gemeente, wat bestaan uit verskeie kampusse, is so gelukkig om van die AGS se mees bekende Musiekpastore in hul geleedere te hê.

Rick Moser was een van die eerste Pastore wat aangestel is “... met die uitsluitlike verantwoordelikheid vir die aanbiddingsbelewenis in die gemeente ...”. Rick beywer hom om nuwe musiek te skep vir die Afrikaanse kerk, asook om ander op te lei om dieselfde te doen (Lucerna September 1999: 28). Hy het reeds twee CD’s vrygestel, nl. **Ek weet en Al die Lof**. Ioannis Dekas, wat later by Rick Moser aansluit, ontvang o.a. klavieronderrig van Hugo Schreuder tydens sy Hoërskool opleiding te Pro Arté, en studeer in Teologie aan die Universiteit van Pretoria, asook later aan die AGS Teologiese Kollege (Programinligting, **The Witness**: 2000). Ioannis is self bekend vir ‘n aantal eie skeppings, o.a. **Kom o Skepper Gees** (Lucerna September 1999: 28), asook ‘n eie CD: **Icarus**.³⁰ Ook Jeanne Symons skryf musiek wat uiters geskik is vir gebruik tydens *lofprijsing en aanbidding*, o.a. **Magtig is die Heer en U is heilig, o Heer**.

Die Doxa Deo groep stig ook die: ‘oac – the original arts co.’ (met Dekas as direkteur), as die kunsdepartement van die gemeente, met verskeie doelstellings, waaronder: om die kunste te hervorm sodat dit weereens tot God’s eer sal strek, asook om die kunste vir alle ouderdomme en kulture toeganklik te maak. Nadat hulle reeds verskeie produksies met groot sukses op die planke gebring het, volg ‘**Jesu – an african musical portrait**’ (deur David T. Clydesdale en Steve Amerson, en aangepas in ‘n Afrika-idioom deur Ioannis Dekas, Renier Keyser en James Alexander) gebaseer op die lewensverhaal van Jesus, in 2001. Dat hierdie groep professionele werk lewer, word uit alle oorde verneem.

Uit bg. navorsing word dit duidelik dat die AGS, soortgelyk aan die geskiedkundige verloop van die Kerk, ook t.o.v. musiek, of die kunste, naïef, en soms selfs onopgelei was vir die taak. Wat egter ook duidelik blyk, is dat die gesindheid van opregtheid tot gevolg gehad het dat veral die musiekbeoefening en samesang altyd met groot geesdrif gepaard gegaan het. A.g.v. die feit dat daar in die opvoeding van die kinders en die Jeug belê is d.m.v. optree geleenthede, asook deur hulle aan te moedig om hulself beter te bekwaam, sou die standaard van die musiekbeoefening wel algaande verbeter.

³⁰ Met hierdie debuutalbum, bekend vir sy ‘vars’ aanslag, wen Dekas 3 Suid-Afrikaanse toekennings: SAMA (South African Music Award) vir die beste kontemporêre album van 1998, CBSA (Christian Booksellers Association) vir die beste manlike sanger / kunstenaar van 1998, en die ATKV Lier Toekenning vir die beste debuutalbum van 1998 (Programinligting, ‘The Witness’: 2000).

A.g.v. die Charismatiese Herlewing is daar egter 'n groter premie op die beoefening van elemente vanuit alle kunsvorme geplaas. Gevolglik vind ons dat dit ook belangrik is vir die musiekspan om hulself, m.b.v. opleiding wat deur groepe soos 'His People' aangebied word, so goed as moontlik vir hul taak te bekwaam. Die verantwoordelikheid t.o.v. die keuse van geskikte musiek vir *lofprijsing en aanbidding*, wat tot 'n groot mate bepalend is t.o.v. die karakter van die musiekbeoefening van die gemeente, berus trouens hoofsaaklik by die Musiekpastoor of -leier en sy span.

Hoofstuk 4

Liedboeke gebruik deur die AGS: 'n chronologiese oorsig

Daar is reeds aangetoon hoedat die Pinksterbeweging, en gevolglik die AGS, hoofsaaklik a.g.v. die herlewings aan die begin van die twintigste eeu ontstaan het. Daar is ook op die feit gewys dat die musiek van die Tweede Evangeliese Ontwaking veral deur Ira D. Sankey, a.g.v. sy verbintenis met Dwight L. Moody, byna regdeur die wêreld versprei is. In Suid-Afrika het die musiek van Sankey ook deur die Engelse predikante wat hierheen gestuur is t.w.v. verengelsing, bekend en geliefd geraak (Van Niekerk 1970: 7-8), en was Dr. Andrew Murray, as Suid-Afrika se kontakpersoon by die Heiligheidsbeweging, goed bekend met beide Moody en Sankey (Burger 1987: 98). Daar word tereg ook in ons literatuur van die sing van Sankeyliedere melding gemaak, bv. in die **Oorlogsdagboek van 'n Transvaalse Burger te Velde 1900 – 1901**, waar Frederik L. Rothmann vertel van persone wat op 'n Sondagmiddag tydens die oorlog op 'n plaas byeen was en "... Sankeyliedere met harmoniumbegeleiding ..." gesing het (M.E.R. 1947: 139).

Van berigte rakende die aanvanklike musiekbeoefening van die AGS het ongelukkig nie veel behoue gebly nie, aangesien die **Troosters** aanvanklik nie gereeld verskyn het nie, en indien wel, nie altyd behoue gebly het nie. Een van die min verwysings na musiek wat gedurende die aanvangsjare gesing is, word gevind in die beskrywing van 'n byeenkoms tydens die Konferensie in 1916: "We had a song service, singing 'Lord Jesus, I long to be perfect ...' " (Comforter June 1916). Aangesien hierdie sin op 'n volgende bladsy (wat vermis geraak het) vervolg, kan ons bloot bespiegel dat dit moontlik lied nr. 230 uit **Hymns for Life and Service**: 'Lord Jesus, I long to be perfectly whole!' is wat hier gesing is.

Ten einde meer te wete te kom van die musiek wat deur die loop van die AGS se geskiedenis gebruik is tydens gemeentelike samesang, is dit noodsaaklik om vervolgens 'n blik te werp op die samestelling van al die liedboeke waarvan ons bewus is en wat in die amptelike maandblad aangekondig en genoem word.

‘n Opsomming van musiek wat in al vier die belangrikste liedboeke, nl. **Hymns for Life and Service**, **Nuwe Sionsliedere**, **Evangelie-liedere** en die **Deo Gloria** voorkom, word in Bylae 1 uiteengesit.

4.1 **Hymns for Life and Service (1902)**

W.G. Semmelink kom tot ‘n interessante gevolgtrekking wanneer hy reken dat afgestigte groepe, soos bv. die AGS met die ontstaan van die Pinksterbeweging, gewoonlik van ‘n meer eietydse musiekgenre gebruik maak (Semmelink 1993: 40). ‘n Moontlike rede kan wees dat die nuutgestigte groep doelbewus van die praktyke van die oue, die gevestigde of tradisionele, wil wegbeweeg. In die geval van die AGS is hierdie teorie tot ‘n mate waar bewys, aangesien een van die eerste liedboeke wat in gebruik was, die reeds genoemde **Hymns for Life and Service**, heelwat van die musiek van die Tweede Evangeliese Herlewing bevat het. Die AGS sou egter in die beginjare, moontlik t.w.v. die Afrikaanssprekendes, saam met die Ned. Geref. Kerk, ook van die **Halleluja** (1903) gebruik gemaak.

Hymns for Life and Service (London 1902) is in opdrag van Dr. Andrew Murray saamgestel (Douglas 1949: 174). Nadat Murray tydens ‘n konvensie die noodsaaklikheid van ‘n spesiale liedboek uitgespreek het, het hy hom skynbaar tot die sangleier, ene Frank Huskisson gewend, en die taak aan hom toevertrou. Toe Huskisson reageer en sê dat daar geweldig baie werk aan so ‘n onderneming verbonde is, het Murray blykbaar gereageer met: “Never mind my dear brother, you do the work and we will promise to pray for you” (Douglas 1949: 174; Trooster Augustus 1959: 11). Volgens Leona Choy is een van die liedere in die boek, **Moment by moment**,¹ as een van Murray se gunsteling, gereeld deur hom voorgestel om gesing te word tydens konferensies (Choy 1978: 132).

Bykomende inligting van belang, is nl. dat W. Coulson Tregarthen (Mus. Bac., T.C.T.) as musikale redakteur (sonder enige vergoeding) opgetree het, asook dat Andrew Murray ‘n treffende en gepaste voorwoord, in Engels sowel as Nederlands, geskryf het te Wellington op 12 Junie 1902. Huskisson as samesteller skryf op sy beurt dat ou gunsteling, sowel as nuwe musiek wat spesiaal vir die bundel gekomponeer is, deel van die bundel uitmaak, en dat hierdie “... splendid collection ...” alleenlik moontlik was deurdat die verkope tot Suid-Afrika beperk

¹ ‘Moment by moment’: **Hymns for Life and Service** nr. 295, met teks deur D.W. Whittle en musiek deur Mary Whittle.

is (a.g.v. kopiereg). Hy noem ook dat Nederlandse liedere, t.w.v. die kerke in Suid-Afrika, en *koortjies*, volgens hom ‘n spesiale en destyds nuwe gebruik, deel van die liedboek uitmaak.

Die boek bevat 724 Engelse en 50 Nederlandse liedere wat bedoel is vir *evangelistiese, gemeentelike en sendingbyeenkomste*, asook vir die *verdieping van die geestelike lewe, huisgodsdienst en kinderdienst*. Die liedere is gerubriseer onder: *evangelie, berou en bekering, toewyding en oorgawe, heiligmaking, innerlike lewe, dienslewering, sending, die Heilige Gees, geloof, aanbidding, lofprijsing en dankbaarheid, gebed en begeerte, kinders, die wederkoms en algemeen*. T.w.v. gebruikersvriendelikheid word vier indekse, nl. die gebruiklike *eerste reëls, titel, onderwerp* (bv. Christenwerk, Goddelike genesing, God se sorg, selfs matrose en die see!) en *tipe byeenkomste* (o.a. Evangelistiese, Heiligheids- en gebedsbyeenkomste, asook opelugdienste) agterin die boek gevind.

‘n Groot aantal van hierdie liedere, bv. **He saves!** (nr. 3), **For You and for Me!** (nr. 5) en **Wonderful Words of Life** (nr. 24), sou ook in opeenvolgende AGS liedbundels opgeneem word, met die gevolg dat hierdie musiek tot laat in die twintigste eeu steeds deur die AGS gesing is (Kyk Bylae 1). Voorbeelde van die 126 Engelse en 29 Nederlandse *koortjies* wat in **Life and Service** (verkorte benaming) opgeneem is en ook gunsteling gebly het vir baie jare, is: **Speak, for Thy servant heareth** (nr. 97), **Jesus will never fail** (nr. 126), **Geloof wankel niet** (nr. 127), **Jezus een sterke Verlosser** (nr. 128), **Mijn al is op het altaar** (nr. 141) en **Witter dan de sneeuw** (nr. 154, asook die koorgedeelte van lied 144).

4.2 Die Halleluja (1903)

Die **Halleluja** van 1903 is saamgestel deur Ds. Charles Murray, en het o.a. 137 liedere uit die **Kinderharp** van 1902 en 82 liedere uit **Zionsliedere** van 1896 bevat (Van Niekerk 1970: 34, 38). Latere uitgawes sou ook in 1932, 1949 en 1960 uitgegee word. Strydom haal Van Niekerk aan wat beweer dat hierdie liedbundels regstreeks daarvoor verantwoordelik was “...dat die opwekkingsliedere van Sankey en sy kollegas so ‘n prominente plek in ons kerkmusiek ingeneem het ...” (Strydom 1994: 151).² Sy reken ook dat die feit dat Sankey-liedere deel van hierdie bundel uitmaak, o.a. toegeskryf kan word aan die verengelsing onder die goewerneurskap van Lord Charles Somerset, met die gevolglike invoer van Engelse

² Alhoewel Van Niekerk hier op die Ned. Geref. Kerk wys, word alle denominasies (m.a.w. ook die AGS) wat van hierdie liedbundel gebruik gemaak het, indirek hierby ingesluit.

onderwysers en Skotse predikante met hul maklik singbare "... hymn tunes ..." (Van Niekerk 1970: 40).

Die Halleluja is ongetwyfeld deur die AGS gebruik t.w.v. die Afrikaanse lidmate, en nie noodwendig a.g.v. 'n noemenswaardige identifisering met die inhoud nie. Die publikasie word selfs in 1929 nog in die **Trooster** en **Comforter** van Januarie en Februarie 1929 onderskeidelik, geadverteer (Trooster Januarie en Comforter February 1929: agterblaaie). Kort daarna, steeds in 1929, sou aan die begeerte na 'n eie liedboek in Afrikaans sowel as Engels, nl. **Rays of Gospel Light in Song / Ligstrale van Evangelie Liedere**, gestalte gegee word.

4.3 Rays of Gospel Light in Song / Ligstrale van Evangelie Liedere (1929)

Nadat die begeerte na 'n eie liedbundel reeds tydens die Algemene Konferensie in 1913 uitgespreek is, (Notule van die Algemene Konferensie, 12 November 1913), sou die ideaal na 'n eie liedboek uiteindelik verwesenlik word met die volgende geesdriftige aankondiging:

“Eindelik! Eindelik!

Ons eie Liedere Boek met musiek in Afrikaans en Engels onder een omslag, en met omtrent honderd en veertig keurige Opwekkings Pinkster Liedere deur ons self gedruk en uitgegee. 5 000 eksimplare sal in gereedheid wees die end van November teen 3/- stuk. Bestel vroegtydig om teleurstelling voor te kom” (sic!)

(Trooster Julie-Augustus 1929: agterblad).

Teen November 1929 word daar aan hierdie liedboek 'n naam gegee:

“NOTICE

We want to remind our friends
that the New Hymn Book -

Rays of Gospel Light in Song,
published by the Apostolic Faith

Mission, is
NOW ON SALE”,

met meer inligting daarnaas: “The hymns are printed in both English and Afrikaans, with Music ...” (Comforter November-December 1929: 14). Hierdie liedboek is deur die AGS self

gedruk en uitgegee in Johannesburg op 1 November 1929 (Ligstrale van Evangelie Liedere, Voorwoord 1929: 5).

In die voorwoord lees ons tereg: "... 'n behoefte wat tog seker lankal die aandag verdien het..." (Voorwoord: 4), en word ons ook daarop gewys dat die bundel slegs 126 liedere, asook die tekste van 16 Psalms en Gesange bevat, maar dat die verwagting op 'n spoedig vergrote uitgawe gevestig word (vgl. Burger 1987: 413).

Twee en dertig van die 126 liedere is uit **Life and Service** oorgeneem, terwyl liedere van meer bekende liedskrywers soos o.a. Wesley (**Help us to praise** – nr. 39), Fanny J. Crosby (**Give me Jesus!** – nr. 81), P.P. Bliss (**Let the lower lights be burning** – nr. 45), Chas. H. Gabriel (**Growing dearer each day** – nr. 50) en Ira D. Sankey (**When the mists have rolled away** – nr. 122) bygevoeg is. Dit is dus duidelik dat veral die musiek van die Tweede Evangeliese Herlewing steeds baie gewild was en gereeld gesing is.

Die sg. 'Psalme en Gesange' wat in die bundel opgeneem is, word soos volg aangedui: 1. **HEER WAAR DAN HEEN?** (Wyse Ges. 83) en 2. **JUIG AARDE JUIG!** (Wyse Ps. 100). Die feit dat Gereformeerde Psalms en Gesange deel van die bundel uitmaak, wys daarop dat hierdie musiek steeds geliefd en bekend was.

Dit wil voorkom asof dit die gebruik was om veral gedurende belangrike gebeure, bv. met die inwyding van nuwe sale en kerke, Psalms en Gesange te sing, so asof hierdie musiek as 'statiger' of 'deftiger' geag is. In 1932 lees ons dat **Juig aarde Juig** en die derde strofe **Gaan tot Sy poorte in met Lof** tydens die inwyding van 'n nuwe saal in Maitland (Trooster September 1932: 12), en in 1936 dat **Prys die Heer met blyde galme** tydens die inwyding van die Nuwe Sentrale Tabernakel gesing is (Trooster Januarie 1936: 9). Nog 'n Psalm wat dikwels gesing is, is Ps. 134: **Dat's Heeren segen op ons daal** (Trooster April 1929: 7-8).³

4.4 Nuwe Sionsliedere van Suid-Afrika (1934)

In 1933 word 'n besluit om die woorde van nog 'n nuwe liedboek te publiseer, in die **Trooster** aangekondig (Trooster September 1933: 10). Al die lidmate word betrek by die naamgewing

³ Ps. 134 is vir baie jare, en word trouens steeds, tydens geleentede soos o.a. die toewyding van babas en die verwelkoming van Pastoorspare gesing.

van die boek wanneer ‘n kompetisie in Desember 1933 aangekondig word, met voorskryfesoos o.a. dat die naam oor die algemeen begunstig moet word en dat beide Afrikaans- en Engelsprekendes daarmee tevrede moet wees (Comforter December 1933: 15).

In Januarie 1934 word aangekondig dat die liedboek, **Nuwe Sionsliedere vir Suid-Afrika**, met 400 gekose ou en nuwe liedere en 50 *koortjies* in beide Engels en Afrikaans, spoedig gereed sou wees. Die **Trooster** gee ook die volgende inligting rakende die vertalings: “Die Afrikaanse Vertaling was geonderneem (sic!) deur ‘n geesvervulde broer en baie tyd en gebed was aan die saak gewy. Die vertalings is waarlik geïnspireer” (Trooster Januarie 1934: 24). In die voorwoord van die boek word ook genoem dat daar met die vertalings gepoog is om die gevoelens van die oorspronklike digter so goed moontlik weer te gee. Volgens Pastoor J.T. du Plessis was sy vader, Pastoor D.J. du Plessis by die vertaling betrokke (Onderhoud in Julie 1998), terwyl Burger ook die name van Pastore J.H. Saayman en D.J. du Plessis (jnr.) noem (Burger 1987: 413). In 1940 sou die vertaling hersien word “... om dit in die nuutste en beste Afrikaans te kry onder die laaste spelreëls ...” (Trooster Januarie-Februarie 1940: 10).

Sionsliedere is uit liedbundels soos o.a. **Ligstrale** (L.), **Alexander Hymns** (Alex.), **Spiritual Songs** (S.S.), **Life and Service** (L. + S.), **Songs of Triumph** (S. of T.), e.a. in een bundel byeengebring. Aangesien ‘n begeleidingsboek vanweë probleme (bloot genoem as tyd en omstandighede) by die publikasie van die teks slegs ‘n ideaal was, is die naam en nommer van die liedboek waarin die begeleiding gevind sou word, by die lied gevoeg, bv.

‘Hy staan op uit die graf’

(Life and Service: 669)

(Trooster Oktober 1933: 24; Februarie 1935: 19).

In die voorwoord word egter ook genoem dat, indien later tot die publikasie van ‘n begeleidingsboek oorgegaan word, daar moontlik ook ‘n aantal van “... ons geliefde ou Psalms en Gesange wat ons ook liefhet en waardeer ...”, bygevoeg kan word.

Insiggewend genoeg, veral vir ‘n kerkgenootskap wat uit die staanspoor tweetalig was, word een van die lofwaardige oogmerke van die bundel geïdentifiseer as die ideaal om ons “...Engels- en Afrikaanssprekende seksies van ons volk nader bymekaar te bring op geestelike gebied ...”. Verder word ook genoem dat die bundel vir gebruik tydens

konvensievergaderings, evangelie- en sendingdienste, geestelike dienste en kindervergaderings byeengebring is. Die boek bevat liedere ingedeel volgens rubrieke soos *Evangelie-, Toewydings-, Opgewekte en Pinksterliedere*, m.a.w. ‘n lied vir elke geleentheid (Trooster Februarie 1934: 14). In Mei 1935 word berig dat daar van oral briewe van waardering kom wat bewys dat die boek met “... groot guns en tevredenheid ontvang is” (Comforter May 1935: 25).

Die **Nuwe Sionsliedere**-bundel was aansienlik groter as **Ligstrale**, met 200 van die 400 liedere geneem uit **Life and Service** (met 21 daarvan ook deel van **Ligstrale**) (Kyk Bylae 1). Die oorgrote meerderheid van die oorblywende 200, bv. **Eendag breek hier die lewendraad** (nr. 1, nr. 180 in **Alexander Hymns**), **Ek moet soos U wees** (nr. 2, nr. 91 in **Spiritual Songs**) en **Ek staan verbaas oor die liefde** (nr. 95, nr. 4 in **Alexander Hymns**), is vir ‘n eerste maal in ‘n AGS liedbundel gepubliseer en sou ook later in die **Evangelie-liedere** opgeneem word. Onder die 50 *koortjies*, met Afrikaans aan die een en Engels aan die ander kant van dieselfde bladsy, is ook musiek verteenwoordig wat vir jare in die AGS gesing sou word, o.a. **Laat Jesus gesien word in jou** (nr. 5), **Ere sy die Lam** (nr. 6) en **Spreek nou Heer, spreek tot my** (nr. 25).

4.5 Evangel Songs (1935)

Intussen is daar in Julie 1935 ‘n boek uitgegee met die naam van **Evangel Songs**, bestaande uit 104 uitgesoekte liedere en *koortjies* geneem uit **Spiritual Songs**, versamel vir kampkonferensies en Evangeliese veldtogte, asook vir die gebruik van kleiner gemeentes (Trooster Julie 1935: agterblad).⁴

4.6 Uitgesoekte Sionsliedere (1937; 1940; 1942)

Aangesien die AGS probleme ondervind het met die publikasie van die tweede uitgawe van **Sionsliedere**, is daar in 1937 besluit om ‘n kleiner boek met 50 Sionsliedere en 50 *koortjies* in beide amptelike landstale te publiseer as **Uitgesoekte Sionsliedere**, vir gebruik tydens spesiale byeenkomste en konferensies. Hierdie boekie is later, in 1940, aangevul tot 60 Sionsliedere en 60 *koortjies*, en in 1942 tot 100 liedere (Trooster Januarie – Maart 1937; Februarie – Maart 1940; Januarie 1942).

⁴ Ongelukkig kon ‘n kopie van hierdie bundel nie in die argief van die AGS gevind word nie, met die gevolg dat daar geen verdere inligting beskikbaar is nie.

Dit wil voorkom asof lg. bundel slegs uit **Emmanuel-** en **Sionsliedere** saamgestel is, en dat al die uitgesoekte liedere in beide bundels voorgekom het, bv. **Blye versek'ring** (E. 16; S. 247). Van die 100 uitgesoekte liedere van 1942 het 80, o.a. **Kom ons sing van sy liefde en trou** (nr. 46) en **Jesus, Minnaar van my siel** (nr. 51), uit **Life and Service** gekom.

4.7 Emmanuel Liedere – Hymns (1940)

Hierdie bundel is deur Broer J.J. Opperman⁵ saamgestel en skynbaar deur die 'Christen Gemeentes' uitgegee. Die bundel word beskryf as 'n versameling liedere vir *evangelistiese byeenkomste, konferensies, opskerpings van die geestelike lewe, dag- en Sondagskole, kinderdienste*, asook die *huislike kring* (Trooster Januarie-Maart 1937; Februarie-Maart 1940; Januarie 1942). Behalwe vir die 290 liedere wat goed bekend was en ook in **Sionsliedere** voorgekom het, is 9 Psalms en Gesange ook ingesluit, waaronder Ps. 98: **Sing nou die Heer 'n nuwe lied** (nr. 292) en Ps. 100: **Juig al wat leef** (nr. 297). Beide die teks- en begeleiersuitgawes was onmiddellik beskikbaar (Liedboek; Comforter September/October 1940: 10).

4.8 Evangelie-liedere / Gospel Hymns (1947)

Alhoewel daar vanaf die ontstaan van die AGS meestal van meer as een liedbundel tegelykertyd gebruik gemaak is, sou die **Evangelie-liedere** (uitgegee deur die Christelike Uitgewersmaatskappy in Johannesburg) die situasie verander, aangesien hierdie liedbundel besonder gunstig ontvang is en tot in 1977, met die verskyning van die **Deo Gloria**, die enigste liedbundel in gebruik was. Daar kan natuurlik rondom hierdie feit bespiegel word. Die moontlikheid bestaan dat die aanvanklike entoesiasme nou plek begin maak het vir 'n rustigheid en bestendigheid, terwyl 'n ander rede moontlik kan wees dat ook ander gebruike van die Ned. Geref. Kerk gedurende hierdie tydperk nagevolg is.

Die **Evangelie-liedere**, oftewel **Gospel Hymns**, is in die **Trooster** van Mei 1947 aangekondig as 'n nuwe tweetalige liedbundel van die AGS, met liedere geskik vir *gemeentelike sang, koor-* en selfs *solosang* (Trooster Mei 1947: 24). Gedurende Augustus is aangekondig dat die

⁵ Hy is in 1940 in die gelede van die AGS verwelkom, nadat hy voorheen aan die Volle Evangelie Kerk (as lid van die Uitvoerende Komitee) verbonde was (Comforter September / October 1940: 10).

“...Musiek uitgawe ...” van die boek op pad is van Engeland, en dat die gemeentes “... solank vir u pianis en vir die Koor ...” moet bestel (Trooster Augustus 1947: 20).

Hierdie liedbundel het 400 liederes bevat, waarvan 208 uit **Life and Service**, 147 (vir ‘n eerste maal in ‘n AGS bundel opgeneem) uit **Nuwe Sionsliedere**, asook 45 nuwe liederes (Kyk Bylae 1). Die liederes is ingedeel in rubrieke onder die opskrif: Klassifikasie van liederes: *Drieëenheid* (Vader, Seun en Heilige Gees afsonderlik), *droefheid en moeilikhede*, *evangeliese liederes*, *ewigheid en hemel*, *gelowiges en Christenwerkers*, *heiligmaking*, *kersliedere*, *kinderliedere*, *lof en aanbidding*, *sendingliedere*, *uitnodiging*, *versekering en wederkoms*, asook met ‘n enkele indeks volgens die eerste reëls aan die einde van die liedboek.

In ‘n artikel met die opskrif: **Weerklanke van die kampkonferensie te Maranatha Park** in 1952, word die sang uit bg. bundel soos volg beskryf: “Die gemeentelike sang was weereens besielend en ons geliefde ou Evangelieliedereboek het weer vir ons tye van genotvolle sang opgelewer” (Trooster Julie 1952: 21). Tereg reken Burger dat die AGS by verre die grootste gebruiker van hierdie bundel was (Burger 1987: 413).

Gedurende 1955 is daar in ‘n volgende uitgawe aan die wysiging van tekste aandag gegee (Trooster Mei 1955: 2), en in Oktober 1956 is aangekondig dat ‘n nuwe uitgawe van die **Evangelieliedere** beskikbaar is, asook dat die boek uitgebrei is deur die byvoeging van ‘n aantal Gereformeerde Gesange en Psalms, o.a. **Juig aarde! Juig!** (Ps. 100), **God het ek lief** (Ps. 116), **Prys die Heer** (Ps. 146), **Op berge en in dale** (geen aanduiding) en **O God, U goedheid nooit volprese** (ook geen aanduiding) (Trooster Oktober 1956: 23).

4.9. Deo Gloria (1977)

In die **Amptelike Nuusbrokkies** van Augustus 1970 word berig:

“Nuwe Liederebundel:

Daar is alreeds ver gevorder met die samestelling van die nuwe liederbundel. Spesiale voorbidding word gevra vir die seën van die Here op die persone en komitees wat met hierdie groot saak gemeed is. Die lied van die kerk is uiters belangrik!”

(Trooster Augustus 1970: 11).

‘n Artikel met meer inligting, nl. **Grepe oor ons nuwe Sangbundel**, verskyn in April 1972. In die eerste paragraaf lees ons dat daar met die samestelling van hierdie sangbundel gepoog is om “... ’n verbeterde en meer bruikbare bundel vir ons Kerk beskikbaar te stel” (Trooster April 1972: 8; April 1973: 22-23). Voordat die **Deo Gloria** egter verskyn het, is ‘n teksuitgawe: **Uitgesoekte Liedere en Koortjies**, waarin 51 Afrikaanse en 7 Engelse liedere, asook 19 Afrikaanse en 10 Engelse *koortjies* voorgekom het, uitgegee. Die gevolg hiervan was dat die lidmate solank aan die dikwels veranderde tekste blootgestel is.

Wanneer die **Deo Gloria** uiteindelik uitgegee word deur Evangelie Uitgewers in Braamfontein in 1977, word ‘n spesiale woord van dank aan die Publikasie Komitee van die AGS, met name soos Pastore D. Bakker, J.T. du Plessis, N.J.D. Geldenhuys en Chas P. du Plessis wat uitgesonder word, gerig vir die ywer en moeite wat hul aan die dag gelê het.

In die voorwoord word Dr. Teasdale Griffiths vir o.a. die verwerking en harmonisering van die bekende en geliefde wysies bedank. Daar word ook genoem dat sommige van die oorspronklike melodieë nie die gees en ritme van die teks reflekteer het nie, met die gevolg dat nuwe melodieë, o.a. deur Griffiths, gekomponeer moes word. ‘n Persoon wat nou met Dr. Griffiths saamgewerk het, is Myra Jean Merrington, wat volgens haar man, John Merrington, persoonlik by die verwerking van elke lied betrokke was (Onderhoud: 28 Julie 2001). Ander persone wat ‘n aandeel in die keuse en indeling van liedere, asook in die leiding en keuring t.o.v. musiekverwerkings gehad het, was o.a. R. Möller, I. Scott en E. Cronjé. R. Möller sou ook ‘n groot taak verrig deur nuwe vertalings, asook ander of verbeterde tekste daar te stel.

Dr. F.P. Möller, skrywer van die voorwoord en op daardie stadium die president van die AGS, noem o.a. dat daar gepoog is om die verskeidenheid van godsdienstige stemminge soos dit in die evangeliese, en veral die Pinksterkerke voorkom, in die bundel te vervat. Gevolglik vind ons *liedere wat die Vader, Seun en Heilige Gees aanbid en verheerlik, dank en loof; liedere wat troos en bemoedig, sowel as oproep tot bekering, toewyding en geestelike opwekking; liedere wat dui op belydenis van vertroue in God en ‘n blye vooruitsig stel op die wederkoms en ewige saamwees met Christus; asook liedere met die oog op kinders en jongmense*. Dat die bundel ook in die behoefte na materiaal vir koorsang wou voorsien, word duidelik uit die wenke t.o.v. variasie van die vierstemmige verwerkings vir kore.

Die liedere is gerubriseer onder 21 opskrifte, waaronder: *God die Vader, God die Seun, God die Heilige Gees, Lof-, Bekerings-, Uitnodigings-, Kinder-, Jeug-, en Koorliedere*. Daarby sluit die opskrif: *Geleentheidsliedere o.a. Kindertoewyding, Doop, Offerande, Oggend- en Aand-, Aanvangs- en Afsluitingsliedere, asook Kerkinwyding, Huwelik, Begrafnis, Gesins- en Geloftedag-liedere* in. Agterin die bundel vind ons opgawes van melodieë en versmate onderskeidelik, asook ‘n alfabetiese lys van liedere.

Soos reeds genoem, was sommige van die liedere wat in hierdie bundel opgeneem is, ou gunsteling wat reeds in die vroegste liedbundels wat deur die AGS gebruik is, voorgekom het. Van die 382 liedere wat in die **Deo Gloria** opgeneem is, was 98 reeds deel van **Life and Service**. Liedere wat vir ‘n eerste maal in **Nuwe Sionsliedere**, en daarna in beide **Evangelie-Liedere** en **Deo Gloria** voorgekom het, tel 36, terwyl 9 liedere vir ‘n eerste maal in **Evangelie-Liedere**, en daarna in **Deo Gloria** voorgekom het. Die feit dat die musiek t.o.v. die melodie, toonsoorte en harmoniserings soms verander en verbeter is, en daar ook aandag gegee is aan die teks, het die vasstel van statistiese gegewens soms bemoeilik. Daarby is verskillende verwerkings van sommige van die liedere, bv. **O Heer my God** met ‘n vierstemmige verwerking (nr. 10), asook ‘n vierstemmige koorverwerking met deskant bygevoeg (nr. 373), in die liedbundel opgeneem (Kyk Bylae 1).

Dat die **Deo Gloria** ‘n daadwerklike poging tot vernuwing was, word duidelik uit die feit dat nie minder nie as 212 liedere vir ‘n eerste maal in ‘n AGS liedbundel opgeneem is. Van die bundels waaruit lg. liedere oorgeneem is, is o.a.: **Scottish Psalter** (1615): **O God van Jakob** (nr. 2); **Stralsund Gesangbuch** (1655): **Loof, o my siel** (nr. 59); **Crown of Jesus Music** (1864): **Bou u hoop vas op Bybelsgrond** (nr. 114); **Geneefse Psalter** (1551): **Kom in eensaamheid en rus** (nr. 138) en **Laat Heer U seën op hul daal** – Old 100th (nr. 333); **Pfingst Jubel** (1925): **Jesus lei my na die bergtop** (nr. 189B) en **Altyd vrolik** (nr. 281); **Merrick and Tattersall’s Psalms** (geen datum): **O, die vrolike, o, die salige** (nr. 200A); **Gardiner’s Sacred Melodies** (1812): **Ootmoedig buig ek voor U neer** (nr. 214); **Lyra Davidica** (1708): **Jesus Christus, opgestaan** (nr. 226); **Musikalisch Handbuch, Hamburg** (1690): **Verhef jul, hemelpoorte** (nr. 235); **Tune Book for Sunday Schools** (1843): **Rondom die troon van God** (nr. 282) en **Kinders van Jerusalem** (nr. 289) en **Lancashire S.S. Songs** (1857): **Hoe goed is die God wat ons dien** (nr. 300). Ses van Dr. Griffiths se liedere sou ook onder die nuwe

musiek tel wat ingesluit is, en selfs ‘n sg. ‘Voortrekkerwysie’ vir Psalm 130: **Uit diepe, donker wanhoop** (nr. 148) sou ingesluit word.

Liedere wat in die vier grootste liedbundels van die AGS (**Life and Service, Nuwe Sionsliedere, Evangelie-liedere** en **Deo Gloria**) voorgekom het, tel altesaam 87, en sluit ou bekende en geliefde liedere soos **Sing ere tot God** (respektiewelik nrs. 3, 113, 113, 45), **O ons hoor die vreugdekreet** (nrs. 7, 6, 6, 261), **Staan op my siel en leef** (nrs. 29, 69, 60, 109A) en **Rots van eeu’ geklief vir my** (nrs. 150, 102, 104, 211) in. Byna ‘n kwart van die musiek wat in die **Deo Gloria** gepubliseer is, is m.a.w. reeds vanaf die ontstaan van die kerk tot ongeveer 1985, gereeld gesing (Kyk Bylae 1).

Aansluitend by die vorige paragraaf is dit insiggewend om te sien dat, alhoewel daar ooglopend gepoog is om ook musiek uit die Gereformeerde tradisie in die bundel te publiseer, musiek van die Tweede Evangeliese Ontwaking deur P.P. Bliss (10 liedere), C.H. Gabriel (7 liedere) en Ira D. Sankey (4 liedere), met ‘verbeterde’ harmoniserings, tog steeds deel van hierdie liedbundel uitmaak (Kyk Hoofstuk 5). Ons kan m.a.w. tot die gevolgtrekking kom dat hierdie musiek steeds tydens gemeentelike byeenkomste gesing is.

Daar is egter ook na musiek van kort na die Hervorming teruggegryp met dié van Pierre Davantès (1561 – 1652) se **‘k het Jesus lief** (nr. 22). Interessant genoeg is bekende melodieë van groter komponiste ook ingesluit, bv. Mendelssohn se **Betlehem** oftewel **Engelboodskappers verskyn** (nr. 201), asook die bekende **Ode an die Freude** van Beethoven, in hierdie geval die toonsetting van **Halleluja, lof aan Jesus** (nr. 42).

Alhoewel baie tyd en moeite aan hierdie liedboek gewy is, sou dit nooit werklik tot sy reg kom nie. Van die mees waarskynlike redes is moontlik dat van die begeleiers in sommige gemeentes steeds nie oor die nodige kennis beskik het om sonder meer die nuwe begeleidings baas te raak nie. Daarby kon sommige van die lidmate nie die nodigheid van enige verandering insien as die sg. ‘oue’ nog altyd goed genoeg was nie. Ter verdediging van diesulkes moet bygevoeg word dat baie van die musiek wat in die AGS gesing is, reeds vanuit die staanspoor deel van die kerk uitgemaak het, en deur die jare byna onveranderd gebly het. Alhoewel kundiges dus die musiek en die teks van bestaande liedere wou verbeter en aanpas, het dit nie noodwendig die goedkeuring van almal weggedra nie.

Nog voordat die boek gepubliseer is, het die samestellers deur sangfeeste te reël en kompetisies uit te skryf die liedboek probeer bekendstel (Trooster September 1974: 2). Johan Stemmet van Somerset-Wes-gemeente onthou ook hoe daar in Robertson 'n daadwerklike poging aangewend is om die musiek aan die gemeente te leer, sonder veel sukses (Onderhoud: 2 Oktober 2001).

Tot op datum het die AGS nog nie weer 'n nuwe liedbundel bekend gestel nie, aangesien die groot hoeveelheid nuwe musiek uit o.a. die VSA (**Hosanna! Music** – Integrity Music Inc.), Australië (**Hillsong Music** – Hillsong Church), die Verenigde Koninkryk en Kanada (**Vineyard Music** – Vineyards), en ook Suid-Afrika (**Praise Africa** – Rhema Bible Church en **Doxa Deo** AGS- gemeente) vanaf ongeveer 1990 die plek van 'n eie liedboek begin inneem het.

4.10 *Koortjie*-boeke (± 1920 – 1992)⁶

Alhoewel die sing van *koortjies* hoofsaaklik in die musiekbeoefening van sg. *Revival*- en Pinkstergroepe voorkom, meld A. Viljoen in haar verhandeling wat oor die kinder- en jeuglied handel, van 'n publikasie, 'Refreine vir Sondagskole' (uitgegee deur die South African National Sunday School Association in Port Elizabeth, sonder datum) wat ook deur die Ned. Geref. Kerk gebruik is. Van die 15 *koortjies* wat daarin voorkom wat ook vroeër deur die AGS gesing is, is o.a. nr. 1: **I would be like Jesus / 'k Wens te wees soos Jesus** (deur James Rowe en B.D. Ackley), nr. 6: **Into my heart / Kom in my hart** (deur Harry D. Clarke) en nr. 15: **Saviour like a Shepherd / Heiland soos 'n Herder** (deur Dorothy A Thrupp en W.A. Bradbury). Sy noem interessantheidshalwe dat hierdie publikasie ook in Xhosa, Zoeloe, Sesotho, asook in solfamusiek beskikbaar was (Viljoen 1987: 112-114).

Aangesien *koortjies* gewoonlik op gehoor gespeel is, is slegs die woorde gewoonlik in boekvorm uitgegee. Gemeentes het gewoonlik van tyd tot hul eie boeke uitgegee, bv. **Koortjebundel – Primrose Gemeente**, alhoewel die inhoud van die onderskeie boeke tot 'n groot mate ooreengestem het.

⁶ Vir hierdie studie is hoofsaaklik van *koortjie*-boeke uit die argief van die AGS in Lyndhurst Johannesburg, asook boeke in eie besit, gebruik gemaak.

Ongelukkig is publikasiedatums selde, indien ooit verskaf, met die gevolg dat ‘n chronologiese volgorde moeilik vasgestel kan word. Wat wel gewoonlik in die boekies voorkom, is die toonsoort wat bo-aan elke *koortjie* gegee word, bv. **Almal sê Hy is wonderbaar** – A mol. Bekende *koortjies* wat in die **Primrose** boek voorgekom het, sluit in: **As my beker van blydschap oorloop** – Ab (nr. 4); **Die Heiland leef nog, halleluja** - Bb (nr. 11); **Dis geen geheim nie, wat God kan doen** - C (nr. 22); **Turn Your eyes upon Jesus** - F (nr. 145), **What a mighty God we serve** – F (nr. 183) en **It is joy unspeakable** – Ab (nr. 195).

In ‘n boek met die naam **Pinkster Koortjies**, word die Afrikaanse en Engelse *koortjies* saam volgens toonsoort gerangskik, bv. nommers 1 tot 23 in “Key C”, 24 tot 30 in “Key B flat (or C)”, 31 tot 40 in “Key E flat (or D)” en 41 tot 49 in “Key A flat (or G)”. Die feit dat ander vroeëre boeke ook t.o.v. toonsoort gerangskik word, laat ons van die veronderstelling uitgaan dat dit algemene gebruik was, o.a. ook in twee boekies met onderskeidelik 463 *koortjies*, saamgestel vir Parow gemeente deur A.S. Botes, en 255 *koortjies*, bekend as **Pinkstervuur – koortjies / Pentecostal Choruses** van Maitland – Brooklyn gemeente, en wel volgens toonsoorte G, C, F en D Majeur.

In **Hartliedjies vir Almal** (geen datum) word al die *koortjies* in Afrikaans aangegee, alhoewel die **Evangelie-liedere** en **Elim** (‘n boek met *koortjies* uitgegee deur Victory Press in London) nommers ook aangedui word, met die gevolg dat dit ook in Engels gesing kan word. Voorbeelde hiervan is:

nr. 5: **Dankie Heer, vir redding volbrag** (4 mol, Ab) – Elim 519: **Thank You, Lord, for saving my Soul!** – Mr. & Mrs. Seth Sykes,

en nr. 6: **Daar is krag** (4 mol, Ab) – E.L. 102: **There is power** – L.E. Jones.

Hierdie boek het altesaam 372 *koortjies* bevat.

‘n *Koortjie*-boek wat nie in die argief opgespoor kon word nie, is **ONS EIE HARTLIEDJIEBUNDEL** wat in 1961 verskyn het met 210 Afrikaanse en 140 Engelse *koortjies* (Trooster September 1961: 16).

Nog ‘n bundel, **KOM ONS SING DIE WOORD**, is in 1975 gepubliseer, het 40 sg. Skrif-*koortjies* bevat, en is saamgestel en verwerk deur Enine Niemand (Trooster April 1976: 16). In die voorwoord, geskryf deur Dr. Louw Alberts, word die volgende aanname gemaak: “Juis

omdat dit die Skrif is behoort hierdie sangbundel aan almal in die Kerk van Christus en deur dit te sing, naas die reeds erkende gewyde lied, sal ons die Koning van die Kerk vereer ... en ... andere na Hom [toe] lei” (Kom ons sing die Woord 1975: voorwoord). Alhoewel ander komponiste ook deel aan hierdie bundel gehad het, is die oorgrote meerderheid van musiek deur die samesteller, E. Niemand, gekomponeer. *Koortjies* uit hierdie bundel wat gereeld gesing is, is nrs. 1: **Sing tot eer van die Here** (Jes. 42: 10), 11: **Maar die wat op die Here wag** (Jes. 40: 31), 17: **Here, U sal ek loof** (Jes. 25: 1) en 33: **Ek is tot alles in staat** (Fil. 4: 13) van Enine Niemand, en nr. 7: **Net goedheid en guns** (Ps. 23: 6) – John W. Peterson en nr. 14: **Die Here is my Herder** (Ps. 23: 1-2) – onbekend. In twee gevalle word die komponis nie aangedui nie, maar bloot net dat die vertaling deur René Möller behartig is: nrs. 2: die bekende **Loof die Heer, o my siel** (Ps. 103: 1) en 30: **Nie deur krag of deur geweld** (Sag. 4:6).

Die musiek van hierdie bundel se melodieë bestaan oor die algemeen uit vier 4-maat frases in twee- of drieledige vorm, met die tekste sillabies in ‘n majeur toonaard getoonset. Die feit dat die teks dikwels herhaal word, met melodiese materiaal wat slegs effens verskil, of sekwensteel behandel word, help memorisering aan. Wat die harmonisering aanbetref word van primêre sowel as sekondêre akkoorde en vierklanke gebruik gemaak, terwyl die harmoniese ritme relatief stadig is met een of soms twee akkoordveranderings per maat. Daarby vind ons t.o.v. die notering slegs die basstem in die F-sleutel en die ander 3 stemme in die G-sleutel.

Alhoewel die Engelse eweknie van bg. bundel, **Let’s sing scripture**, nie (sover vasgestel kon word) amptelik aangekondig is nie, kom heelwat bekende en geliefde *koortjies* wat dikwels gesing is, tog daarin voor. Van die altesaam 50 *koortjies* in die bundel, word 31 as “Source unknown” aangedui, 11 aan ander komponiste en 4 aan E. Niemand toegeskryf, met die origes bloot geen aanduiding nie. Van die musiek wat dikwels en vir ‘n redelike tydperk tussen ongeveer 1980 en 1994 gesing is, is o.a.: nrs. 7: **Thy loving kindness** (Ps. 63: 64), 11: **Thou art worthy** (Rev. 4: 11), 13: **All over the world** (Hab. 2: 14, Is. 11: 9), 19: **This is the day** (Ps. 118: 24), 20: **Rejoice in the Lord always** (Phil. 4: 4), 28: **Silver and gold have I none** (Acts 3: 6), 36: **He is Lord** (Phil. 2: 10, 11) en 40: **This is my commandment** (John 15: 12).

Die musiek van bg. is, alhoewel uiteenlopend in karakter, tog redelik eenvormig t.o.v. veral die verwerkings, aangesien die aanduiding by 45 van die 50 *koortjies* is dat dit in 1975 deur S.A.Y.F.C. verwerk is. Selfs wat die orige 5 aanbetref, waarvan ons lees dat onderskeidelik

Lexicon Music (1972), Singspiration Music (1961), YWAM (1972), R. Kelligan, Lima N.Y. (geen datum) en Maranatha! Music (1972) goedgegunstiglik toestemming verleen het tot die publikasie van hul musiek in hierdie bundel, is 3 ook deur S.A.Y.F.C. verwerk.

Die laaste drie *koortjie*-boeke wat in onderskeidelik 1990, 1991 en 1992 gepubliseer is, het bekend gestaan as: **Pinkster Koortjiesangbundels** (volume 1 & 3) en **Pentecostal Songbook** (volume 2) (Pinksterboodskapper Junie 1990: 27; November 1991: 31; Oktober 1992: 14). Die bundels bevat bladmusiek (melodielyn en akkoorde) van tradisionele en moderne *koortjies* en is saamgestel deur Riaan Eloff en uitgegee deur MUSIC International. Musiek van o.a. **Hosanna! Music: Blessing, Glory and Honor** van Clyde Holt, **Celebrate Jesus** van Gary Oliver en **Majesty** van Jack Hayford, sowel as nuutgekomponeerde Afrikaanse musiek, bv. **Lofsang** van Arno Heunis, maak o.a. deel uit van hierdie bundels (Telefoongesprek met Pastoor Arno Heunis op 16 Julie 2001).

Algemene kenmerke van musiek uit hierdie 3 *koortjie*-boeke is o.a. twee-en drieledige melodieë wat uit reëlmatige frases saamgestel is, en oor die algemeen ritmies gesinkopeerd is. Herhalende motiewe wat daarin voorkom herinner aan die improvisasie-tegniek, en t.o.v. die harmonisering wys die gebruik van vierklanke of sewende akkoorde, asook die gemaklike omgang met harmoniese prosedures, op invloede vanuit 'n 'Jazz'-agtergrond.

Nog 'n gebruik rondom *koortjies* wat genoem behoort te word, is dat daar soms tydens tentdiensveldtogte en met besoeke van oorsese predikers spesiale *koortjie*-boeke (soms ook met 'n paar liedere daarby) gedruk is, heel moontlik om besoekers tegemoet te kom. Voorbeelde hiervan is 'n **Rassie Erasmus Evangelie Groep Herlewingskoortjies / Revival Choruses** met 64 Afrikaanse en 68 Engelse *koortjies*,⁷ en 'n **Oral Roberts Crusade Songbook** (waarskynlik in 1956 gedruk in Johannesburg) met 50 Afrikaanse en Engelse liedere sowel as *koortjies* daarin opgeneem. Selfs later, in 1986, word spesiale sangblaadjies gedruk ten tye van Evangelisasieveldtogte in Walvisbaai, asook in Port Elizabeth, met Pastoor Nico Botha as sangleier (Pinksterboodskapper Augustus 1986: 7; April 1986: 10, 12).

Vanaf ongeveer 1980 is *koortjie*-blaadjies egter ook gedurende die jaarlikse Kampkonferensies uitgegee, sodat nuwe musiek daardeur, saam met kassette (**Maranatapark – konferensie**

⁷ Selfs foto's van die prediker (Rassie Erasmus) en sangleier (Hansie Henning) kom daarin voor (Rassie Erasmus Evangeliegroep Herlewingskoortjies: 1, 2).

sangbande, asook **Lofsang 1, 2 en 3**) bekend gestel kon word. Van die nuuter *koortjies* wat op soortgelyke blaadjies verskyn, is o.a. **Soos ‘n hert smag na waterstrome, Loof die Heer, buig voor Sy Heiligheid, Bless the Lord, oh my soul en I just want to praise You**. Ongelukkig word geen publikasiedatums en skrywers of komponiste aangedui nie. Die enigste blaadjie wat ‘n datum bevat, is die lied- en *koortjie*-blaadjie wat uitgegee is tydens die ‘Eenwording’ van die verskillende onderafdelings van die AGS in April 1996 te Centurion Park, met liedere en *koortjies* in Afrikaans en Engels, asook in verskeie swart tale.

Musiek van hierdie *koortjies* is ook gewoonlik sillabiese toonsettings in twee- of drieledige vorm, alhoewel sinkopasie nie algemeen voorkom nie. Wat harmonisering aanbetref, word hoofsaaklik van primêre akkoorde, maar tog tot ‘n mate ook van sekondêre akkoorde en tussendominante gebruik gemaak. Hierdie musiek stem tot ‘n groot mate ooreen met dié uit die **Pinkster Koortjiesangbundels** (volume 1 & 3) en **Pentecostal Songbook** (volume 2).

Daar is reeds in Hoofstuk 1 van sg. selgroepe, omgegroepe of huiskerke melding gemaak. A.g.v. die feit dat aparate soos bv. truprojektors nie geredelik beskikbaar was by huise nie, het sommige gemeentes lied- en *koortjie*-boeke saamgestel spesifiek met die oog op samesang in die onderskeie groepe. Musiek wat gemaklik sou sing, redelik bekend was aan almal, asook aan die begeleier / s, het voorkeur geniet. ‘n Voorbeeld van so ‘n boekie, die **Môrester Huiskerk Koortjieboekie** het 165 *koortjies* bevat, waaronder: **Change my heart, oh! Lord** in C majeur – nr. 6 (afkomstig van **Hosanna! Integrity**), **Die Here is my Herder** in F, Gb, G of Ab majeur – nr. 9 (uit Enine Niemand se **Kom ons sing die Woord**), **Kom o Skepper Gees** in C majeur - nr. 79 (van Ioannis Dekas), asook ou gunsteling soos **Jesus is die sterk Verlosser** in Bb majeur – nr. 72.

Vanaf ongeveer 1995 word *koortjies* egter oor die algemeen minder gesing, veral in gemeentes waar die reeds genoemde liedere uit veral die VSA en Australië toenemend gesing word.

4.11 Hosanna! Music (1987)

Hierdie maatskappy het aanvanklik bekend geraak d.m.v. die **Praise and Worship** opnames, sowel as die **Praise and Worship Songbooks** waarin gemiddeld 6 tot 7 opnames se bladmusiek in een boek gepubliseer is. Die feit dat die bladmusiek in liedboeke (byeen gebring

deur o.a. Dan Burgess) beskikbaar was, het veroorsaak dat veral die Jeug toenemend op Jeugkampe en tydens Jeugbyeenkomste daaraan blootgestel is deur sangleiers soos Jannie (oftewel Ioannes) Dekas (Onderhoud Ilze Nel: 4 Oktober 2001). Van hierdie musiek is selfs in *koortjie*-boeke (**Pinkster Koortjiesangbundels** (volume 1 & 3) en **Pentecostal Songbook** (volume 2)) van die AGS opgeneem. Dat dit die ideaal van direkteure Michael Coleman en Ed Lindquest was dat die musiek wêreldwyd gebruik sou word, word duidelik uit die voorwoord van ‘Songbook 3’: “We have endeavored through **Praise and Worship Songbook 3**, and its two predecessors, to provide you with music that will serve to usher you and your fellow worshipers into the very presence of Almighty God. We believe that this songbook will encourage a new level of congregational participation and will enhance choir presentations, home Bible studies, family devotions, and personal worship times” (‘Songbook 3’ 1987: voorwoord).

Die musiek is vierstemmig verwerk, sodat dit moontlik is vir die voorsangergroep of koor om meerstemmig te sing, asook om begeleiding op klawerbordinstrumente te vergemaklik. Daarby is akkoordsimbole ook bygevoeg t.w.v. die musikante, o.m. vir begeleiding op die kitaar. Die simbool F/G word verduidelik as ‘n F majeur akkoord op die kitaar of klavier, met die G as basnoot in die laer register instrumente, bv. die baskitaar, voetnote van die orrel, of die basnote op die klavier. Aspekte wat die sangleier in sy beplanning tot hulp kan wees, bv. die verskillende indekse, asook voorstelle onderaan elke lied t.o.v. opvolgiedere, word ook in die voorwoord verduidelik.

Don Moen, wat aan die Oral Roberts Universiteit in Tulsa, Oklahoma gestudeer het, het by Integrity Incorporated betrokke geraak toe Michael Coleman hom genader het om as sangleier op die sewende **Hosanna! Music Live Praise and Worship Recording – Give Thanks**, op te tree. Kort daarna is hy aangestel as Skeppende Direkteur (Creative Director), met die gevolg dat hy as Uitvoerende Direkteur van menige Integrity vrystelling optree en baie nou met mede liedsrywers en sangleiers saamwerk. Don Moen het ook reeds ‘n hele aantal eie CD’s (waarvan die bladmusiek ook gepubliseer word) saam met **Hosanna! Music** vrygestel, waaronder: **Worship with Don Moen; God with Us** (1994 – ontvang ‘n Dove-toekenning); **God is good; Trust in the Lord** (1994); **Rivers of Joy** (1995) en **I will Sing** (2000). Van die musiek wat deel van lg. opnames uitmaak, o.a. **Jesus we enthrone You** (Paul Kyle) en **Shout to the Lord** (Darlene Zschech) van **Rivers of Joy; As we worship You** (Tommy Walker) en **I**

will sing (Don Moen) van **I will Sing**, kan met groot vrug tydens gemeentelike samesang gebruik word.

‘n Kunstenaar wat deur Don Moen genader is i.v.m. die maak van opnames vir **Integrity Music**, is Ron Kenoly. Hierdie versoek het ‘n aantal opnames tot gevolg gehad wat besonder goed deur Christene ontvang is. Aangesien Kenoly ‘n sangleier by die **Jubilee Christian Centre** in San Jose, Kalifornië is, en hy van die musiek wat hulle in die gemeente sing self komponeer, bevat sy opnames gewoonlik ook musiek wat met sukses tydens gemeentelike samesang gebruik kan word. Van hierdie musiek word gevind in: **Jesus is Alive** (1992): **Jesus is alive** (Ron Kenoly); **Lift Him up** (1993 – ontvang ‘n Angel- toekenning) en **Sing Out** (1995): **Praise from every nation** (Geron Davis) en **I will come and bow down** (Martin J. Nystrom). Ander opnames sluit in: **Welcome Home** (1996 – ontvang in 1997 ‘n Dove-toekenning); **Majesty** (1998) en **We Offer Praises** (1999).

4.12 Hillsong Music (± 1995)

Die groep uit Australië wat as **Hillsong** bekend staan, is die musiekleiers van ‘n redelike groot gemeente, met ‘n gevolglike groot orkes met hout- en koperblasers, slagwerk en dromme, klawerbordinstrumente, kitare, asook twee groot kore. Hul Musiekpastoor (Worship Pastor), Darlene Zschech, word allerweë as ‘n kenner op die gebied van lofprysing en aanbidding beskou, met die gevolg dat sy wêreldwyd lesings aanbied en ook in 1998 in Suid-Afrika by die **Rhema Bible Church** besoek afgelê het. Verskeie lede van hierdie groep skryf die musiek wat tydens gemeentelike byeenkomste gesing, en byna jaarliks m.b.v. ‘n CD- en video-opname vrygestel, asook in ‘n liedboek gepubliseer word. Van hulle opnames, asook van die musiek wat in AGS gemeentes gesing word, sluit in: **All Things are Possible** (1997): **All Things are Possible** (Darlene Zschech) en **In Your Hands** (Reuben Morgan); **Touching Heaven Changing Earth** (1998): **You are Holy** (Reuben Morgan) en **The Potter’s Hand** (Darlene Zschech); **By Your Side** (1999): **Great in Power** (Russell Fragar) en **Eagle’s Wings** (Reuben Morgan); **For This Cause** (2000): **Faith** (Reuben Morgan) en **For This Cause** (Joel Houston); **You are My World** (2001); asook **Simply Worship 1, 2 en 3**, en **Overwhelmed**, met o.a. aanbiddingsliedere uit bg. opnames.

Algemene kenmerke van hul musiek sluit o.a. in: melodieë wat hoofsaaklik trapsgewys en dikwels met gesinkopeerde ritme beweeg en geharmoniseer word met primêre en sekondêre akkoorde, sowel as vierklanke, wat soms vorm wanneer akkoorde sg. ‘oor’ ander basnote gespeel word. ‘n Interessante kenmerk wat veral t.o.v. **Hillsong** se musiek waargeneem word, is dat ‘n basiese akkoordopeenvolging en baslyn wat die inleiding uitmaak, ook in die res van die lied dikwels as basis vir die melodie gebruik word.

Elke liedboek wat gepubliseer word, bevat ‘n voorwoord deur die Pastoorspaar, waaruit duidelik blyk dat lofprijsing en aanbidding in hierdie gemeente ‘n belangrike rol speel. In die voorwoord van **Touching Heaven Changing Earth** word die volgende begeerte uitgespreek: “Our prayer is that this live worship recording will focus you on the God of heaven and inspire you in serving His purposes here on earth.” Inligting in die boek rondom die musiek, is nl. dat Russell Fragar (as Musiekpastoor) en Craig Gower telkens die musiekverwerkings behartig.

4.13 Vineyard Music (±1995)

Gary Best noem dat aanbiddingsleiers soos John Wimber, Carl Tuttle en Eddie Espinosa hul onderskeie **Vineyard**-gemeentes aanvanklik in aanbidding gelei het met eenvoudige en naïewe liedere, geskep uit “... hearts hungry for God ...”. Hy noem ook dat ‘n belangrike voorvereiste van musiek deur **Vineyard**-komponiste is dat dit nie bloot die siel moet raak deur emosionaliteit nie, maar dat dit ‘n veranderde lewe tot gevolg behoort te hê. Voorbeelde van sulke liedere is o.a.: **Change my heart, oh God** deur Eddie Espinosa (1982) en ‘n meer onlangse **Breathe** deur Marie Barnett (1995). Gary Best kom ten slotte tot die gevolgtrekking dat hierdie komponiste se musiek die volgende beskrywing regverdig: “... to sing a song that’s music to God’s ears first of all, and most of all”. Aangesien die begeerte om hierdie musiek op te neem spoedig ontstaan het, het eers **Mercy Records**, en later die **Vineyard Music Group** tot stand gekom.

Alhoewel die musiek van hierdie kerkgroep moontlik tot ‘n mindere mate as **Hillsong** gebruik word, speel dit tog ‘n belangrike rol in die *lofprijsing en aanbidding* van menige gemeente. Oor die algemeen is die musiek van **Vineyard** struktureel minder gekompliseerd as dié van **Hosanna! Music** en **Hillsong Music**. Alhoewel die melodieë steeds gesinkopeerd is, word daar tot ‘n groter mate van herhaalde frases, waarin die teks slegs weinig indien enigsens

verander, gebruik gemaak. Ook t.o.v. die harmonisering van melodieë wat meestal trapsgewys oor 'n kleiner omvang beweeg, vind ons hoofsaaklik die gebruik van primêre, met somtyds sekondêre en tot 'n mindere mate 7de akkoorde.

4.14 Doxa Deo (1996)

Nog 'n Suid-Afrikaanse groep wat o.a. musiek vir lofprijsing en aanbidding in hulle gemeente skryf, is die drie Musiekpastore van hierdie bekende AGS-gemeente in Pretoria. Rick Moser, Ioannis Dekas en Jean Symons se musiek word saam met dié van ander d.m.v. die opnames: **Aanbiddingsbelewenis** en **Al die Lof** (1999) vrygestel. **Bring Hom hulde** en **Al die Lof** van Rick Moser is o.a. in die liedboek: **Al die Lof** gepubliseer. Ioannis Dekas is self bekend vir 'n aantal eie skeppings, o.a. **Kom o Skepper Gees** (Lucerna September 1999: 28), terwyl Jeanne Symons ook musiek skryf wat tydens *lofprijsing en aanbidding* gebruik kan word, o.a. **Magtig is die Heer** en **U is heilig, o Heer**.

Algemene kenmerke van hierdie musiek sluit melodieë in wat hoofsaaklik trapsgewys beweeg, en oor die algemeen gemaklik deur die gemeente aangeleer en gesing word tydens *lofprijsing* en *aanbidding*. Akkoordwisselings vind gemiddeld 1 / 2 maal per maat plaas. T.o.v. akkoordgebruik, word vryelik van vierklanke en sg. 'sus'(tained)-akkoorde (m.a.w. terughoudings), primêre en sekondêre akkoorde gebruik gemaak. Dikwels word die majeur drieklank op die verlaagde 7de trap van 'n toonaard gebruik, met die gevolg dat die musiek 'n miksolidiese klank verkry. Alhoewel sekere praktyke dus aan die musiek van **Hosanna! Music** en **Hillsong** herinner, beskik hierdie musiek tog oor 'n eiesoortige klankkarakter.

Uit bg. opsomming kan ons duidelik agterkom hoe belangrik die AGS gemeentelike samesang geag het, asook hoeveel aandag aan die samestelling van veral nuwe liedboeke gegee is. Aanvanklik vind ons 'n redelike mate van beheer vanuit Hoofkantoor t.o.v. die musiek wat gesing is, aangesien daar gereeld in die **Trooster / Comforter**, en later ook die **Pinksterboodskapper**, artikels verskyn aangaande die vordering of beskikbaarheid van liedbundels. Daarby het die samesang tydens die jaarlikse Kampkonferensie verseker dat nuwe neigings en tendense daarna landwyd versprei het. Op soortgelyke wyse sou die feit dat Kampkonferensies nie meer kon plaasvind nie, tot gevolg hê dat elke gemeente sy eie karakter t.o.v. *lofprijsing en aanbidding* begin vorm deur van musiek gebruik te maak wat by die deursnee gemeentelid aanklank vind. Lg., sowel as die feit dat daar so 'n groot hoeveelheid

bruikbare musiek beskikbaar is, het tot gevolg dat daar nie tans 'n behoefte aan 'n algemene liedboek gevoel word nie.

Hoofstuk 5

Musiek van die AGS

5.1 Inleiding tot ontledings

Vanaf die begin van die twintigste eeu word die beginsel van ekumenisme of eenheid toenemend onder die Christelike kerke waargeneem. Lg. sou ook weerspieël word in die gebruik om liedere van verskeie kerkgenootskappe in een liedbundel te versamel. Reynolds sê tereg: “Strict denominational lines have given way to a merging of many traditions, as hymnal committees have drawn on the resources of a common heritage for congregational singing. A common core of hymnody has emerged as each new publication has borrowed freely from previous hymnals of other faiths” (Reynolds 1978: 105).

Ook die AGS sou aanvanklik in 1908 van ‘geleende’ liedbundels gebruik maak, en vanaf 1929 self liedbundels saamstel, wat musiek van o.a. die Eerste en Tweede Evangeliese Ontwakings bevat het. Soos reeds in Hoofstuk 4 aangedui, sou 87 liedere van **Hymns for Life and Service** (1902) ook in die eerste AGS-liedboek: **Rays of Gospel Light in Song / Ligstrale van Evangelieliedere** (1929), tot die laaste bundel van dié aard in 1977, **Deo Gloria**, voorkom. Dit is dus sinvol om oor hierdie musiek te besin en te probeer vasstel waarom spesifieke liedere keer op keer weer deel van liedbundels uitgemaak het. Tegnieese aspekte waaraan aandag gegee sal word, is o.a. die vorm en harmonisering van die melodie, die teks, asook die verhouding tussen teks en musiek.

Dit is egter interessant om daarop te let dat die sg. *revival*-lied en die sg. Gereformeerde lied van mekaar verskil t.o.v. sekere kenmerkende eienskappe. In ‘n neutredop het lg. tot ‘n groot mate aan sy oorsprong en aanvanklike oortuigings getrou probeer bly, terwyl die *revival*-lied, waarskynlik in ‘n poging om meer gebruikersvriendelik te wees, homself telkens laat beïnvloed het deur neigings en tendense rondom sekulêre musiek uit verskeie periodes.

In ‘n poging om die vorige paragraaf verder toe te lig, moet genoem word dat Calvyn en sy volgelingen byna net van Psalmtekste gebruik gemaak het. Alhoewel daar binne die toonsettings van hierdie Psalms sekerlik invloede van volksmelodieë uit die betrokke tydperk waargeneem sou kon word, was dit ook vir Calvyn belangrik dat die teks en melodie by

mekaar sou aanpas, en dat sang eenstemmig en onbegeleid sou wees t.w.v. ‘n eie *kerklike styl* (Strydom 1994: 78-80, 83). Luther het egter openlik van o.a. volks- en ander bekende wysies, oftewel kontrafakture, gebruik gemaak om sy gemeente aan die sing te kry (Routley 1967: 24). Op soortgelyke wyse sou ook die Wesleys populêre musiek aanpas om in die erediens te gebruik (Sammelink 1993: 38), sodat Routley verklaar: “Their music was ... unashamedly secular” (Routley 1967: 34), terwyl die negentiende-eeuse ‘gospel’-liedere wat in Amerika ontstaan het tydens die *Revival*-tydperk, op hul beurt musikaal aangesluit het by die “...populêre ballade- en salonmusiek wat in daardie tyd volop was op die Amerikaanse markte...” (Strydom 1994: 120). Selfs, en moontlik veral ook t.o.v. twintigste eeuse kerkmusiek, wys Strydom op die invloed wat die sg. *massasmaak*-musiek tydens veral die tweede helfte van die eeu op die kerklied gehad het (Strydom 1994: 121).

Aangesien die kerkmusiek in gebruik tydens die verskillende Ontwakings deur sekulêre musiek uit die betrokke tydperke beïnvloed is, spreek dit vanself dat daar verskille t.o.v. sommige van die kenmerkende eienskappe waargeneem behoort te word. Reynolds reken bv. dat *hymns* met didaktiese en gebruikswaarde, eie aan die Eerste Evangeliese Ontwaking, tydens die Tweede Evangeliese Ontwaking plek moes maak vir *hymns* waarin die gevoelens van die verbruiker voorop gestel is. Lg. het op sy beurt tot ‘n groter aanvraag na *hymn* melodieë in die Romantiese idioom, met sg. “... harmonic enrichment ...”, as na die musiek in die klassieke styl van die vorige periode gelei (Reynolds 1978: 57, 58). Van Groningen reken tereg: “Romanticism touched every part of church music ...” (Van Groningen 1979: 6). Waar die ou *hymn* melodie, met ‘n harmonie op elke maatslag, met die “... stride and strength of a giant ...” beweeg het, het die stadiger harmoniese ritme van veral die *Revival hymns* van die Tweede Ontwaking, ‘n sg. verskraalde effek tot gevolg gehad (Reynolds 1978: 97). Lg. stelling word duideliker wanneer ons bv. die homoritmiese harmonie van Watts en Miller se **When I survey the wondrous cross**, met dié van P.P. Bliss se **Sing them over again to me**, met akkoordwisseling slegs een maal per maat, vergelyk.

In die praktyk het “... harmonic enrichment ...” dikwels op ‘n groter gebruik van sekondêre drielanke en tussendominante, chromatiese wisselnote, asook terughoudings gedui. Op sy beurt het die terughoudings vierklanke met 7des en 9des, asook ‘sug’-motiewe in die melodie, tot gevolg gehad. Voorbeelde van lg. vind ons in **Evangelie-Liedere** nrs. 186: **Veilig in Jesus’ arms**, 205: **Soet vrede, gawe van God**, en 214: **Ek skuil net by U**.

Ook die tekste van hierdie liedere, eenvoudig en gewoonlik meer persoonlik van aard, met herhaling in veral die refreingedeeltes, het met bg. verband gehou. Hierteenoor staan die teks van die Gereformeerde lied wat, veral in die geval van die Psalms, nou aansluit by die Bybelse bronne en soms talle strofes bevat wat uit 'n boek gesing word in 'n meer formele opset. Gevolglik bestaan daar min of geen rede vir 'n eenvoudige teks wat maklik gememoriseer kon word.

Strydom sien die meer intieme en verpersoonlikte tekste as die gevolg van 'n persoonlike godsdienstige besluit, 'n beginsel wat deur onder meer die Duitse Piëtiste, die wettiese, spiritualistiese Puritaniste in Brittanje, sowel as die Amerikaanse *Revivaliste* voorgestaan is (Strydom 1994: 96-97; Douglas 1949: 233). Ook die humanistiese lewensbeskouing wat toenemend begin veld wen het vanaf die 16e eeu en die waarde van die individu vooropgestel het, sou hierin 'n rol speel (Strydom 1994: 49-50). Wanneer die teks van 'n lied soos **Ein' feste Burg**, waarin dit hoofsaaklik om die almag van God gaan, vergelyk sou word met **Sing them over again to me**, waarin die gevoelens van die mens ook 'n belangrike rol speel, word bg. stelling duideliker.

Wat die vormaspek betref, vind ons dat die oorgrote meerderheid van liedere in 'n strofiese twee- of drieledige vorm, met of sonder refrein, gekomponeer is. Uitsonderings op die reël word egter soms tydens veral die Charismatiese Herlewing gevind wanneer Skrifgedeeltes, t.w.v. die uitbeelding van die teks, soms eenledig of 'deurgekomponeer' is.

Voordat die musiek uit verskillende periodes egter van naderby beskou word, is dit belangrik om t.o.v. die onderskeie AGS-bundels eers op die volgende te let. Alhoewel oorwegend dieselfde liedere keer op keer byna onveranderd deel van die vroeëre liedbundels uitgemaak het, sou hierdie toedrag van sake verander in die oorgang van die **Evangelie-liedere** na die **Deo Gloria**. Die rede was nl. hoofsaaklik, soos reeds in Hoofstuk 1 verduidelik, 'n poging om die gehalte van die AGS-lied te 'verbeter', asook nader aan dié van die Gereformeerde tradisie te laat beweeg.

In die Voorwoord van die **Deo Gloria** is Dr. Teasdale Griffiths as verantwoordelik vir die verwerking en herharmonisering van die liedere aangewys, terwyl Myra Jean Merrington by die uitkies, indeling en ook die leiding en keuring van die verwerkings betrokke was. In 'n **Evangelie-liedere** wat ek van John Merrington as geskenk ontvang het, word dit duidelik uit

aantekeninge wat sy vrou by elke lied gemaak het, dat Me. Merrington e.a. se hoofdoel voor oë die verbetering van hoofsaaklik die teks en harmoniserings van bestaande liedere was. Dat daar keer op keer aan haar voorstelle voldoen is, toon dat haar bevindings en onderskeidingsvermoë na waarde geag is.

5.2 Musiek van die Hervorming (1517)

Soos reeds aangetoon het Luther en sy mede-Hervormers gepoog om die gemeente m.b.v. 'n verstaanbare kerklied (t.o.v. die musiek sowel as die teks) by die erediensgebeure betrokke te kry. In hul soeke na melodieë wat nie moeilik op die ore van die gemeente sou val nie, het Luther ook van liturgiese melodieë uit die eeue voor die Hervorming (waaronder ook Gregoriaanse melodieë), van bestaande sekulêre- en volksmelodieë (sg. kontrafakture), asook van totaal nuwe melodieë gebruik gemaak (Strydom 1994: 62; Routley 1967: 24, 45). Reynolds verduidelik op sy beurt dat nuwe melodieë soms by bestaande tekste, asook andersom, gevoeg is in die soeke na musiek vir gemeentelike samesang (Reynolds 1978: 14).

'n Bekende lied waarvan die komposisie aan Luther toegeskryf is, nl. **Ein' feste Burg**, sou deur die jare in verskeie liedbundels opgeneem word, o.a. ook die Ned. Geref. Kerk se **Psalm- en Gesangeboek** van 1937 as Ges. 152: '**n Vaste Burg** en as die melodie van Ps. 46: **God is 'n Toevlug in die nood**. Hierdie lied sou op soortgelyke wyse as '**n Vaste Burg** (nr. 117) en as Ps. 46: **God is 'n Toevlug in die nood** (nr. 164) ook in 'n AGS bundel opgeneem word, alhoewel eers as een van vele liedere uit die Gereformeerde liedereskat, in die **Deo Gloria** van 1977.

Die feit dat hierdie lied nie vroeër reeds deel van die AGS se repertorium uitgemaak het nie, kan moontlik toegeskryf word aan die feit dat meer gevoelsmatige liedere aanvanklik, gedurende die ontstaansjare, voorkeur geniet het. Nadat die AGS egter vanaf die vyftigerjare toenemend met die Gereformeerde kerke 'gekonformeer' het, is dit nie vreemd dat die eerste liedbundel wat daarna saamgestel sou word, ook musiek uit die Gereformeerde tradisie sou bevat nie. Daarby moet onthou word dat René Möller, wat 'n groot aandeel in die samestelling van die liedbundel gehad het, aanvanklik uit 'n Gereformeerde agtergrond gekom het.

Die karakter van hierdie statige tweeledige melodie (aabb₁), in 'n maklik singbare 4-slagmaat, herinner aan 'n fanfare, wat die indruk van grootsheid laat. Die ouer diatoniese homoritmiese

harmoniserings laat hierdie melodie egter meer tot sy reg kom as wat die geval is in die **Deo Gloria** weergawes, waarin 'n mate van chromatiek in die vorm van tussendominante waargeneem word.

Voorbeeld 1: 'n Vaste Burg (Kyk Bylae 2).

Ander liedere wat rondom die Hervormingstydperk hul ontstaan gehad het en ook vir 'n eerste maal in 'n AGS-liedbundel, nl. die **Deo Gloria** voorkom, sluit o.a. nrs. 252: **Waak Christen, bly in die geloof** (Ges. 75) en 334: **Hoe lieflik is U wonings, Heer!** (Ps. 84) op 'n melodie van Pierre Davantès in. Die Afrikaanse tekste hiervan is van die Afrikaanse **Psalm- en Gesangeboek**.

5.3 Musiek van Die Eerste Evangeliese Ontwaking (1730 – 1740)

5.3.1 Isaac Watts (1674 – 1748)

Die betekenis van die werk van Watts lê hoofsaaklik daarin dat hy as die vader van die Engelse *hymn*-tradisie bekend staan. Die belangrikste liedbundel deur hom gepubliseer in 1707 is sy tweede versameling: **Hymns and Spiritual Songs** (Reynolds 1978: 42), en volgens Strydom is een van sy heel bekendste vrye liedere wat vir jare deel van bekende liedbundels sou uitmaak: **When I survey the wondrous cross** (Strydom 1993: 115).

When I survey is in **Hymns for Life and Service** (nr. 210) in Engels, **Nuwe Sionsliedere vir Suid-Afrika** (nr. 323) in Engels en Afrikaans, **Evangelie-liedere** (nr. 322) in Engels en Afrikaans en **Deo Gloria** (nr. 212) in Afrikaans opgeneem (Kyk Bylae 1).

E. Miller se melodie bestaan uit slegs vier reëls, met 'n ongekompliseerde struktuur en 'n modulاسie na die dominant in die derde reël. Dit beweeg hoofsaaklik trapsgewys of in kleiner spronge in 3-maatslag (3/2), binne die omvang van 'n oktaaf, met 'n sterk teenwoordigheid van drieklankformasie en melodiese sug-figure. T.o.v. die harmonisering in **Evangelie-Liedere** word - ooreenkomstig die aard en styl van die melodie - hoofsaaklik van primêre, sowel as enkele sekondêre akkoorde gebruik gemaak, m.a.w. diatoniese akkoorde met slegs die nodige chromatiese wysigings t.w.v. modulاسie. Die harmoniese ritme stem presies ooreen met dié van die melodie.

Reynolds se gevolgtrekking dat die tekste deur Watts die aandag van die luisteraar gevange hou aangesien dit kompak van struktuur is, asook ‘n progressie van denke bevat wat na ‘n klimaks opwerk, word ook waargeneem wanneer die teks van hierdie lied bestudeer word (Reynolds 1978: 44). Die eerste reël: ‘When I survey the wondrous Cross’ plaas ons binne die tema van die lied, waarvan die fisiese gebeure binne die volgende strofes geskilder word, totdat dit in die laaste versreël die klimaks bereik met: ‘Love so amazing, so divine, Demands my soul, my life, my all’.

Voorbeeld 2: As ek die kruishout gadeslaan (Kyk Bylae 2).

Nog ‘n lied van Watts (met die komponis van die melodie as onbekend aangedui), is **Hallelujah to the Lamb** (nrs. 541 in **Hymns for Life and Service** en 270 in beide **Nuwe Sionsliedere** en **Evangelie-Liedere**) (Kyk Bylae 1), ‘n loflied waarvan die teks aansluit by die begeerte van die Piëtiste om van Jesus te sing (Strydom 1994: 111-112). Die toonsetting bestaan uit twee dele, nl. ‘n strofe wat die skepping tot lofprysing oproep in 4/4-, en die werklike loflied in die refreingedeelte in ¾ - slagmaat.

5.3.2 John (1703 – 1791) en Charles Wesley (1707 – 1788)

Alhoewel Charles Wesley volgens Strydom die “... mees beduidende digter ...” van *hymns* in die agtiende eeu was, reken Strydom sowel as Reynolds dat sy broer John, behalwe vir die feit dat hy van die Duits-piëtistiese liedere in Engels vertaal het, die krediet moet kry vir die beplanning en publikasie van al die nuwe musiek (Strydom 1994: 115). Dat hy hom goed van sy taak gekwyt het, word duidelik uit die feit dat daar nie minder nie as ses en vyftig bundels binne die bestek van drie en vyftig jaar gepubliseer is, waarvan die eerste, **A Collection of Psalms and Hymns**, reeds tydens hul besoek aan Amerika in 1737, en die tweede, **A Collection of Psalmns and Hymns** in Engeland in 1738. Later sou hul ook bundels met bladmusiek daarby publiseer, met John wat verseker het dat die melodieë singbaar, maar ook waardig en stemmig was, o.a.: **A Collection of Tunes, set to Music, as they are commonly sung at the Foundary** in 1742 en **Select Hymns with Tunes Annexed** in 1761 (Reynolds 1978: 44, 45, 46).

Strydom som die Wesleys se bydrae tot kerkmusiek op as: “Die liedere van die Wesleys het ‘n geweldige impetus gegee aan die sing van vrye, strofiese godsdienstige liedere in Engeland” (Strydom 1994: 115; sien ook Reynolds 1978: 47).

Van hul musiek wat vandag steeds in die AGS gesing word, is die bekende **Jesus, Lover of my Soul** van Charles Wesley, met musiek deur S.G. Marsh. Hierdie lied is in **Hymns for Life and Service** (nr. 133), **Nuwe Sionsliedere vir Suid-Afrika** (nr. 62), **Evangelie-liedere** (nr. 54) en **Deo Gloria** (nrs. 152 en 318), opgeneem (Kyk Bylae 1). Alhoewel hierdie lied wel deel van die **Deo Gloria** uitmaak, word dit in die reeds genoemde **Evangelie-liedere** van Myra Jean Merrington aanvanklik as ongeskik verklaar, aangesien dit as “Weak harmonically and melodically – peculiar 5 BAR phrase”, beskryf word. Lg. beskrywing verklaar egter die feit dat die lied nuut geharmoniseer is, asook met ‘n ander melodie in die bundel opgeneem is. Die “... peculiar ...” 5-maat frase is waarskynlik selde in die praktyk so uitgevoer.

Die toonsetting in die **Evangelie-Liedere** is in die toonsoort van F majeur, met die bekende melodie wat hoofsaaklik trapsgewys binne die omvang van ‘n majeur 6de en met ritmiese reëlmaat: half – kwart, in 6/4 voortbeweeg. Die harmonie is homoritmies, met hoofsaaklik die gebruik van primêre akkoorde omdat die melodie dit suggereer. Gevolglik is die baslyn eenvoudig. Die eenvoudige aaba-struktuur was heel moontlik een van die redes waarom hierdie lied deur die jare gewild gebly het.

Daar is reeds vroeër op die feit gewys dat beide John en Charles Wesley hoë prioriteite op die tekste van hul liedere geplaas het en dit goed deurdink het (Reynolds 1978: 49). Uit die teks van **Jesus, Lover of my Soul**, kan duidelik waargeneem word dat die digter, in hierdie geval Charles, van ‘n persoonlike en individuele godsdienstige ervaring kon getuig:

1 “Jesus, Lover of my soul, Let me to Thy bosom fly, ...

Voorbeeld 3: Jesus, Minnaar van my siel (Kyk Bylae 2).

5.4 Musiek van Die Tweede Evangeliese Ontwaking (1857/8 - ±1900)

Volgens Strydom sluit die grootste hoeveelheid sg. Amerikaanse *Revival*musiek sterk aan by die “... ballade- en salonmusiek ...”, m.a.w. die gewilde en ligte musiek wat tydens die tweede helfte van die 19e eeu so volop was. Hy herken egter ook sg. folkloristiese eienskappe in o.a.

die gewilde 6/8 maatslag wat aan die ‘wiegeliëd’ of ‘bootlied’ herinner, asook die tipiese 4/4 maatslag mars-ritme wat so volop voorkom (vgl. Strydom 1994: 119, 120). Reynolds verklaar: “Sankey’s songs are true folk music of the people. Dan Emmett and Stephen Foster only did in secular music what Ira D. Sankey and P.P. Bliss did as validly and effectively in sacred music” (Reynolds 1978: 98). Dat die musiek wat deur Sankey gesing is inderdaad gewild was, word bewys deur die feit dat musiek van die Tweede Evangeliese Herlewing, soos reeds voorheen genoem, tot diep in die twintigste eeu in verskeie kerke gesing is.

5.4.1 Ira D. Sankey (1840 – 1908)

Ira D. Sankey, een van die mees bekende persone ten tye van die Tweede Evangeliese Ontwaking, het in sy sg. *Gospel Hymn* die uitdrukking van Christelike ervaring voorgestaan. Kenmerke van hierdie musiek was o.a. melodieë vol ou en bekende frases, wat soms oor ‘n refreingedeelte beskik het (wat ook selfstandig as sg. *koortjies* kon diens doen) en ondersteun is deur ‘n ongekompliseerde harmoniese basis (Reynolds 1978: 97). Northcott reken tereg dat dit moontlik juis a.g.v. laasgenoemde eienskappe is dat hierdie musiek soveel gewildheid geniet het (Northcott 1964: 73).

Sankey het graag die musiek wat hy gesing het, maar nie noodwendig self geskryf het nie, in liedbundels versamel en gepubliseer. Die eerste bundel, nl. **Sacred Songs and Solos** van 1873 is later vergroot en uitgebrei tot ‘n bundel met 1200 liedere, en in 1903 gepubliseer as **Gospel Hymns and Sacred Solos** (Reynolds 1978: 96). ‘n Lied wat Sankey graag gesing het, nl. **What a Friend we have in Jesus**¹ met ‘n melodie deur Converse, is in **Hymns for Life and Service** (nr. 575) asook as **Onze beste Vriend** (nr. 729), **Nuwe Sions-liedere vir Suid-Afrika** (nr. 36), **Evangelie-liedere** (nr. 44) en **Deo Gloria** (nr. 150), opgeneem (Kyk Bylae 1).

¹ Hierdie lied is in 1968 tydens ‘n televisie ondersoek in Amerika as die mees geliefde lied in talle kerke en gemeentes aangewys (Van Niekerk 1970: 20, 21).

Die vorm van hierdie lied is 3-ledig, met die eerste twee reëls, behalwe vir die kadens, identies: aa1ba1. Die melodie strek oor 'n majeur 9de en is eenvoudig t.o.v. struktuur sowel as ritmiese patrone. Dit beweeg trapsgewys sowel as met klein spronge wat dikwels deel vorm van die onderliggende harmoniese basis. Die 1ste gedeelte van die lied bevat sterk tekense van 'n pentatoniese melodiese styl. Die melodie suggereer die primêre akkoorde wat basies een of twee maal per maat wissel, en parallelle 3des en 6des tussen o.a. die sopraan en alt het tot gevolg dat die musiek kwaliteite openbaar wat assosiatief met bepaalde emosies verbind is.

Voorbeeld 4: Welk 'n Vriend het ons in Jesus (Kyk Bylae 2).

'n Lied wat deur Sankey self geskryf en selfs gedurende die sewentigerjare nog gereeld gesing is, is **A Shelter in the Time of Storm!**, wat in **Hymns for Life and Service** (nr. 545), **Nuwe Sions-liedere vir Suid-Afrika** (nr. 276) en **Evangelie-liedere** (nr. 276), opgeneem is (Kyk Bylae 1). In Myra Merrington se **Evangelie-liedere** word die rede waarom hierdie lied nie in die **Deo Gloria** opgeneem is nie, as: "Harmony terribly weak – too many repeated chords", aangegee. Soos reeds verduidelik is die Gereformeerde kerklied, ook t.o.v. die harmonisering, dikwels as ideaal voorgehou met die samestelling van hierdie liedboek.

Ander liedere van Sankey wat in AGS liedbundels voorgekom en gereeld gesing is, is o.a. **The Cross of Jesus** met musiek deur E.C. Clephane (**Life and Service** (nr. 157), **Nuwe Sionsliedere** (nr. 76), **Evangelieliedere** (nr. 77)) (Kyk Bylae 1) en **Who is on the Lord's side?** met musiek deur Frances Havergal (**Life and Service** (nr. 351), **Nuwe Sionsliedere** (nr. 296) en **Evangelie-liedere** (nr. 296)) (Kyk Bylae 1).

Hierdie liedere is gewoonlik in 2- of 3-ledige vorm, beskik normaalweg oor 'n refrein en die melodieë beweeg hoofsaaklik trapsgewys oor 'n omvang van ongeveer 'n oktaaf tot 'n 10de. T.o.v. die harmoniserings word hoofsaaklik van primêre akkoorde wat minder wissel (soos deur Sankey aangemoedig t.w.v. luisteraar-toeganklike musiek) gebruik gemaak (Reynolds 1978: 97). In 'n neutedop kan sy liedere as: "... beperkte onderwerpmateriaal [met groot] inslag by massas – ideaal by herlewingsbyeenkomste ..." beskryf word (Andrews 1988: 531).

5.4.2 P.P. Bliss (1838 – 1876)

P.P. Bliss, wat as sangleier saam met die evangelis D.W. Whittle opgetree het, skryf gedurende hierdie periode ‘n groot aantal liederes, beide teks en musiek. Hy word ook as een van die mees bekende en geliefde musikante van sy tyd beskou. Een van die talle bundels waarin sy musiek in 1874 gepubliseer is, was **Gospel Songs** (Reynolds 1978: 95) en een van sy meer bekende liederes nl. **Wonderful Words of Life!**, is in **Hymns for Life and Service** (nr. 24), **Nuwe Sions-liedere vir Suid-Afrika** (nr. 68), **Evangelie-liedere** (nr. 69) en **Deo Gloria** (nr. 247), opgeneem (Kyk Bylae 1).

Ander liederes van hom wat ook in die 4 belangrikste liedbundels van die AGS opgeneem is, met die gevolg dat hierdie musiek regdeur die loop van die 20ste eeu in die kerk gesing is, is: **Almost Persuaded** (nrs. 68, 24, 14, 82), **Whosoever Will!** (nrs. 87, 58, 57, 267), **My Redeemer** (nrs. 167, 94, 94, 49), **Oh, to be nothing!** (nrs. 350, 291, 291, 125) en **Dare to be a Daniel!** (nrs. 619, 384, 384, 269) (Kyk Bylae 1).

Almost Persuaded is ‘n tipiese uitnodigingslied, gewoonlik gesing wanneer die uitnodiging na die boodskap aanwesiges tot ‘n persoonlike besluit aangemoedig het. Tereg skryf Myra Jean Merrington: “Good – at a slow speed – but harmony could be varied”, aangesien slegs primêre akkoorde met min afwisseling gebruik is. Daarby beweeg die melodie trapsgewys binne die klein omvang van ‘n 5de in ‘n gerusstellende 6/8-maatslag, en is die lied in tweeledige vorm: aa1bb1. **My Redeemer** (aa1bb1, met bb1 as die refrein) en **Dare to be a Daniel!** (aba1b1, met a1b1 as die refrein), herinner sterk aan die proto-tipe wat deur Reynolds daargestel is: “...instantly contagious, with a popular, catchy refrain ...” (Reynolds 1978: 82).

5.4.3 Fanny J. Crosby (1820 – 1915)

Daar was egter ook ander persone wat ‘n groot aantal liederes geskryf het gedurende hierdie periode. Fanny J. Crosby, ‘n blinde persoon, het o.a. **Rescue the perishing** (nrs. 374, 46, 43, 259), **Blessed assurance** (nrs. 485, 247, 247, -) en **Safe in the arms** (nrs. 608, 186, 186, 362) (Kyk Bylae 1) gedig (Van der Merwe 1949: 47-48). Van lg. liederes is **Rescue the perishing** en **Safe in the arms** deur W.H. Doane, en **Blessed assurance** deur J.F. Knapp, getoonset. Die musiek van al 3 liederes is in majeuretoonsoorte, met kort modulاسies na die dominanttoonsoorte. Die vorm van 2 van die liederes is 2-ledig, terwyl **Veilig in Jesus arms** 3-ledig is. Die

melodieë beweeg hoofsaaklik trapsgewys en is oorwegend met primêre akkoorde geharmoniseer.

Wanneer hierdie musiek vir die **Deo Gloria** voorberei word, moet die kommentaar van Myra Merrington: “Too much repetition (3 Chord harmony)” en “Chiefly primary triads” in gedagte gehou word, aangesien die akkoordgebruik weereens na sekondêre akkoorde sowel as tussendominante uitgebrei word.

Uit bg. studie word dit duidelik dat die musiek van die Tweede Evangeliese Ontwaking oorwegend eenvoudig was t.o.v. melodie, harmonie en teks (Andrews 1977: 531; Muirhead 1982: 129). Dit wil dus voorkom asof persone wat liedere vir gebruik tydens gemeentelike samesang geskryf het, wel met opregte bedoelings musiek geskep het, maar dat hulle pogings, as amateurs, nie vergelyk kan word met dié van professionele musici uit dieselfde tydperk nie. Dat musiekbeoefening egter met groot geesdrif gepaard gegaan het, word duidelik uit die volgende berig: “People sang because they knew what they were singing, and believed and felt it as well” (Reminiscences of the Revival of ’59 and the Sixties 1910: 7, 28).

5.5 Musiek van die Herlewings aan die begin van die twintigste eeu

N.a.v. berigte rakende hierdie Herlewings wil dit voorkom asof die liturgie tot ‘n groot mate vry en spontaan was: “We had no human programme. The Lord Himself was leading” (Bartleman 1971: 58). Ons vind egter nie gereelde beriggewing rondom die musiekbeoefening nie. Uit die samestelling van ‘n liedboek gepubliseer in 1902, **Hymns for Life and Service**, kan ons egter die gevolgtrekking maak dat hoofsaaklik musiek van die Tweede Evangeliese Ontwaking gedurende hierdie tydperk gesing is. Die gevolgtrekkings waartoe gekom is rakende die musiek van die betrokke herlewing, is m.a.w. ook van toepassing op hierdie tydperk.

Die musiek van die Tweede Evangeliese Ontwaking is egter, soos reeds genoem, steeds tot diep in die twintigste eeu gebruik. Alhoewel die AGS dus verskeie liedbundels saamgestel het, en daar ook van tyd tot tyd nuwe musiek bygevoeg is, het ‘n aansienlike groot persentasie van die musiek (87 liedere) tog van die eerste bundel, **Hymns for Life and Service**, na die laaste, **Deo Gloria**, deurgeloop.

5.6 Musiek van die belangrikste AGS-liedbundels

5.6.1 Hymns for Life and Service (1902) en Nuwe Sionsliedere vir Suid-Afrika (1934)

Aangesien daar byna geen berigte rondom die musiekbeoefening van die vroeë AGS behoue gebly het nie, is dit moeilik om die presiese gebruik t.o.v. bg. liedbundels te bepaal. Wat ons wel uit die **Troosters** agterkom, is dat elke liedbundel groot opgewondenheid onder lidmate teweeg gebring het. Ons kan dus met redelike sekerheid die gevolgtrekking maak dat ook hierdie liedbundels hartlike samesang tot gevolg gehad het.

5.6.2 Evangelie-liedere (1947)

Die **Evangelie-liedere**, gepubliseer in 1947, was vanuit die staanspoor baie gewild² en sou tot in ongeveer 1985 in gebruik bly. Die feit dat hierdie liedboek vir 'n lang tydperk die enigste in gebruik was, en die musiekpraktyk in gemeentes vroeër tot 'n groot mate ooreengestem het, maak dit moontlik om rondom die gebruik van hierdie liedbundel te berig. Wat die praktyk rondom die gebruik van hierdie liedboek aanbetref, is hoofsaaklik op eie ervaring, sowel as dié van kennis wat gedurende hierdie tydperk in ander gemeentes was, staatgemaak.

5.6.2.1 Sondagoggend- / Eredienste

So was dit bv. gebruik om rondom die sestigerjare tydens Sondagoggenddienste oorwegend liedere en, tot 'n mindere mate, *koortjies* te sing. Hierdie tendens kan moontlik n.a.v. die neiging na gebruike van die Gereformeerde Kerke, wat deels in 1958 tot die afsplitsing van die PPK groep (die sg. Ou Orde) gelei het, verklaar word. Die Sondagoggenddienste sou egter ook as eredienste bekend staan, m.a.w. byeenkomste waartydens die lidmate hul lof en eer, asook hul begeertes t.o.v. persoonlike groei en heiligmaking, aan hul Hemelse Vader bekend kon maak. Gevolglik het nie slegs opgewekte lofliedere deel van 'n erediens uitgemaak nie, maar ook liedere, gewoonlik in 'n stadiger tempo, waarin daar met God die Vader gepraat is. Hierdie gebruik sou in later jare, vanaf ongeveer 1985, as die aanbiddingsgedeelte van byeenkomste bekend staan.

² Vgl. berigte ter staving van hierdie aanname in Hoofstuk 2.

Voorbeelde van musiek wat tydens eredienste gesing is, was: **My Heiland se liefde** deur Chas. H. Gabriel (nr. 95), **Ek moet soos U wees** met musiek deur Wm. J. Kirkpatrick (nr. 2), **Trek my nader** met die teks deur F.J. Crosby en musiek deur W.H. Doane (nr. 5) en **Dit is wel met my siel** met die teks deur H.G. Spafford en musiek deur P.P. Bliss (nr. 45). Wat die musiek van hierdie liedere aanbetref, is daar sekere kenmerke wat ooreenstem.³ Die liedere beskik byna almal oor 'n refrein en die algemene frase-indeling lyk soos volg: 8 (4+4) + 8 (4+4), met die eerste 4-maat frase wat òf op die dominant òf op die tonika eindig, en die tweede wat op die tonika eindig. Ook in die refrein- of *koor*-gedeelte vind ons dieselfde patroon t.o.v. die 4-maat frases. Die melodieë, feitlik sonder uitsondering in majeuretoonsoorte, beweeg merendeels trapsgewys, en is oor die algemeen maklik singbaar, aangesien dit met ritmiese reëlmaat binne die omvang van 'n oktaaf beweeg. T.o.v. die harmonisering word byna net van primêre akkoorde gebruik gemaak, met die subdominant wat oor die algemeen eers by die refreingedeelte sy verskyning maak.

Musikale kenmerke van spesifieke liedere sluit die volgende in. By **Ek moet soos U wees** (nr. 2) vind ons dieselfde ritmiese patroon regdeur die lied. Die kwartnote word slegs 4 maal met 'n halfnoot vervang t.w.v. frase-eindes. Die volgehoue tonika-harmonie val op, slegs afgewissel met die verm. 7de akkoord bo die tonika-noot in die eerste volmaat.

Voorbeeld 5: Ek moet soos U wees (Kyk Bylae 2).

By **Trek my nader** (nr. 5) vind ons in die refreingedeelte 'n soort eggo-effek in die tenoor en basstemme. Die sopraan- en altstemme sing bv. 'n lang ['Trek my] na- der' terwyl die mansstemme dit eggo. Moontlik was dit die rede waarom al die stemme, en ook die gemeente tydens samesang, die eerste en vyfde mate van die koorgedeelte identies gesing het: 'Trek my nader, nader, nader, dierb're Heer, ...'. Alhoewel die algemene trant en die gepunteerde agste en sestiende patroon hierdie lied die karakter van 'n mars gee, is die refreingedeelte soms stadig en apart van die lied as 'n stadige *koortjie* gesing.

Voorbeeld 6: Trek my nader (Kyk Bylae 2).

³ Hierdie musikale kenmerke geld tot 'n groot mate vir al die liedere uit die **Evangelie-liedere** wat in hierdie afdeling bespreek word, hoofsaaklik a.g.v. die feit dat dieselfde groep komponiste merendeels vir die toonsetting / komposisie van die liedere verantwoordelik was.

Die interessante kenmerk van **Dit is wel** (nr. 45), vind ons in die frase-lengtes:

7 (4+3) + 7 (4+3) + 7 (4+3). Dit is egter insiggewend dat hierdie lied, sover bekend, nooit presies so gesing is nie. Deur die verlenging van die laaste noot van elke frase is 'n 8-maat frase gevorm. 'n Mens sou wel kon spekuleer waarom die orrelis / orkes dit nie agtergekom het nie. Die rede kon natuurlik wees dat die musikante slegs van gehoor gespeel het, of dat die gemeente doodeenvoudig op hul manier gesing het en hul glad nie van stryk laat bring het nie.

Voorbeeld 7: Dit is wel (Kyk Bylae 2).

5.6.2.2 Sondagaand- / Evangeliedienste

Gedurende die sg. bekeringsdienste of Evangeliedienste op Sondagaande is daar gewoonlik opgewekte liedere sowel as *koortjies* gesing. Voorbeelde van sulke liedere is: **Stuur die lig** deur Chas H. Gabriel (nr. 3), **Jesus red** met die teks deur Priscilla J. Owens en musiek deur Wm. J. Kirkpatrick (nr. 6), **Red die verlorenes** met die teks deur F.J. Crosby en musiek deur W.H. Doane (nr. 43) en **Daar is krag in die Bloed** deur L.E. Jones (nr. 102). Na afloop van die boodskap sou die uitnodiging om 'n persoonlike besluit te maak, volg. Ten einde die erns van die saak aan die aanwesiges tuis te bring, is liedere soos **By Hom skuil my siel** met die teks deur F.J. Crosby en musiek deur Wm. J. Kirkpatrick (nr. 25), **Ek hoor U sagte stem** deur L. Hartsough (nr. 31), **Waarom uitstel?** deur Haldor Lillens (nr. 32) en **Te laat** deur C.B. Widmeyer (nr. 36) deur die gemeente gesing. Hierdie liedere was oor die algemeen in 'n stadige tempo terwyl die teks op die noodsaaklikheid van 'n persoonlike Godsdienstige besluit gewys het. Nadat die uitnodiging afgesluit en daar saam met die betrokke persone gebid is, is die byeenkoms gewoonlik met 'n oorwinningslied, wat van versekerde saligheid asook burgerskap in die hemel getuig het, afgesluit. Voorbeelde van lg. is **As die rol afgelees word** deur J.M. Black (nr. 4), **Is jy rein** deur E.A. Hoffman (nr. 21) en **Net alleen die bloed van Jesus** deur R. Lowry (nr. 23).

Die teks van die liedere wat voor die bediening van die Woord gesing is, het gewoonlik die luisteraar op die boodskap voorberei. Wat die algemene kenmerke t.o.v. die musiek betref, geld die reeds genoemde kenmerke, nl. die refrein asook die frase-indeling. Ook t.o.v. die melodiese styl (met oorwegend trapsgewyse beweging) en die harmonisering (hoofsaaklik primêre akkoorde) is hierdie musiek soortgelyk aan die ander wat reeds bespreek is.

Stuur die lig (nr. 3), soortgelyk aan **Daar is krag in die bloed**,⁴ is ‘n lied wat ritmies in 4/4 maatslag, met die karakteristieke gepunteerde agste en sestiende, die karakter van ‘n mars aanneem (musiek, volgens Muirhead, “... which cannot leave one totally unmoved ...” (Muirhead 1982: 46)). Daarby is **Stuur die lig** slegs m.b.v. die tonika en dominant geharmoniseer, en word die reeds genoemde ‘eggo-effekte’ in die mansstemme deurgaans gebruik om die kern van die teks, nl. die titel van die lied, te beklemtoon. Herhaling kom egter deurgaans voor, aangesien die tweede reël ‘n herhaling van die eerste, en die vierde reël ‘n herhaling van die derde is, m.a.w. aabb1.

Jesus red (nr. 6) beskik streng gesproke nie oor ‘n refrein wat selfstandig gesing kon word nie, aangesien die derde reël met die subdominant akkoord begin. Behalwe vir die derde reël, is die gepunteerde ritmiese patroon deurgaans presies dieselfde.

Red die verlore nes (nr. 43) se *koor*-gedeelte beslaan slegs 4 mate en begin op die subdominant akkoord, wat tot gevolg gehad het dat ook hierdie refrein nooit, sover bekend, onafhanklik van die lied gesing is nie, maar eerder die karakter van ‘n koda aanneem.

Daar is krag ... (nr. 102), met sy eggo-effekte in die mansstemme, se koorgedeelte is gewoonlik heerlik en hartlik saamgesing, met die teks wat telkens verander. ‘Daar is krag’ het bv. ook ‘Daar’s genesing / oorwinning’ geword, teksvariasies wat meebring het dat hierdie *koortjie* aaneenlopend vir ‘n tydlang gesing kon word. Die melodie is eenvoudig ritmies aangepas sodat die veranderde teks, met ‘n gesinkopeerde ritme tot gevolg, sou inpas.

Voorbeeld 8: Daar is krag in die bloed (Kyk Bylae 2).

Wat die gemeentelike samesang tydens die uitnodiging aanbetref, vind ons oor die algemeen dat die tekste van hierdie liedere van ‘n liefdevolle Hemelse Vader getuig. Wat die struktuur van **By Hom skuil my siel** (nr. 25) aanbetref, vind ons ‘n tweeledige vorm: 8 (4+4) + 10 (4+6), aangesien die voorlaaste twee mate se teks: ‘Oorskadu deur Sy liefdehand’ as ‘n soort kodetta herhaal word met ‘n ander melodielyn.

By **Ek hoor U sagte stem** (nr. 31) word dieselfde ritmiese patroon in $\frac{3}{4}$ maatslag altesaam 8 maal herhaal, met die gevolg dat dit ‘n eenheid vorm tussen die strofe- en refreingedeelte.

⁴ Hierdie lied was, volgens Choy, een van Dr. Andrew Murray se gunsteling (Choy 1978: 203).

In **Waarom uitstel?** (nr. 32) vind ons 'n melodie wat sterk deur chromatiek beïnvloed word, aangesien die melodiese patroon i.p.v. die basiese G-G-G-Ab-Ab-Ab, geskryf word as G-F#-G-Ab-G-Ab. Daarby word tussendominante, asook verminderde vierklanke (in die refrein), saam met primêre en sekondêre akkoorde, gebruik om die melodie te harmoniseer. Die gebruik van veral chromatiese elemente, asook die feit dat die sopraan en alt byna deurgaans in derdes beweeg, gee aan die musiek 'n emosionele karakter.

*Voorbeeld 9: **Waarom uitstel?** (Kyk Bylae 2).*

Die lied **Te laat** (nr. 36) se strofe-gedeelte is 'n twee-stemmige verwerking waarin die stemme byna deurgaans in 6des beweeg. Die *koor*-gedeelte, daarenteen, is vierstemmig geskryf, en die tempo-aanduiding bo-aan die stuk is "Stadig". Al hierdie musikale elemente onderskryf die teks waarin die luisteraar genooi word om na te dink oor sy ewige bestemming.

J.M. Black se **As die rol ...** (nr. 4) se marsagtige gepunteerde ritme en redelik vinnige tempo kan betrekking hê op die gretigheid van 'n persoon met geloofsekerheid wanneer hy oor die ewigheid nadink. Die reeds genoemde 'eggo-effekte' op òf die tonika- òf die dominant-akkoorde tydens lang melodienote in die refreingedeelte, word weereens deur die mansstemme gesing wanneer die dames lang halfnote sing.

*Voorbeeld 10: **As die rol afgelees word** (Kyk Bylae 2).*

5.6.2.3 Nagmaaldienste

Musiek wat gewoonlik tydens 'n Nagmaalbyeenkoms gesing is, is bv. nr. 27: **Vasgenael aan die kruis** met die teks deur Mev. Frank A. Beck en F.P. Morris en musiek deur G.F. Tullar, en nr. 177: **Die ou ruwe kruis** deur Geo. Bennard. Lg. twee liedere is beide in 'n majeuretoonsoort, met 3des en 6des tussen die sopraan en alt, met die gevolg dat die musiek na die emosionele neig. Die teks se suggestie van liefde vir die 'ruwe ou kruis' is nie meer deel van die moderne gelowige se begrip van die kruisiging nie.

*Voorbeeld 11: **Die ou ruwe kruis** (Kyk Bylae 2).*

Die lied wat egter gewoonlik aan die einde van die byeenkoms gesing is, nl. **Christus leef** deur R. Lowry (nr. 207), met die koorgedeelte se teks: ‘Daar staan Hy op uit die graf’, was ‘n oorwinningslied - ‘n gepaste afsluiting vir ‘n Nagmaaldiens. In die toonsetting van hierdie lied kompleter die teks en die melodie mekaar deurdat die melodie rustig die verteltrant in die strofes uitbeeld. Wanneer die refreingedeelte egter begin met die die reeds genoemde: ‘Daar staan Hy op uit die graf’, beweeg die melodie stygend op ‘n C majeure gebroke akkoord en ‘n gepaste gepunteerde ritme, soortgelyk aan ‘n trompet-fanfare. Ook die laaste reël: ‘En Hy leef, ja Hy leef!’ word d.m.v. ‘n kort herhalende en stygende motief getoonset, met die tweede ‘leef!’ as klimaks op die hoogste noot in die lied. Daarna eindig die lied met ‘n triomfantelike: ‘Halleluja! Christus leef!’. In die praktyk is die laaste twee woorde, ook die titel van die lied, gewoonlik deur ‘n ritardando en gevolglike verlenging van nootwaardes, beklemtoon.

Voorbeeld 12: Christus leef (Kyk Bylae 2).

5.6.2.4 Doopdienste

Ten tye van ‘n Doopdiens, terwyl die doopkandidate hulself voorberei het vir die bediening van die sakrament, is lied nr. 17 met die teks deur E.W. Blandy en musiek deur J.S. Norris en R.K. Carter: **Waar Hy my lei**, gewoonlik deur die gemeente gesing. Die aanduiding t.o.v. die tempo, nl. ‘Stadig’, is getrou nagekom en die lied is gewoonlik ritmies vry gesing, met ‘n soort rubato effek, veral aan die einde van die strofe en die refrein onderskeidelik. Die melodie van beide die strofe en refreingedeeltes van hierdie lied is variasieloos, alhoewel die strofe tweestemmig, en die refreingedeelte vierstemmig geharmoniseer is.

Voorbeeld 13: Waar Hy my lei (Kyk Bylae 2).

5.6.2.5 Begrafnisse

Selfs vir begrafnisse is daar sekere liedere uitgesonder, o.a.: **Deur genade gered** (nr. 1), met ‘n eerste reël: ‘Eendag breek hier die lewensdraad, ...’ en **Veilig in Jesus’ arms!** (nr. 186). Beide hierdie liedere is deur Fanny J. Crosby gedig, en deur Geo. C. Stebbins en W.H. Doane onderskeidelik getoonset. Die melodieë van beide liedere beslaan ‘n omvang van ‘n 9de, en word basies met primêre akkoorde geharmoniseer, terwyl **Veilig ...** ook ‘n modulاسie na die dominant bevat. Die feit dat die sopraan- en altstemme hoofsaaklik in 3des en 6des beweeg en

stadig gesing word, asook die feit dat hierdie liedere sinoniem geword het met ‘Begrafnis hou’, het tot gevolg gehad dat hulle tradisioneel sterk emosionele werkinge verseker het.

Voorbeeld 14: Veilig in Jesus’ Arms (Kyk Bylae 2).

Indien ons ‘n opsomming maak van musiek uit die **Evangelie-liedere**, kom ons tot die gevolgtrekking dat die Tweede Evangeliese Ontwaking se musiek steeds sterk verteenwoordig word. Selfs liedere wat vir ‘n eerste maal in die **Evangelie-liedere** as ‘n AGS-liedbundel opgeneem is, bv. **Geen kroon sonder die kruis** (nr. 7) deur C.H. Morris, en **Heer, ek kom nou terug** (nr. 47) deur Wm. J. Kirkpatrick, sou basies t.o.v. teks, melodie, toonsoort, ritme en harmonisering oorwegend dieselfde karaktereienskappe openbaar.

Soos reeds genoem, laat die feit dat hierdie musiek in verwerkte vorm (met die byvoeging van ‘Gereformeerde Psalms en Gesange’) weereens deel uitmaak van die **Deo Gloria**, ons tot die gevolgtrekking kom dat musiek van die Tweede Evangeliese Ontwaking regdeur die twintigste eeu in menige kerkgenootskap se liedbundels opgeneem, asook tydens byeenkomste gesing is.

5.6.3 Deo Gloria (1977)

Daar is reeds in Hoofstuk 4 op die feit gewys dat die **Deo Gloria** hoofsaaklik saamgestel is a.g.v. die begeerte om ‘n “... verbeterde en meer bruikbare bundel ...” vir die AGS daar te stel (Trooster April 1972: 8). Die persoon wat skynbaar die grootste hoeveelheid van die verwerkings t.o.v. veral die harmonisering, sowel as die skryf van nuwe melodieë behartig het, was ene Dr. Teasdale Griffiths. Daar was egter ook ‘n aantal AGS medewerkers in die persone van Myra Jean Merrington, I. Scott, E. Cronjé en R. Möller.

Aangesien die grootste kritiek teen die vorige liedbundel, nl. die **Evangelie-Liedere**, die eenvoud in harmonisering (met oorwegend die gebruik van primêre akkoorde I, IV en V), ‘n somtyds onbevredigende stemleiding, sowel as ‘n stadiger harmoniese ritme (tipiese kenmerke van die sg. *revival*-lied) was, vind ons gevolglik ‘n groter gebruik van chromatiese harmonieë wat meer dikwels wissel. Alhoewel hierdie poging ongetwyfeld a.g.v. die begeerte tot ‘n verbeterde kerklied aangepak is, is die harmoniserings van wisselende gehalte.

Daar is egter ook genoem dat die **Deo Gloria** nooit werklik tot sy reg gekom het as AGS-liedbundel nie. Verskeie redes kan hiervoor aangevoer word. Aangesien die musiek regdeur die geskiedenis van die AGS oorwegend dieselfde gebly het, sou die nuwe klank van die verwerkte musiek bepaald as vreemd ervaar word. Daarby moet onthou word dat menige AGS musikant op gehoor gespeel het, met die gevolg dat die veranderde harmonieë, in sg. ‘gereformeerde’ tradisie met ‘n harmonie op byna elke maatslag, praktiese probleme tot gevolg sou gehad het. Musikante wat nie oor formele opleiding beskik het nie, sou gevolglik die musiek moeilik baasraak. ‘n Derde moontlike rede kan ook wees dat die Charismatiese Beweging reeds sy invloed laat geld het, aangesien nuwe *koortjies* uit eie geleedere, asook vanaf die Verenigde State van Amerika met musiek van o.a. **Hosanna! Integrity**, vanaf die tagtigerjare toenemend gewild begin raak het.

Die musiek van die **Deo Gloria** is hoofsaaklik uit die **Evangelie-liedere** van die AGS geneem, alhoewel daar ook in ander liedbundels na gepaste musiek gesoek is (Sien Hoofstuk 4). Die feit dat musiek wat ook in die **Psalm- en Gesange boek** van die Ned. Geref. Kerk voorkom, deel van ‘n AGS liedbundel geword het, is reeds verduidelik n.a.v. die feit dat die AGS t.o.v. sekere aspekte tog nader aan Gereformeerde gebruike beweeg het, asook dat René Möller, met ‘n Gereformeerde agtergrond, ‘n belangrike aandeel aan die liedboek gehad het.

Daar is reeds herhaaldelik verwys na verwerkings van musiek soos dit in die **Deo Gloria** verskyn, veral soos gesien teen die oorspronklike musiek wat aanvanklik ook in ander AGS-bundels voorgekom het. In vergelyking met lg., het Dr. Teasdale Griffiths en sy medewerkers gewoonlik tot ‘n groter mate van sekondêre akkoorde, tussendominante, vierklanke, en terughoudings gebruik gemaak, m.a.w. wat Reynolds sien as “... harmonic enrichment ...” (Reynolds 1978: 57, 58). Die resultaat van die herharmoniserings is egter van wisselende gehalte. Daarby het Dr. Griffiths ook nuwe melodieë gekomponeer indien daar gevoel is dat die bestaande melodie nie die teks kompleet nie. Die gevolg is dat daar vir een teks dikwels meer as een melodie in die boek gepubliseer is, bv. **Eens dag ek, ek leef met Jesus**: nr. 96A met die ou melodie en nr. 96B met die nuwe melodie deur T. Griffiths. Ook die tekste is soms gemoderniseer of verbeter deur R. Möller.

Wanneer Myra Jean Merrington in samewerking met dr. Teasdale Griffiths ‘n besluit moet neem aangaande die lied: **As ek die kruishout gadeslaan**, word hierdie lied as ‘Good’ beskryf. Alhoewel die voorstel om vers 4 uit te laat by die lied geskryf staan, word al 5 verse tog in die

Deo Gloria gepubliseer. Gevolglik sou hierdie lied vir die grootste deel van die AGS se geskiedenis tydens veral nagmaaldienste gesing word. Die lied word egter verwerk deur te ‘versnel’ na 3/4, die teks word gemoderniseer (vgl. **As ek die kruishout gadeslaan** teenoor **As ek die kruishout daar aanskou**) en t.o.v. die herharmonisering word oorwegend chromatiese note bygevoeg t.w.v. musikale effek eerder as funksionaliteit, met ‘n gevolglike verswakking teenoor die gepaste ou harmonisering (Reynolds 1978: 57, 58).

Voorbeeld 15: As ek die kruishout daar aanskou (Kyk Bylae 2)

Die ou en geliefde **Wat ‘n Vriend het ons in Jesus** word op dieselfde manier as Voorbeeld 15 ‘ingekleur’ in die **Deo Gloria**-verwerking. Die verbeterde stemleiding, asook die ritmepatrone van die ondersteunende stemme wat van dié van die melodie verskil (nl. die alt-, tenoor- en baslyn wat met ‘n aangepaste teks deurgaans in egalige kwartnote sing), maak hierdie verwerking ook geskik vir kooruitvoerings.

Voorbeeld 16: Wat ‘n Vriend het ons in Jesus (Kyk Bylae 2)

5.6.4 *Koortjie*-boeke

Soos reeds genoem, skryf Frank Huskisson in die **Hymns for Life and Service** dat *koortjies*, ‘n spesiale en destyds (in 1902) relatief nuwe gebruik, ook deel van die liedbundel uitmaak. Daar is ook reeds op die feit gewys dat liedere met refreingedeeltes of sg. *koortjies* veral tydens evangeliese uitreike of sg. kampdienste gebruik is, en dat die musiek eenvoudig moes wees sodat dit makliker aangeleer en gesing kon word, volgens Reynolds: “... instantly contagious, with a popular, catchy refrain ...” (Reynolds 1978: 122). Alhoewel *koortjies* soms die refreingedeelte van ‘n bestaande lied was wat bloot ook op sy eie gesing kon word, was sommige *koortjies* selfstandige komposisies. Wat ookal die oorsprong, *koortjies* was gewoonlik struktureel eenvoudig t.o.v. melodie sowel as harmonie.

Van die *koortjies* wat in **Life and Service** voorkom en waarvan sommige tot in ongeveer 1980 gesing is, is o.a. **Jesus will never fail**: Hierdie *koortjie* is 4 mate lank, met mate 1 en 3 ‘n presiese herhaling van mekaar, die omvang van die melodie binne ‘n oktaaf en geharmoniseer met hoofsaaklik akkoorde op die tonika en dominant. Ook die teks word deurentyd herhaal:

‘Jesus will never fail, never fail, never fail; Jesus will never fail; no, never fail!
All else will surely fail, surely fail, surely fail; All else will surely fail, yes, surely fail!’

Voorbeeld 17: Jesus will never fail (Kyk Bylae 2).

Geloof, wankel niet vertrouw uw God: Hierdie Nederlands-Afrikaanse *koortjie* is 8 mate lank, met minder herhaling as in die vorige *koortjie*, en in 2-ledige vorm. Daarby vind ons ‘n melodie wat na ‘n klimaks opwerk in die 3de frase (op die 3de van die 5 ‘Geloof’ woorde in die teks). Die melodie word slegs d.m.v. primêre akkoorde geharmoniseer, met ‘n subdominant akkoord wat slegs twee maal gebruik word. Die teks is weereens eenvoudig, met talle herhaalde woorde:

‘Geloof, (wankel niet) wankel niet, vertrouw uw God;
Geloof, (wankel niet) wankel niet, vertrouw uw God;
Geloof, geloof, geloof en wankel niet.’

Voorbeeld 18: Geloof, wankel niet (Kyk Bylae 2).

Dit wil voorkom asof lg. twee voorbeelde selfstandige komposisies was. Voorbeelde van die refreine van liedere wat soms as *koortjies* gesing is en in **Life and Service** voorgekom het, is o.a.: **Breng mij nader, nader, dierbre Heer!**, die vertaalde refrein van: **I am Thine, O Lord ...** (nr. 563), en *koortjie* nr. 148 (deur F.J. Crosby en W.H. Doane); **O, de vreugd die Jezus geeft!**, (vertaal) van **Once I thought I walked with Jesus** (nr. 258), en *koortjie* nr. 131 (deur F.A. Blackmer); **O, de hoogte en lengte en diepte**, van **Neem de wereld, geef mij Jezus!** (nr. 749 met nr. 212 as die Engelse weergawe) en *koortjie* nr. 129 (deur F.J. Crosby en Jno. R. Sweney).⁵

Wanneer ons bg. 3 *koortjies* ontleed, vind ons telkens 8 maat-melodieë met melodiese materiaal wat binne die omvang van ‘n 6de tot ‘n oktaaf basies bestaan uit dieselfde motiewe wat deurgaans voorkom, of frases wat in geheel herhaal word. M.b.t. die harmonisering is hoofsaaklik van primêre akkoorde gebruik gemaak en wat die teks aanbetref, kom herhaling tot ‘n mindere mate voor, bv. nr. 129:

⁵ Dit is opmerklik dat die Afrikaans-Nederlandse weergawes van sommige *koortjies* in die **Life and Service** opgeneem word, terwyl al die betrokke liedere waarby hul pas, nie ook in Afrikaans-Nederlands in die bundel voorkom nie.

‘O, de hoogte en lengte en diepte van zijn liefde zonder peil!
O! de *volheid* van verlossing, onderpand van ’t eeuwig heil.’

Voorbeeld 19: O, de hoogte en lengte en diepte (Kyk Bylae 2).

Tipiese *koortjies* wat voorkom in *koortjie*-boeke deur gemeentes uitgegee in die sestiger jare, is o.a.: **Love, wonderful love** deur Mr. And Mrs. Seth Sykes, **Swing wide the door of your heart** verwerk deur W.G. Hathaway, **Turn your eyes upon Jesus** deur Helen Howarth Lemmel en **Can you wonder?**, sonder ‘n aanduiding van die komponis. Die eerste twee is meer opgewek en die ander twee rustiger. In die praktyk sou die vinniger *koortjies* oor die algemeen eerste gesing word, met die stadiger *koortjies* daarna.

Wat die musiek aanbetref is die vinniger *koortjies* se maatsoort albei 6/8. Die melodieë beweeg merendeels trapsgewys. T.o.v. die harmonisering, word hoofsaaklik van primêre, met af en toe ‘n sekondêre akkoord, tussendominant, of bygevoegde chromatiese note, gebruik gemaak. In die teks van **Love, wonderful love** probeer die skrywer om die grootheid van God se liefde te beskryf deur dit met die wydte van die oseaan, die diepte van die see en die afstand van die hemel bokant ons te vergelyk. In **Swing wide the door of your heart** word die luisteraar genooi om die deur van sy hart vir die Koning van die konings oop te maak, aangesien Hy nie alleen vrede sal bring nie, maar ook sal beskerm.

Voorbeeld 20: Love, wonderful Love (Kyk Bylae 2).

Van die twee stadiger *koortjies* is **Can you wonder?** gewoonlik ten tye van Nagmaaldienste gesing, aangesien die teks verduidelik waarom die persoon sy Verlosser liefhet. Die feit dat hierdie *koortjie* ritmies baie vry gesing is, is in die notasie m.b.v. fermata’s aangedui. Die ander lied, **Turn your eyes ...**, probeer propageer dat, indien ‘n persoon sy oë op Jesus gevestig hou, al die ander sake in perspektief gesien sal word. Beide melodieë is basies eenvoudig en die herhaling van motiewe kom vryelik voor. A.g.v. die intieme karakter van die teks, vind ons chromatiese note wat soms bygevoeg is in die vorm van tussendominante om die gepaste ‘klankkleur’ daar te stel. In lg. opsig beweeg hierdie musiek steeds op die trant van die Tweede Evangeliese Ontwaking wat o.a. deur die *Romantiek* beïnvloed is.

Voorbeeld 21: Can you wonder? (Kyk Bylae 2).

Alhoewel die *koortjies* wat in die AGS gesing is tot 'n groot mate deur die jare dieselfde gebly het, vind ons vanaf die tagtigerjare toenemend dat nuwe *koortjies* hul verskyning maak. Net soos in die verlede sou 'n Herlewing, in hierdie geval die Charismatiese Herlewingsbeweging, 'n oplewing in kerkmusiek tot gevolg hê. Van die eerste sg. 'nuwe musiek' wat gesing is, was die refreingedeelte van **Because He lives** van Bill en Gloria Gaither van Amerika. Hul musiek was vanuit die staanspoor baie gewild, aangesien die teks duidelik en verstaanbaar was, en die musiek sg. 'bekend' voorgekom het. Tereg word hul musiek beskryf as "... contemporary gospel ...", en word dit van die *gospellied* van die vorige eeu (o.a. dié van Sankey) onderskei deur 'n groter gesofistikeerdheid, direktheid en eenvoud t.o.v. taalgebruik (Reynolds 1978: 104, 116).

Wanneer ons **Because He lives** (1971) van nader bekyk, vind ons 'n twee-ledige melodie (aa1bb1, met bb1 as die refrein) wat uit reëlmatige frases (8 + 8 + 8 + 8) bestaan en homoritmies m.b.v. primêre sowel as sekondêre akkoorde geharmoniseer is. Dit word dus duidelik dat die musiek van die Gaithers, t.o.v. sekere tegniese aspekte, nie noemenswaardig verskil van die bekende musiek wat regdeur die twintigste eeu in veral Pinksterkerke gesing is nie. 'n Nuwe gebruik wat later, veral in die musiek van **Hillsong**, toenemend sou voorkom, nl. om 'n akkoord sg. 'oor' 'n ander akkoord te speel,⁶ steek egter kop uit in maat 8. Hier klink die 3de en 5de van die tonika akkoord (Ab) 'oor' die grondnoot en 3de van die dominant akkoord (Eb), met die gevolg dat dit die tuiskoms-effek van die tonika akkoord in maat 9, met die herhaling van die a-melodie, verstewig. Interessant genoeg word dieselfde tegniek nie aan die begin van die lied gevolg nie, en word die tonika akkoord reeds met die opmaat gebruik. Die rede waarom 'n getransponeerde weergawe van die refrein ('n halftoon hoër in A majeur) deel van die bladmusiek uitmaak, kan verklaar word n.a.v. die gebruik om die refrein aan die einde van die uitvoering 'n half- of heeltoon hoër te herhaal.

Voorbeeld 22: Because He lives (Kyk Bylae 3).

⁶ Later word dit ook 'n eenvoudiger notasie-vorm van 'n uitgebreide (bv. 9de of 11de) akkoord, bv. F / G, wat in werklikheid 'n F majeur drieklank (gespeel deur die kitaar- en klavier- / 'keybord'-spelers) op G as basnoot (gespeel deur die baskitaar) impliseer, met die gevolg dat die akkoord uit G(BD)FAC bestaan. Die feit dat die 3de van die akkoord nie gehoor word nie, het 'n soort vaagheid in die karakter van die betrokke akkoord tot gevolg.

Een van die eerste sg. nuwe Afrikaanse *koortjies* wat vanuit die staanspoor en vir 'n lang tydperk gewildheid sou geniet, was **Die Here is my Herder**, met beide outeur en komponis as onbekend aangedui. Die bladmusiek van hierdie en ander tegnies relatief ongekompliseerde *koortjies* was egter steeds nie geredelik beskikbaar nie, met die gevolg dat die orrelis / orkes alle nuwe musiek op gehoor moes speel. Soortgelyke *koortjies* wat gedurende dieselfde tyd hul verskyning gemaak het, was o.a.: **Kom verheerlik nou die Heer, Deur die Here sal ons triomfeer, I'm building a people of power** en **I will enter** (voorbeelde van sg. *Lofprysings*-musiek) en **Prys die Naam van Jesus, U is my lied en my vreugde, O Here wie is soos U?** en **U is Heer** (voorbeelde van sg. *Aanbiddings*-musiek). Algemene kenmerke van hierdie musiek is o.a. ritmies eenvoudige twee- of driedelige melodieë wat 'n kleiner omvang beslaan (ongeveer 'n 5e na 'n oktaaf) en geharmoniseer word met oorwegend primêre sowel as sekondêre akkoorde.

Voorbeeld 23: Die Here is my Herder (Kyk Bylae 3).

Daar is reeds genoem dat Pastoor Nico Botha en sy voorsangers, in 'n poging om hierdie nuwe musiek landswyd te versprei, dit laat opneem en te koop aangebied het tydens Kampkonferensies. Bg. *koortjies* sou ongetwyfeld deel van so 'n **Maranatapark – Konferensie sang band** uitmaak. Uiteindelik sou hierdie musiek in die drie laaste *koortjie*-boeke van die AGS, **Pinkster Koortjiesangbundels** (1 & 3) en **Pentecostal Songbook** (2) gepubliseer word.

Een van die Engelse *koortjies* uit hierdie tydperk, nl. **I'm building a People of Power** deur Dave Richards, bestaan basies uit twee onderafdelings, beide wat die melodie en teks aanbetref. Volgens Muirhead is die eerste gedeelte van die teks profeties, terwyl die tweede die vorm van 'n versoek aanneem. Die melodie vertoon 'n soortgelyke kontras in styl. Die eerste gedeelte bestaan uit vier twee-maat frases waarin 'n oktaafsprong twee maal voorkom en 'n ritmepatroon waarin agste- en kwartnote domineer. In die tweede gedeelte vind ons twee vier-maat frases waarin 'n dalende interval van 'n vierde, asook 'n ritmiese patroon van twee agstenote, 'n kwart- en halfnoot die kernmateriaal uitmaak. T.o.v. die harmonisering word daar slegs van primêre akkoorde gebruik gemaak (Muirhead 1982: 189-191).

Voorbeeld 24: I am building a people of power (Kyk Bylae 3).

Daar is reeds op die feit gewys dat die toonsetting van Skrifgedeeltes vanaf die aanvang van die Charismatiese Herlewing toegeneem het, aangesien musiek as 'n effektiewe hulpmiddel in Skrifmemoriserings beskou is (Muirhead 1982: 82, 85).

Uit **KOM ONS SING DIE WOORD**, saamgestel deur Enine Niemand, is van die Afrikaanse *koortjies* wat gereeld in AGS gelede gesing is, nrs. 1: **Sing tot eer van die Here** (Jes. 42: 10), 11: **Maar die wat op die Here wag** (Jes. 40: 31), 17: **Here, U sal ek loof** (Jes. 25: 1) en 33: **Ek is tot alles in staat** (Fil. 4: 13). Al vier hierdie voorbeelde se melodieë bestaan uit vier 4-maat frases in twee- of driedelige vorm, met die teks sillabies⁷ in 'n majeur toonaard getoonset.

By **Sing tot eer van die Here** (1975) vind ons dat 'Sing tot eer van die Here' altesaam 3 maal, en 'Sy lof van die einde van die aarde af' 2 maal voorkom. Die vorm is basies 3-ledig: aa1ba2, met die 'Sy lof ...'-gedeelte as die b-deel, en die herhaling van 'Sy lof ...' 'n sekvens van die eerste, 'n 4de laer. Die feit dat die teks identies herhaal word, met die melodiese materiaal wat slegs effens verskil, of sekvensiël behandel word, help natuurlik memorisering aan. Die melodie, in Eb majeur, moduleer kortliks na die dominant, Bb majeur, aan die einde van die 2de frase. Wat die harmonisering aanbetref word van primêre sowel as sekondêre akkoorde en vierklanke gebruik gemaak, terwyl die harmoniese ritme relatief stadig is met een of soms twee akkoordveranderings per maat. Daarby vind ons t.o.v. die notering slegs die basstem in die F-sleutel en die ander 3 stemme in die G-sleutel.

Voorbeeld 25: Sing tot eer van die Here (Kyk Bylae 3).

By **Ek is tot alles in staat** word die teks in $\frac{3}{4}$ maatslag getoonset. Ons vind weereens 'n element van herhaling wanneer beide die teks en melodie van: 'Ek is tot alles in staat' twee maal identies herhaal word, terwyl die ander gedeelte van die teks, 'deur Christus wat my krag gee', drie maal voorkom. Die eerste herhaling van '... deur Christus wat my krag gee' is in die vorm van 'n sekvens van die eerste, 'n heeltoon hoër, terwyl die tweede herhaling 'n hoogtepunt of klimaks vorm deur te klim in toonhoogte, sowel as m.b.v. langer nootwaardes die teks te beklemtoon.

⁷ Sillabies: die woordritme bepaal tot 'n groot mate die melodie ritme.

Uit die Engelse eweknie van bg. bundel, **Let's sing scripture**, is die volgende *koortjies* dikwels en vir 'n redelike tydperk tussen ongeveer 1980 en 1994 gesing: nrs. 7: **Thy loving kindness** (Ps. 63: 64), 11: **Thou art worthy** (Rev. 4: 11), 13: **All over the world** (Hab. 2: 14, Is. 11: 9), 19: **This is the day** (Ps. 118: 24), 20: **Rejoice in the Lord always** (Phil. 4: 4), 28: **Silver and gold have I none** (Acts 3: 6), 36: **He is Lord** (Phil. 2: 10, 11) en 40: **This is my commandment** (John 15: 12).

Thou art worthy is 'n stadige en peinsende lied waarin, getrou aan die waardige karakter van die lied, slegs van kwart- en halfnote, asook van 'n homoritmiese vierstemmige harmoniseringstyl gebruik gemaak word (Muirhead 1982: 141).

By **He is Lord** verduidelik Muirhead dat die woord 'Lord' op drie maniere beklemtoon word: deur die feit dat dit telkens op die sterk pols val, deurdat die nootwaarde daaraan toegewys telkens aansienlik langer is as die omliggende, sowel as d.m.v. herhaling. Die toonsetting onderskryf dus die teks (Muirhead 1982: 176, 177).

Voorbeeld 26: He is Lord (Kyk Bylae 3).

Van die *koortjies* wat uit die **Praise and Worship** reeks van **Hosanna! Integrity** van die Verenigde State van Amerika gekom het, was: **Blessing, Glory and Honor** van Clyde Holt, **Celebrate Jesus** van Gary Oliver en **Majesty** van Jack Hayford. Alhoewel hierdie musiek in liedbundels voorgekom het, het dit as *koortjies* bekend gestaan in AGS-geledere, moontlik omdat dit kort was.

Blessing, Glory and Honor (1978) is bv. 'n lied met 'n refrein, wat gewoonlik, wanneer dit gesing word, met die refrein begin: 'Blessing, glory and honor, pow'r and might and dominion...'. Die vorm van die stuk is 3-ledig: aaba, met 'n frasestruktuur: 4 + 4 + 4 + 4. Die a-frases is ook identies t.o.v. die teks. Die b-gedeelte verskil van die a-gedeelte t.o.v. teks: 'Coming down from Your throne on high, You died on the cross for me; ...', sowel as kontrasterende ritmiese en melodiese materiaal op 'n hoër toonhoogte. Terwyl die a-gedeelte se melodie basies op die gebroke akkoord van F majeur gebou is, beweeg die melodie van die b-gedeelte tot 'n groter mate trapsgewys. Die ritme en geringe mate van sinkopasie, asook die harmonisering d.m.v. oor die algemeen vierklanke, dui op invloede vanuit 'n 'Jazz'-agtergrond.

Voorbeeld 27: Blessing, Glory and Honor (Kyk Bylae 3).

Celebrate Jesus (1988) is in 2-ledige vorm: ab, met 'n frasestruktuur: 8 + 8 + 8 + 9 mate. Ons vind dat herhaling volop in die teks voorkom. 'Celebrate, Jesus celebrate' word bv. vier maal in die a-gedeelte herhaal, terwyl die teks in die b-deel ook gedeeltelik herhaal: 'He is risen, He is risen and He lives for evermore, He is risen, He is risen ...', waarna die lied afsluit met: 'Come on and celebrate – the resurrection of our Lord'. Ook t.o.v. melodiese materiaal in beide die a- en b-gedeeltes vind ons eenvoudige gesinkopeerde motiewe wat basies op 3 note gebou is en wat deurgaans herhaal, met die gevolg dat dit aan die improvisasiepraktyk herinner. Hierdie melodie waarvan die omvang slegs 'n 6de is, word op 'n gemaklike wyse t.o.v. harmoniese prosedures vierstemmig geharmoniseer met hoofsaaklik primêre akkoorde, met die gevolg dat kwint- en oktaaf-parallelle tussen bv. V-VI en IV-V voorkom.

Voorbeeld 28: Celebrate Jesus (Kyk Bylae 3).

Majesty (1981) is in 3-ledige vorm (aaba). Die a-gedeelte begin met 'n sterk melodiese en gepunteerde ritmiese motief in A majeur wat, byna soortgelyk aan die Franse overture tydens die Baroktydperk, aan die musiek 'n gevoel van koninklikheid en almag (in hierdie geval van God) verleen. Muirhead beskryf ook hierdie openingsmotief ('Majesty, worship His majesty') as 'n soort fanfare, aangesien dit basies op akkoordnote gebou is, terwyl die b-melodie ('So, exalt, lift up on high, the name of Jesus') meer trapsgewys, sowel as met stygende motiewe, beweeg. Die frasestruktuur vorm 'n reëlmatige 8 + 8 + 8 + 8 mate en die kwartnoottriool, wat deurgaans voorkom, het volgens Muirhead 'n soort allergando-effek tot gevolg. Met die terugkeer van die a-gedeelte word mate 9 - 16 byna identies herhaal. Behalwe vir die majeur drieklank op die mediant in maat 23 (die sg. 'Frigiese' kadens van die Barok), is die harmonisering diatonies en redelik konserwatief en voorspelbaar (Muirhead 1982: 204, 205).

Voorbeeld 29: Majesty (Kyk Bylae 3).

Alhoewel die **Hosanna! Integrity**-groep van Amerika 'n geweldige groot hoeveelheid musiek gepubliseer het, is dit moontlik om n.a.v. bg. 3 liedere sekere algemene kenmerke van hul musiek te identifiseer. Die melodieë is nl. meestal in twee- of driedelige vorm en saamgestel uit reëlmatige frases. In gereduseerde vorm bestaan die melodieë soms uit so min as 3 of 4 note en die gebruik van sinkopasie en herhalende motiewe herinner sterk aan die improvisasie-

tegniek. T.o.v. die harmonisering van hierdie melodieë wys die gebruik van vierklanke of sewende akkoorde, asook die gemaklike omgang met harmoniese prosedures, op invloed vanuit 'n 'Jazz'-agtergrond.

5.7 Hedendaagse liedbundels wat tans deur die AGS gebruik word

Daar is reeds op die invloed wat die Charismatiese Beweging op die musiekbeoefening van die Kerk uitgeoefen het gewys. Soos reeds genoem het groot hoeveelhede nuwe musiek, hoofsaaklik met die oog op *lofprijsing en aanbidding*, die lig gesien. Aangesien hierdie musiek soms deur entoesiastiese gelowiges gekomponeer is wat nie noodwendig opleiding in musiek gehad het nie, kom Strydom tot die belangrike gevolgtrekking dat "... musikale amateurs hul hand aan die "edele" musiekkuns ..." van die kerk begin waag het (Strydom 1994: 121).

Hierdie saak het egter ongetwyfeld twee kante. Aan die een kant is dit belangrik dat musikaal-opgeleide persone musiek van kwaliteit skep, sodat die kerk 'n Almagtige God met die nodige eerbied, ontsag en tegnies 'goeie' musiek kan verheerlik. Aan die ander kant is dit egter vir die persoon wat nie noodwendig oor die nodige musiekteoretiese kennis beskik nie, netso belangrik dat die lied wat hy geskep het, ook deur andere gehoor en selfs saamgesing sal word. N.a.v. bg. is dit dus sinvol om aandag te gee aan Reynolds se definiëring van hierdie groot hoeveelheid sg. 'nuwe en kontemporêre musiek'. Sy bevindings t.o.v. die teks verwoord hy as: 'n Vars en kontemporêre, verpersoonlikte woordeskat wat die ideaal t.o.v. 'n voller, ryker Christenlewe daarstel (Reynolds 1978: 114). Daarby word in tekste van kontemporêre musiek met God as Vriend en Vader gepraat. Meestal word die teks steeds òf direk uit verskillende vertalings van die Bybel geneem, òf op teksverse gebaseer (Muirhead 1982: 212).

Wat die musiek by hierdie kontemporêre tekste aanbetref, is dit Strydom se bevinding dat "...sekularistiese popmusiek ..." 'n deurslaggewende rol begin speel in geestelike musiek, deurdat die sekulêre standaard t.o.v. melodiese wendinge, ritmiese patrone, harmoniese progressies (met diatoniese sowel as chromatiese praktyke (Muirhead 1982: 207)) en akkoordgebruik, asook die elektroniese klankideaal nagestreef word. Alhoewel hy noem dat dit kan gebeur dat musiek van oral en van watter aard ookal, onkrities, bloot t.w.v. hul "... "nuutheid", "andersheid" en "vermoë om lekker te sing" versamel [word] vir kerklike gebruik ...", is hy tog van mening dat "...die huidige samelewing met sy kulturele, sosiologiese en psigologiese gevarieerdheid, ook in die kerk, vra na die implementering van

uiteenlopende liedvorme met ‘n verskeidenheid style en idioome...’ (Strydom 1994: 121, 221, 256, 270).

Johansson se waarskuwing: “Newness is no guarantee of worth ...”, behoort egter altyd in gedagte gehou te word (Johansson 1993: 18), terwyl Van der Walt se: “...“goeie” musiek [met] uitstaande strukturele kwaliteite en ‘n egte gevoelsuitdrukking ...”, die ideaal behoort te bly (Van der Walt 1986: 117). Om die waarde van musiek te bepaal, is egter geen eenvoudige taak nie. Muirhead merk tereg op dat musiek wat gedurende die Charismatiese Herlewing gekomponeer word, ook n.a.v. geestelike effektiwiteit evalueer behoort te word (Muirhead 1982: 206, 214). Wanneer sy egter die algemene kenmerke van Charismatiese Musiek met dié van Hollis⁸ se goeie, sowel as minder goeie *hymns* vergelyk, kom sy tot die gevolgtrekking dat die sg. kontemporêre kerkmusiek wel t.o.v. sekere elemente goeie eienskappe openbaar (Muirhead 1982: 207-211).

Dit is egter noodsaaklik om die AGS se posisie t.o.v. hierdie vernuwende tendense en wendings te bepaal voordat daar na die musiek self gekyk word.

Daar is reeds op die feit gewys dat die AGS vroeër, hoofsaaklik a.g.v. die Kampkonferensies, ‘n groter mate van eenheid t.o.v. die musiekpraktyk kon handhaaf. Nie alleen is nuwe tendense gedurende hierdie geleenthede bekend gemaak nie (in soveel woorde of subtiel d.m.v. die musiekbeoefening), maar nuwe musiek kon ook d.m.v. reeds genoemde voorsangers, orkeste, kassette, blaadjies, ens. aangeleer en op so ‘n wyse landwyd versprei word. Na die sg. ‘Eenwording’ in 1996 het die groter lidmaattal egter tot gevolg gehad dat Kampkonferensies te Maranatapark nie meer moontlik was nie. Een van die belangrikste gevolge hiervan was nl. dat elke gemeente in die toekoms self sou besluit watter rigting hulle t.o.v. *lofprijsing en aanbidding* sou inslaan.

Dit is egter belangrik om te onthou dat daar persone is, gewoonlik van die ouer garde, wat nie die sing van sg. ‘nuwe musiek’ voorstaan nie, maar sou verkies om onbepaald slegs by die bekende te bly. Dit is egter net so waar dat veral die Jeug neig om te wil bybly met die jongste neigings in *lofprijsing en aanbidding*. Dat die lidmaat-samestelling van die gemeente dus ‘n rol speel by die bepaling van die musiekkarakter van ‘n gemeente, is verseker. Dit blyk egter ook dat jonger gemeentes, t.o.v. die fisiese ouderdom van die gemeente, eerder neig na die sg.

⁸ Hollis se studie rondom *hymns*, soos aangehaal in Reynolds: A Survey of Christian Hymnody 1963: 132-133.

‘populêre’ in kerkmusiek, terwyl die teenoorgestelde oor die algemeen waar is van ouer gemeentes, terwyl ook die Pastoor en die beskikbaarheid al dan nie van ‘n bekwame orkes en musiekleier bepalende rolle speel.

Ons kan dus volstaan met die feit dat ‘n bespreking van die hedendaagse musiek nie van die veronderstelling uitgaan dat al die gemeentes van die AGS van die musiek van **Hosanna Integrity!**, **Hillsong Music**, **Vineyard** en **Doxa Deo** e.a. gebruik maak nie. Dat daar egter van die groter en nuuter gemeentes met bekwame musiekleiers of Musiekpastore is wat byna geheel en al wegbeweeg het van die ouer musiek, is ook waar. Hierdie gemeentes se musiekbeoefening noodsaak gevolglik, t.w.v. volledigheid, ook ‘n bespreking van hierdie musiek.

5.7.1 Hosanna! Music (1987)

Daar is reeds genoem hoedat hierdie groep uit die Verenigde State van Amerika hulle musiek d.m.v. kassette, asook liedboeke (**Praise and Worship Songbooks**) bekend gestel het. In werklikheid het die **Hosanna! Music**-groep die weg gebaan vir menige ander groepe soos o.a. **Hillsong** uit Australië, **Vineyard** van Kanada en Groot Brittanje en **Parachute** uit Nieu-Seeland. Die groot hoeveelheid nuwe musiek wat meer eietyds klink, gekomponeer deur opgeleide sowel as amateurmusici, sou in menige geval deur die Jeug aan die gemeentes bekendgestel word nadat hul tydens Jeugkampe deur Jeugwerkers en -pastore daaraan blootgestel is. Liedere van hierdie groep wat deur die AGS gebruik is, is o.a. die reeds genoemde **Celebrate Jesus**, **Blessing, glory and honor** en **Majesty**. Ander musiek uit hierdie bundels wat wêreldwyd gewildheid geniet het, is o.a.:

Jesus, we enthrone You (**Songbook 10**, nr. 843) deur Paul Kyle (1980): Hierdie lied, n.a.v. Psalm 22: 3 (‘New International Version’), verklaar dat Christus as ons Koning deur ons aanbidding vereer word. Hierdie treffende teks word getoonset m.b.v. musiek in 2-ledige vorm in A majeur, met ‘n konvensionele frase-indeling: 8 (2+2+2+2) +8 (2+2+2+2). Die teks van die tweede gedeelte, ‘And as we worship, build a throne,’ word altesaam drie maal herhaal, voordat die laaste reël verklaar: ‘come Lord Jesus and take Your place’ (Townend 1993: 22). Die melodie, met ‘n omvang van ‘n 9de, word hoofsaaklik d.m.v. primêre en sekondêre akkoorde, asook vierklanke geharmoniseer.

‘n Interessante gebruik wat in byna alle kontemporêre kerkmusiek voorkom, is om ‘n akkoord sg. ‘oor’ ‘n ander akkoord te speel, met die gevolg dat ‘n 9de of 11de akkoord soms gevorm word. ‘n Voorbeeld hiervan is: F#m/E in maat 14. In konvensionele harmonie het dit die voorkoms van ‘n vierklank in derde omkering. Hierdie en soortgelyke praktyke moet egter eerder verklaar word in terme van ‘pedaalpunte’, aangesien akkoorde meestal skyn gebruik te word t.w.v. momentele aantreklikheid. In sommige gevalle dui hierdie gebruik bloot op ‘n ander manier om aan te dui dat ‘n akkoord in eerste omkering is, bv. E/G# in maat 13, m.a.w. ‘n E majeure akkoord met ‘n G# as basnoot.⁹

Voorbeeld 30: Jesus, we enthrone You (Kyk Bylae 3).

Shout to the Lord (Songbook 10, nr. 862) deur Darlene Zschech (1993): Dit wil voorkom asof Ps. 100: 1 as inspirasie gedien het vir die skryf van hierdie lied: ‘Shout to the Lord, all the earth’ (NIV). Die lied is in drieledige vorm. Alhoewel die bladmusiek met die refreingedeelte begin, is dit ook moontlik om in die praktyk, met die aanpassing van die inleiding, met die strofe te begin. Volgens die bladmusiek is die vorm: refrein, oftewel “chorus” (a), met daarna die strofe-gedeelte (b), en die herhaling (D.C. al Coda) van die refrein (a). Die frase-indeling is 16 (4+4+4+4), met die laaste twee mate as ‘n soort inleiding wat vooruitwys na die strofe-melodie, +16 (8+8). Van die vier 4-maat frases van die refrein eindig drie op die dominant – onvoltooid, en die laaste op die tonika – voltooid. In die strofe-gedeelte is beide kadense onvoltooid, met ‘n ‘Da Capo al Coda’ wat lei na die herhaling van die refrein. Die melodie van die refrein bevat heelwat sinkope op herhaalde note, wat die musiek ‘n soort spraakkwaliteit gee, byna soos ‘n soort resitatief, terwyl die strofe, met ‘n inniger teks, wel oor ‘n melodie beskik wat merendeels trapsgewys beweeg. Die gebruik van ‘n verlaagde leitoon-akkoord verleen ‘n modieuse ‘miksolidiese’ kleur aan hierdie lied.

Die intieme teks en liriese melodiese kwaliteit van die strofe kan gesien word as uitdrukking van die gebedstemming:

“My Jesus, my Savior, Lord, there is none like You,
All of my days I want to praise
The wonders of Your mighty love;

⁹ Volgens Townend oefen basnote ‘n sterk invloed uit op die sg. ‘kleur’ van die akkoord (Townend 1993: 32).

My Comfort, my shelter, Tower of refuge and strength;
 Let ev'ry breath, all that I am,
 Never cease to worship You."

Die refreingedeelte daarenteen is 'n ekstatiese oproep tot *lofprijsing*, in 'n soort 'parlando' of spraakstyl, wat die aandag op die teks vestig (volgens Muirhead 1982: 170):

"Shout to the Lord, all the earth, let us sing
 Power and majesty, praise to the King;
 Mountains bow down and the seas will roar
 At the sound of Your Name."

wat in die tweede gedeelte weer tot 'n groter mate verpersoonlik wanneer die skrywer verklaar:

"I sing for joy at the work of Your hands,
 For ever I'll love You, forever I'll stand;
 Nothing compares with the promise I have in You."

Voorbeeld 31: Shout to the Lord (Kyk Bylae 3).

Aangesien die musiek van **Hosanna! Music** die werk van 'n groot groep komponiste verteenwoordig, is dit nie moontlik om 'n algemene musiekstyl vas te pen nie. Dat die oorgrote meerderheid van hul musiek egter redelik maklik op die oor val en gevolglik relatief maklik aangeleer word deur die gemeente, laat ons tot die gevolgtrekking kom dat elemente soos melodiese frases en ritmes aan dié in algemene populêre musiek herinner. Die musiek klink dus 'bekend', alhoewel dit t.o.v. die algemene kerkmusiek in ongeveer 1985, 'vars en nuut' was en die verbeelding aangegryp het.

5.7.2 Hillsong Music (±1995)

Daar is reeds genoem dat hierdie groep van **Hills Christian Life Centre** van Australië uit die sg. Musiekpastoor of 'Worship Pastor', Darlene Zschech, asook die voorsangers, kore, instrumentaliste en orkes bestaan. Die Pastore van die gemeente, Brian and Bobbie Houston, noem per geleentheid (op die video's) dat die groep wat betrokke is by die opnames, dieselfde groep is wat tydens byeenkomste die gemeentelike samesang lei. Alhoewel hulle mekaar goed aanvoel en skynbaar, volgens een van die groep, saam oefen totdat hulle die musiek baie goed ken, is dit nie bekend oor watter musiekopleiding hulle beskik nie.

Dit is egter moontlik om na hierdie gemeente te gaan en vir 'n tydperk lank praktiese opleiding te ontvang in talle aspekte van *lofprijsing en aanbidding*. Daarby, soos reeds genoem, bied Darlene Zschech ook wêreldwyd lesings aan. Vanaf ongeveer 1995 het die musiek van hierdie groep in toenemende mate gewild geraak, met die gevolg dat hulle jaarliks 'n CD met slegs nuwe musiek, gekomponeer deur die musiekspan, vrystel.

Musiek van **Hillsong** wat vervolgens van naderby ondersoek gaan word ten einde meer van hul werkwyse agter te kom, is: **That's what we came here for** met teks en musiek deur Russell Fragar en Darlene Zschech uit die liedboek van die CD: **Touching Heaven, Changing Earth** (1998) en, **You said** deur Reuben Morgan uit die liedboek: **By Your side** (1999).

That's what we came here for is in 1997 gekomponeer, en is 'n tipiese *lofprijsingslied* wat gewoonlik aan die begin van 'n sangdiens gesing word om die gemeentelede tot lofprijsing uit te nooi. Die lied begin met 'n inleiding van 8 mate waarin die koperblasers 'n sterk opwaartse arpeggio-patroon in A majeur speel. Die gemeentes wat nie oor koperblaserinstrumente en –spelers beskik nie, gebruik 'n 'keybord' vir dié doel. Die lied bestaan verder uit 2 strofes wat direk na mekaar gesing word, 'n koorgedeelte en 'n oorgang of brug. Hierdie onderafdelings behoort soos volg gesing te word: strofe 1 (8 mate), strofe 2 (8 mate), refrein (8 mate wat byna presies herhaal in die volgende 8 mate), oorgang (16 mate), dus 16 + 16 + 16, waarna die hele proses herhaal. Na lg. herhaling word slegs die koorgedeelte herhaal, en daarna weereens die laaste 8 mate van die koorgedeelte, waarna oorgegaan word tot die koda, waar slegs die woorde 'You deserve the highest praise' altesaam 8 maal herhaal word. Die verskillende afdelings kan egter na willekeur, indien prakties moontlik t.o.v. oorgange, herhaal of geskommel word.

Die melodie beweeg merendeels trapsgewys in 'n gesinkopeerde ritme en verskil in werklikheid nie noemenswaardig in die onderskeie onderafdelings nie. Die harmonieë wat gebruik word, wissel van primêre en sekondêre akkoorde, tot vierklanke en akkoorde met terughoudings oftewel "sus" (sg. "sustained") akkoorde. Die harmoniese ritme stem normaalweg nie ooreen met die melodieritme nie, hoofsaaklik a.g.v. die sinkopasies (vgl. Muirhead 1982: 141).

Wat die teks aanbetref, verklaar die verse:

“We come into Your presence with singing
Come into Your presence with praise
Enter Your gates with thankful hearts
We are going to celebrate ...”

Die koor wys daarop dat God ons hoogste lof en eer verdien:

“You deserve the highest praise
That we can give and more
Lord we give You our praise
That’s what we came here for”

In die oorgang word ons soeke na die Here uitgebeeld:

“Everything within me
Reaches out to You
Your power and majesty ...

You have set Your people free
Now the house is filled with praise”

Voorbeeld 32: That’s what we came here for (Kyk Bylae 3).

You said uit **By Your Side** (1998) van Reuben Morgan: Hierdie lied is ‘n voorbeeld van ‘n *aanbiddingslied*, en begin met ‘n inleiding van 4 mate waarin die basiese akkoord-progressie van die strofes rustig deur die orkes, of net klavier / kitaar gespeel word. Daarna verloop die lied gewoonlik volgens die bladmusiek: Vers 1 word gesing (8 mate), die inleiding word gebruik as tussenspel (4 mate), vers 2 word gesing (8 mate), direk daarna die refreingedeelte (8 mate), die refrein word herhaal (8 mate), inleiding as tussenspel (4 mate), Dal Segno terug na vers 1 waarna die hele proses homself herhaal, behalwe dat die koor daarna vir ‘n derde maal herhaal word en die koda daarna volg met die kernwoorde: ‘O Lord, I ask for the nations’.

Die melodie beweeg binne die omvang van ‘n majeur 6de, en hoofsaaklik trapsgewys. Die harmonie verras deur ‘n interessante baslyn (D-E-F#-G) by die inleiding sowel as die strofe-gedeelte. Die akkoorde wat bo-oor hierdie baslyn gebruik word, is: IV₉ – V – vi₇ – V₆. In die

refreingedeelte word hoofsaaklik van primêre akkoorde I, IV en V in A majeur, asook van ‘n vi7 gebruik gemaak. Die gebruik van 7de en 9de akkoorde in die toonsetting van die eerste gedeelte van hierdie lied: **You said**, probeer myns insiens die regte atmosfeer skep wanneer die beloftes van God getoonset word (vgl. Muirhead 1982: 155). Wanneer die teks egter in intensiteit opwerk na die refrein: ‘You said, “ask and I’ll give the nations to you”...’, en die liedsrywer sy versoek rig: ‘O Lord, that’s the cry of my heart’, word oorwegend van primêre akkoorde gebruik gemaak.

Voorbeeld 33: You said (Kyk Bylae 3).

Na aanvanklike assosiasie met **Hosanna Music**, sou **Hillsong** tog spoedig kon aanspraak maak op musiek met ‘n eiesoortige karakter en styl. Algemene kenmerke van hul musiek sluit in: melodieë wat hoofsaaklik trapsgewys en dikwels met gesinkopeerde ritme beweeg, geharmoniseer met primêre en sekondêre akkoorde, sowel as vierklanke gevorm deur akkoorde sg. ‘oor’ ander basnote te speel. ‘n Interessante kenmerk wat veral t.o.v. **Hillsong** se musiek waargeneem word, is dat ‘n basiese akkoordopeenvolging en baslyn wat die inleiding uitmaak, ook in die res van die lied dikwels as basis vir die melodie gebruik word. Hierdie gebruik is o.a. ook in **You said** waargeneem. Die baslyn D - E - F# - G gaan gepaard met respektiewelik akkoorde IV9 – V – vi7 – V6. ‘n Ander lied waarin hierdie praktyk ook waargeneem word, is: **This is how we overcome** deur Ruben Morgan (1998), met die baslyn F - G - A en die akkoorde IV9 – V – vi7. Die tekste van hulle musiek getuig normaalweg van ‘n besonder intieme verhouding tussen die komponis / sanger van die lied en sy Hemelse Vader.

5.7.3 Vineyard (± 1995)

Vineyard is ‘n groep wat, net soos **Hillsong**, hul eie musiek skryf, opneem en bemark. Hulle ideaal is hoofsaaklik om musiek daar te stel wat geskik is vir *lofprysing en aanbidding*.

Come, now is the time (1998), deur Brian Doerksen, is ‘n oproep tot *lofprysing en aanbidding*. Die teks van die strofe nooi:

“Come, now is the time to worship.
Come, now is the time to give your heart.
Come, just as you are to worship.
Come, just as you are before your God.
Come.”

Die refrein, daarenteen, verklaar:

“One day ev’ry tongue will confess You are God.
 One day ev’ry knee will bow.
 Still the greatest treasure remains for those
 Who gladly choose You now.”

Die musiek is in 3-ledige vorm: vers – a (8 + 8) refrein - b (9 + 9) vers - a (8 + 8), met ‘n ekstra twee mate (‘Come’) wat as koda na willekeur herhaal kan word. Die omvang van die melodie lê gemaklik binne ‘n oktaaf en die ritme is by tye gesinkopeerd. Die melodie is hoofsaaklik d.m.v. primêre akkoorde geharmoniseer.

Voorbeeld 34: Come, now is the time (Kyk Bylae 3).

In **Breathe** (1995), gepubliseer in die bundel: **Hungry**, vergelyk Marie Barnett God se teenwoordigheid in haar lewe met lug / suurstof, en God se Woord met brood, beide noodsaaklik t.w.v. oorlewing:

“This is the air I breathe (2x)
 Your holy presence living in me

This is my daily bread (2x)
 Your very Word spoken to me

And I, I’m desperate for You
 And I, I’m lost without You”

Hierdie teks is veral ‘n goeie voorbeeld van die vars en kontemporêre, verpersoonlikte woordeskat wat Reynolds as tipiese kenmerk van kontemporêre kerkmusiek sien (Reynolds 1978: 114).

Die musiek is duidelik in twee dele verdeel, m.a.w. tweeledige vorm. Na ‘n inleiding van 4 mate begin die a-deel (8 mate) met: ‘This is the air I breathe’, en herhaal onmiddelik met ‘n effens veranderde teks: ‘This is my daily bread’ (8 mate). Die b-deel bestaan uit 8 mate (4 + 4), met die musiek in albei 4-maat onderafdelings dieselfde, alhoewel die teks verander van: ‘And I, I’m desperate for You’ na ‘And I, I’m lost without You’. Ook hierdie 8 mate word herhaal na ‘n instrumentale tussenspel van 4 mate. In die koda word beide frases: ‘I’m lost

without You' en 'This is the air I breathe', twee maal gesing. 'I'm lost ...' word twee maal identies herhaal, terwyl 'This is ...' aanvanklik soos in die begin gehoor word, terwyl die nootwaardes in die herhaling verleng word. Die lied sluit daarna af met 'n instrumentale naspel van 4 mate.

Die melodie bevat baie herhalingsselemente en beweeg trapsgewys sowel as met kleiner spronge oor 'n omvang van 'n 7e. Wat die akkoordgebruik aanbetref, vind ons hoofsaaklik primêre akkoorde: I (A), IV (D) en V (E), alhoewel vi (f#m) en terughoudings, bv. I₂ (ABE), ook gebruik word. Die harmonisering van die inleiding en koda met slegs die gebruik van AC#E (I) en ADF# (tweede omkering van IV)¹⁰, verleen 'n peinsende karakter aan hierdie lied. Die begeleidingspatroon wissel tussen gebroke akkoorde en blokakkoorde.

Voorbeeld 35: Breathe (Kyk Bylae 3).

Oor die algemeen is die musiek van **Vineyard** struktureel minder gekompliseerd as dié van **Hosanna! Music** en **Hillsong Music**. Alhoewel die melodieë steeds gesinkopeerd is, word daar tot 'n groter mate van herhaalde frases, waarin die teks slegs weinig indien enigsens verander, gebruik gemaak. Ook t.o.v. die harmonisering van melodieë wat meestal trapsgewys oor 'n kleiner omvang beweeg, vind ons hoofsaaklik die gebruik van primêre, met somtyds sekondêre en tot 'n mindere mate 7de akkoorde. Gary Best beskryf kenmerke van hierdie musiek as: "... a simplicity and wonderful naiveté ..." (Gary Best - Vineyard Music 2002 Internet).

5.7.4 Doxa Deo (1996)

Soos reeds genoem, is dit drie van die **Doxa Deo**-gemeente se Musiekpastore, Rick Moser, Ioannis Dekas en Jean Symons, wat hier sorg dra dat veral nuwe Afrikaanse liederes tydens byeenkomste gesing kan word. Volgens Muirhead kom dit sedert die Charismatiese Herlewing toenemend voor dat die musikante van sekere kerkgroepe musiek vir eie gemeentelike gebruik komponeer (Muirhead 1982: 218).

¹⁰ Dieselfde harmoniese onderbou word dikwels gebruik wanneer die gemeente spontaan na 'n aanbiddingslied voortgaan om die naam van die Here groot te maak.

Dat die musiek van hierdie drie pastore ook deur ander gemeentes gesing word, word duidelik uit die inleiding (voorwoord) van die Begeleidingsbundel: **Al die Lof**, waarin Rick Moser noem dat navrae na die bladmusiek van die CD uit talle dele van die Afrikaanssprekende kerk ontvang is. Hy verduidelik ook dat ‘n volle klavierbegeleiding nie verskaf is nie, aangesien begeleiers dikwels verkies om hul eie begeleidings te skep n.a.v. die gegewe melodielyn en akkoordstruktuur. Hy moedig egter diegene wat van hierdie musiek gebruik wil maak, aan om te “... sing met julle hele hart en met dankbaarheid om die Here te eer – psalms en lofliedere en geestelike liedere” (Lewende Bybel: Kolossense 3: 16, soos aangehaal in **Al die Lof** 1999: inleiding).

Musiek deur Rick Moser gekomponeer, is o.a. lofprysingsmusiek, **Jesus is die Heer** (1994), **Bring Hom hulde** (1993), **Die Gees van die Here is op my** (1996), **Ek kies die Lewe** (1999), **In sy Naam** (1998) en aanbiddingsmusiek, **Al die lof** (1993) en **Koning van my hart**.

Jesus is die Heer is ‘n tipiese strofiese *lofprysingslied* waarin die almag van ‘n hemelse Vader besing word.

Al die lof (1993) is ‘n voorbeeld van ‘n *aanbiddingslied*, aangesien daar direk tot die Here gesing word. Dit is ‘n strofiese lied met ‘n refrein en word soos volg uitgevoer: strofe 1, strofe 2, refrein, strofe 3, refrein, refrein. In die opname werk die lied op na ‘n klimaks deur twee maal na ‘n hoër toonaard te moduleer.

Die frases van die strofe bestaan telkens uit a (2 + 2 mate) en a1 (2 + 2 mate + 2 ekstra maatslae) met ‘n melodie wat styg in toonhoogte, met die gevolg dat daar na die refreingedeelte, b (4 + 2 ekstra maatslae) en b1 (4 + 2 ekstra mate), oorwegend hoër in toonhoogte, opgewerk word. Ook die teks van die strofe plaas ons binne die Openbaring-gebeure, terwyl die refrein die klimaks vorm met die loflied: “Al die lof, en die krag, en die eer, ... aan U alleen, o Heer”

Die akkoordwisseling beweeg teen ‘n stadiger tempo, en daar word vryelik van vierklanke en sg. ‘sus’(tained)-akkoorde (m.a.w. terughoudings), gebruik gemaak.

Voorbeeld 36: Al die lof (Kyk Bylae 3).

Alhoewel Ioannis Dekas reeds baie musiek gekomponeer het, sluit van sy meer bekende musiek in: **Ons God is groot** (1999), **In my hart heers daar blydskap**, **Ek wil U loof**, **Kom o Skepper Gees**, **Ek verlang na U**, **U is my God** en **Met 'n onverdeelde hart** .

Ons God is groot (1999) is 'n tipiese voorbeeld van 'n *lofprysingslied*, ook soms 'n getuienislied genoem, waarin die gemeente tydens samesang aan mekaar vertel watter almagtige God hulle aanbid. Die vinnige 4/4 tempo gee aan hierdie lied 'n positiewe, byna marsagtige karakter.

Hierdie lied neem die vorm van 'n strofe met 'n refrein aan. Die strofe-gedeelte bestaan uit: a (4 mate) + a1 (4 mate) + b (4 mate), met die tweede a 'n herhaling van die eerste, behalwe dat die einde van die frase uit langer nootwaardes, sowel as 'n ekstra woord, bestaan. Die b-gedeelte is nie alleen hoër in toonhoogte nie, maar bring ook 'n nuwe ritmiese patroon in, nl. 'n kwartnoot-triool.

Die refrein-gedeelte (2 + 2 + 2 + 4) beweeg, wat toonhoogte aanbetref, meer binne die omvang van die b-gedeelte. Die teks bestaan oorwegend uit: 'Sing halleluja', gesing op 'n melodiese motief wat op die tonika-drieklank gebou is, en met drie en 'n halwe maatslae stilte tussenin. In die opname sing van die laer stemme 'n eggo om die spasie te vul. Nadat dieselfde frase drie maal herhaal is, word die teks na: 'Halleluja, ons bring U die eer, U regeer' uitgebrei, met die gevolg dat die kwartnoot-triool weer gebruik word, en 'U regeer' m.b.v. langer nootwaardes hierdie belangrike stelling beklemtoon.

Die akkoordprogressie bly deurgaans dieselfde: C - C / E - F - G,¹¹ (I - I6 - IV - V) en verander eers in die laaste frase wanneer sekondêre drieklanke op die supertonika (ii) en submediant (vi) gebruik word.

Voorbeeld 37: Ons God is groot (Kyk Bylae 3).

Ook Jean Symons komponeer musiek wat geskik is vir gebruik tydens gemeentelike samesang, o.a. **U is heilig o Heer**, **Magtig is die Heer**, **Vroeg elke more** en **Met my hele hart en siel** (1999). Van sy musiek, o.a. **By U**, **om U**, **naby U** is selfs opgeneem en gepubliseer saam met

¹¹ Hierdie gebruik is ook t.o.v. die harmonisering van **Hillsong**-musiek waargeneem.

dié van ander Suid-Afrikaanse kerkmusici onder die titel: ‘**’n Nuwe Lied** - ‘n Versameling van 17 oorspronklike Afrikaanse Lofprysing en Aanbiddingsliedere’.

Magtig is die Heer is ‘n 2-ledige lied: a a b, met a- en b-gedeeltes wat onderskeidelik uit twee 4-maat frases (2 + 2 + 4) bestaan. Die laaste maat vorm ‘n kodetta, sowel as die klimaks, met die uitroep, ‘Want U is Heer!’.

Sekondêre drieklanke en vierklanke in die vorm van mineur 7des kom veral in die b-gedeelte vryelik voor. Daarby beweeg die melodie van die a-gedeelte hoofsaaklik trapsgewys, terwyl die b-gedeelte uit groot spronge en herhaalde note bestaan. Die a-gedeelte word hoofsaaklik, behalwe vir die majeur drieklank op die verlaagde 7de van F majeur, nl. Eb, wat ‘n soort miksolidiese klank verleen,¹² met primêre drieklanke geharmoniseer.

Voorbeeld 38: Magtig is die Heer (Kyk Bylae 3).

Die musiek van die drie **Doxa Deo**-pastore beskik tot ‘n mate oor gemeenskaplike kenmerke. Melodieë beweeg soms trapsgewys en soms met spronge, maar word oor die algemeen gemaklik deur die gemeente aangeleer en gesing tydens *lofprysing* en *aanbidding*. Ons kan dus tot die gevolgtrekking kom dat hierdie musiek uiters geskik is vir gemeentelike samesang.

Akkoordwisselings vind gemiddeld, met enkele uitsonderings, 1 / 2 maal per maat plaas. Wat akkoordgebruik aanbetref, word vryelik van vierklanke en sg. ‘sus’(tained)-akkoorde (m.a.w. terughoudings), primêre en sekondêre akkoorde gebruik gemaak. Dikwels word die majeur drieklank op die verlaagde 7de trap van ‘n toonaard gebruik, met die gevolg dat die musiek ‘n miksolidiese klank verkry. Alhoewel sekere praktyke dus aan die musiek van **Hosanna! Music** en **Hillsong** herinner, beskik hierdie musiek tog oor ‘n eiesoortige klankkarakter.

T.w.v. volledigheid behoort bygevoeg te word dat daar ook ander persone of sg. Musiekpastore is wat musiek komponeer wat met sukses tydens gemeentelike *lofprysing* en *aanbidding* gebruik word. ‘n Bekende is Johan Heystek van Randburg gemeente. Voorbeelde van sy musiek is o.a. **Heilig, U is heilig Heer, U is die Koning, Heilig is die Heer, In my wandel en in al my weë, Heilige Gees lei my** en **With my heart focused on you**. Van sy musiek is ook op CD’s vrygestel, waaronder **Inner Peace** en **Inner Joy**.

¹² D.i. ‘n gebruik wat gereeld in **Hosanna! Music** en **Hillsong Music** se musiek voorkom.

Wanneer ons sy musiek van nader beskou, vind ons melodieë wat gemaklik deur 'n gemeente aangeleer behoort te word, aangesien dit hoofsaaklik trapsgewys beweeg, nie ritmies ingewikkeld is nie, en oor 'n sg. bekendheid en aantreklikheid beskik. Hierdie melodieë word geharmoniseer m.b.v. primêre, sekondêre en terughoudingsakkoorde, asook tussendominante. Soms word interessante klankkleure verkry deur akkoorde wat skynbaar t.w.v. klankkleur gebruik word, bv. 'n Ab majeur akkoord in C majeur op die 3de 'Heilig' uit 4 in die b-deel van die lied: **Heilig, U is heilig Heer.**

Uit die ontledings van musiek in hierdie hoofstuk blyk dit dat kerkmusiek telkens aan invloede van musiek uit die sekulêre wêreld (m.a.w. die kuns-, sowel as die gewilde sg. 'pop'musiek) van die verskillende tydperke blootgestel is. Ons vind egter dat hierdie invloede tot 'n groot mate deur veral die Gereformeerde tradisie teengestaan is, terwyl kerke uit sg. *Revival*- en Pinkstergeledere, moontlik onbewustelik, toegelaat het en steeds toelaat dat hul musiek tot 'n groter mate 'beïnvloed' word. Alhoewel dit nie beteken dat enige musiek lukraak deur Pinksterkerke en Charismatiese groepe gebruik word nie, vind ons tog 'n groter uiteenlopendheid van musiekstyle, asook 'n openheid t.o.v. die gebruik van musiek van verskillende oorsese groepe. Redes vir hierdie verskynsel kan verklaar word n.a.v. 'n groter mate van lidmaatbetrokkenheid by die erediensgebeure, asook die feit dat Pinksterdienste oorwegend 'n meer informele karakter aanneem.

Hoofstuk 6

Samevatting

Die Pinksterbeweging het sy ontstaan te danke aan die wêreldwye religieuse herlewings wat aan die begin van die twintigste eeu voorgekom het. Tydens hierdie herlewings is teologiese fasette soos die *gawes van die Heilige Gees* opnuut beklemtoon.¹ Die AGS, wat as direkte gevolg van hierdie herlewings tot stand gekom het, het vanaf sy ontstaan deel van die Pinksterbeweging uitgemaak. Gevolglik vind ons ook by die AGS dat 'n meer informele godsdienstbeoefening, met inbegrip van die musiekpraktyk, vanuit die staanspoor as ideaal voorgehou is.

As inleidende studie is ontwakings tot so ver terug as die Eerste Evangeliese Ontwaking in die 18de eeu, asook die Tweede Evangeliese Ontwaking in die 19de eeu van nader beskou. Raakpunte wat na die Pinksterbeweging en die AGS deurgetrek is, het dit moontlik gemaak om lig op die meer informele liturgie te werp, waarna die primêre doelwit, nl. die musiekpraktyk, onder oë geneem kon word.

'n Gemeenskaplike kenmerk van die Piëtisme, die Eerste en Tweede Ontwakings, sowel as die Pinksterbeweging, en gevolglik ook die AGS, is die beginsel van 'n *persoonlike godsdienstige besluit* (ook bekend as *bekering*) wat behoort te kulmineer in 'n lewe van *heiligmaking*. Die sg. 'ek'-lied van die Piëtisme, wat volgens Strydom die sg. 'ons'-lied van die Hervorming vervang het, word m.a.w. die uitdrukking van 'n innige, verpersoonlikte geloofservaring. Groter klem op lg. bring egter op sy beurt groter betrokkenheid van individue tydens die erediens mee, met die gevolg dat ook die liturgie tot 'n groot mate 'verpersoonlik' en nie noodwendig in sy geheel vooraf vasgestel kan word nie.

In die geval van die AGS kan die feit dat 'n *vry-liturgiese* erediens voorkeur geniet bo 'n formele liturgie, ongetwyfeld na sy ontstaan teruggevoer word. Tydens die Ontwakings in Amerika aan die begin van die twintigste eeu is die meer spontane Afro-Amerikaners nl. ook betrek en was die liturgie, sowel as die musiekbeoefening, gewoonlik ongestruktureerd. Soos tydens die studie waargeneem, het deelnemers aan die erediensgebeure geglo dat hulle nie

¹ Die kenmerk wat hierdie beweging van ander herlewings of ontwakings sou onderskei, was nl. dat die *Vervulling met die Heilige Gees* (met die *spreke in ander tale* as teken) as noodsaaklike ondervinding in die Christen se lewe geag is.

streng by programme behoort te bly nie, aangesien daar ook op Heilige Gees-leiding staatgemaak behoort te word.

Alhoewel ook die AGS aanvanklik tot 'n groot mate dieselfde siening gehuldig het, het hulle tog later tot die besef gekom dat die leiding van die Heilige Gees ook tydens beplanning waargeneem kan word. AGS-leiers soos Dr. F.P. Möller sou ook van tyd tot tyd in die Pinksterboodskapper verduidelik dat *vry-liturgies* nie wanorde nie, maar wel vryheid binne 'n voorafbeplande raamwerk veronderstel.

Die sg. verpersoonliking van die godsdiens het egter ook tot gevolg dat die tekste van kerkmusiek, veral vanaf dié van die Piëtiste in die 17de en die Wesley broers in die 18de eeu, meer intiem raak. 'n Goeie vb. hiervan is Charles Wesley se **Jesus, Lover of my Soul**. Alhoewel die musiek waarop hierdie tekste gesing is skynbaar redelik streng deur veral John Wesley beoordeel is, vind ons tog dat dit aansluiting vind by die ligte of gewilde musiek uit daardie betrokke tydperk. Die melodieë waarop hul *hymns* gesing is was oor die algemeen kort, met eenvoudige harmoniese strukture en baslyne, en dit word soms as voorloper van die sg. *camp-meeting hymn* van die Tweede Evangeliese Ontwaking gereken.

Die musiek van die Tweede Evangeliese Ontwaking is hoofsaaklik met die oog op massasamesang tydens herlewingsbyeenkomste en kampkonferensies gekomponeer. Die onderskeidende kenmerk t.o.v. die struktuur, volgens Reynolds, was 'n kort, eenvoudige refrein wat maklik aangeleer en gesing kon word. Ook vir Sankey was dit belangrik dat die musiek wat hy die massas laat sing het, maklik op die oor sou val. Gevolglik het die melodieë ou en bekende idees en frases bevat en was dit as sentimenteel gereken. Tog was dit gewild, moontlik juis as gevolg van lg. eienskappe. Die doel van die *camp-meeting hymn*, nl. die bereiking van die persoon wat om watter rede ookal nie 'n kerkganger is nie, die sg. "...people who were untouched by normal church services ...", moet egter altyd in gedagte gehou word (Northcott 1964: 73).²

Vir die grootste deel van die twintigste eeu sou musiek van die Tweede Evangeliese Ontwaking steeds deel van byeenkomste uitmaak. Tydens die vyftiger- en sestigerjare het die AGS egter, moontlik t.w.v. aanvaarding en 'n groter mate van erkenning deur landgenote, en

² Northcott vgl. die gebruik van musiek tydens die massa-byeenkomste van die Wesleys, Sankey en Billy Graham as: "... gospel preachers who dressed their appeal to reason with the warm clothing of song" (Northcott 1964: 74).

moontlik op aandrang van individue binne die AGS, ook soms Psalms en Gesange van die Afrikaanse Gereformeerde tradisie tydens eredienste begin sing. Alhoewel dit nie die goedkeuring van alle betrokkenes weggedra het nie, het selfs die argitektuur van geboue na deftiger ontwerpte geboue (met soms selfs kerktorings!) verander.

Selfs die **Evangelie-liedere** wat sedert 1947 in gebruik was, moes in 1977 plek maak vir die **Deo Gloria**. Die tipiese *revival*-lied wat oorwegend in die **Evangelie-liedere** voorgekom het, was skynbaar te eenvoudig t.o.v. melodie, ritme, sowel as harmonisering, vandaar die begeerte na sg. ‘verbeterde’ musiek. Alhoewel daar wel deeglik rondom die verbetering van die musiek en die teks besin is, sou die **Deo Gloria** nooit werklik tot sy reg kom nie. Redes hiervoor kan o.a. gesoek word in die feit dat menige van die AGS-musikante nie musikologies geskool was nie, asook dat die nuwe harmoniserings vreemd geval het op ore van begeleiers sowel as gemeentelede.

Met die aanvang van die Charismatiese Herlewing gedurende die sestigerjare, vind ons egter dat daar toenemend massas ‘nuwe’ musiek vir Charismatiese gemeenskappe in Amerika gekomponeer word.³ Alhoewel die AGS wel daarvan kennis geneem het, het hierdie sg. *song explosion* nie onmiddelik ‘n verandering in hul musiekbeoefening teweeggebring nie. Algaande, vanaf die tagtigerjare, het nuwe *koortjies* egter hul weg na die erediens gevind. Hierdie musiek het o.a. die publikasies van Enine Niemand: **Kom ons sing die Woord / Let’s sing Scripture**, musiek van AGS-komponis Arnaud Heunis, asook die oorspronklike en / of vertalings van die musiek van **Hosanna! Music** uit die VSA, ingesluit.

Die feit dat gebeure op die internasionale Charismatiese terrein ook in die AGS waargeneem sou word, asook dat hierdie nuwe musiek relatief maklik bekombaar was, het tot gevolg gehad dat die sing van liedere uit die **Evangelie-liedere** en die **Deo Gloria** stadigaan begin verdwyn het. Vanaf ongeveer 1995 het ook die *lofprysings- en aanbiddingsmusiek* van die **Hillsong-** en **Vineyard-**groepe bekend begin raak, met die gevolg dat die keuse van nuutgekomponeerde musiek steeds verder uitgebrei is.

‘n Relatief nuwe gebruik wat ook waargeneem word, is dat gemeentes en kerkgroepe hul eie musiek vir gemeentelike samesang komponeer. Hierdie musiek word dikwels m.b.v. ‘n CD- en video-opname vrygestel. Soms word selfs die bladmusiek beskikbaar gestel, met die gevolg

³ Tereg reken Muirhead dat geen drukpers kan byhou met die publikasie van nuwe musiek nie.

dat ander gemeentes ook daarvan gebruik kan maak. Voorbeelde van sulke groepe sluit o.a. die **His People** kerkgroep (met verskeie gemeentes in Suid-Afrika), die **Hatfield Gemeente** in Pretoria, die **Rhema Ministries** in Johannesburg, asook die AGS se bekende **Doxa Deo**-gemeente in Pretoria (wat uit verskeie kampusse bestaan), in.

Soortgelyk aan hul herkoms vind ons steeds dat Pinksterkerke en Charismatiese groepe geneig is om van enige ‘gepaste’ musiek van bekende groepe tydens *lofprysing- en aanbiddingsessies* gebruik te maak. Hierdie musiek van o.a. **Hosanna!**, **Hillsong** en **Vineyard** word egter, volgens Johansson, soms verkeerdelik as *populêr* en / of *kontemporêr* beskryf. Hy verduidelik vervolgens dat die term *populêr* bloot op verbruikersvriendelikheid en vermaak dui, terwyl die term *kontemporêr*, *populêre* of kunsmusiek in ‘n eietydse idioom veronderstel. Alhoewel hierdie groepe se musiek wel kenmerke van *populêre* musiek vertoon, kan dit nie as *kontemporêr* beskryf word nie, aangesien die komposisie-elemente (harmonie, ritme, melodie en kontrapunt) daarin vervat, nie aan *kontemporêre populêre*- of kunsmusiek herinner nie (Johansson 1993: 52 – 54).

Die feit dat musiek vandag so maklik bekombaar is, het tot gevolg dat die AGS, soos trouens vele ander kerkgenootskappe, nie binne die afsienbare toekoms weer enige behoefte aan ‘n vaste liedbundel sal hê nie. Die hoofrede is bepaald die feit dat die saamstel van ‘n liedbundel baie tyd in beslag neem. Teen die tempo wat nuwe musiek vrygestel word, sou so ‘n bundel by sy verskyning m.a.w. reeds relatief ‘ou’ musiek bevat.

N.a.v. die groot aantal nuwe CD’s wat jaarliks deur groepe soos **Hosanna!**, **Hillsong** en **Vineyard** se musikante (dikwels voltydse personeel van hul onderskeie groepe) vrygestel word, kan natuurlik tot gevolg hê dat hul doel daaragter suiwer kommersiël mag voorkom. Tog verklaar hul in liedboeke, sowel as op CD-omslae, dat hul liefde en dankbaarheid vir en teenoor ‘n Hemelse Vader, die hoof- inspirasie agter die groot hoeveelheid nuwe musiek is. So skryf Russel Fragar, Musiekpastoor, hoe hulle op antwoord van navrae uit talle oorde hul musiek, soms met die hand geskryf, na kerkgroepe gestuur het. Hy vervolg: “Today, much has changed but not our initial desire. We present this collection of Hillsong music in the hope that it will help our friends as they worship our Lord” (The Hillsong Music Collection 1999: Voorwoord).

Die positiewe gevolg van gemeentes wat van hierdie bekende groepe se musiek gebruik maak tydens *lofpysing en aanbidding*, is nl. dat dit as trekpleister vir veral die Jeug dien. Die teenoorgestelde is egter waar t.o.v. die ouer garde, wat die feit betreur dat gewilde kerkliedere uit die verlede in onbruik verval het. Hierdie skynbaar totaal teenstrydige sienswyses behoort egter teen die agtergrond van verskeie generasies gesien te word. Waar ontwikkeling op menige gebied vandag teen 'n snelle pas plaasvind en alles gedurig aan't verander is, was 'n groter bestendigheid en voorspelbaarheid vroeër aan die orde van die dag.

N.a.v. die vorige paragraaf moet ook weereens beklemtoon word dat daar geen duidelike riglyne t.o.v. die musiekbeoefening in gemeentes vanaf die Hoofkantoor van die AGS gegee of afgedwing word nie.⁴ Die musikgroep of orkes is dus, terwyl hulle o.a. die samestelling en fisiese ligging van die gemeente, asook die beskikbaarheid van musikante al dan nie in gedagte moet hou, byna uitsluitlik verantwoordelik vir die karakter van hul eie gemeente se musiekbeoefening tydens eredienste se *lofpysing- en aanbiddingsessies* (vgl. Semmelink 1993: 194 – 197).

Wat die toekoms van *lofpysing en aanbidding* van die Kerk in geheel aanbetref, sou 'n vooruitskouing moeilik gemaak kon word. Alhoewel daar vandag soveel meer splintergroepe as voorheen gevind word, word die gemeenskaplike begeerte om die wêreld vir Christus te wen, ook en veral d.m.v. musiek, toenemend waargeneem. Daar is ook steeds meer gemeentes in stede, o.a. Pretoria, waar verskeie kerkgenootskappe saamwerk om in hul gemeenskap 'n verskil te maak. Dat lg. op sy beurt tot gevolg sal hê dat kerke mekaar weereens, soos tydens die Charismatiese Herlewing, t.o.v. hul musiekpraktyk sal beïnvloed, is byna onafwendbaar. Dit wil dus blyk dat ons, veral t.o.v. *lofpysing en aanbidding*, 'n tydperk van steeds groter ekumenisiteit binnegaan.

⁴ Semmelink noem tereg dat daar nog nie, in teenstelling met himnologie as teologies-wetenskaplike vakrigting in die liturgiese kerke, op teologiese vlak oor die musiekbeleid in die *vry-liturgiese* erediens besin is nie (Semmelink 1993: 3).

Bibliografie

- Die Apostoliese Geloofsending van Suid-Afrika. 1908 – 1988.
 1988. **Jubileum Herdenkings Verslag: Oos-Rand.**
 Johannesburg: AGS drukkers.
- AGS 1908 – 1977. **Die Trooster / The Comforter.**
- AGS 1977 – 2002. **Die Pinksterboodskapper.**
- Andrews, J.S. 1977. **Christelike liedere en kerkmusiek.** (In Dowley, Tim red. **Die Geskiedenis van die Christendom.** Kaapstad: Struik Christelike Boeke).
- Andrews, J.S. 1977. **Lofliedere en kerkmusiek.** (In Dowley, Tim red. **Die Geskiedenis van die Christendom.** Kaapstad: Struik Christelike Boeke).
- Atkinson, J. 1977. **Hervorming.** (In Dowley, Tim red. **Die Geskiedenis van die Christendom.** Kaapstad: Struik Christelike Boeke).
- Barnard, A.C. 1985. **Die erediens.** Pretoria: NG-Kerk Boekhandel.
- Bennet, Dennis 1971. **Nine o' clock in the Morning.**
 Eastbourne: Coverdale House Publishers.
- Brenton, Daryl. 1998. **Pentecostal/charismatic Pioneers.** (In Gardiner, J. red. **Joy!** December).
- Bickle, M. en Sullivant, M.
 1995. **Growing in the Prophetic.** Eastbourne: Kingsway Publications.
- Blume, Friedrich. 1975. **Protestant Church Music. A History.**
 London: W.W. Norton & Co.
- Botha, Aubrey. 1998. **Prophet.** (In Johann Kok red. **Lucerna.** September. Pretoria: Radiokansel).
- Bumpus, John S. 1972. **A History of English Cathedral Music. 1549-1889.**
 London: Gregg International Publishers Limited.
- Burger, Isak. 1987. **Geloofsgeskiedenis van die Apostoliese Geloofsending van Suid-Afrika.** Braamfontein: Evangelie Uitgewers.
- Choy, Leona F. 1978. **Andrew Murray Beelddraer van Ewige Liefde.**
 (Vertaal deur Annalou Marais). Silverton.
- Cilliers, P.J. 1979. **Die begeleiding en die melodie van die kerklied.**
 (In Loader, J.A. red. **'n Nuwe lied vir die Here.** Pretoria: HAUM).

- Clark, M. en Lederle, H.I. 1989. **What is distinctive about Pentecostal Theology?** Pretoria: UNISA.
- Conradie, Ben. 1951. **Andrew Murray na honderd jaar.** Stellenbosch.
- Cronjé, J.M. 1981. **Aan God die dank.** Pretoria: NG-Kerk Boekhandel.
- Davison, A.T. 1952. **Church Music. Illusion and Reality.** Cambridge, Harvard.
- Douglas, Winfred. 1949. **Church Music in History and Practice. Studies in the Praise of God.** New York: Charles Scribner's Sons.
- Douglas, W.M. (s.d.) **Andrew Murray and his message.** London: Oliphants Ltd.
- Dowley, Tim (red.) 1977. **Die Geskiedenis van die Christendom.** Kaapstad: Struik Christelike Boeke.
- Dreyer, A. 1910. **Historisch Album van de Nederduitse Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika.** Kaapstad.
- Du Plessis, D. (s.d.) **The Spirit bade me go. The Astounding Move of God in the Denominational Churches.** Kalifornië: David du Plessis.
- Du Plessis, D. (s.d.) **Diepsinnig maar tog so eenvoudig. Vrae en antwoorde oor die Werkinge van die Heilige Gees.** Kuilsrivier: Ekklesia drukkers.
- Du Toit, A.B. 1983. **Stram erediens ... die uitwerking van 'n ontmoeting met God?** (In Lombaard, A.L. red. *SA Vernuwing/Renewal*. Vol. 6 nr. 3 Junie – Julie).
- Du Toit, S. 1970. **Handleiding vir die Studie van die Kerkgeskiedenis.** Potchefstroom.
- Emurian, Ernest K. 1955. **Living Stories of famous hymns.** Grand Rapids, Michigan: Baker Book House.
- Fensham, F.C. (red.) 1988. **Die Geskiedenis van die Christendom.** (Vertaal deur Ludwig Visser). Kaapstad.
- Finney, Charles G. 1876. (Copyright renewed 1906). **Memoirs of Rev. Charles G. Finney.** New York.
- Foster, Richard 1983. **When Spirit touches Spirit.** (In Lombaard, A.L. red. *SA Vernuwing/Renewal*. Vol. 6 nr. 6 Oktober – November).
- Frodsham, S.H. 1928. **With Signs Following. The Story of the Latter Day Pentecostal Revival.** Springfield, Missouri: Gospel Publishing House.
- Gaddy, C.W. 1992. **The Gift of Worship.** Nashville, Tennessee: Broadman Press.

- Gee, Donald. 1949. **The Pentecostal Movement.** London: Assemblies of God Publishing House.
- Golden, S.G.A. 1979. **Kerksang in Nederland en Suid-Afrika vandag.** (In Loader, J.A. red. **'n Nuwe Lied vir die Here.** Pretoria: HAUM).
- Grové, I.J. 1982. **Die herkoms van Ps. 130 se Afrikaanse "liederwysie".** (In Troskie, A. red. **Die halfjaarlikse tydskrif van die Suid-Afrikaanse Kerkkorrelistevereniging:** bl. 20-27).
- Gunstone, J. 1989. **Baptised in the Spirit. Fifty Questions you wanted to ask.** Highland Books.
- Hardman, Keith J. 1994. **Seasons of Refreshing. Evangelism and Revivals in America.** Michigan: Baker Books.
- Harford, C.F. (ed.) 1907. **The Keswick Convention. Its Message, Its Method and Its Men.** London: Marshall Brothers.
- Harper, Michael. 1965. **As at the Beginning. The Twentieth Century Pentecostal Revival.** London: Hoddor and Stoughton.
- Harrell, D.E. (Jr.) 1975. **The Healing and Charismatic Revivals in Modern America.** Bloomington and London: Indiana University Press.
- Herderlijk Scrijven van de Generale Synode der Nederlandse Hervormde Kerk.
1961. **De Kerk en de Pinkstergroepen.** Nederland.
- Hofmeyr, J.W. (red.) en Pillay, Gerald J. (red.).
1994. **A History of Christianity in South Africa.** Pretoria.
- Hollenweger, W.J. 1969. **The Pentecostals.** (Vertaal deur R.A. Wilson). London.
- Horn, J.N. 1989. **From Rags to Riches. An analysis of the Faith movement and its relation to the classical Pentecostal movement.** Pretoria: UNISA.
- Johansson, Calvin M. 1993. **Music and Ministry: A Biblical Counterpoint.** Massachusetts: Hendrickson Publishers.
- Kendrick, Klaude. 1961. **The Promise Fulfilled: A History of the Modern Pentecostal Movement.** Springfield, Missouri.
- Kenneth Copeland. 1995. **John G. Lake: His Life, His Sermons, His Boldness of Faith.** Texas: Kenneth Copeland Publications.
- Kenoly, R. en Bernal, D.
1995. **Lifting Him Up – How you can enter into Spirit-led praise and worship.** Florida: Creation House Strong Communications Company.

- Kotzé, C.S. 1984. **Die NG Kerk en die Ekumene – 1.** Pretoria.
- Lederle, H. 1983. **Charismatic Renewal – an Update.** (In Lombaard, A.L. red. *SA Vernuwing / Renewal*. Vol. 6 nr. 1: Desember – Januarie). Pretoria: Hoofstadpers.
- Liebenberg, F.J. 1942. **Herlewing in Suid-Afrika.** Stellenbosch.
- Linder, Robert. 1977. **Rome reageer.** (In Dowley, Tim red. *Die Geskiedenis van die Christendom*. Kaapstad: Struik Christelike Boeke).
- Loader, J.A. (red.). 'n Nuwe lied vir die Here. Pretoria: HAUM.
- Lombaard, A. 1983. **Laat ons weer sing!** (In Lombaard A.L. red. *SA Vernuwing / Renewal*. Augustus – September).
- Loots, P.J. 1948. **Ons Kerklied deur die Eeue.** Stellenbosch.
- Malherbe, Willem. 2001. **Jubel op Nuweland.** (In I. Kotzé red. *Lucerna*. Junie. Pretoria: Radiokansel).
- Massey, R. 1992. **The life of Donald Gee, Pentecostal leader and teacher.** Guildford, Surrey: Highland Books.
- Mathlener, R. 1979. **Die kerklied tydens die Reformasie, asook enige musikale aspekte daarvan.** (In Loader, J.A. red. 'n Nuwe lied vir die Here. Pretoria: HAUM).
- McManners, J. (red.). 1990. **The Oxford Illustrated History of Christianity.** New York.
- M.E.R. **Oorlogsdagboek van 'n Transvaalse Burger te velde. 1900 – 1901.** Kaapstad: Nasionale Pers.
- Micks, Marianne H. 1982. **The Joy of Worship.** Philadelphia: The Westminster Press.
- Möller, F.P. 1955. **Ons Pinkstererfenis.** Johannesburg.
- Muirhead, J.M. 1982. **The Religious Music of the Twentieth-Century Charismatic Renewal in South Africa.** M. Mus. dissertation: UNISA.
- Myers, J.G. (ed.) 1971. **Another Wave Rolls In!** (formerly: **What really happened at "Azusa Street?"** by Frank Bartleman 1962). Monroeville: Whitaker Books.
- Nichol, John T. 1966. **Pentecostalism.** London: Harper and Row.
- Northcott, Cecil. 1964. **Hymns in Christian Worship. The Use of Hymns in the Life of the Church.** London: Lutterworth Press.
- Oosthuizen, G.C. 1990. **Die charismatiese beweging in Suid-Afrika met verwysing na sy agtergrond in die kerkgeskiedenis.** (In Raidt, E. red. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*. 30 (2): 129 – 144).

- Oosthuizen, G.C. 1987. **The Birth of Christian Zionism in South Africa.**
KwaDlangezwa.
- Original Arts Company – Doxa Deo.
2001. Programinligting: **Jesu.**
- Original Arts Company – Doxa Deo.
2000. Programinligting: **The Witness.**
- Orr, J. Edwin. 1952. **The Second Evangelical Awakening in America.**
London: Marshall, Morgan & Scott, Ltd.
- Orr, J. Edwin. 1949. **The Second Evangelical Awakening in Britain.**
London: Marshall, Morgan & Scott, Ltd.
- Papenfus, Anna F. 1995. **'n Waardebepaling van die nie-amptelike, informele Kerklied soos gesing in die erediens in gemeentes van die Nederduitse Gereformeerde Kerk in die PWV.** Ongepubliseerde M. Mus.-verhandeling. UNISA.
- Phillips, C. Henry. (s.d.) **The Singing Church (an outline history of the music sung by choir and people).** London.
- Ras, J.M. 1992. **“Spérvuur!!” Die Godsroeping en –wordingsgeskiedenis van die Pinkster Protestante Kerk.** Empangeni.
- Religion since the Reformation.
1924. **Eight Lectures.** Oxford: Clarendon Press.
- Reynolds, W.J. 1978. **A Joyful Sound. Christian Hymnody.** New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Riggs, Ralph M. 1949. **The Spirit Himself.** Springfield, Missouri: Gospel Publishing House.
- Routley, Erik. 1967. **Music Leadership in the Church.**
New York: Nashville Abingdon Press.
- Schepers, H.J. 1984. **Dis ons Kerk.** Johannesburg: AGS.
- Seashore, Carl E. 1947. **In Search of Beauty in Music. A Scientific Approach to Musical Esthetics.** New York.
- Semmelink, W.G. 1993. **Die Musiekbediening in die Vry-Liturgiese Erediens.** D. Th. Proefskrif. Pretoria: UNISA.
- Slosser, Bob. 1977. **A Man Called Mr. Pentecost.** New Jersey: Logos International.
1979. Vertaal deur René Möller. **Profesie in Vervulling.**
Braamfontein: Evangelie Uitgewers.

- Smail, T., Walker, A. en Wright, N.
1995. **Charismatic Renewal**. London: NW 1 4DU.
- Spade Reën Sending van Suid-Afrika. 1927 – 1977.
1977. **Jubileum Herdenkings Verslag**. Benoni: Spade Reën Sending.
- Springer, Kevin. (ed.) 1988. **Power Encounters among Christians in the Western World**.
San Francisco: Harper & Row.
- Strydom, W.M.L. 1994. **Sing nuwe sange, nuutgebore. Liturgie en Lied**.
Bloemfontein: UOVS.
- Synan, Vinson (red.) 1975. **Aspects of Pentecostal-Charismatic Origins**.
Plainfield, New Jersey: Logos International.
- Synan, Vinson. 1977. **The Holiness-Pentecostal Movement in the United States
of America**. Michigan.
- Townend, Stuart. 1993. **Playing the Keyboard in Worship**.
Eastborne: Kingsway Publications.
- Van den Heever, C.M. (red.) en Pienaar, P. De V. (red.)
1945. **Kultuurgeskiedenis van die Afrikaner**.
- Van der Laan, C. en P.L.
1982. **Pinksteren in Beweging: Vijf en Zeventig Jaar
Pinkstergeschiedenis in Nederland en Vlaanderen**. Kampe: J.H. Kok.
- Van der Merwe, P.C. 1949. **Die Verhaal van ons Geestelike Liedere**.
Kaapstad: Unie-Volkspers Bpk.
- Van der Spuy, Dirkie. 1996. **Wanneer die Heilige Gees werk**. Kaapstad: Struik Christelike
Boeke.
- Van der Walt, B.J. (red.).
1986. **Onderskeiding van die Geeste**. Potchefstroom.
- Van der Walt, S.P. 1961. **Dwaling en Waarheid**. Potchefstroom.
- Van der Watt, P.B. 1980. **Die Ned. Geref. Kerk: 1824 – 1905**.
- Van Groningen, J.P. 1979. **Congregational Song, based on Reformed-Calvinistic
Principles**. M. Mus. dissertation. Potchefstroom.
- Van Niekerk, T. 1970. **Die invloed van die Sankey-beweging op die kerklied in
Suid-Afrika**. M. Mus. verhandeling: US.
- Viljoen, A.W. 1987. **Die geestelike kinder- en jeuglied in Suid-Afrika –
'n histories-empiriese ondersoek**. M.Mus verhandeling: UPE.

- Walton, Janet R. 1988. **Art and Worship: A Vital Connection.**
Wilmington, Delaware: Michael Glazier Inc.
- White, John. 1976. **Life in the Spirit. God at work among his people.**
London: Epworth Press.
- Wienandt, Elwyn A. 1980. **Choral Music of the Church.** New York.
- Wilson, Brian. 1970. **Religious Sects. A Sociological Study.** London.
- Wood, A.S. 1977. **Ontwaking.** (In Dowley, Tim red. **Die Geskiedenis van die Christendom.** Kaapstad: Struik Christelike Boeke).

Liedboeke

- AGS 1977. **Deo Gloria Liederebundel.**
Braamfontein: Evangelie Uitgewers.
- AGS (s.d.) **Emmanuel Liedere – Hymns.** Christen Gemeentes.
- AGS 1961. 1970. **Evangelie-Liedere.**
Roodepoort: Christelike Uitgewers.
- AGS (s.d.) **Hartliedjies vir almal.**
- AGS (s.d.) **Jaeger's Revival Songs and Hymns as featured by Evangelist L. Wesley Jaeger of Richmond, California, U.S.A. in his Gospel Campaigns throughout S.A.**
- AGS (s.d.) **Kom sing 'n nuwe lied vir Hom. Phalaborwa.**
- AGS (s.d.) **Konferensie Koortjies en Liedere.**
Johannesburg: AGS Drukkers.
- AGS 1949. **Koortjies / Choruses.**
- AGS (s.d.) **Koortjiesbundel. Gemeente Lyndhurst.**
- AGS (s.d.) **Koortjiesbundel. Gemeente Primrose-Oos.**
- AGS (s.d.) **Koortjie bundel. Primrose Gemeente.**
- AGS (s.d.) **Liedere in Hollands, Afrikaans en Engels.**
- AGS 1996. **Nasionale Konferensie: samesang.**
- AGS (s.d.) **Nuwe Sionsliedere vir Suid-Afrika.** Johannesburg.
- AGS (s.d.) **Pinkster Koortjies / Pentecostal Choruses.**
- AGS (s.d.) **Pinkstervuur – Koortjies. Maitland – Brooklyn Gemeente.**

- AGS 1929. **Rays of Gospel Light in Song / Ligstrale van Evangelie Liedere.** Johannesburg: Publikasie Departement.
- AGS (s.d.) **Sangbundel.** Môrester gemeente.
- AGS (s.d.) **Selected Hymns and Choruses as sung in the Samuel B. de Klerk Revival and Healing Meetings.**
- AGS (s.d.) **Sing tot eer van die Here. Vir gebruik in Selle, Gebedsgroep, Huisgodsdien en ander Kleingroepbyeenkomste. Vir begeleiers. Doxa Deo.**
- AGS (s.d.) **Sing tot eer van die Here / Sing to the glory of the Lord. Eppingtuin Gemeente.**
- AGS (s.d.) **Sing tot eer van die Here / Sing to the glory of the Lord. Paarl.**
- AGS (s.d.) **Uitgesoekte liedere en koortjies / Selected Hymns and Choruses.**
- AGS (s.d.) **Uitgesoekte Geestelike Liedere vir Evangelie Dienste.** Johannesburg: Die Evangelie Uitgewers.
- AGS 1942. **Uitgesoekte Sionsliedere. (100)**
- AGS 1959. **Veldtog Liedere. Melville gemeente. (Tentveldtog 4 – 15 Februarie 1959).**
- AGS (s.d.) **Versamelde Koortjies / Selected Choruses. Primrose.**
- AGS (s.d.) **150 Well Known Hymns and Choruses / Welbekende Liedere en Koortjies.** Privaat uitgegee.
- Alexander, C.M. (ed.) (s.d.) **Alexander's Hymns no. 3 with Standard Hymns.** London: Marshall, Morgan and Scott.
- Allan, J.H. (samesteller)
(s.d.) **Redemption Songs. A Choice Collection of 1000 Hymns and Choruses for Evangelistic Meetings, Solo Singers, Choirs and the Home.** London: Alfred Holness Saloon.
- Botes, A.S. (samesteller)
(s.d.) **Koortjies. Parow.**
- Burgess, Dan (Compiler)
1989. **Praise & Worship. New Songs for Worshiping Churches. Songbook 3.** Mobile, Alabama: Integrity Music.

Burgess, Dan (Compiler)

1990. **Praise & Worship. New Songs for Worshiping Churches. Songbook 4.** Mobile, Alabama: Integrity Music.

Burgess, Dan (Compiler)

1991. **Praise & Worship. New Songs for Worshiping Churches. Songbook 5.** Mobile, Alabama: Integrity Music.

Burgess, Dan (Compiler)

1995. **Hosanna! Music. New Songs for Worshiping Churches. Songbook 9.** Mobile, Alabama: Integrity Music.

Burgess, Dan (Compiler)

1996. **Hosanna! Music. New Songs for Worshiping Churches. Songbook 10.** Mobile, Alabama: Integrity Music.

Hall, J.L. (ed.)

1947. **Jubilate. Sunday School Hymnal.**

Winona Lake, Indiana: The Rodeheaver Hall-Mack Co.

Hathaway, W.G.

(s.d.) **Elim Choruses No. 1 – 17.**

Johannesburg: The Calvary Publishing Co.

Hillsong Music Australia.

1997. **All Things are Possible.** Castle Hill: Hillsong Publishing.

Hillsong Music Australia.

1998. **Touching Heaven, Changing Earth.** Castle Hill: Hillsong Publishing.

Hillsong Music Australia.

1998. **Simply Worship Three.** Castle Hill: Hillsong Publishing.

Hillsong Music Australia.

1999. **By Your Side.** Castle Hill: Hillsong Publishing.

Hillsong Music Australia.

1999. **The Hillsong Music Collection. Volume Two.**

Castle Hill: Hillsong Publishing.

Hillsong Music Australia.

2000. **For this Cause.** Castle Hill: Hillsong Publishing.

Hillsong Music Australia.

2001. **You are my World.** Castle Hill: Hillsong Publishing.

Hosanna! Music.

1999. **Jerusalem Arise!** Mobile, Alabama: Integrity Incorporated.

- Huskisson, Frank (Compiler)
1902. **Hymns for Life and Service.** *A Collection of Hymns.*
W. Coulson Tregarthen.
- Kingsway
1999. **New Songs and Stoneleigh 99/2000.**
Eastbourne: Kingsway Music.
- Lillenas, Haldor (ed.) (s.d.) **Songs of the Sanctuary.**
Kansas City, Missouri: Lillenas Publishing Company.
- Môrester Gemeente (s.d.) **Môrester Huiskerk Koortjieboekie.**
- Moser, Rick (samesteller)
1999. **Al die Lof.** Pretoria: Doxa Deo.
- Murray, C. (samesteller)
1903. **Halleluja Lieder en voor Zondagscholen, Strevers- en Jongelings Vereenigingen, Conferenties en Bijzondere Diensten.**
Kaapstad: De Z.A. Bijbel Vereeniging.
- N.G. Kerk
1960. **Die Halleluja.** Kaapstad – Pretoria: N.G. Kerk-Uitgewers.
- N.G. Kerk
1937. **Psalms en Gesange.** Kaapstad – Pretoria: N.G. Kerk-Uitgewers.
- Niemand, Enine (samesteller)
1975. **Kom ons sing die Woord.** Johannesburg: Promise Uitgewers.
- Niemand, Enine (samesteller)
1975. **Let's sing Scripture.** Johannesburg: Promise Uitgewers.
- Oral Roberts.
1956. **Oral Roberts Crusade Songbook.** Oral Roberts Publications.
- Parachute Music.
1998. **Adore.** Auckland: Parachute Productions.
- Rassie Erasmus Evangelie Groep.
(s.d.) **Rassie Erasmus Evangelie Groep. Herlewingskoortjies / Revival Choruses.** Johannesburg: AGS.
- Redemption Hymnal Committee.
1966. **The Redemption Hymnal.**
Eastborne, Sussex: Elim Publishing House.
- Rhema Bible Church. 2000. **Praise Africa. Strong & Mighty.**
Johannesburg: Rhema Publishing.
- Sankey, Ira D. (red.) (s.d.) **Sacred Songs and Solos. Revised and Enlarged with Standard Hymns. 1200 pieces.** London: Marshall, Morgan & Scott.
- Sarepta
(s.d.) **Sing tot eer van die Here / Sing to the glory of the Lord.**
- Vineyard Music.
1999. **Hungry.** London: Vineyard Music Group.

Onderhoude

Past. Dirk Bakker (eertydse Direkteur by Evangelie Uitgewers): 28 November 2002.

Me. Marinda Botha (eggenote van Past. Karel Botha, betrokke by maak van kasette tydens Kampkonferensies): 14 Julie 2001.

Past. Nico Botha (betrokke by maak van kasette tydens Kampkonferensies): 16 Julie 2001.

Dr. Isak Burger (President van die AGS sedert 1988): Julie 1998, Johannesburg.

Past. Ioannis Dekas (Musiekpastoor by **Doxa Deo**): Julie 1998, Pretoria; 14 Julie 2001.

Past. Justus du Plessis (eertydse ampsdraer van die Werkersraad): Julie 1998, Pretoria.

Past. Arnaud Heunis (betrokke by Musieksentrum M28: 19): 16 Julie 2001.

Mnr. John Merrington (eggenoot van Myra Jean Merrington): verskeie geleenthede vanaf Julie 2001 tot November 2002, Somerset-Wes.

8 Bylaes

8.1 Bylae 1

Hierdie navorsing is hoofsaaklik gedoen t.w.v. 'n beter geheelbeeld t.o.v. watter musiek vanaf die eerste tot die laaste liedbundels deel van die AGS-repertoire gebly het. Die liedbundel, **Hymns for Life and Service**, is uit die aard van die saak as uitgangspunt geneem, met die belangrikste daaropvolgende bundels in chronologiese volgorde. Indien die musiek in enige opsig verwerk of verander is, is dit kursief in hakies aangedui.

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE (1902)</i>	<i>NUWE SIONSLIEDERE (1934)</i>	<i>EVANGELIE-LIEDERE (1947)</i>	<i>DEO GLORIA (1977)</i>
1 Old, yet ever new! <i>W.A. Williams</i>	88 Daar is 'n storie, o so soet	85 Oud, maar altyd nuut	–
3 He saves! <i>Frank M. Davis E.C. Davis</i>	113 Sing ere tot God...	113 Hy red	45 Prys en loof die Here...
5 For You and for Me <i>Will L. Thompson</i>	66 Saggies en teer...	67 Vir jou en vir my	81 Die Meester is hier...
7 Jesus Saves! <i>Priscilla J. Owens Wm. J. Kirkpatrick</i>	6 O ons hoor die vreugdekreet	6 Jesus red	261 Glo in die Here Jesus...
11 Will your Anchor hold? <i>Priscilla J. Owens Wm. J. Kirkpatrick</i>	96 Sal jou anker hou...	96 Sal jou anker hou?	–
12 God Calling yet! <i>Gerhard Terstegen (tr.) Jno. R. Sweney</i>	–	48 God roep my nog	–
13 The Gospel Bells <i>S. Wesley Martin</i>	44 Die Evangelieklokke	49 Die Evangelieklokke	–
15 Why I love Jesus <i>Arr. from Rev. E.A. Hoffman</i>	78 Weet jy waarom min...	78 Waarom ek Jesus min	–
16 "Look and Live!" <i>W. A. Ogden</i>	74 'k Het 'n boodskap...	75 Kyk en leef!	–
19 I Believe Jesus Saves! <i>Rev. F. Bottome, D.D Jos.P.Webster</i>	75 Kom ons sing van Sy liefde...	76 Ja, ek glo Jesus red	101 ...met Sy eie bloed, ...
22 Hark! There Comes a... <i>W. H. Doane</i>	34 Hoor daar iemand fluister	19 Hoor daar, iemand...	85 Hoor daar, ... (<i>ander melodie</i>)
24 Wonderful words of life <i>P.P. Bliss</i>	68 Sing dit nog 'n maal...	69 Wonderlik' Lewenswoord	247 My tong sal U Woord besing
26 Behold Me Standing <i>Mrs. Jos F. Knapp</i>	33 Kom kyk Ek staan hier...	37 Sien my tog staan.	–
28 The hem of His garment <i>Geo F. Root</i>	22 Sy raak maar net...	26 O, raak die soom...	–
29 Arise, my Soul, Arise! (<i>D maj.</i>) <i>C. Wesley John Darwell</i>	69 Staan op my siel en leef	60 Staan op, my siel. (<i>D maj.</i>)	109A Staan op, ... (<i>C maj.</i>) 109B Staan op, ... (<i>mel. in tenoor</i>)
32 The Lion of Judah <i>H.L.Wilson</i>	90 Deur Jesus se dood...	71 Die leeu van juda	–
33 Art thou weary? (<i>4/2</i>) <i>Dr. J.M. Neale Sir H.W.Baker</i>	98 Kom vermoeide, treur jy...	64 Kom, vermoeide (<i>4/2</i>)	146A Kom na my toe (<i>4/4</i>)

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE (1902)</i>	<i>NUWE SIONSLIEDERE (1934)</i>	<i>EVANGELIE-LIEDERE (1947)</i>	<i>DEO GLORIA (1977)</i>
36 None but Christ can... <i>Arr. By B.E. J. McGranahan</i>	217 In Christus het my siel...	217 Christus alleen	18 Vreugde en blydskap
38 I'm Believing and receiving <i>R.Lowrey</i>	–	184 Is jou sondes groot? (ander melodie)	–
56 Welcome! Wanderer, Welcome! <i>Dr. H. Bonar Ira D. Sankey</i>	87 In 'n vreemde landstreek	–	–
58 Oh, He saved! (6/4) <i>F.J. Crosby S.J. Vail</i>	35 Sondaar as jou hart...	38 Kom, ontvang genade vry (6/4)	80 Ek sal die hart van klip... (6/8)
60 There is a Savior from all sin <i>J.G. Govan J.R. Murray</i>	–	111 Jesus maak van sonde vry (melodie en harmonie effens verander)	–
65 Jesus will give you rest <i>F.J. Crosby Jno. R. Sweney</i>	107 Wil jy kom?	106 Wil jy kom?	–
68 Almost persuaded <i>P.P. Bliss</i>	24 Byna wil jy jou laat oortuig	14 Byna oortuig	82 ...sal Hy die wêreld oortuig...
71 Salvation's River <i>R. Kelso Carter S.G. Foster</i>	112 Daar by die kruis...	–	–
78 The Eden above	97 Ons reis na die land...	97 Die Eden daar bo	–
79 Passing onward <i>A. Midlane Cornish Melody</i>	99 Dit stroom voorwaarts...	–	–
80 Where will you spend eternity? (4/4) <i>Rev. E.A. Hoffman J.H. Jenney</i>	109 Waar gaan jy bly in die ...	114 Die ewigheid (4/2)	–
82 Jesus is calling <i>F.J. Crosby Geo C. Stebbins</i>	28 Jesus roep sondaars...	30 Jesus roep	83 Bekeer julle, en glo...
87 "Whosoever Will!" <i>P.P. Bliss</i>	58 Iedereen wat hoor, roep...	57 Iedereen wat hoor	267 Alle vlees sal die heil...
88 The sinner and the song <i>Will L. Thompson</i>	77 'n Sondaar was dwalend...	79 Die sondaar en die lied	–
91 Jesus is passing this way <i>Annie L. James W.H. Doane</i>	23 Is hier 'n hart diep gebroke?	28 Jesus gaan nou hier verby	90 'n Gebroke en verslae hart..
96 Oh, wonderful love <i>T. Plant S.J. Horsey</i>	92 'n Sondaar vuil was ek	92 Wonderbare liefde	–
99 Ye must be born again <i>W.J. Sleeper Geo. C. Stebbins</i>	–	181 Wedergebore word (harmonie effens verander)	–
101 I Gave My life for Thee <i>F.R. Havergal (arr.)</i>	30 My lewe gee ek vry...	33 My lewe gee ek vry	–

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE (1902)</i>	<i>NUWE SIONSLIEDERE (1934)</i>	<i>EVANGELIE-LIEDERE (1947)</i>	<i>DEO GLORIA (1977)</i>
107 Ring the bells of Heaven <i>Rev. W.O. Cushing G.F. Root</i>	376 Lui die hemel klokke...	376 Lui die hemel-klokke	–
111 Let Jesus come into your heart <i>Mrs C.H. .Morris</i>	83 Is jy met sonde belas....	86 Laat Jesus toe in jou hart	–
115 "I am the Way" <i>G.M.J. J. McGranaham</i>	81 Soos skape herderloos...	82 Ek is die weg	–
118 There is power in the blood <i>L.E. Jones</i>	103 Wil jy ook vry wees...	102 Daar is krag in die bloed	69 Sodat die krag van Christus
121 The very same Jesus <i>L.H. Edmunds Wm. J. Kirkpatrick</i>	31 Kom sondaars...	35 Dieselfde Jesus	–
124 In The silent midnight watches <i>Dr. A.C. Coxé G.F. Root</i>	61 In die stille nagwaak, luister	–	–
125 The Good Sheperd <i>Anon Harrison Millard</i>	45 Die sneeu lê wit op die berg	42 Die Goeie Herder <i>(harmonie verander in 2de reël)</i>	–
126 There is a fountain (2de, 3de melodieë) <i>W.M. Cowper Western melody</i>	55 Daar is 'n heilfontein...	56 Daar is 'n heilfontein	220 In Hom het ons verlossing
133 Jesus, Lover of my soul <i>Chas Wesley Rev. J.B. Dykes</i>	62 Jesus minnaar van my siel	54 Jesus Minnaar van my siel	152 Jesus wat my teer bemin 318 Jesus wat my teer bemin <i>(nuwe melodie)</i>
136 It is well <i>H.G. Spafford P.P. Bliss</i>	47 As vrede my lei	46 Dit is wel	–
138 No, not one! (4/4) <i>Rev. Johnson Oatman Geo C. Hugg</i>	93 Daar is geen Vriend soos...	93 Nee nie een (4/2; harmonie effens <i>verander)</i>	299 Daar is 'n vriend...
140 Where is my soul tonight? <i>Martha J. Lankton Wm. J. Kirkpatrick</i>	82 Dikwels het ek 'n stem...	83 Waar is my siel?	–
142 I hear Thy welcome voice <i>Rev. L.H. Hartsaugh</i>	27 Ek hoor U sagte stem	31 Ek hoor U sagte stem	87 Wie my volg, sal sekerlik...
144 Blessed be the Fountain <i>E.R. Latta H.S. Perkins</i>	38 Dierbaar is die bloed...	20 Kosbaar is die bloed...	78 Was my dat ek witter...
148 Glory to His Name! <i>Rev. E.A. Hoffman Rev. J.H. Stockton</i>	255 Onder die kruis...	255 Ere Sy Sy Naam!	73 Red my, want U is my God
150 Rock of Ages, cleft for me <i>Toplady D. Bortnianski</i>	102 Rots van Eeu' geklief...	104 Ewig' rots	211 Vertrou op die Here, vir ewig
151 Redemption <i>S.M. Sayford Peter Bilhorn</i>	209 Verlossing, o wondervol	209 Verlossing	–

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE (1902)</i>	<i>NUWE SIONSLIEDERE (1934)</i>	<i>EVANGELIE-LIEDERE (1947)</i>	<i>DEO GLORIA (1977)</i>
154 Life in the risen Lord <i>P.P. Bliss</i>	80 Sing genade nuus, laat...	81 Daar is opstandingskrag	–
155 The cross of Calvary <i>S.C.B. E.E.N.</i>	56 Aan die kruis van Golgota	59 Die kruis van Golgota	217 En Hy het Sy hoof gebuig...
156 Nothing but the blood of Jesus! <i>Rev. R. Lowry D.D.</i>	20 Wat sal my van sonde red ?	23 Net alleen die bloed...	–
157 The cross of Jesus <i>Miss E.C. Clephane Ira D. Sankey</i>	76 Daar by die kruis van Jesus	77 Die kruis van Jesus	–
158 I heard the voice of Jesus say <i>H. Bonar, D.D. Rev. J.B. Dykes</i>	64 Ek hoor hoe Jesus stem my..	62 Ek hoor hoe Jesus stem..	–
159 Hallelujah! 'tis done! <i>P.P. Bliss</i>	21 Dit is God...	24 Halleluja, dis klaar!	–
161 He hideth my soul <i>F. J. Crosby Wm. J. Kirkpatrick</i>	25 'n Wonderbaar Heiland...	25 By Hom skuil my siel	–
163 Just one touch <i>Birdie Bell J. Howard</i>	8 Raak Hom aan	8 Raak Hom aan	–
167 My redeemer <i>P.P. Bliss J. McGranahan</i>	94 Ek sal sing...	94 My Verlosser	49 Ons wil U heldekrag besing...
172 When the pearly gates unfold	161 Ek het rus gekry by Jesus	156 As die Pêrelpoort ontsluit	361 Hy sal by hulle woon...
173 Why not now? <i>El.Nathan C.C. Case</i>	108 Wyl ons pleit en bid vir jou	107 Wyl ons pleit	–
180 Just as I am! <i>Charlotte Elliott Wm. B. Bradbury</i>	104 Net soos ek is...	112 Net soos ek is	176 Kom na my toe almal wat... 294 Die reddende genade...
188 The way of the cross <i>E.W. Blandy Rev. J.S. Norris & R.K. Carter</i>	16 Ek Kan hoor my Heiland...	17 Waar Hy my lei <i>(nootwaardes in die bas verander)</i>	175 Die Lam sal hulle...
195 Jesus, I my cross have taken <i>Haydn AUSTRIA</i>	17 Jesus ek neem ook...	–	–
197 At they feet I fall	238 O Lam van God	238 Aan U voet gekniel	–
201 Bring ye all the tithes <i>Helen E. Rasmussen H.L. Gilmour</i>	324 Hoor wat sê die Bybel	324 Bring all my tiendes <i>(harmonie effens verander)</i>	–
202 I'll go where you want me ... <i>Mary Brown Carrie E. Rounsefell</i>	322 Dis moontlik nooit...	323 'k sal gaan waar U lei <i>(harmonie effens verander)</i>	–
204 "Follow me!" <i>Rev. G.D. Watson, D.D. Rev. Joshua Gill</i>	100 My sterwend' Heiland roep	100 Volg My nou	–

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE (1902)</i>	<i>NUWE SIONSLIEDERE (1934)</i>	<i>EVANGELIE-LIEDERE (1947)</i>	<i>DEO GLORIA (1977)</i>
208 From Every stain made clean <i>H.H. Booth</i>	–	144 Van elke smet nou rein <i>(ritme effens verander)</i>	–
210 When I survey the wondrous Cross <i>Watts E. Miller</i>	323 As ek die kruishout...	322 As ek die kruishout...	212 Mag ek nooit roem nie...
211 Entire Consecration <i>F.R. Havergal Mozart</i>	–	–	326 Stel julle liggame...
212 Give me Jesus <i>F.J. Crosby Jno. R. Sweney</i>	321 Neem die wêreld	321 Gee my Jesus	180 Daarom sal hulle ewige...
217 Trust and obey <i>Rev. J.H. Sammis Rev. D.B. Towner</i>	111 As die Heer ons pad rig	109 Glo en vertrou <i>(harmonie effens verander)</i>	92 Hy wat op die Here vertrou...
220 I am trusting, Lord, in Thee <i>Rev. W. McDonald Wm. G. Fischer</i>	–	239 Na U kruis kom ek	–
223 Are you washed in the blood? <i>Rev. E.A. Hoffman</i>	19 Was jy ooit by Jesus?	21 Is jy rein	71 Contrition
227 Full salvation! <i>Rev. F. Bottome, D.D.</i>	–	46 Volle redding!	–
230 Whiter than snow! <i>(A maj.)</i> <i>James Nicholson Wm. G. Fischer</i>	–	125 Witter dan sneeu <i>(Ab maj.)</i> <i>(harmonie en melodie effens verander)</i>	–
231 The half has never been told <i>Frances R. Havergal R.E. Hudson</i>	249 Ek het U liever...	249 Die helfte was nog nooit...	–
232 Yesterday, Today, For ever <i>Rev. A.B. Simpson J.H. Burke</i>	304 O hoe soet is die belofte	303 Vir ewig getrou	107 Ek sal jou nooit begewe...
238 Tell me what to do to be pure <i>Anon K.E. Sheasby</i>	–	390 Hoe word ek rein? <i>(ander melodie)</i>	–
243 Wash me, o Lamb of God <i>Mrs. H.B. Beagle Telugu melody</i>	–	164 Was my, o Lam van God <i>(ander melodie)</i>	218 En Hy sal hulle skuld dra <i>(dieselfde melodie as Evangelie-liedere)</i>
248 The rest of faith <i>Chas Wesley Hugh Wilson</i>	355 Heer ek geloof daar is rus	356 Die rus van God's volk	–
250 Ressurrection Life	101 Met Hom begrawe...	–	–
253 Launch out <i>A.B. Simpson R. Kelso Carter</i>	356 Genade van God is...	355 Die genade van God	–
256 Oh, for a heart to praise my God! <i>C. Wesley J.J. Walch</i>	353 O vir 'n dankbaar hart...	344 Gee my 'n hart...	174 Skep vir my 'n rein hart
258 Oh, for the peace the Savior gives <i>F.A. Blackmer</i>	299 Eens dag ek ek leef...	299 O, die vrede wat Hy gee	–

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE</i> (1902)	<i>NUWE SIONSLIEDERE</i> (1934)	<i>EVANGELIE-LIEDERE</i> (1947)	<i>DEO GLORIA</i> (1977)
262 Is this not the Land of Beulah? <i>Anon, from "Songs of Joy and Gladness"</i>	267 O, ek woon nou op die berg	267 Is dit nie die hemel-land...	–
264 Jesus is mine <i>Mrs. Catherine J. Bonar J.E. Perkins</i>	215 Vaarwel nou wereld vreug	215 Jesus vir my	24 Verbly julle in die Here
272 Through death to life <i>A.B. Simpson K.E. Sheasby</i>	328 Ek is saam gekruis...	328 Gesterf met Jesus	322 Laat jou doop...
274 Oh for a life to please my God! <i>J.H. Watson J.J. Walch</i>	–	368 Gee my 'n lewe <i>(ander melodie)</i>	193 Dag na dag dra Hy ons
278 Take time to be Holy <i>W.D. Longstaff Geo. C. Stebbins</i>	354 Neem tyd en word heilig	354 Neem tyd en word heilig	197 Wees heilig want Ek is heilig
282 The cross is not greater <i>Com. Ballington Booth</i>	10 Die kruis wat Hy gee...	10 Die kruis sal genade nooit...	–
283 Abide in me	–	374 Bly met my, Heer	327A Hy sal jou nie begewe of...
285 In Touch with Jesus <i>Mrs. Franck A. Breck Wm. J. Kirkpatrick</i>	232 Is jou siel nou diep...	232 Is jou siel in Jesus?	–
288 Nearer, still nearer <i>Mrs. C.H. Morris</i>	371 Nader nog nader , vas	371 Nader, nog nader	182 Kom nader na my siel
295 Moment by moment <i>D.H. Whittle Mary Whittle</i>	223 Sterf ek met Jesus...	224 Oomblik na oomblik	165 Elkeen wat in Hom bly...
308 As Panteth the heart <i>Julia H. Johnston D.B. Towner</i>	314 Net soos die hert hyg...	313 Net soos die hert..	–
319 Weary, Heavy-laden soul <i>W. Macomber R.K. Carter</i>	308 Swaar belas, vermoeide...	308 Werp jou las op Hom	–
324 The will of God <i>A.A.P. D.B. Towner</i>	226 In die volmaakte wil...	227 Die wil van God	–
346 We are marching on <i>Fanny J. Crosby W.B. Bradbury</i>	292 Ons marsjeer voorwaarts	293 Ons marsjeer voorwaarts	116 Trek die wapenrusting...
348 Throw out the life-line! <i>Rev. E.S. Ufford Arr. Geo. C. Stebbins</i>	280 Gooi nou die lyn uit	284 Gooi nou die lyn uit	–
350 Oh, to be nothing! <i>P.P. Bliss Georgiana M. Taylor</i>	291 O mag ek niks wees	291 O mag ek niks wees nie	125 Vrygemaak van sonde...
351 "Who is on the Lords side?" <i>Frances R. Havergal Ira D. Sankey</i>	296 Wie werk vir die Here?	296 Wie werk vir die Here?	–
360 Channels only <i>Mrs. Maxwell R.E. Hudson</i>	294 O ek prys U...	294 Skoon kanale	194 Loof die Here en prys Hom

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE (1902)</i>	<i>NUWE SIONSLIEDERE (1934)</i>	<i>EVANGELIE-LIEDERE (1947)</i>	<i>DEO GLORIA (1977)</i>
364 Bringing in the sheaves!	283 Saai maar in die môre	283 Bring die gerwe in	309 Die Saaier saai die Woord
365 Onward Christian Soldiers! <i>S. Baring-Gould Sir Arthur Sullivan</i>	297 Voorwaarts Christen...	297 Voorwaarts Christen...	121 Wees sterk en vol moed
370 Gathering Jewels <i>Miss P.J. Owens Wm. J. Kirkpatrick</i>	293 'k soek juwele vir 'n Kroon	292 Juwele vir Jesus se kroon	–
374 Rescue the perishing <i>F.J. Crosby W.H. Doane</i>	46 Red die verlore nes	43 Red die verlore nes	259 Christus het in die wereld...
377 "Having done all to stand" <i>Miss J.H. Johnston P.P. Bilhorn</i>	295 Stryders van God...	295 Stryders van God	120 Aangesien julle die Here...
384 Work, for the night is.. <i>A.L. Walker L. Mason</i>	298 Werk want die nag is naby	298 Werk want die nag is naby	250 Die nag kom...
389 Stand up For Jesus <i>Duffield Geo. J. Webb</i>	282 Staan op, staan op vir Jesus	281 Staan op vir Jesus <i>(ander melodie)</i>	124 Staan dan vas...
403 "Go ye into all the world!" <i>G.M.J. James McGranahan</i>	359 Ver, ver versprei, in donker	359 Gaan die hele wêreld deur	–
404 Send the Light! <i>C.H.G.</i>	3 Daar's 'n roepstem	3 Stuur die lig	256 Stuur U lig en U waarheid
420 Come, Thou Burning Spirit,.. <i>A.E.S.</i>	–	131 Kom, o Heil'ge Gees! <i>(harmonie effens verander)</i>	–
426 Have you received the Holy Ghost? <i>C.H.M. Mrs. C.H. Morris</i>	348 Ons is die temples...	349 Het jy die Gees van God...	–
427 Thy Holy Spirit, Lord, alone <i>Henrietta E. Blair Wm. J. Kirkpatrick</i>	347 U Heilige Gees, o Heer...	348 U Heil'ge Gees alleen	27B Die Trooster, die Heilige... 27A <i>(ander melodie)</i>
429 Breathe upon us <i>R. Kelso Carter</i>	345 Blaas nou op ons...	346 O Gees, daal neer <i>(Harmonie effens verander)</i>	–
437 Trust! <i>Mrs. S.R.G. Clare Wm. J. Kirkpatrick</i>	310 Hy leer my vertrou...	310 Vertrou!	–
438 Standing on the promises <i>R. Kelso Carter</i>	312 Staande op beloftes...	312 Ek staan op die beloftes	–
447 'Tis so sweet to trust in Jesus <i>Mrs. L.M.R. Stead Wm. J. Kirkpatrick</i>	306 Soet vertrou in my Jesus	306 Stil vertrou in Jesus <i>(harmonie effens verander)</i>	110 Welgeluksalig is die man...
454 Sitting at the feet of Jesus	225 As ek sit aan Jesus' voete	226 As ek sit aan Jesus voete	102 Maria het aan die voete...
455 My Jesus, I love Thee <i>London Hymn Book Rev A.J. Gordon</i>	228 Hoe lief het ek Jesus	229 Hoe lief het ek Jesus!	–

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE (1902)</i>	<i>NUWE SIONSLIEDERE (1934)</i>	<i>EVANGELIE-LIEDERE (1947)</i>	<i>DEO GLORIA (1977)</i>
458 Holy, Holy, Holy! <i>Bishop Reginald Heber Rev. J.B. Dykes</i>	229 Heilig, heilig, heilig	230 Heilig, heilig, heilig!	1 Heilig, heilig, heilig...
459 Crown Him Lord of all! <i>Edward Peronet Wm. Schrubsole</i>	230 Verheerlik nou met krag...	231 Kroon Hom!	–
462 The Rose of Sharon <i>R. Kelso Carter</i>	224 O die Roos van Saron	225 Die Roos van Saron	–
469 Jesus, Thou Joy of loving hearts <i>Bernard of Clairvaux C.C. Scholfield</i>	227 Jesus o bron van harte...	228 Jesus, o bron van harte...	–
471 Precious Saviour, I adore Thee! (3/2) <i>Franny Forsaith Rev. E.W. Bullinger, D.D.</i>	221 Jesus Heiland, ek aanbid U	221 Jesus Heiland, ek aanbid U (3/2)	219 Hy was die seun van God! (3/4)
478 My precious Jesus and my Lord <i>Anon Harrison</i>	222 My dierbare Heiland...	–	–
483 How sweet the name of Jesus... <i>John Newton A.R. Reinagle</i>	231 Hoe soet klink Jesus Naam	222 Hoe soet klink Jesus Naam	–
485 Blessed assurance <i>F.J. Crosby Mrs. F.J. Knapp</i>	247 Blye versek'ring...	247 Blye versekering	–
489 Since I have been Redeemed! <i>E.O. Excell</i>	260 Ek het 'n lied...	260 Sinds ek verlossing het	–
492 To God be the glory <i>F.J. Crosby W.H. Doane</i>	262 Aan God al die ere...	262 Prys die Heer	37 Gaan sy poorte in met lof
494 Praise Him all the time! <i>Rev. E.P. Hammond G.C. Stebbins</i>	259 Ek sing van blydschap...	259 Ek prys Hom altyd deur	41 Sing en psalmsing...
495 The new song <i>F.L. Best Jno. R. Sweney</i>	263 Daar is liede skoon...	263 Die nuwe lied	–
496 My all-sufficient friend <i>Arr. F.D.S. Wm. J. Kirkpatrick</i>	178 Die heiland is my Vriend	179 Die heiland is my Vriend	–
497 Praise Him! Praise Him! <i>F.J. Crosby C.G. Allen</i>	265 Prys Hom, prys Hom	265 Prys Hom!	23 Julle wat die Here vrees
500 My heart and voice I raise <i>B. Rhodes Crusader's Melody</i>	258 My hart en stem roep...	258 My hart en stem roep uit!	46 Hy is jou lof en Hy is jou God
501 Let us hear you tell it <i>J.M. Whyte</i>	159 Kom broer het jy vertel...	160 Vertel dit nou weer.	–
502 The Lily of the Valley <i>C.W. Fry Melody arr. Rev. Joshua Gill</i>	277 O ek het 'n vriend in Jesus	277 Die skoonste...	–
506 The pilgrim of the road	268 Ook 'n pelgrim...	268 'n Pelgrim op die weg	–

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE (1902)</i>	<i>NUWE SIONSLIEDERE (1934)</i>	<i>EVANGELIE-LIEDERE (1947)</i>	<i>DEO GLORIA (1977)</i>
507 Satisfied <i>Miss Clara Teare R.E. Hudson</i>	248 Al my lewe was ek...	248 Gered!	—
515 Happy in the love of Jesus! <i>Henrietta E. Blair Wm. J. Kirkpatrick</i>	266 Blink skyn die dagster...	266 So gelukkig in my Jesus	—
518 Glory to God, Hallelujah! <i>F.J. Crosby W.M. Kirkpatrick</i>	241 Dit vermoei ons nooit...	240 Ere Sy God, halleluja!	—
519 How I love to tell the story!	326 O hoe soet...	326 Laag aan die kruis	—
520 All my heart I give to Thee. <i>R. Lowry</i>	327 Jesus dierb're Heiland...	327 Jesus, dierb're Heiland	—
522 Marching on! <i>Capt. Johnson A.D.C.</i>	387 Ons marsjeer in Gods lig...	387 Ons marsjeer	—
527 Redeemed! <i>F.J. Crosby Wm.J. Kirkpatrick</i>	261 Verlos o my siel gaan...	261 Verlos!	77 Die Here verlos die siel...
531 Jesus for me! <i>Wm.J. Kirkpatrick</i>	264 Jesus my heil is alles...	264 Jesus vir my.	19 My hart jubel in die Here
535 He will hide me! <i>M.E. Servoss J. McGranahan</i>	315 As die lewensstorms...	315 Hy bewaar my <i>(harmonie effens verander)</i>	—
536 Glory, hallelujah, I'll be there! <i>Mrs. C.H. Morris</i>	272 As die skare van verlose...	272 Ja, ek sal jou ontmoet	—
538 Sing to Jehova <i>D.B. Towner</i>	243 Sing 'n nuwe lied...	243 Sing weer 'n lied <i>(harmonie effens verander aan einde)</i>	—
539 "Every Day will I Bless Thee" <i>from Dr. Malan, by I.E.A. J. Mcgranahan</i>	257 My Heiland's lof sal...	257 Elke dag prys ek U!	48 Sing Hom 'n nuwe lied
540 "Alltogether Lovely!" <i>G.F. Root</i>	269 Lieflik is oor die rivier...	269 Hy, die skoonste...	—
541 Come let us join our cheerful... <i>Watts Unknown</i>	270 Laat ons met sang en ...	270 Halleluja vir die Lam	—
545 A Shelter in the time of storm! <i>V.J.C. Ira D. Sankey</i>	276 Die Heiland is ons ware...	276 'n Skuilplek...	—
546 Happy day! <i>Doddridge Old melody</i>	—	50 O blye dag	76 ...en ons van ons sondes ...
548 Let the sunshine in <i>A. Blenkhorn Chas H. Gabriel</i>	273 As jy vrees die vyand...	273 Laat die sonskyn in	—
557 Oh, for a thousand tongues! <i>C. Wesley W.H. Havergal</i>	271 Kon ek met duisend...	271 Kon ek met duisend tonge	39B. Laat my tong...

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE</i> <i>(1902)</i>	<i>NUWE SIONSLIEDERE</i> <i>(1934)</i>	<i>EVANGELIE-LIEDERE</i> <i>(1947)</i>	<i>DEO GLORIA</i> <i>(1977)</i>
563 Draw me nearer. <i>F.J. Crosby W.H. Doane</i>	5 Ek is Uwe Heer	5 Trek my nader	177 U kom nader...
565 Revive the hearts of all <i>James L. Black Jno. R. Sweney</i>	351 God is hier om ons te seën	352 Laat dit kom	–
567 Lord, I hear of showers... <i>Mrs. Codner Wm. B. Bradley</i>	372 Heer, ek hoor...	372 Ook op my	137 Die Here sal sy volk seën...
569 Nearer my God to Thee! <i>Mrs. S.F. Adams Lowell Mason</i>	362 Nader my God by U	362 Nader my God by U	173A Hulle moet na my toe kom
571 Pray, always pray. <i>Bishop of Exeter Dr. C. Vincent</i>	364 Bid altyd bid...	364 Bid altyd	130 ...dat 'n mens gedurig bid...
574 The Divine Adorning. <i>Charlotte Elliot H.G. Nagell</i>	366 Ek soek die heilige kleed	366 Die heilige kleed	–
575 What a friend we have in Jesus <i>Dr. H. Bonar C.C. Converse</i>	36 Welk 'n Vriend	44 Welk 'n vriend	150 Daar is 'n vriend...
577 Close to Thee <i>F.J. Crosby S.J. Vail</i>	386 U my erfnis ewig heilig	386 Naby U	186 Ek is jou deel en jou erfnis
587 Revive Thy work, o Lord! <i>A. Midlane W.H. Doane, arr. J.J. Crosby</i>	373 Heer laat U werk herleef	373 Laat U werk herleef	122B Heer, roep U werk...
588 More about Jesus <i>E.E. Hewitt Jno. R. Sweney</i>	361 Meer omtrent Jesus	361 Meer omtrent Jesus	307 Laat ons dit najaag...
589 Showers of Blessing <i>El Nathan J. McGranahan</i>	365 Ons hoor van strome...	365 Strome van seën	134 Stortreëns van die seën...
597 Come to the Saviour	379 Kom tot die Heiland...	379 Kom na die Heiland	308 Kom na My toe...
598 Do you know what makes... <i>S. Martin Wm. J. Kirkpatrick</i>	13 Weet jul wat maak ons...	12 Weet jul wat maak ons...	–
605 Yield not to Temptation <i>Dr. H.R. Palmer</i>	378 Buig nooit vir versoeking	378 Nuig nooit vir versoeking	–
606 Angry words <i>D.K. H.R. Palmer</i>	382 Laat tog nooit...	382 Wees lief vir mekaar	351 Laat die woorde...
607 Happy Day! <i>H.F. Witherby</i>	385 Jesus sal weer kom...	385 Jesus sal weer kom	–
608 Safe in the arms of Jesus <i>F.J. Crosby W.H. Doane</i>	186 Veilig in Jesus' arms	186 Veilig in Jesus' arms!	362 U was vir ons 'n toevlug...
609 When mothers of Salem. <i>W.M. Hutchings Arr. A. Rhodes, R.A.M.</i>	375 Die moeders van Salem	375 Moeders van Salem	–

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE</i> <i>(1902)</i>	<i>NUWE SIONSLIEDERE</i> <i>(1934)</i>	<i>EVANGELIE-LIEDERE</i> <i>(1947)</i>	<i>DEO GLORIA</i> <i>(1977)</i>
613 Saviour, like a Sheperd lead us <i>H.F. Lyte W.B. Bradbury</i>	383 Heiland lei ons...	383 Heiland, lei ons	297 Die God van vrede...
615 Jesus Bids us Shine. <i>A.N. E-O. Excell</i>	377 Jesus leer ons skyn...	377 Jesus leer ons skyn...	–
617 There is a City Bright. <i>Mrs. Walton J.S. Tyler</i>	–	216 Daar is ‘n stad so skoon	367 En Hy het my die groot...
619 Dare to be a Daniel! <i>P.P. Bliss</i>	384 Neem jou stand...	384 Wees ‘n Daniël	269 Wees standvastig...
622 Around the throne. <i>Mrs. Anne Shepherd Newton</i>	11 Rondom die troon van God	13 Rondom die troon	282 Jesus neem ‘n kindjie...
628 Coming, Coming. <i>J.H. Earl K. Sheasby</i>	343 In die frisse vroege môre	343 Hy kom reeds aan <i>(harmonie effens verander)</i>	–
630 Let the King of Glory in! <i>Flora B. Harris Jno. R. Sweney</i>	340 Die dag breek daar...	340 Hy kom!	–
631 Gather the Reapers Home! <i>Jennie Johnson Jno. R. Sweney</i>	338 Hoor hoe sing hul daar...	339 Die Heer van die oes	232 Slaan u sekel in en maai...
633 “Till He Come!” <i>Bishop of Exeter D. Bortnianski</i>	339 “Tot Hy kom”	334 Tot Hy kom <i>(2de stem verander)</i>	–
634 The Tidal Wave is Coming. <i>Rev. John P. Brooks L. White</i>	14 Die golf van tyd rol...	15 Die golf van tyd rol...	–
636 Christ Returneth <i>H.L. Turner J. McGranahan</i>	334 Dit mag wees heel vroeg	335 Jesus kom weer <i>(harmonie effens verander)</i>	234 ...en kyk, Ek kom gou...
637 Will Jesus Find us Watching? <i>F.J. Crosby W.H. Doane</i>	336 As Jesus kom...	337 Sal Jesus ons bereid vind?	–
640 When the Roll is Called. <i>B.M.J. J.M. Black</i>	4 As die groot basuin sal klink	4 As die rol afgelees word	236 Want die Here self...
641 When the King Comes in. <i>J.E. Landor Rev. E.S. Lorene</i>	342 Ons word geroep...	342 As die Koning kom	–
643 Jesus is Coming! <i>El Nathan J. McGranahan</i>	337 Jesus kom spoedig...	338 Jesus kom spoedig terug	241 ...kom Ek weer en sal...
644 Behold the Bridegroom!	333 Sal jy klaar wees...	333 Die Bruidegom kom	–
650 The Saviour with me <i>Lizzie Edwards Jno. R. Sweney</i>	158 Ek verlang my Heiland...	158 My heiland by my	168 Hy loop voor hulle uit...
651 Beulah Land <i>Edgar Page Jno. R. Sweney</i>	160 Ek sien die land...	161 O, Hemelland	–

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE (1902)</i>	<i>NUWE SIONSLIEDERE (1934)</i>	<i>EVANGELIE-LIEDERE (1947)</i>	<i>DEO GLORIA (1977)</i>
657 Walk in the light. <i>Geo. C. Hugg Asa Hull</i>	138 Wandel in die Lig...	137 Wandel in die Lig	–
659 Hark! The Herald Angels Sing! <i>C. Wesley Mendelssohn</i>	–	187 Hoor die engele sing <i>(harmonie effens verander)</i>	–
660 Beautiful Home	381 Daar's 'n huis vir ewig...	381 O, heerlike huis	–
662 God be with you! <i>Rev. J. Rankin, D.D. W.G. Jomer</i>	206 God bly met jou...	206 God bly met jou	371B Maar U bly tot in ewigheid
663 Jesus Only! <i>A.B. Simpson J.H. Burle</i>	153 Jesus is alleen...	153 Jesus alleen	–
664 Count your Blessings <i>Rev. Johnson Oatman, Jun. E.O. Excell</i>	195 As die golwe...	195 Tel jou seëninge	99 Vergeet geeneen van sy...
666 In Tenderness He sought me <i>W. Spencer Walton A.J. Gordon</i>	146 In liefde teer seek hy my!	145 In liefde teer seek Hy my	68 Die wat verlore is sal Ek seek
667 "If God be for us" <i>G.M.J. James McGranahan</i>	151 Juig vry in die Heer...	138 Juig vry in die Heer!	–
669 Christ Arose! <i>Rev. R. Lowry, D.D.</i>	207 Diep in die graf versteek	207 Christus leef	225 Christus is opgewek...
671 The Sands of Time are Sinking <i>Mrs. Cousin D'Urhan</i>	204 Die end van tyd is naby	204 Die end van tyd is naby <i>(melodie en alt effens verander)</i>	–
672 My Saviour First of All <i>F.J. Crosby Jno.R. Sweney</i>	167 As my werk...	167 My Heiland eerste	–
675 Sun of my Soul <i>J. Reble P. Ritter</i>	184 Son van my siel...	170 Son van my siel	129 Ek sal geen onheil vrees...
676 O Come, all ye Faithful <i>John Ellerton (tr.) John Reading</i>	196 O kom en aanbid Hom	–	–
683 "I Know whom I have..." <i>El Nathan James McGranahan</i>	150 'k weet nie, hoe Gods...	143 Ek weet in wie ek geloof... <i>(harmonie (tenoor) effens verander)</i>	–
690 Abide with me! <i>Rev. H.F. Lyte Dr. W.H. Monk</i>	374 Bly met my Heer...	374 Bly met my, Heer	327A Hy sal jou nie begewe...
695 The Christian's "Good-night!" <i>Miss Sarah Doudney Ira D. Sankey</i>	147 Rus voort my liefste...	147 Rus voort	–
696 He's the Prince of Peacemakers <i>Rev. F.W. Ware J.E. Glines</i>	152 Sy bevel ... "Wees stil!"	–	–
699 Hark, Hark, my Soul! <i>F.W. Faber Swiss Air</i>	145 Hoor, hoor my siel...	150 Hoor, hoor my siel! <i>(ander melodie)</i>	–

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE</i> (1902)	<i>NUWE SIONSLIEDERE</i> (1934)	<i>EVANGELIE-LIEDERE</i> (1947)	<i>DEO GLORIA</i> (1977)
703 Sweet peace, the gift... <i>Roblin P. Bilhorn</i>	205 Daar klink in my hart..	205 Soet vrede, gawe van God	100 Mag Hy, Here van vrede...
704 Lo! He comes <i>J. Cennick & C. Wesley Rev. M. Madan</i>	341 Haas verskyn Hy...	–	–
708 He'll never forsake His own <i>Chas H. Gabriel</i>	149 Terwyl ek deur die wêreld..	152 Sy kinders verlaat Hy nooit <i>(melodie effens verander)</i>	–
725 Jezus Voorbeeld <i>(3/2)</i>	–	408 Heil'ge Jesus... <i>(2/2)</i>	196 Heilig hulle in U waarheid <i>(4/4)</i>
726 Zegen ook my <i>(6/8)</i>	–	372 Ook op my <i>(6/4)</i>	137 Die Here sal sy volk seën
728 Toewijding	–	–	326 Stel julle liggame as...
729 Onze beste vriend	36 Welk 'n Vriend	44 Welk 'n vriend het ons...	150 Daar is 'n vriend...
731 Volle verzekering	247 Blye versek'ring	247 Blye versekering	–
732 Niets dan het bloed...	20 Wat sal my van sonde red?	23 Net alleen die bloed...	–
736 Blijf met mij, Heer! <i>(Eb maj.)</i>	–	374 Bly met my Heer <i>(F maj.)</i>	327A Hy sal jou nie begewe...
738 Gods Goedheid <i>(G maj.)</i>	–	405 O God ,U goedheid... <i>(A maj., ander melodie)</i>	–
740 Byna bewogen	–	14 Byna oortuig	82 ...wêreld oortuig van sonde...
749 Neem de wereld	321 Neem die wêreld...	321 Gee my Jesus	180 Daarom...ewige vreugde
751 Bede geloof en Veiligheid <i>(D maj.)</i>	–	410 God, enkel lig	–
752 Liefde tot Jezus <i>(D maj.)</i>	–	409 'k Het Jesus lief <i>(F maj.)</i>	22 Here, U weet dat ek U liefhet
754 Elken dag prijs ik Jezus	257 My Heiland's lof...	257 Elke dag prys ek U!	48 Sing Hom 'n nuwe lied
758 De beste keuse	–	406 Rus my siel	359 Dit is die rus...
760 De Liefdestem	27 Ek hoor U sagte stem	31 Ek hoor U sagte stem	87 Wie My volg...

<i>HYMNS FOR LIFE AND SERVICE (1902)</i>	<i>NUWE SIONSLIEDERE (1934)</i>	<i>EVANGELIE-LIEDERE (1947)</i>	<i>DEO GLORIA (1977)</i>
769 Prys den Heer	–	403 Prys die Heer <i>(melodie effens verander)</i>	40 Loof die Here ,o my siel!
773 Juich, aarde! Juicht <i>G. Franc (G maj.)</i>	–	401 Juig Aarde! Juig <i>(A maj.)</i>	–

8.2 Bylae 2

Voorbeeld 1: 'n Vaste Burg

117

Ein' Feste Burg: 87.87.66.667

M. Luther (1483-1546)

Die rots van my sterkte, my toevlug is in God. Ps. 62:8

1. 'n Vas - te Burg is on - se God, 'n Skuil - plek al - tyd
 2. Hou Chris - tus self sy Kerk in stand, dan wyk die hel se
 3. U, Chris - ten, wat op Hom ver-trou, u moet geen drei - ging

D: I I^b V² V⁷/V I I^b IV V

vei - lig! Sy wa - kend oog be - skik ons lot; Hy
 woc - de. As Pries - ter aan Gods reg - ter - hand, tree
 vrees nie. Sal God ons in sy e - wig trou dan

V^b I IV I^b V vi vi^b iii vi

is ons Ves - ting, hei - lig! Hy sal ons trou be - waar teen
 lly in, ons ten goe - de. Hy is in al - le leed steeds
 nie 'n toc - vlug wees nie? Die gro - te God en Heer bied

vi^b I^b ii V⁷ I vi V^b V⁷/V V vi

drei - gen - de ge - vaar. Hy staaf sy roem al - om, be -
 tot ons hulp ge - reed. Hy is aan ons ge - gee tot
 ons sy lief - de teer, bied uit - koms in ons nood; is

V^b vi^b V⁷/vi vi V/vi vi V⁷/V V V⁷ I V^b/V

waak die Chris - ten - dom; sal ons Hom dan nie hul - dig!
 gro - te heil en vree; selfs dreig die vy - ands woe - de.
 selfs by ons in dood; geen on - heil dus te vrees nie.

V⁷/V V^b vi ii⁷ III vi vi iii ii⁷ V⁷ I

Voorbeeld 2: As ek die kruishout gadeslaan

No. 322 As Ek Die Kruishout Gadeslaan

WATTS

E. MILLER

1. As ek die kruis - hout ga - de - slaan, Waar - aan die
 2. Ver - hoed, my God, dat ek ooit roem, Be - hal - we
 3. Daar uit Sy hoof, Sy hand, Sy voet, Vloei lief - de
 4. Ek sien 'n stroom van hei - lig bloed, Wat uit Sy
 5. Het ek die wê - reld om te gee, Dit sou 'n

E: I I V⁷ I vi I^b IV I I I I^b

1. He - mel - ko - ning sterf . Dan ag ek al my
 2. in . my Hel - lands dood, . En al - les wat ek
 3. met . . ver - driet ge - meng, Het liefde en smart ooit
 4. ster - wend' lig - gaam vloei, Nou is ek vir die
 5. nie - tig of - fer wees, Want lief - de so ver

IV I^b V^b I I^b V⁵₃ I I I^b V I V⁷/_{IV}

1. ryk - dom waan En al . . my hoog - moed slegs . . ver - derf.
 2. voor - deel noem, Lê ek . . as of - fer aan . . Sy voet.
 3. so ont - moet, Of do - ring - kroon so'n eer ge - bring?
 4. wê - reld dood, Die wê - reld kan my nie meer boei.
 5. ba - send eis My al, . . my lig - gaam, sêl . . en gees.

IV^b vi^b V⁷ I I^b ii I V V⁷ vi IV I^b V⁷ I

E: V

Voorbeeld 3: Jesus, Minnaar van my siel

No. 54. Jesus, Minnaar Van My Siel

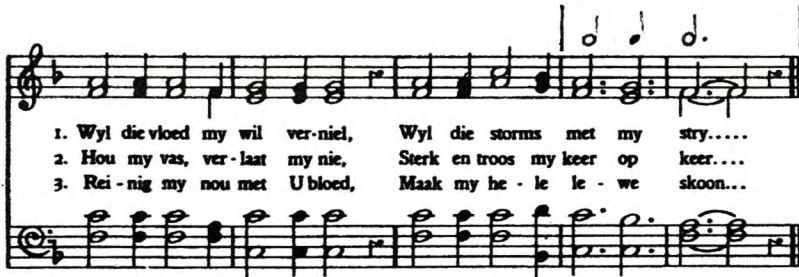
CHAS. WESLEY 7:7-7.D. S. G. MARSH FINE

1. Je - sus, Min - naar van my siel, Laat my aan U boe - sem bly,....
 2. An - der skuil - plek ken ek nie, U be - sit my siel, o Heer,..
 3. U ge - na - de was so groot Om my son - de te ver - soen...

D.C.1. U kan my tog vei - lig lei, En my siel by U be - waar....
 D.C.2. Hou U hand ook oor my hoof, Laat U vleu - els my be - waar....
 D.C.3. Vul my hart en hou dit rein, Tot ek leef in e - wig - heid....

F: I V I ii⁶ I₄ V⁷ I

1. Wyl die vloed my wil ver - niel, Wyl die storms met my stry,....
 2. Hou my vas, ver - laat my nie, Sterk en troos my keer op keer....
 3. Rei - nig my nou met U bloed, Maak my he - le le - we skoon...

1. Laat my Hei - land, by U skuil, .. Tot die storms eers be - daar;..
 2. Heer, op U is al my hoop, .. Help my, lei my, in ge - vaar,..
 3. U is nou my Heil - fon - tein.... Waar ek drink vir sa - lig - heid,...

I IV I I IV I

Voorbeeld 4: Welk 'n Vriend het ons in Jesus

No. 44. Welk 'n Vriend Het Ons In Jesus

Dr. H. BONAR

8,7,8,7.D.

C. C. CONVERSE

1. Welk 'n Vriend het ons in Je - sus, Wat ons son - de - straf wou dra,
 2. Ons be - proe - wings en ver - soe - kings, Wat ons moei - lik - heid mag wees,
 3. As ons on - der sorg ge - buk gaan, En ons las - te word te swaar,

F: I IV^b I IV I V

1. Wat 'n voor - reg dat ons al - les In ge - bed van God kan vra;
 2. Kan ons al - tyd maar vry - moe - dig Tot ons God bring son - der vrees,
 3. Is ons toe - vlug maar tot Je - sus, Ons ge - bed ver - hoor Hy daar;

I IV^b I IV I^b V I^b V I

1. O, hoe dik - wels mis ons vre - de, As daar pyn en kom - mer kwel,
 2. Trou - er vriend was nooit ge - wees nie, In ons droef - heid neem Hy deel.
 3. As ons vrien - de ons ver - laat het, Dra ons hul op aan die Heer,

V I^b V I IV I^b I V^b I V

1. Oor ons nie ge - lo - wig al - les In ge - bed aan God ver - tel.
 2. As ons swak - heid en ge - bre - ke In ge - bed aan Hom mee - deel.
 3. In Sy arms is ons vei - lig Hy ver - troos ons keer op keer.

Voorbeeld 5: Ek moet soos U wees

No. 2.

Ek Moet Soos U Wees

T. O. O. L. M.

WM. J. KIRKPATRICK

The musical score consists of two staves. The top staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. It contains a melody with several triplet markings (indicated by a '3' over a group of notes). The bottom staff is in bass clef with the same key signature and time signature, providing a harmonic accompaniment with chords and some triplet markings. The lyrics are written below the top staff, aligned with the notes.

1. Ek moet soos U wees, dier - b're Ver - los - ser, Dit is waar -
 2. Ek moet soos U wees, vol me - de - ly - e, Lief - d'rik, ver -
 3. Ek moet soos U wees, ned - 'rig sag - moc - dig, Hei - lig, ge -
 4. Ek moet soos U wees, Heer, ja, ek kom nou, Om van U
 5. Ek moet soos U wees, Heer, daar - voor pleit ek, Stort tog U

D: I

vii^o/iii

Voorbeeld 6: Trek my nader

KOR

1. na - der aan U sy.
 2. my in U ver - loor.
 3. vriend met vriend om - gaan.
 4. veil - ig by U rus.

Trek my na der,
 na der, na - der,

na - der, dier-b're Heer, Na die kruis waar U moes ly, Trek my

na - der, na - der, na - der, dierb're Heer, Aan U eens deur - sto - ke sy.

Voorbeeld 7: Dit is wel

No. 45.

Dit Is Wel

H. G. SPAFFORD

P.M.

D. P. BLISS

1. As vre - de my pad op die aar - de be - straal, Waardroef - heid en
 2. Hoe Sa - tan ook woed en be - proe - wingsoor val, Deur al - les kan
 3. Ver - los - sing vir al - mal, hoe heer - lik te dink, Van son - de ge -
 4. Vir my - is dit Chris - tus en Chris - tus al - leen. Ja, seifs die Jor -
 5. O Heer, spoed die dag, laat my sien wat ek glo, As een - maal die

1. storms ver - niel; Wat my ook mag tref, deur U hand steeds ge -
 2. ek nog ver - tel, Dat Je - sus ver - ge - we my son - de al -
 3. -rei - nig ge - heel; Sy bloed was die prys om ver - gif - nis te
 4. -daan bring geen vrees; Het - sy dat ek sterf, of het - sy dat ek
 5. wol - ke ver - dwyn, Ons hoor die ba - suin, sien die Heer met ons

1. lei, Sal ek sing, dit is wel met my siel.
 2. mal, Deur Sy bloed kan ek sê dit is wel.
 3. skenk Prys die Heer, prys die Heer, o my siel. Dit is
 4. leef, Sal Sy vre - de tog nog by my wees.
 5. oë Dit is wel as my Hei - land ver - skyn.

Voorbeeld 8: Daar is krag in die bloed

Daar's won - der - baar krag in die bloed. Daar's ge - nesing, ge - nesing krag, ge - nesing krag, Daar is krag, Daar's oor - winning, oor - winning

won - der - wer - kend krag, In die bloed van die Lam, Daar is

In die bloed van die Lam

Voorbeeld 9: Waarom uitstel?

No. 32.

Waarom Uitstel ?

H. L. HALDOR LILLENES

1. Waar om al ver - der en ver - der ver - dwaal? Kom word ge - red, van -
 2. Wil jy nog lang - er jou Mees - ter ver - ag? Kom word ge - red, van -
 3. Hy het so lank - al ge - wag en ge - pleit Kom word ge - red, van -
 4. Kyk, die ge - na - de - deur staan nog wyd oop, Kom word ge - red, van -
 5. Gods Gees sal een - maal ook op - hou met stry, Kom word ge - red, van -

1. aand, Wê - relds - ple - sier laat jou bit - ter be - taal
 2. aand, Gee Hom jou hart, jy ver - loor weer 'n dag,
 3. aand, Gaan jy die deur nog 'n maal vir Hom sluit?
 4. aand, Sal jy jou kan - se al - mal laat ver - loop?
 5. aand, Moont - lik die laas - te kans wat jy nou kry!

Y KOOR

Voorbeeld 10: As die rol afgelees word

KOOR

As die rol daar af - ge - lees word, As die
As die rol daar af - ge - lees word, is ek daar;

I
rol daar af - ge - lees word, As die rol daar af - ge -
As die rol daar af - ge - lees word, is ek daar; As die rol daar af - ge -

II

Voorbeeld 11: Die ou ruwe kruis

No. 177

Die Ou Ruwe Kruis

G. B.

GEO. BENNARD

1. Op 'n heu - wel daar ver staan 'n ou ru - we kruis, 'n . . . Te - ken van
 2. O, die ou ru - we kruis, deur die wê - reld ver - smaad, Laat 'n won - der - baar
 3. In die ou ru - we kruis, so vol hei - ll - go bloed, Is 'n heer - lik voor -
 4. Aan die ou ru - we kruis, bly ek al - tyd ge - trou, Sy . . . skan - de bring

1. skan - de en pyn; Ek be - min die ou kruis, waar Gods dier - ba - re Sou,.
 2. trek vir my na; Want die dier - ba - re Lam het die he - mel ver - laat.
 3. uit - sig vir my; Want aan daar - die ou kruis, smaak my Hei - land die dood,
 4. blyd - skap vir my; Tot Hy my oen - dag roep, na my huis wat Hy bou,

Voorbeeld 12: Christus leef

KOOR

1. Je - sus, my Heer. }
 2. Je - sus, my Heer. } Daar staan Hy op uit die graf, uit die graf, Tri - om -
 3. Je - sus, my Heer. }

feer oor al die vy-ands - mag; Hy ver - rys oor - win-naar van die
 vy-ands-mag;

dood en hel, En Hy leef as Ko-ning van die groot neel - al, En Hy

leef, En Hy leef, Ja Hy leef! Ja Hy leef! Hal - le - lu - ja! Chris-tus leef!

Voorbeeld 13: Waar Hy my lei

No. 17. Waar Hy My Lei

E. W. BLANDY
DUET *Stadig*

P.M.

J. S. NORRIS and R. K. CARTER

1. Ek kan hoor my Hei - land roep my, Ek kan hoor my Hei - land
 2. In Get - sé - ma - né ook met Hom, In Get - sé - ma - né ook
 3. Ek gaan met Hom deur die oor - deel, Ek gaan met Hom deur die
 4. Hy be - loof my Sy ge - na - de, Hy be - loof my Sy ge -

1. roep my, Ek kan hoor my Hei - land roep my, Neem jou
 2. met Hom, In Get - sé - ma - né ook met Hom, Ek gaan
 3. oor - deel, Ek gaan met Hom deur die oor - deel, Ek gaan
 4. na - de, Hy be - loof my Sy ge - na - de, En gaan

KOOR

1. kruis en volg My, heel die weg.
 2. met Hom, met Hom, heel die weg.
 3. met Hom, met Hom, heel die weg.
 4. met my, met my, heel die weg.

Waar Hy lei, volg ek ge -

Voorbeeld 14: Veilig in Jesus' arms

No. 186

Veilig in Jesus' Arms!

FANNY J. CROSBY

W. H. DOANE

1. Vei - lig in Je - sus' arms, . . . Sag aan Sy bors ge - sus,
 2. Vei - lig in Je - sus' arms, . . . Vry van my las - to swaar,
 3. Je - sus my hart se toe - vling, Je - sus ver-wond vir my;
 KOOR.— Vei - lig in Je - sus' arms, . . . Sag aan Sy bors ge - sus,

1. Daar in Sy lief - de - ska - du, Gaan ek vir e - wig rus.
 2. Vry van sards' ver - seek - ings, Geen son - de kom ooit daar.
 3. Vei - li - ge Rots vir e - wig, Vas akull ek aan U sy.
 Daar in Sy lief - de - ska - du, Sal ek vir e - wig rus.

rit. FINE

Voorbeeld 15: As ek die kruishout daar aanskou

212

Rockingham: 88.88 (L.M.)

E. Miller (1731-1807)

*Mag ek nooit roem nie, behalwe in die kruis van onse Here Jesus Christus.**Gal. 6:14*

1. As ek die kruis - hout daar aan - skou waar - aan my
 2. Ver - hoed, o Heer, dat ek ooit roem, be - hal - we
 3. Daar uit sy hoof, sy hand, sy voet, vloei lief - de
 4. Sien ek die stroom van hei - lig' bloed daar uit sy

He - mel - ko - ning sterf, ver - ag ek ei - e groot - heid
 in my Hei - lands bloed. En al - les wat ek kos - baar
 met ver - driet ge - meng. Het liefd' en 'smart ooit so ont -
 ster - wend' lig - gaam vloei, dan is ek vir die wê - reld

nou, en sien my hoog - moed as ver - derf.
 noem, lê ek as of - fer aan sy voet.
 moet, of do - ring - kroon so 'n eer ge - bring?
 dood, en niks kan my dan ooit meer boei.

$E^b: I \quad V^3/IV \quad IV^b \quad ii^b \quad vi \quad vi \quad V^b \quad V^7/V \quad V \quad V^2 \quad I^b \quad I \quad I^b$

$IV \quad V^2 \quad V^b_5/IV \quad IV \quad vii^7/V \quad V \quad V^b_5 \quad I \quad I^b \quad V \quad I \quad I^2 \quad IV^b \quad IV \quad V^b_4$

$B^b: I$

$I \quad V^2/IV^b \quad IV^b \quad vii^b_5/ii \quad ii^b \quad vi \quad ii^7 \quad ii^9 \quad V \quad V^7 \quad I$

$E^b: V \quad V^b$

5. Het ek die wêreld om te gee,
 dit sou 'n nietig offer wees;
 want liefde so oneindig groot,
 eis alles, liggaam, siel en gees.

Voorbeeld 16: Wat 'n Vriend het ons in Jesus

150

Converse: 87.87D

C.C. Converse (1832-1918)

Daar is 'n vriend wat sterker aanhang as 'n broer. Spr. 18:24

a

1. Wat 'n Vriend het ons in Je - sus,
2. Ons be - proe - wings en ver - soe - kings,
3. As ons on - der sorg ge - buk gaan

Wat 'n Vriend het ons in Je - sus,
F: I V^b vi Y⁴/₃/IV IV IV V^b/₅/V

a1

wat ons son - de - straf wou dra. Wat 'n voor - reg dat ons
wat ons moei - lik - heid mag wees, kan ons al - les maar vry -
en ons las - te word te swaar. is Hy al - tyd nog ons

wat ons son - de straf wou dra. Wat 'n voor - reg
I I^b I I^b ii V^b/₅/V V Y² I^b V vi I^b

al - les in ge - bed van Hom mag vra.
moe - dig tot ons God bring, son - der vrees.
Toe - vlug, in sy sorg word ons be - waar.

dat ons al - les in ge - bed van Hom mag vra.
V⁷/₅/V V^b/₅/V V⁴/₃/V V²/₁/V V^b I ii^b V vi IV I

b

O, hoe dik - wels mis ons vre - de
Trou - er vriend het nooit be - staan nie,
En as vrien - de ons ver - laat het,

O, hoe dik - wels mis ons vre - de
ii^b vii⁴/_{ii} ii vii^b I V⁴/₃/vi vi⁷

as daar pyn en kom-mer kwel; net om - dat ons nie ons
 as Hy wat van al - les weet. Hy ken ons in al ons
 gaan ons bid-dend na die Heer; daar's 'n deur wat al - tyd

as daar pyn en kom - mer kwel; net om - dat ons
 ii^b V⁴/V V V⁷/ii ii ii^b V V² I^b V⁴ vi^b V²/IV

no - de in ge - bed aan God ver - tel.
 swak - heid, en wil deel in al ons leed.
 oop is, Hy ver-troos ons keer op keer.

nie ons no - de in ge - bed ver - tel.
 IV^b I^b IV ii⁷ V I^b ii V⁷ I

Voorbeeld 17: Jesus will never fail

No. 126. Jesus will Never Fail.

The image shows a musical score for a hymn. It consists of two staves. The top staff is in treble clef with a 4/4 time signature. The bottom staff is in bass clef. The melody is written in the treble staff, and the accompaniment is in the bass staff. Below the bass staff, there are figured bass symbols: C:I, IV^b:I, V, I, I, IV I, V V⁷, I.

1. Je-sus will never fail, never fail, never fail; Je-sus will never fail; no, nev-er fail !
 2. All else will surely fail, surely fail, surely fail; All else will surely fail; yes, surely fail !

C:I IV^b:I V I I IV I V V⁷ I

Voorbeeld 18: Geloof, wankel niet

No. 127. Geloof, wankel niet vertrou uw God.

Ge - loof,..... wan - kel niet ver - trouw uw God; Ge -
wan - kel niet,

C: I

loof,..... wan - kel niet ver - trouw uw God; Ge - loof,.....
wan - kel niet, wan - kel niet,

I

ge - loof,..... ge - loof en wan - kel niet.....
wan - kel niet, en wan - kel niet.

V^6/IV IV I⁶ V I IV⁶ I

Voorbeeld 19: O, de hoogte en lengte en diepte

No. 129. O, de hoogte en lengte en diepte.

O, de hoogte en lengte en diep - te Van Zijn lief - de zon - der peil !

F: I IV I C: I₄^b V⁷ I

O! de vol - heid van ver - los - sing, On - der - pand van 't eeu - wig heil.

F: I I V² I^b V₄^b V₃^b V⁷ V⁷ I₄^b V⁷ I

Detailed description: The image shows a musical score for two systems. Each system consists of a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment line (bass clef). The first system has the lyrics 'O, de hoogte en lengte en diep - te Van Zijn lief - de zon - der peil !'. Below the piano part of the first system are the chords: F: I IV I C: I₄^b V⁷ I. The second system has the lyrics 'O! de vol - heid van ver - los - sing, On - der - pand van 't eeu - wig heil.'. Below the piano part of the second system are the chords: F: I I V² I^b V₄^b V₃^b V⁷ V⁷ I₄^b V⁷ I. The music is in 4/4 time and the key signature has one flat (B-flat).

Voorbeeld 20: Love, wonderful Love

32

Love, Wonderful Love

Mr. and Mrs. Seth Sykes.

Love wonder-ful love, The love of God to me.
 Love, O the wonder-ful, wonderful love, The love of God to e-ven me.

E^b. I Love, won-der-ful love, So great, so rich, so free;
 Love, O the wonder-ful, wonderful love, So great, so boundless and so free.

Wide as wide as the o - cean, Deep, as deep as the sea, ...
 Wide as wide as the o - cean, Deep, as deep, Deep as the deepest sea,

I⁶ IV ii ii⁷ V² V³
 High, as high as the heav'n's a-bove, His love to me.

I⁶ ii⁷ V⁶ I vii⁶/vi vi ii⁶ I⁴ V⁷ I

Voorbeeld 21: Can you wonder?

133

Can you Wonder?

Can you wonder? Can you wonder? Can you wonder why it is I love Him

so? (Can you wonder) When I think of all He's done, and for

me the guilty one, Can you wonder why it is I love Him so?

Chord progression: A: I I⁷ I I²/IV IV⁶ IV I I⁷/V

Chord progression: V I I I⁶ V I I⁶

Chord progression: IV I⁷ vi I⁶ V⁷ I

8.3 Bylae 3

Voorbeeld 22: **Because He lives**

JESUS OUR SAVIOR

213 Because He Lives

Because I live, you also will live. John 14:19

1. God sent His Son, they called Him Je - sus, He came to love,
 2. How sweet to hold a new-born ba - by, And feel the pride,
 3. And then one day I'll cross the riv - er, I'll fight life's fi -

A^b: I I V⁷/IV IV I^b V³

heal, and for - give; He lived and died to buy my
 and joy he gives; But great - er still the calm as -
 - nal war with pain; And then as death gives way to

I I^b vii⁷/V ii V A^b/E^b V I V/IV

par - don, An emp - ty grave is there to prove my Sav - ior lives.
 sur - ance, This child can face un - cer - tain days be - cause He lives.
 vic - tory, I'll see the lights of glo - ry and I'll know He lives.

IV IV^b I^b₄ V¹ I

Refrain
 Be - cause He lives I can face to - mor - row, Be - cause He

V I^b d^b₄ I V/IV IV^b₁

lives all fear is gone; Be - cause I know

I^b₄ V² I^b I ii V¹ V I^b₆ V⁴ I

TEXT: Gloria Gaither and William J. Gaither
 MUSIC: William J. Gaither

RESURRECTION
 Irregular meter

HIS RESURRECTION

He holds the fu - ture. And life is worth the liv - ing just be - cause He

V/IV IV IV⁶ I₄⁶ IV I₄⁶ V

lives. lives. Be - cause He lives

I A^b: I A: V I

1,2 D.C. 3 Optional repeat of last Refrain

I can face to - mor - row; Be - cause He lives all fear is

gone; Be - cause I know He holds the fu - ture.

And life is worth the liv - ing just be - cause He lives.

rit.

Voorbeeld 23: Die Here is my Herder

PSALM 23: 1-2 14. DIE HERE IS MY HERDER. ONBEKEND.

Die He - re is my Her - der, niks sal my ont -

breek nie. Hy laat my neer - lê in groen wei - vel -

de. Na wa - ters waar rus is lei Hy my

heen; na wa - ters waar rus is, lei Hy my heen.

Chord symbols: F, I, I, I, C, C₇, b, Gm, C₇, V, ii, V⁷, V⁷, F, a1, F₇, I, B^b, b1, I, E/C, C, C₇, F, IV, IV, I₄⁶, V⁷, I

© Kopiereg op verwerking 1975 deur "Promise" Uitgewers (S.A.J.V.C.)

Voorbeeld 24: I am building a people of power

I AM BUILDING A PEOPLE OF POWER

The musical score is written in G minor (one flat) and 4/4 time. It consists of five staves of music. The lyrics are: "I am building a people of power I am building a people of power who will move through this land by My Spirit and will glorify my precious Name. So build Your church Lord Make us one Lord in our hearts Lord with Your Son Make us one Lord in the body in the kingdom of Your Son".

Chords and lyrics for the first staff:

B^b E^b B^b F
 I am build - ding a peo - ple of po - wer I am build - ing a peo - ple of

Chords and lyrics for the second staff:

B^b E^b B^b
 praise who will move through this land by My Spi - rit and will

Chords and lyrics for the third staff:

F B^b E^b B^b
 glo - ri - fy my pre - cious Name. So build Your church Lord Make us one Lord in our

Chords and lyrics for the fourth staff:

F B^b E^b B^b
 hearts Lord with Your Son Make us one Lord in the bo - dy in the

Chords and lyrics for the fifth staff:

F B^b
 king - dom of Your Son

Voorbeeld 25: Sing tot eer van die Here

JESAJA 42:10. **1. SING TOT EER VAN DIE HERE.** E. NIEMAND. EP

Sing tot eer van die He - re in nu - we lied.

Sing tot eer van die He - re in nu - we lied. Sy lof van die

ein-de van die aarde af, Sy lof van die ein-de van die aar-de af.

Sing tot eer van die He - re in nu - we lied.

© Kopiereg 1975 deur "Promise Uitgewers. (S. A. J. v. C.) Alle regte voorbehou.

Psalm 111:1. Halleluja! Ek wil die Here loof van ganser harte.

Voorbeeld 26: He is Lord

HE IS LORD

he is Lord _____, He is Lord. He has

rt-sen from the dead and He is Lord _____ Ev'ry

knee shall bow, ev'ry tongue con-fess that Je - sus Christ is Lord.

2. You are Lord, You are Lord
 You have risen from the dead, and You are Lord.
 Ev'ry knee shall bow, ev'ry tongue confess
 That Jesus Christ is Lord.

Arr. © 1975 by S.A.Y.F.C.

Ephesians 3:19

And to know the love of Christ,
 which passeth knowledge,
 that ye might be filled with

To Him who sits on the throne, and to the Lamb, be blessing and honor and glory and dominion forever and ever. Revelation 5:13

Blessing, Glory, and Honor

Words and Music by Clyde Holt

a CHORUS $J = 80$

F C F C F C F C
Bless-ing, glo-ry and hon - or, pow'r and might and do-min - ion

F: I
Am7 Dm7 Gm9 Cm7 C F Gm7 C6
C
be un - to Thee, my bless - ed Lord;

ii⁷ vi⁷ ii⁷ V⁷ I
F C F C F C F C
Bless - ing, glo - ry and hon - or, pow'r and might and do-min - ion

Am7 Dm7 Gm9 Cm7 C F Gm7 G#7 F/A
be un - to Thee, my bless - ed Lord.

© 1978 His Eye Music (a div. of The Sparrow Corp) and MultiSongs/Cherry Blossom Music Co
All rights on behalf of His Eye Music and Cherry Blossom Music Co.
adm. by MultiSongs, 8370 Wilshire Blvd., Beverly Hills, CA 90311
All rights reserved. International copyright secured. Used by permission.

b VERSE

Bbmaj7 Gm7 Cm7 Fmaj7 Cm7
Com-ing down... from Your throne on high, You died on the cross for me;

IV⁷ ii⁷ I⁷ I V⁷/IV

Bbmaj7 Gm7 Cm7 Am7 Dm7 Gm7 Cm7
Ris-ing from the dead You live to give me the vic - to - ry. Oh,

IV⁷ ii⁷ V⁷ iii⁷ vi⁷ i⁷ V⁷

a CHORUS
F C F C F C F C
bless - ing, glo - ry and hon - or, pow'r and might and do-min - ion

Am7 Dm7 Gm9 Cm7 C F
be un - to Thee, my bless - ed Lord.

Medley options: Walking in the Spirit, We're a City Not Forsaken

197

Rejoice in the Lord always; again I say, rejoice! Philippians 4:4

Celebrate Jesus

Words and Music by Gary Oliver

♩ = 152 **VERSE**

Cel - e - brate Je - sus, cel - e - brate,
 cel - e - brate Je - sus, cel - e - brate;
 Cel - e - brate Je - sus, cel - e - brate,
 He is ris -

CHORUS

en, He is ris - en,
 and He lives for - ev - er - more;
 He is ris - en, He is
 ris - en, come on and cel - e - brate -
 the res - sur - rec - tion of our Lord.

© 1988 Integrity's Hosanna! Music
 c/o Integrity Music, Inc., P.O. Box 881622, Mobile, AL 36685-1622
 All rights reserved. International copyright secured. Used by permission.

Medley options: Come and Worship, I Will Sing Praise

Your, O Lord, is the greatness and the power and the glory and the majesty and the splendor. 1 Chronicles 29:11 (NIV)

759

Majesty

HM-58

Words and Music by
JACK HAYFORD

$\text{♩} = 80$

Maj-es-ty, wor-ship His maj-es-ty, un-to

Je-sus be all glo-ry pow-er and praise;

Maj-es-ty, king-dom au-thor-i-ty flows from His

throne un-to His own, His an-them raise So, ex-

alt. lift up on high the name of Je-sus: Mag-ni-

ty, come glo-ri-ty, Christ Je-sus, the King.

Maj-es-ty, wor-ship His maj-es-ty, Je-sus Who

died, now glo-ri-fied, King of all kings

Medley options: You Reign in Majesty; The King is on His Throne; Crown Him.

© 1981 Rockamit Music, c/o Trust Music Management
P.O. Box 9255
Carlsbad, CA 91372
All rights reserved. International copyright secured. Used by permission.

843

Jesus, We Enthroned You

You are enthroned as the Holy One, Psalm 22:3 (NIV)

Words and Music by
PAUL KYLE

♩ = 76

A F#m7 Amaj7/C# D

Je-sus, we en - throne You, we pro-claim You, our

A: I vi IV

A A/G# F#m Dmaj7 C#m F#m

King; Stand - ing here, in the midst of us,

I vi IV iii

D Bm7 Esus E A b C#m

we raise You up with our praise. And as we wor - ship,

IV ii7 V I iii

F#m Amaj7/E D E A F#m

build a throne, and as we wor - ship, build a throne;

vi IV V I vi

D E/G# F#m F#m/E

And as we wor - ship, 'build a throne, come, Lord

IV V vi

D D/E A

Je - sus, and take Your place.

IV V I

Medley options: Shout to the Lord; I Sing Praises; The King is on His Throne.

862

Shout for joy to the Lord, all the earth, Psalm 100:1 (NIV)

Shout to the Lord

Words and Music by
DARLENE ZSCHECH

CHORUS
♩ = 64

B \flat Gm Eb Fsus F

Shout to the Lord, all the earth, let us sing,

B \flat Gm Eb Fsus F

power and maj - es - ty, praise to the King;

Gm Eb

Moun - tains bow down and the seas will roar at the

F Gm F/A B \flat Gm

sound of Your name I sing for joy at the work

E \flat Fsus F B \flat Gm

of Your hands, for - ev - er I'll love You, for - ev -

E \flat Fsus F Gm

er I'll stand; Noth - ing com - pares to the prom -

E \flat F B \flat F

ise I have in You

VERSE

b B \flat F Gm

My Je - sus, my Sav - lor, Lord, there is none like You,

E \flat B \flat /D E \flat B \flat /F Gm

all of my days I want to praise the won - ders of Your

© 1993 Hillsongs Australia
P.O. BOX 1195, Castle Hill, NSW 2154 AUSTRALIA
All rights reserved. International copyright secured. Used by Permission.

\overline{Ab} Eb/G Fsus F Bb F
 might - y love; My Com - fort, my Shel - ter,
 Tower of ref - uge and strength; Let ev-'ry breath, all that I am,
 nev - er cease to wor - ship You.
 Nothing com - pares to the prom - ise I have in You.

V
 Gm F Eb Bb/D Eb
 D.C. al Coda
 Coda Gm Eb F Bb Fine

Medley options: Jesus, We Enthroned You; Crown Him King of Kings.

Voorbeeld 32: That's what we came here for

That's What We Came Here For

Inleiding

Words and Music by Russell Fragar and Darlene Zschech

A

A Bm7 A/C# D A/E Fdim F#m B7/D#

Brass sect.

A: I ii⁷ I^b IV I^b₄ vii/vi vi II^b₅

Bm7 D/E A/G D/F# Dm7/F

We

ii⁷ V^{''} V²/IV IV^b iv^b₅

B

A E/G# F#m

come in-to Your pre-sence with sing - ing, come in-to Your pre-sence with praise.

I V⁶ vi

A/C# Bm7 D

And en - ter Your gates with thank - ful hearts,

I^b ii⁷ IV

Vers 2
A

Esus4

we are going to ce - le - brate. All of hea - ven's wait -

V V I

E/G# F#m A/C# Bm7

ing, pow'r is on it's way. So we shout

D Esus4

"Hal - le - lu - jah", lift - ing to You a migh - ty roar of praise.

ii⁷ IV V

☞ Refrein

[C] A Bm7 A/C# D

You de - serve the high - est praise that

I ii⁷ I^b IV

A/E Fdim F#m B7/D# Bm7

we can give and more. Lord, we give You our praise,

I⁶ vi ii

D/E A/G D/F# Dm7/F

that's what we came here for.

V²/IV IV⁶

%% A Bm7 A/C# D A/E Fdim F#m

You de-serve the high-est praise that we can give and more.

B7/D# Bm7 Last to Coda (Coda symbol) D/E

Lord, we give You our praise, that's what we came here for.

3rd time D ~~3~~ al Coda Brug of aorgang

A/G D/F# Dm/F D D

we Eve - ry - thing with - in

D: I

A/C# D E F#m

me reach - es out to You. Your

V⁶ I V

C#7/F F#m Em7

po - wer and ma - jes - ty, grace, and mer - cy too.

D A/C#

There'll be sing - ing, and dan - cing.

D E F#m Bm7

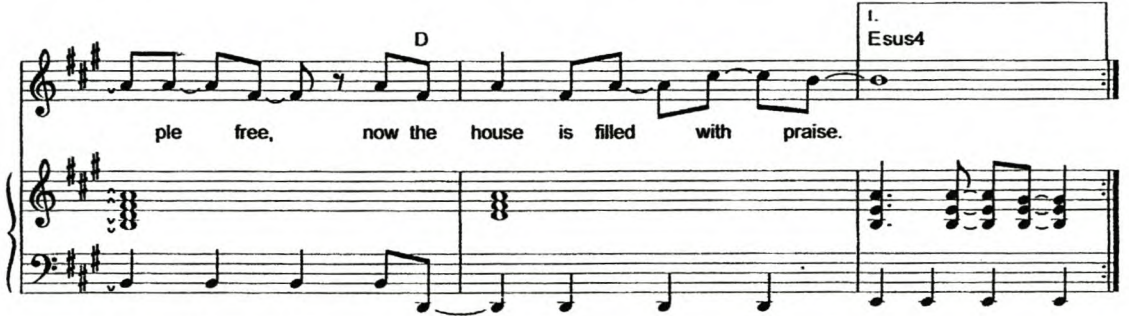
Hearts and voi - ces raised. You have set Your peo -

D

1. Esus4

ple free, now the house is filled with praise.

2. Esus4 D%

[E] Coda Bm7 D/E A/G D/F# Dm7/F

PLAY 4 TIMES

that's what we came here for.

Koda

You de-serve the high - est praise. You de-serve the high -

est praise.

PLAY 4 TIMES A

Voorbeeld 33: You said

You Said

Words and Music by Reuben Morgan

A *Inleiding*

A/D E F#m7 E/G# A/D E F#m7 E/G#

B A: IV⁹ V vi⁷ V⁶ A/D E

1. You said, "ask and you will re-ceive what - e - ver you need."
 (repeat) 2. You said Your glo - ry will fill the earth like wa'tr o - ver sea.

You said, 'pray, and I'll hear from hea - ven, the
 You said, "lift up your eyes", the

and I'll heal your land."

(cue note 2nd)

F#m7 E/G# A/D E F#m7 E/G#

2.3. A/D E F#m7 E Chorus: C A E

har-vest is here, the king-dom is here. You said, "ask and I'll give the na-

F#m7 D A E I V D E

tions to you." O Lord, that's the cry of my heart.

A E F#m7 D A E

Dis-tant shores and the is-lands will see Your light as it ri-

I V vi IV I V

1.3. D E
 ses on us. You said ses on us.

2. D E A/D E

F#m7 E/G# A/D E F#m7 E/G# D#

4. D E D# 5. (Last Time) D E A/D E
 ses on us. You said ses on us. O Lord, I ask

[D] Koda
 1st time instr.

F#m7 E/G# A/D E F#m7 E/G#
 for the na - tions

vi I⁶

Voorbeeld 34: Come, now is the time

6. Come, now is the time

Steadily

Brian Doerksen

Verse

D **G/D**

Come, now is the time to wor - ship.
Come, just as you are to wor - ship.

D **I** **A** **IV^b**

Come, now is the time to give -
Come, just as you are be - fore -

I **V** **D** *Last time repeat to finish (Fine)*

Em **G**

- your heart. Come.
- your God.

Chorus

ii **IV** **I** **D**

G

One day ev - 'ry tongue will con - fess You are God.

IV **I** **D**

G

One day ev - 'ry knee will bow.

IV **I**

G Bm
 Still, the great - est trea - sure re - mains — for those — who glad -
 - ly choose — You now. —

Em7 A Asus4 A D.C.
 IV vi
 ii⁷ V

Voorbeeld 35: Breathe

BREATHE

Marie Barnett

Inleiding

♩ = 63 A2 D2/A A2 D2/A a A2

This is... the air...

I breathe, this is... the air... I breathe;

Your ho-ly pre - sence liv - ing in me.---

This is... my dai - ly bread, this is... my dai -

A: I IV^b₄ A2 I IV^b₄ I D2/A

A2 E/G[#] F[#]m E D2 F[#]m E

I A2 V^b vi V D2/A IV A2 VI V

16 ly bread; Your ve-ry word spo-ken to me

D2/A A2 E/G# F#m E D2 F#m

20 And I, I'm des-p'rate for You.

E b A E/G# F#m E D2 F#m

V I V^b vi V IV vi⁷

24 And I, I'm lost with-out You.

E A E/G# F#m7 E D2 F#m

V

28

1. E D2 A2 E D2 A2 E

V IV I V

Last time to Coda

2. E D.S. 3. E D2 A2 E D2 A2

33 And I,—

1. E D.S. 2. E D.S. CODA E

38 And I,— 40 I'm lost with-out—

D2 F#m E A2 D2/A

41 — You. This is—the air—I breathe,

A2 V I IV⁶₄ D2/A A2 D2/A A2 D2/A A2

45 This is—the air—I breathe

I IV⁶₄ I IV⁶₄ I IV⁶₄ I

Voorbeeld 36: Al die lof

Al Die Lof

Openbaring 5 *Woorde en Musiek*
Rick Moser

$\text{♩} = 72$ a $A^{\flat}\text{sus}^2$ A^{\flat} $B^{\flat}m/A^{\flat}$

VERS 1 In die reg-ter-hand van Hom wat in ma-jes-teit re-geer, lê die

4 $A^{\flat}maj^7$ $E^{\flat}m^7$ $E^{\flat}m^7/A^{\flat}$ A^{\flat}

Boek-rol van ver-los-sing, se-we maal ver-seël; En

6 a1 D^{\flat} $Ddim$

nie-mandkon ge-vind word om sy seëls oop-te breek, tot die

8 Cm^7 F^9 F/A $B^{\flat}m^7$

Lam van God na vo-re kom om die Boek-rol self te neem.

10 $B^{\flat}m/E^{\flat}$ E^{\flat} $A^{\flat}\text{sus}^2$ A^{\flat}

- **VERS 2** Die vier-en-twin-tig ou-der-ling-e

12 $B^{\flat}m/A^{\flat}$ $A^{\flat}maj^7$

val toe voor hom neer, - saam met al die eng'-le in die

14 $E^{\flat}m^7$ $A^{\flat}\text{sus}^4$ A^{\flat}/C_3 $D^{\flat}maj^7$

gan-se he-mel-leër, en el-ke we-se wat a-sem het, op die

16 $Ddim$ Cm^7 F^9 F^7

aar-de, in die see, en oor die leng-te en die breed-te van die

18 $B^b m$ $B^b 9/D$ $E^b sus^4$ E^b b
skep - ping, bring Hom eer! **REFREIN** Al die

20 A^b $B^b m$ A^b/C D^b $E^b 9$ E^b
lof, en die krag, en die eer, en die heer-lik-heid en

22 A^b $E^b sus^4/G$ E^b/G Fm Fm^7/E^b D^b A^b/C $B^b m$
ryk - dom en sterk - te aan U al - leen, o Heer.

24 $B^b m/A^b$ G E^b A^b $B^b m$ b
- - Al die lof, en die krag, en die

26 A^b/C D^b $E^b 9$ E^b A^b $E^b sus^4/G$ E^b/G Fm Fm^7/E^b
eer, en die wys - heid aan die Lam - op die troon wat

28 D^b A^b/C $B^b m$ $E^b sus^4$ E^b 1. D^b/A^b A^b D^b/F E^b/G
nou en tot in e - wig - heid re - geer. **VERS 3** (He - re)

31 2. Fm E^b D^b A^b/C $B^b m$ $E^b sus^4$ E^b $E dim$ Fm E^b D^b A^b/C
geer... - Wat nou en tot in e - wig - heid re - geer... Die

34 $B^b m$ $E^b sus^4$ E^b $E maj^7$ $D^b m^7$ $G^b sus^2$ A^b
Lam wat tot in e - wig - heid re - geer.... - - -

VERS 3 Here, U alleen is waardig om die Lewensboek te neem
En U alleen is magtig om sy seëls oop te breek,
Want U't vir ons gesterwe, met U Bloed het U betaal
Om ons los te koop uit elke stam en nasie, volk en taal.

Voorbeeld 37: Ons God is groot

Ons God Is Groot

Woorde en musiek
Ioannis Dekas

J=125 *♩* *C* *C⁹/E* *F* *G⁶* *C* *C⁹/E*

Ons God is groot en Hy re-geer; Hy's Een wat won-ders doen.

4 *F* *G⁶* *G⁹* *C* *C⁹/E* *F* *G⁶*

Hy stuur Sy Seun om my te red; Hy's Een wat

7 *C* *C⁹/E* *F* *G⁶* *G⁹* *b^bC* *C/E*

bai-e won-ders doen. - - - Deur Sy Gees kom

10 *F⁶* *G⁶* *C* *C⁷/E* *F⁶* *G* *Refrein*

lei Hy my en deur Sy Woord kom maak Hy my vry. Sing Hal-le -

13 *C* *C⁹/E* *F* *G⁶* *C* *C⁹/E*

lu - ja, Sing Hal - le - lu - ja,

16 *F* *G⁶* *C* *C⁹/E* *F* *G⁶*

Sing Hal - le - - lu - ja, Hal - le -

19 *C* *Am* *Dm* *F/G* *G* *C*

lu - ja, ons bring U die eer, U re - geer!

Voorbeeld 38: Magtig is die Heer

Magtig is die Heer

Jean Symons

© MAR GOSPEL MUSIC PUBL.

a F Bb/F F Bb/F
 Mag-tig is die Heer (mag-tig is die Heer), wat in my re-geer (wat in my re-geer).
 F Bb F/A Eb Csus4 C a F
 Al die kin-ders loof U groot en klein buig voor U neer. Dis so won-der - lik
 Bb/F F Bb/F F
 (dis so won-der - lik), om U Naam te prys (om U naam te prys). My he-le-we-se dors
 F/A Eb Csus4 C b Amin Dmin7
 na U ek wil al-tyd by U wees. Want by U al-leen is vreug - de en
 Amin Dmin7 Gmin7 F/A Bb F/A C F
 blyd-skap on-ge-kend. Ek sal U al-tyd prys want U al-leen is Heer. Want U is Heer!